Rui Zink

Božji dar

Rui Zink

Božji dar

Prevela sa portugalskog

Tanja Tarbuk

Naslov originala

Rui Zink: *Dádiva divina*

Clio, 2011.

bojana888

„Budući da zbrka, čak i ludilo, vrebaju u zasedi,

put mistike pun je opasnosti; on prolazi tik uz ponore

svesti i zahteva siguran i odmeren korak."

Geršom Šolem

PROLOG

I kad iđoše u Jerusalim, on prolažaše između Samarije i Galileje.

I kad ulažaše ujedno selo sretošega deset gubavijeh ljudi, koji staše izdaleka,

I podigoše glas govoreći: Isuse učitelju! pomiluj nas.

I vidjevši ih reče im: idite i pokažite se sveštenicima. I oni idući očistiše se.

Jevanđelje po Luki, Gl. 17.11—19

Jedan muškarac i jedna žena? Ne, jedan muškarac i dve žene. Tri siluete kreću se pustinjom, teškom se mukom uspinju na dinu, gotovo okomitu. Ako njihovi užurbani koraci čak i podižu nešto prašine, ona se ne vidi pri raspršenoj svetlosti Meseca i zvezda. Lica su im pokrivena, a tela umotana u duge tkanine sve do stopala. Muškarac nešto skriva pod tunikom, možda kakav pergament omotan oko dva štapića, možda nešto drugo. Govore nekim drevnim jezikom, izgubljenim u vremenu. Ostatke tog jezika čuva samo jedna njihova bliska rođaka, a obnovljen je pre nešto manje od jednog veka kako za potrebe živog jezika, za svakodnevne stvari i trivijalne situacije, tako i da bi slavili ono sveto... Ipak, nije teško naslutiti šta kažu.

Ima li još mnogo do tamo?

Tu je blizu.

Siguran si?

Da, znam gde je pokopan.

On?

Njegovo telo, barem.

A njegov duh?

Duh ne može da umre, to znaš, zar ne?

Da, znam, zbog toga i jesam ovde.

A ti, zašto si ti ovde?

A gde bi majka mogla biti nego kraj svog deteta?

A ti, ženo?

Pusti je, ima ona svoje razloge koji su jednako dobri kao i naši.

Dobri, zar razlozi jedne...?

Pusti je, ona je već dokazala da zaslužuje da nas prati.

Ne znam. Jedna...

Potrebna nam je još jedna ruka, makar i ženska. Ja sam stara i umorna.

Mogu biti štagod želite, ali u mene barem možete imati poverenja.

Da, kćeri, znam da ti nisi kao njegovi... ribari.

Grešnici, to su oni. Kukavni crvi.

Ne govori tako, to je greh.

A onaj koji ga se tri puta odrekao?

Još je gori od njega bio onaj izdajica...

Svi su izdajice. Pljujem na njihovu sudbinu. Jednog će se dana hvaliti kako su branili njegovo ime i koristiće ga za sklapanje poslova. Ali nijedan ga ne zaslužuje, ni jedan jedini.

Smiri se, kćeri. Nije baš sasvim tako. Ne misliš li da o tome samo on može da govori?

Ćutite, žene, već smo blizu.

Vidiš li stražare?

Verovatno ih nema, ali nikad se ne zna.

Siluete napokon stižu na svoje odredište. Muškarac rasklapa pergament koji je skrivao - ali to je zapravo neka vrsta nosiljke, pričvršćena je za dva štapa sa svake strane kako bi bila stabilnija. Muškarac je mislio na sve, pa je poneo i lopatu. Počinju da kopaju, on pomoću alata, a one rukama. Zemlja nije tvrda, već peskovita i mekana. Lako se mrvi, skuplja pod noktima i lomi ih, a poneki komadić čak i ranjava tanke prste mlađe žene, kao i koštunjave i artritične prste starije. No, one tvrdoglavo kopaju, ne strahujući da će uništiti ruke, nokte, da će naići na škorpiona ili, još gore, na zmiju ljuticu, kojih na ovom

području ima u velikom broju. Prepiru se dok kopaju, prežvakavajući stare gorčine, mlađa žena je revoltiranija, očito oseća da je žrtva nepravde, i nije naročito sklona „ribarima" njihovom vonju na znoj i beli luk, njihovom smrdljivom zadahu iz usta, njihovim lažljivim poljupcima, poljupcima... Pljuje pre nego što izgovara ime, a onda ga ne izgovara, to je njena prastara kazna, to zavetovanje zaboravu imena koje više ne zaslužuje da odjekuje u ušima sveta. Starija žena je pomirljivija, gasi vatru, čak se i smeši pred srdžbom mlađe žene. Muškarcu je teško odrediti godine, mogao bi biti star s obzirom na autoritet kojim ih često ućutkuje, iako ga one, doduše, malo kad slušaju, kao što bi mogao biti i mlad po energiji kojom se služi lopatom. Prepiru se, ali to je pre još jedan način da se ne osećaju sami, nego nešto drugo. A takav je i lokalni običaj: reči se izmenjuju kao da se vode mahnite bitke, opravdanja se iznose kao da je reč o gomili kamenja, crni protiv belih, beli protiv crnih, vojska sastavljena od jezika koji se oštre kao što brusač oštri nož, ali isto tako i od praha samlevenog onim što nazivamo mašinom za razmišljanje. Malo-pomalo, kako kopaju, muškarac lopatom, žene rukama ili pomoću nekog kamena što ga u određenom času smatraju prikladnim u tu svrhu, umor ih svladava i umiruje duh, pa na kraju kopaju ćutke, kopaju i kopaju i kopaju i kopaju i kopaju, tragajući za blagom koje se ne sastoji od dragog kamenja, skupocenih metala, plemenitih začina, nego je to blago manje raskošno, u skladu s Reči koja je dala život životu - blago od kostiju, mesa, tetiva, kože, utrobe i krvi.

Naposletku ga pronađu.

To je on!

Jesi li sigurna?

Valjda prepoznajem svog sina!

Da, to je on. Ali lice mu je tako...

Šta to govoriš, nesrećna ženo? Kakav je to prezir?

Samo želim da budemo sigurni da je to on, bestidniče! Seti se da sam ga poznavala bolje od tebe.

Nisam siguran da si ga poznavala bolje, bludnice. Ali imaš pravo, ja ga na taj način nisam poznavao...

I šta kažeš, kćeri moja, je li to on?

On je, nema sumnje. Prepoznala bih ga bilo gde.

Sine moj...

Nije sada vreme za oplakivanje, majko.

Znam, ali...

Ućutite obe. Pomozite mi da ga stavim na ovaj pokrov.

I šta sad?

Ja ću držati s prednje strane, a vas dve prihvatite straga, svaka za jednu ručku. Ovo je čvrsto drvo, izdržaće.

A ti, hoćeš li izdržati sam napred?

Hoću. Nije uopšte težak. Vidite li?

Sine moj...

Sama kost i koža, vidi se da nije od ovoga sveta. Naprotiv, bestidniče, ja smatram da je i te kako pripadao ovom svetu. I...

I šta?

Nešto mi govori da će i dalje pripadati ovome svetu. Zaista u to veruješ?

Da. Zar nije upravo on to rekao?

Ne znam. Nikada nije govorio naročito glasno. Ponekad ga je bilo teško čuti.

Možda si ti bio gluv za njegovo učenje.

Nije ga uvek bilo lako čuti... Samo to želim da kažem. Nije ga uv...

Jesi li sigurna da je to rekao, kćeri? Da se nisi zabunila?

Šta želite da kažete, majko?

Jedna je stvar da li je on tako rekao, a druga da si ti shvatila da je on tako rekao. To su dve sasvim različite stvari...

Ne, majko. On je to rekao.

Što se mene tiče, ženo, jedino što je on rekao bilo je: kraljevstvo moje nije od ovoga sveta. Tako je rekao.

Kraljevstvo. Da, to je tačno. Ovo ovde nije, nikada nije bilo i nikada neće biti njegovo kraljevstvo.

Pa onda...

Ali to ne znači da on neće i dalje ostati ovde, kao što mu je suđeno. Samo ne kao kralj...

Nego kao šta?

Kao skroman čovek. Kao zanatlija. Kao prosjak.

Zaista u to veruješ, kćeri?

Kao hodočasnik.

KNJIGA PRVA

I u čemu je problem u hodanju ukrug, ako se sme znati?

Zar možda hodanje ukrug nije hodanje kao i svako drugo?

Isak Babel

NJUJORK

Uglavnom pronađemo svoju sudbinu na putevima

kojima smo krenuli da je izbegnemo.

La Fonten

1.

Novac. Ima li drugog razloga na svetu? Novac: jedina pokretna imovina, vrhunski omlet bez jaja, jedina bit jednako vidljiva i nevidljiva, oganj što izgara, a ne vidi se,[1] nikad zadovoljno zadovoljstvo, pretrpljena radost zbog služenja onome ko pobeđuje pobednika, naš sluga i naš učitelj, miomiris bez mirisa, ono šta nam teže pada što ga manje ima. Novac, da, novac. Novac je pokretao gomile kroz katakombe metroa, kroz lavirinte utrobe grada koji je nadrastao život.

Samo su siromasi i ludaci bili neosetljivi na slatki poj novca. Oh, da, siromasi su blagosiljali prolaznika ako bi im dao jednu kovanicu (ili čak novčanicu), ali njihova nesposobnost da zarade novac, čak i da ga ukradu, bio je dovoljan dokaz da nisu bili dostojni obožavatelji, dok su ludaci pobožno širili strategije večnog spasenja u svojoj suludoj svojeglavosti, jer su iz pouzdanog izvora znali da telo nije ništa drugo do najava iskvarenosti.

Takav je bio i starac s časnim sedinama, rasklimatani lutak koji pruža svoj komadić papira s ključem što najbolje otvara vrata zlu u patničkim dušama na ovom svetu, na svetu koji, kad se bolje pogleda, i nije drugo do bol i patnja. Starac je pokušavao da preda letke ljudima, ali svi su bili u velikoj žurbi, bio je špic, i on je izgledao izgubljeno nasred hodnika, starac s bradom, pomalo zapuštena izgleda, koji deli religijske letke i prenosi poruku zatočenicima Gomore, pokušavajući da ih spase - no niko mu ne zahvaljuje, naprotiv, ignorišu ga, tužna su to vremena u kojima ljude nije uopšte briga hoće li biti spaseni, gruba vremena, cinična, hladna. Ali starac nije bio od onih koji odustaju. Ko služi Gospodu, ne može da odustane. Čak i kada je svet hladan, ako imamo neki cilj, on nas

1 Kamoišovi stihovi iz soneta *Amor e fogo que arde sem se ver (Ljubav je oganj što nevidljiv gori) - Prim. prev.*

greje iznutra.

I tako je starac osećao hladnoću spolja, hladnoću ravnodušne svetine, gomile u sebe zatvorenih ega, nepristupačnih za Božju reč, ali toplota koju je u sebi nosio bila je dovoljna da mu duh ostane živahan pri svakom odbijanju i da, povremeno, njegova vera bude nagrađena kad bi neko prihvatio njegov list papira.

No, nisu ljudi bili sasvim krivi, oni su se već opekli, jer su barem dva od tri letka uvek donosila gluposti poput „Prestanite da se bojite ćelavosti", „Kupite najbolje parfeme po najboljim cenama", „Kod gospođe Zare budućnost vam je na dlanu", ili još gore „Naučite španski u samo dvanaest lekcija". Za Boga miloga, pa ko bi hteo da govori španski? Zašto učiti jezik kojim u Americi govore kućne pomoćnice?

* * *

Kad mu je starac pružio letak, Semjuel Spinoza ga je pažljivo uzeo. Nije baš poslednje izdanje *Plejboja*, ali je ipak nešto za čitanje. Da je poneo novine, starac bi verovatno ostao mašući svojim letkom po vazduhu, ali Sem je (nesreća jednih, sreća je drugih) zaboravio *Post* u kineskom restoranu u kojem je uvek doručkovao.

Dobro, dobro, nećemo odmah započeti nepošteno. Sem nije ništa zaboravio, kineski je restoran imao novine koje su gosti mogli da čitaju i on je to uveliko koristio, svi su to radili, bila je to više opsesija nego stvarna štednja, pogotovo što pedeset centi (koliko je koštao *Njujork post*) i nije neka svota.

Sem je imao običaj da uzima letke kad je išao u podzemnu železnicu, bez obzira koliko bili idiotski, jer je čitanjem uvek mogao da prekrati vreme. A osećao je i neku solidarnost sa ljudima koji su delili letke - što ih pre podele, ranije će otići kući. Iako to možda nije bio slučaj s ovim starcem koji je izgledao kao da i nema život u koji bi se vratio, a kamoli kuću. Bilo je to uobičajeno za religijske fanatike, ali šta je tu mogao Sem? Nije on mesija, nije njihov otac, a ni posao mu nije da se bavi takvim jadnicima kojima fali

daska u glavi (ili čak dve, ili tri, ili četiri).

No, nije mogao ni naslutiti da je razlog zbog kojeg je otišao podzemnom železnicom do stanice Pen, gde ga je čekao voz za Hadson (ne za reku, nego grad), bio upravo u vezi sa tim - sa po nekom daskom manje u glavi.

Letak je govorio o sudnjem danu. Odlično štivo u jutarnje sate. Tekst je glasio ovako:

Isus je rekao da će se sve laži koje čovek

izgovori u svom životu i svi grešni postupci

odmeravati na Sudnjem danu...

I nastavljao u tom tonu, nabrajajući grehe zbog kojih će svako, ako je normalan, morati da plati kada kucne čas. Da bi se zabavio, Sem je uzeo olovku i počeo da stavlja znak √ ispred svih grehova koje je, hvala Bogu, već bio počinio:

- *Preljuba* √

- *Zavist* √

- *Pohlepa* √

- *Polni odnos van braka* √

- *Srdžba* √

- *Uzaludno zazivanje Božjeg imena* √

- *Nečiste misli...* √

A onda je shvatio da će imati manje posla ako označi grehe (ili slično) koje *još* nije isprobao. I u moru grehova kao što su neskromnost √, klevetanje √, lascivnost √, škrtost √, pijanstvo √, nepromišljenost √, laž √ i nepoštenje √, pronašao je dva u kojima je još uvek bio tako nevin kao nikad korišćeni pojas nevinosti: ubistvo i vračanje. Aleluja, samo dva

pogrešna odgovora od ukupno trideset tri! Još je bilo nade za njega, mogao je da optimistično dočeka dolazak Sudnjeg dana.

Mirna srca stigao je Semjuel Spinoza na stanicu, popeo se uz stepenice, spustio se niz stepenice, kupio kartu i čekao da najave na kojem se peronu nalazi njegov voz. Kao pravi Njujorčanin, bio je duboko provincijalan i mrzeo je putovanja, osim, jasno, kad su mu bila plaćena, a to je upravo bio slučaj toga dana, čak su mu i novac poslali unapred. Ako sklopi taj posao, možda do kraja godine neće morati da brine kako da stekne nove klijente.

Vožnja vozom nije baš bila njegova omiljena razbibriga, ali samo se u detektivskim romanima dobar detektiv proteže u kancelariji, s bocom džeka denijelsa u fioci pisaćeg stola od mahagonija, koji služi samo da se na njega stave noge. A klijentela pred njim puže, uvek neka plava i bogata, to su dva vrlo važna atributa, ne nužno tim redom, naravno, mogla bi biti i bogata i plava, ništa u tome ne bi bilo loše, ali morala je imati jebozovne noge veličine kula bliznakinja (pre 11. septembra, naravno). I ubrzo bi se te klijentkinje našle na kolenima, preklinjući beonjačama da ih detektiv *uzme* odmah tamo na podu, ili na stolu, kunem vam se da je tako, čemu bi inače služio furnir ili borovina, ah, cvetovi, ah, cvetovi zelenog bora?[2]

Kad se već smestio u vagon, Sem je nesvesno izvadio jeftinu cigaru iz džepa i stavio je u usta, ni zbog čega posebno, tek da u ustima ima nešto drugo osim odjeka istrošenih reči. Sem je dobro poznavao pravila, znao je da u ovim vremenima jedina uteha može biti samo psihološka uteha.

Da, detektivski romani, nema ničeg poučnijeg: uvek je dobro znati da masne mrlje na košulji od puplina ili miris starog duvana u razbacanom sobičku, koji se neprikladno naziva kancelarijom, mogu biti neverovatno neodoljiv afrodizijak za žene, više nego vrećica feromona skrivena u kutijici s nakitom.

Sve je to lepo, naravno, mislio je Sem, *ali šta je sa stvarnim životom? U stvarnom životu mi smo ti koji moramo da odlazimo u kuće klijenata. Tako je to u životu.*

2 Stih Don Diniša (1261-1325), portugalskog kralja i poznatog trubadurskog pesnika. - *Prim. prev.*

A kuća klijenta, u ovom slučaju, nalazi se dvesta kilometara severno, još uvek u državi Njujork, ali već bliže Kanadi nego pravoj Americi, s onim belim zimskim jaknama i iritantnom čistoćom.

Kondukter ga potapša po ramenu.

- *Gospodine*, u ovom vozu pušenje nije dozvoljeno...

Ma šta? Zar čovek ne vidi da je cigara ugašena?

- Cigara je ugašena, čoveče, zar ne vidite?

Trebalo je da još objasni kako zapravo i nije reč o cigari nego o običnoj navici. Kao da u ustima drži čačkalicu, samo s više stila. I bila je ugašena!

- *Gospodine*, u ovom vozu pušenje nije dozvoljeno...

- Da sam to znao, krenuo bih autom - progunđa Sem.

Nije tačno. Kao svi pristojni urbani ljudi (i donekle sa stilom), Semjuel Spinoza nije imao vlastiti prevoz. Čemu? Auto u Njujorku, samo s privatnom garažom, ili s vozačem koji bi morao da obilazi oko bloka zgrada, jer ne bi imao gde da se parkira, dok bi njegov gospodar ručao grašak i dva komadića sirovog lososa s nekom važnom osobom. No, u tom slučaju ne bi to bio auto, nego limuzina veličine dva bloka zgrada sa šesnaest vrata najmanje. Da, limuzina. Tako je to bilo sa Semom, ili sve ili ništa.

* * *

Klinika se nalazila u okolini Hadsona. Nije to baš bila Nova Engleska (koja bi se pre mogla zvati Starom Amerikom), ali ju je odlično oponašala s onom dolinom i raskošnim šumarkom, sa zelenilom koje se već zarumenelo između gorja Ketskils i Berkširs. U toj je pokrajini bilo mnogo malih jezera i plodne zemlje, s načičkanim gotičkim drvenim kućama koje su se prikladno nalazile na osami, kao u knjigama strave i užasa.

Na stanici je Sem pozvao taksi i nakon pet minuta pružio vozaču adresu. Ne

znajući ni sam zašto, ali samo je čekao da se taksista onesvesti ili da čak kaže: *Žao mi je, uzmite drugi taksi, zaboravio sam ljudsko meso na šporetu.* Nije bilo pametno što je sinoć gledao prvi film o Drakuli, onaj u kojem Bela Lugoši igra grofa, u vreme dok još nije bio heroinski zavisnik, nego tek veliki glumac koji glumi vampira, nikako osrednji vampir koji glumi glumca.

Vozač ništa nije rekao, samo je krenuo.

Dvadeset su se minuta vozili po praznim putevima između šume, mestimično s malim osamljenim kućama koje su sve u vrtu imale istaknutu zastavu domovine kako neki rastreseni putnik ne bi zaboravio u kojoj se zemlji nalazi.

Skrenuli su, naposletku, na sporedni put, označen tek drvenom tablom, pokraj poštanskog sandučića u obliku vagona, s industrijskim štampanim slovima koja su oponašala krasnopis. Sem je potvrdio da je stigao na svoje odredište.

Popeli su se na put koji je vodio između zelenih travnjaka, bolje uređenih nego kakav teren za golf; vrtlar sa slamnatim šeširom nabijenim na oči (verovatno Kinez ili Filipinac, jer su oni bili najbolji i najjeftiniji) zalivao je hortenzije vodom iz plastične kantice, barem je Sem mislio da su hortenzije, ali mogle su biti i orhideje, lokvanji ili čak biljke mesožderke (šta je on znao?).

Vozač je ostavio Sema pred vratima trospratne palate koja je, umesto zlokobnog izgleda, bila potpuno besprekorna. *Nemaš sreće, dragi moj Bela, moraćeš da uvučeš te svoje očnjake, ovo nije tvoj film.*

Nekoliko stepenica, vrata lakirana tako da oponašaju staro drvo, veliki prozori s navučenim zavesama, mala terasa s lukovima. S negovanim zelenilom obližnjeg vrta naspram sirovog zelenila okolne šume, to je, bez sumnje, bilo idealno mesto za starački dom ili kliniku za detoksikaciju. Starački dom, ako bi se klijentela svodila na bogate starce koji uživaju u prirodi; klinika za detoksikaciju, ako je *specialite du jour*[3] bilo ugošćavanje filmskih zvezda s promotivnim ugovorima koji su ih terali da šmrču kokain barem dvaput godišnje, s ciljem da održe zanimanje publike što je duže moguće.

3 Specijalitet dana - *Prim. prev.*

Sem je od vozača zatražio da upiše napojnicu u potvrdu o plaćanju, da ne bi neko pomislio kako je njegov posao igrarija, pa on je profesionalac. Platio je, a onda gurnuo ulazna vrata, manje teška nego što se to na prvi pogled činilo.

Besprekorno predvorje, mogli su onde snimati reklamu za deterdžente. U sredini beli pult i kraj njega dva krupna muškarca koja su odudarala po boji svojih odela, s kravatama, tamnim naočarima i slušalicama, plodovi možda kakvog neogenetičkog ukrštanja agenata CIA, manekena Kalvina Klajna dopingovanih steroidima, i diplomiranih bolničara.

Dobro, bez panike. Normalno je da ljudi koji mogu da plate boravak u takvoj ustanovi treba da budu i zaštićeni.

Iza pulta, bolničarka-recepcionarka koja je bila odevena baš kako treba, bela uniforma i bioničko poprsje, s dva plava obećanja na mestu gde treba da stoje oči. Možda ta bajna valkira nežne kože i nije bila plava i bogata, ali je zauzvrat bila plava i lepa (podsećala je na Barbi koja se pretvorila u *stvarnu devojku*) i, u skladu s pogledom, izbacila je prema Semu osmeh belji od lista papira nakon jednog *overdoza* injekcijama kolagena.

Ta je Barbi izlučivala zdravlje, a to je - izlučivanje zdravlja - samo jedna slika; za razliku od nje, s obzirom na svoje grehe, Sem je bio čovek od malo poezije i njegov je metabolizam reagovao na taj iznenadni napad protivvazdušnim raketama teškog znojenja: ispod ruku, na licu, na čelu.

Kao toliko puta u životu, zauzeo je stav lisice u Ezopovoj basni koja nije mogla dosegnuti grožđe, pa je rekla da ga i ne želi, ne bi li smanjio napetost, te počeo računati. Grudi su možda i bile prave, ali zubi nikako, u najmanju ruku bilo je onde genetske manipulacije, moralo je biti. Proklete genetske manipulacije.

- Dobar dan - reče Barbi, prekidajući ga u vojnim manevrima. - Kako mogu da vam pomognem?

Sem izvadi maramicu iz džepa, obrisa čelo, imao je sreće da mu nije neka slina ostala zalepljena na obrvama kada joj je pružio svoju vizitkartu.

- A, da, uđite, druga vrata desno u onom hodniku. Gospodin direktor vas očekuje, gospodine Penaloza.

- Spinoza.

- Prijatan vam dan, gospodine Elpenoza - nasmešila se Barbi, *la donna imperturbata*.[4]

Druga vrata nadesno vodila su u prostranu kancelariju koju je sasvim sigurno dekorisao neki fanatik naučnofantastičnih filmova ili (što bi došlo na isto) filmova u kojima su junaci bili mladi morski psi iz Vol Strita čija se životna filozofija svodila na to da postanu milioneri pre četrdesete. Semu je već istekao rok upotrebe (ah, život, ta okrutna i nepravedna dama) za obe opsesije - biti morski pas i/ili milioner.

No to nije bio slučaj sa čovekom koji je sedeo za pisaćim stolom. Zar je to bio *gospodin direktor*? Iskreno rečeno, taj je napirlitani lutak bio gotovo isto tako nepodnošljivo privlačan kao i bolničarka na recepciji, tek nešto malo stariji od nje... Kao što se i moglo očekivati, umesto njenog savršenog poprsja, tip je nosio odelo koje mu je lepo, *suviše lepo*, ocrtavalo ramena. I ono glatko lice bez dlačica, negovane obrve i... kosa, smeđa, ravna, lepo očešljana. I izgled pristojnog dečaka koji zna više od svih ostalih i koji zna da ostali znaju da on zna više od njih i da oni znaju da on zna da oni znaju da on zna više od njih - i tako dalje, uh. I, kao šlag na kraju, pomalo je ličio na Toma Kruza - samo je, naravno, bio viši od njega.

Ne znajući zašto, odnosno, znajući dobro zašto, Sem je odjednom osetio umor, malaksalost, kao da mu je upravo pao pritisak. *Ovaj balavac je već direktor ovakve ustanove? Nema sumnje, svet pripada mladima, a ti gubiš; prevaren si, čoveče, starost više ne igra nikakvu ulogu, nije nikakva uloga nego tek ulog, i to izgubljen.*

Direktor je ustao i energično mu stisnuo ruku:

- Gospodine Espinjosa? Dobro došli.

- Spinoza - ispravi ga Sem, izvukavši nepovređenu ruku samo zato što nije baš neki mršavko, a uz to nikada nije izlazio iz kuće bez tajnog recepta (nasleđenog s majčine

4 Neuznemirena, ravnodušna žena. - *Prim. prev.*

strane) kojim se štitio slojevima masnog tkiva.

Do vraga, šta se dogodilo s moćnim ljudima *mlitavog i lepljivog stiska ruke*? Jesu li nestali ili zapravo nikada i nisu postojali, nego je to bio tek ciničan mit nametnut siromašnijima kako bi lakše podneli nejednakosti na svetu?

- Spinoza? - direktor baš i nije izgledao uveren. - Zar niste Espinjosa?

- Spinoza.

- Jeste li sigurni?

- To je moje ime. Imam donekle iskustva u njegovom korišćenju.

- Aha? Da, Spinoza, naravno. Zvuči španski.

- Koliko mi je poznato, to je ime portugalskog porekla.

- A, da? Ali, ako se ne varam, to je takođe jevrejsko ime, zar ne?

Ne znajući zašto, Semu se nije svidelo pitanje.

- Da li je to neki problem?

Direktor se nasmešio, nudeći mu pokretom da sedne u ergonomsku fotolju nasuprot njegovog radnog stola.

- Ne, ne, naprotiv, To je, da tako kažem... zanimljivo.

Sem je uronio u fotelju. Sranje, bila je zaista ergonomska.

- Ne nosim pletenice iznad ušiju, ako ste na to mislili. I ne hodam ulicama čitajući Talmud. A što se čitanja tiče, draži su mi detektivski romani ili sportske novine.

- Drago mi je da to čujem, gospodine Spinoza. A svinje? Jedete li svinje?...

Sem se namrštio. Tip je valjda mislio da mu njegovo lice pristojnog dečačića dopušta da postavlja zbunjujuća pitanja. Verovatno se u školi uvek izvlačio na taj način, dodijavajući profesorkama i nameštajući svoje nevino lice.

Ali ovaj put nije imao sreće, Sem nikada nije bio profesor:

- Znate, svinja je životinja vrlo slična *vama...* - Sem je pokušao da se smiri, ne bi

smeo svom snagom da nagazi inače bi mogao izgubiti klijenta. - ... I *meni*, na kraju krajeva. Svima nama, ako bolje pogledamo, jer... jer je svaštojed. Dakle, nije reč o tome da ne bih hteo da jedem svinjetinu, jedino mi se ne sviđa pomisao da je ta životinja tako slična v... nama.

Direktor nije ostavljao utisak nikakve uvređenosti.

- Zanimljivo je to što ste rekli, gospodine Spinoza. Znate li da se svinjski bubrezi koriste kao transplantati kod čoveka?

Sem je pokušao da se namesti u ergonomskoj fotelji. Ne bi mu se nimalo svidelo da umre u toj ubojitoj fotelji. Ili još gore, u toj postmodernističkoj ubojitoj fotelji.

- Nešto sam već čitao o tome...

- Onda, dopustite mi malu radoznalost, ako vam nije previše nezgodno - zamoli direktor. - Da li biste vi, da vam od toga zavisi život, prihvatili bubreg od jedne svinje?

- Za jetru ne mogu da garantujem, ali bubrezi su mi u savrš...

- Ne ljutite se, gospodine Spinoza. Samo pitam, tek tako. Da li biste prihvatili?

Sem se opet suzdržao da se ne iznervira. Možda bi mu pomoglo malo autohipnoze? Klijent uvek ima pravo, klijent uvek ima pravo, klijent uvek ima... itd. A zašto? Zato što je klijent taj koji potpisuje ček, klijent je taj koji potpisuje ček, klijent je taj koji... A ovaj je klijent mirisao na novac više nego svodnik na pačuli.

- U našoj kući - naposletku reče - majka nikada nije pripremala svinjske odreske. A otac je uvek govorio da zapovedi nisu sve u životu, da čak ni mrtvi ne mogu uvek sebi da priušte *košer...*

- To znači...

Sem je bio zapanjen kakav obraz ima taj čovek.

- Da su me učili kako čovek, čak i ako ni u šta ne veruje, mora verovati u život.

- A zašto bi u to trebalo verovati?

- Zato što je život tu, to je očito.

- Za razliku od smrti?

- Za razliku od smrti, da.

- Odlično. To je odgovor dostojan jednog...

Ne, ne nervirati se. Samo se ne nervirati. Klijent je taj koji potpisuje, ima pravo, klijent je taj koji potpisuje, ima pravo, klijent je taj koji...

- Jevrejina?

- Hteo sam reći pametnog čoveka. - Direktor protrlja ruke. - U redu, gospodine Spinoza, idemo na posao?

- Kako želite.

Direktor ispruži Semu list s foto-robotom (Semu nikada nije bilo jasno zašto se takvi crteži nazivaju foto-robotom) jednog mršavog tipa, izbezumljenog izraza lica, izgubljenog pogleda. Podsećao je na grofa Montekrista pre nego što je pobegao iz tvrđave If; ili, ako bolje promislimo, na zavisnika o heroinu koji očajnički želi svoju dozu. Bela Lugoši, vrati se, oprošteno ti je. Sem nikada nije upoznao nijednoga grofa lično, ni Drakulu koji siše krv, ni Montekrista, genija žednoga osvete, i nije imao ništa protiv da na tome i ostane.

S druge strane, imao je svoju dozu zavisnika o drogi. Njujork nije baš uvek bio pristojan grad kakav je sada, zaslugom čvrste ruke gradonačelnika Đulijanija, naravno, ali i zahvaljujući atmosferi vrline koja je zavladala Menhetnom posle 11. septembra. Pre toga grad je imao sve osim svetog mesta - još je najsličnije tome bio stadion Jenkija, u Bronksu. Ali sada je Njujork imao *baš* sve. Isuse, kule su danas posećenije i gotovo *stvarnije* nego za dvadeset devet godina svog postojanja. *Crkni od zavisti, Meko.* Dobro, vratimo se u stvarnost:

- Želeli bismo da potražite ovu osobu, gospodine Spinoza.

- Fotografija nije baš jasna - progunđa Sem. Bio je ironičan, jer to i nije bila nikakva fotografija! Međutim, njegov sagovornik nije ni trepnuo. Flegmatičan je kao Barbika, dođavola. Sem oseti kako mu se još jedna kap znoja smelo spušta niz skijašku

stazu između čela i nosa. Ovo je još jedan bezobzirni gad! Lutak bez duše, lutak s plastičnom dušom, poput platinastih kartica *Amerikan ekspresa.* Takvi se ljudi nikad ne znoje.

- Imate pravo, gospodine Spinoza, slika nije jasna, ali šta da radimo? Upravo zato nam je i potreban dobar detektiv. I zato od vas tražimo samo da ga *potražite*, nećemo vas kriviti ako ga ne nađete, što je vrlo verovatno.

- Dobro je to znati...

- S druge strane, da imamo pravu fotografiju, ne bi nam bilo potrebno vaše umeće, jer bi tada čak i Interpol ili CIA uspeli da ga nađu, ne mislite li?

Sem se napravi blesav:

- Vaša klinika ima kontakte s CIA?

- Ma, odakle vam takva ideja! To se samo tako kaže... Možda nisam bio dovoljno jasan.

- Kao ni ova slika - dodade Sem.

Pun pogodak.

U metu.

Direktor je slegnuo ramenima, ali čak i pritom potezu koji, još od pamtiveka, ne izražava drugo osim popustljive nemoći, sako mu je besprekorno dobro pristajao. Sranje.

- Kao što sam vam rekao, gospodine Spinoza, to je jedino što smo uspeli da nabavimo.

- To može biti bilo ko.

- Mislite li da biste to mogli biti i vi, gospodine Spinoza? - Čovek je bio pristojan. - Ili ja? Ili Hajdi?

- Hajdi?

- Ona divna bolničarka koja se nalazi na recepciji. Verovatno ste je zapazili...

- Ah, da, Hajdi.

Ali za mene ćeš, draga, uvek biti Barbi. Do kraja života...

- Da li biste mogli?

Ne, složio se Sem, ne bih mogao.

- Dakle - zaključi čovek zadovoljno - priznajem da je ovaj portret pomalo nejasan, ali ipak nije *bilo koja* osoba.

Jedan bod za domaće, morao je da prizna Sem. Ili nije:

- Svejedno, još uvek to mogu biti mnogi. Izgleda kao Hrist... Rok pevač... Ili Čarls Menson. Samo navodim primere.

- Čarls Menson je uhapšen i već odavno ne bi mogao da liči na ovaj portret. Verovatno ste vi, gospodine Spinoza, mislili na Merilina Mensona, rok pevača.

- Dobro, ko je to onda?

- Ko je ko?

Sem uzdahne. Stvar se komplikovala.

- Ko je na tom portretu?

Direktor se nasmeši kao pristojan dečačić. Baš kao i ona Barbi, samo u muškom izdanju.

- A šta ako vam kažem da je to Isus Hrist?

Sem uzdahne. Ovo se stvarno komplikovalo.

- Zafrkavate me? Na šta vam ja ličim?

Direktor raširi osmeh.

- Oprostite, gospodine Spinoza, nisam odoleo. Pa vi ste sami...

Sem je još jednom pokušao.

- Je li to neki vaš rođak? - upita blagim glasom orangutana koji urla u megafon.

Direktor je prestao da se smeška i izbaci nešto što su mu prodali kao iskren smeh. Prevarili su ga.

- Ha! Ha! Moj rođak?

Je li to suza, suza što je skliznula, to što je direktor obrisao u uglu oka? Pri kupovini iskrenog smeha još se, kao dodatni bonus, dobije i jedna suza-od-tolikog-smeha?

- Ne, gospodine Spinoza, ne bih rekao. Nije reč o mom... rođaku. Ne znam ni da li bih rekao srećom ili nažalost, ali ne, nismo rodbinski povezani.

- U redu - reče Sem.

- Zanima me samo kako vam je tako nešto palo na pamet?

- To je uobičajeno pitanje. Polovina mojih klijenata traži nekog izgubljenog rođaka, oca, brata, bratića...

- A druga polovina?

- Materijalne dokaze da započnu brakorazvodnu parnicu s opravdanim razlogom.

- Aha. Zanimljivo. Ne, nije ništa od toga.

- Onda je to neki... Neki...

- Neki?... - ponovi taj vražji čovek, praveći se lud i primoravajući Sema da kaže ono šta je očigledno:

- Neki zločinac. Ukrao vam je novac? Patent? Ubio nekoga?

- Zločinac? - Činilo se da direktor odmerava tu mogućnost. - Ne, nikako. Samo jedan bolesnik.

- Jeste li sigurni?

- Bolesnik. Samo to. Bolesnik.

- Bolesnik... A vi nemate fotografiju vašeg bolesnika? - začudi se Sem.

Direktor navuče rezignirani izraz.

- Bojim se da nemam. Znate, gospodine Spinoza, iskreno govoreći, naša se klinika

bavi više bolestima nego bolesnicima.

- Ne razumem, onda...

- U svemu ima izuzetaka, jasno, ali on je samo to, bolesnik. Bolesnik kome je potrebna terapija, a mi mu možemo pružiti potreban tretman.

- Vrlo velikodušno od vas.

Direktor se ponovo nasmeši. Kad bolje razmislim, on nije kao Barbi. On je Ken.

- Sada ste ironični, gospodine Spinoza. Jasno mi je da se od vas ništa ne može sakriti.

- Ja sam detektiv u Velikoj Jabuci - reče Sem. - Mi dobijamo licencu samo ako položimo *Uvod u ironiju* u prvom semestru.

- Naravno da mi imamo svoje razloge. Razloge koji su poznati Upravnom odboru.

- Kao što su?

- Možda je ovaj jadnik drag nekome od naših posebno velikodušnih dobrotvora. Ili razmetni sin nekoga ko je vrlo moćan i želi da ostane anoniman, ko zna? Ali to vas više ne mora zanimati, zar ne?

- Ne, zapravo, ne - morao je da prizna Sem. - Zarazan je?

Ken se zavalio u fotelju.

- Vi postavljate vrlo zanimljiva pitanja, gospodine Spinoza.

- Hvala.

- Pretpostavljam da je to karakteristika dobrog detektiva.

- Preformulisaću pitanje. Izlažem li se kakvom riziku ako ga nađem? Ako ga dotaknem ili nešto slično?

Ken je navukao zamišljen izraz lica. Sem je prvi put video takvog plastičnog lutka sa zamišljenim izrazom. Menjaju se vremena, menjaju se običaji, čitav je svet u promeni

sadržan...[5]

- Oprostite mi na mom neznanju, gospodine Spinoza, ali pretpostavljam da vaše zanimanje uključuje izvesne rizike.

- Da me napadnu bokserom, nožem, ili čak pucaju u mene? Nikada mi se to nije dogodilo, ali da, imate pravo, to je deo moga posla.

- Pa onda...

- Ali sasvim je druga priča doći u dodir sa nekim i dobiti kojekakve čudne bolesti.

- Shvatam. Ima to nekog smisla. Rekao sam vam da morate naći jednog bolesnika, pa vi odmah mislite na neku zaraznu bolest. Zanimljivo.

- I?...

- Nema nikakvih problema. Ako će vas to umiriti, ja vam garantujem da bolest tog čoveka nije fizičke prirode. Ona je, kako da kažem, više duhovna. I da budem sasvim iskren, a to je i najviše što mogu učiniti, reč je o nekome ko nam je izuzetno drag, ali kome smo... izgubili trag.

- Baš nezgodno - potvrdi Sem - izgubiti trag nekome ko nam je drag.

Ili Ken nije shvatio ili je odlučio da pređe preko toga.

- I uzdamo se u vas da ćete ga pronaći.

Sem oseti kako mu se grlo osušilo. Uvek je klima-uređaj tako delovao na njegovo grlo, pa je zato u svojoj kancelariji držao samo ventilator koji je uz to imao dvostruku prednost: bio je jeftin i služio kao *omaž* nekadašnjim detektivima kao što su Hemfri Bogart, Dašijel Hamet, Tajger Men. Tek je tada Sem uvideo da mu Ken nije ponudio ništa za piće. Taj nedostatak ljubaznosti ga je oneraspoložio.

- Zašto ja?

- Dajte, gospodine Spinoza, a zašto ne vi? Vi ste dobar detektiv, imate najbolje ref...

Neko je pokucao. Bila je to Barbi, nosila je poslužavnik s kafom i vodom pa ga je

5 Stih Kamoišovog soneta *Mudam-se (Menjaju se...). - Prim. prev.*

spustila na sto. Odmah je izašla, ali njeni blistavi zubi ostavili su auru beline, svežine i, sasvim sigurno, kolagena. Sem shvati da je bio nepravedan prema Kenu. Ali kako je već zgrešio, može i dalje nastaviti u istom tonu...

- Mogli ste da se javite nekoj velikoj agenciji. Tako barem rade preduzeća kao što je vaše.

- Preduzeća *kao što je naše*? Naša klinika? Čujem li ja to neki prezir u vašem glasu?

- Dobrostojeća preduzeća. S prestižnim klijentima. Sa sredstvima, kontaktima...

- Dobro, dobro. Mi smo smatrali da ste vi odgovarajuća osoba. Mislili smo, zapravo, da imate bolje mišljenje o samom sebi. Ili... - Ken se iznenada doseti: - Možda niste zadovoljni našim predlogom honorara? Uvek to možemo promeniti, ako je to posredi. Šta kažete, da damo bolji predlog?

- Ne, nije u tome probl... - Sem oseti kako mu znoj curi niz čelo. Bolje razmislivši, kad ga već toliko žele... - No dobro, kad ste to već spomenuli...

Ken se nasmeši. A njegov je smešak govorio: dobro je kad se ljudi razumeju. Kad govore istim jezikom. Dobro je znati da oklevanje nije etičke ili ideološke prirode, nego je jednostavno reč o gotovini. O banalnoj zaradi. I to je u redu, jer je želja za zaradom ljudska, dok etika nije. Etika je čudan izum kojim se nastoje uravnotežiti ljudski porivi, urođeno sebični. Čak postoji i knjiga, s punim pravom nazvana *Sebični gen* (Oxford U.P., 1976), koja je sve to vrlo detaljno objasnila, iako je namenjena široj publici. Etika ne stvara ljude s kojima bi se moglo razgovarati, ona proizvodi samo fanatike, prljave puritance, vojnike Dobra i Istine, ili čak same teroriste. Ne, etika nije dobra. Zarada, da.

Kenov smešak nije *baš to* govorio, niti *baš na taj* način, ali Sem je to tako protumačio. A Sem je bio profesionalac, posebno istreniran za otkrivanje znakova i, kao i Navaho tragači, za čitanje dimnih signala ma kako mali bili.

Međutim, jedina stvar koju je on zapravo čitao i otkrivao bolje od malih dimnih signala na horizontu, bio je pozitivan saldo na njegovom bankovnom računu. A ko bi mu to mogao prigovoriti?

- U redu, gospodine Spinoza, sve se može rešiti. Dodaćemo jednu nulu, slažete li se? Čak i ako ne pronađete našu dragu nestalu osobu, dovoljno je da nam pokažete da ste ga tražili koristeći sva svoja umeća i sredstva kojima znamo da raspolažete, i imamo dogovor. Uz znatnu svotu unapred, naravno. Plus troškovi...

Dodali su nulu? To je značilo da... *Bože mili, Sem, napravio si posao svog života!* Naravno da u tom trenutku Sem nije ni slutio koliko je zapravo u pravu.

Da je doslovce sklopio posao svog života.

- Onda smo završili s tim. Ima li još kakvih problema, gospodine Spinoza?

- N-ne...

- Odlično. I, kao što vam je rečeno, nadam se da ste u mogućnosti da putujete?

Sem reče da ga ništa ne sprečava da putuje. Čak je imao prijatelja u jednoj turističkoj agenciji koji mu je mogao nabaviti pasoš za tri dana. Možda i kraće, za izvesnu cenu.

Barbikin Ken pređe zatim direktno na stvar.

Bolesnik je (Sem je smatrao da bi ga bilo bolje zvati *klijentom*, ali zadržao je rezultat glasanja za sebe) poslednji put viđen u Adis Abebi. Gospodin Spinoza sigurno zna gde se nalazi Adis Abeba, zar ne? U Etiopiji. U istočnom delu Afrike, blizu Somalije koja je svetu zadala tolike glavobolje posljednjih godina. Moguće je da bolesnik više nije onde, uprkos očiglednim problemima i narušenom zdravlju. Nesrećnik je imao iritantan običaj da hoda naokolo, i to je činio iznenađujuće lako. Šta, zar je to mogao iako mu je falila jedna daska u glavi? Da, gospodine Spinoza, čak i bez novca i dokumenata, verovatno postoji neki svetac zaštitnik onih siromašnih duhom, ili nešto slično.

Koliko je Ken znao, bolesnik je u tom trenutku mogao biti bilo gde - čistiti ulice u Japanu, prositi na Severnom polu ili hraniti pirane u Amazoniji semenkama za kanarince. Što je bilo isto kao da je rekao da nema nikakav trag. No možda bi Etiopija mogla biti dobra polazna tačka, pa su bili tako slobodni da na njegovo ime rezervišu mesto u biznis klasi u avionu 747 američke avio-kompanije koja ima stalne letove s njujorškog JFK

aerodroma za Rim, gde će presedati (nažalost na letu Alitalije) za glavni grad Etiopije. Slažete li se, gospodine Spinoza?

- U redu - promrmlja Sem.

Ken je bio tako zadovoljan samim sobom da je čak sebi dopustio da se malo našali: neka Sem nastoji da se odupre urođenim sklonostima svog naroda i neka ne štedi na troškovima, u redu?

Sem se namrštio, a Ken se nasmešio, zablesnuvši ga svojim sjajem, kao da je izrekao sasvim nevinu dosetku - a sva nepristojnost, ukoliko je tako lošeg ukusa da se uvredio, nalazi se na Semovoj strani. Ali, u redu, Ken, preko ovoga ću preći, *još jedna nula* platiće mnoga pića koja će utešiti ponos povređen jednim nagoveštajem antisemitske prirode. Zato je Sem samo progunđao:

- Da ne štedim na troškovima, kažete?

Kako bi dokazao da to nisu isprazne reči, Ken izvadi žutu omotnicu, debelu kao obilniji *pastrami* sendvič u najboljoj delikatesnoj radnji na svetu, a koji se, naravno, nalazi negde između Brodveja i 7. avenije.

- Ako vam zatreba još, u šta zaista sumnjam, nemojte se ustručavati da nazovete ovaj broj. Novac, ili bilo kakva druga vrsta podrške, stići će do vas za manje od dvadeset četiri sata.

- Pretpostavljam da želite da sačuvam račune...

Ken nestrpljivo odmahne rukom.

- Ma, kakve račune? To je samo gubljenje vremena, a vreme je novac, nećemo valjda učiti sveštenika kako se krste deca. Mi smo dobronamerni ljudi, nisu nam potrebni računi.

- Kako hoćete - reče Sem suvo.

Ken ustade i pruži mu ruku.

- Znate šta, gospodine Spinoza? Imam dobar predosećaj što se tiče vašeg njuha, ne

znam zašto, ali imam puno poverenja u vaš instinkt. Mislim da ćete uspeti. Imam takav osećaj.

Kad ga je Barbi otpratila do glavnog ulaza, tamo je već bio taksi s vozačem. Sem se nije začudio, verovatno su ga pozvali za vreme sastanka, ili su mu odmah na početku rekli da ostane da čeka. Sem je nameravao da pita vozača šta je od toga, čisto iz znatiželje, ali zaboravio je na to dok je proveravao nule na čeku koji je iritantan (ali velikodušan) Ken potpisao.

Zatim je rastreseno bacio pogled na foto-robot, kojeg je sigurno nacrtao neki umetnik-policajac prema opisu trećih osoba. Uprkos tome što se nisu brinuli o troškovima, činilo se da je neko hteo da uštedi na fotokopijama, jer je *klijent* zaista izgledao kao zapuštena skitnica s onim crtama lica umrljanim debelim potezima ugljena, odviše grubim, ali ipak neodređenim. Na nekoga ga je podsećao, ali na koga? Ah, da, na starca iz hodnika podzemne železnice, samo kad je bio mlađi: *Bliži se sudnji dan...*

Lepo su mu to smestili, nema sumnje. Ma ko bio taj čovek, baš ga je lepo dopao. A uz to su Kenove napomene bile tako jasne kao one koje bi nem mogao dati slepome.

No, dobro, Semjuel Spinoza, privatni detektiv međunarodne reputacije bio je spreman na sve. Hteli su da on obiđe svet u prvoj klasi za 80 dana, da krene u lov na gambozine?[6] Nema problema. Samo da deponuje ček, proveri ima li pokriće i, zbogom Njujork, evo me JFK, spremi se, svete, stižem.

6 Gambozinos (port.) - gambozini su imaginarna bića koja Portugalci već nekoliko vekova love iz zabave. - *Prim. prev.*

ADIS ABEBA

Ja ne tražim, ja nalazim.

Pablo Pikaso

2.

I tako je detektiv krenuo na put. Nakon dva dana stigao je u Adis Abebu, grad u poređenju s kojim je Njujork izgledao kao švedska bolnica. No dobro, švedska bolnica u vreme posete. Ali, svejedno, švedska bolnica.

Pipci grada haotično su se protezali od središnje arterije, otrcane avenije Čerčil, kratke i apokaliptične verzije Pete avenije, Jelisejskih polja ili, jednostavno, nekog improvizovanog aerodroma usred polja luka.

Ken je pozvao Sema, najavljujući mu dobru vest: da će ga u Adis Abebi neko dočekati. Ko? Ken se nasmešio (lako je iskusnom detektivu naslutiti smešak preko telefona) i rekao da će on sam već videti. Sem je ponovio pitanje, tražeći više pojedinosti: neki Etiopljanin? Ken je samo ponovio svoju zabavnu rečenicu: Sem će već sam videti. Onda Sem upita: reč je o ženi, zar ne? Ken je zadivljeno zazviždao (bio je to duhovni zvižduk, metafizički, ali divljenje je bilo stvarno, sasvim pragmatično) i upitao Sema: kako ste znali? Sem reče: to je lako, ako je sve obavijeno tajanstvenošću, odmah se zna da je osoba za kontakt, kakvog li iznenađenja, neka ženska. Ili neki tip prerušen u žensku. Ili pak ženska prerušena u tipa. Za jednog profesionalca nije bilo mnogo mogućnosti i kombinacija, a i nisu bile naročito privlačne. Ken reče: dobro, gospodine Spinoza, samo još nešto. Šta? Nemojte pokušavati da stupite u kontakt s njom, ona će stupiti u kontakt s vama kad joj to bude najviše odgovaralo. Dobro, mislim da je to čudno, ali dobro. Ozbiljno vam kažem, ovo je vrlo važno, gospodine Spinoza, ne pokušavajte da stupite u kontakt s njom, u redu? U redu, Ken. Kako ti kažeš, Ken.

Sem je donekle imao neki plan: posejati novac među potencijalnim doušnicima, u nadi da će naići na neki trag, na neki dimni signal o predmetu njegove potrage. U početku

je mislio da to radi oprezno (bio je to novac), a zatim opuštenije (nije to bio *njegov* novac).

Iako nije bio naviknut na tolika sredstva za trošenje, vožnja u super prvoj klasi bila je dobar trening. Napokon je saznao i zašto avioni džambo 747 izgledaju kao polucilindri - imali su dva sprata, tako da najveći milioneri mogu u miru božjem spavati na gornjem, šest bladi meri iznad ostalih putnika. I Sem se malo pravio važan, što je bilo razumljivo: naposletku, koliko se privatnih detektiva može pohvaliti da putuje na najvišem spratu jednog Titanika koji je prelazio preko ledenih santi kao da su oblaci... jer su (da, u redu, to je olakšavalo prelazak) ledene sante zaista i bile oblaci.

Da, u početku mu je bilo teško da se pretvara da je bogataš u toj dobi kad se mleko već ukiselilo i više se ne može vratiti u kravlje vime, samo što je Sem Spinoza, čak i ne želeći to, morao da bude veran vrhovnoj naredbi prema kojoj nije smeo da štedi na troškovima: Ken mu je rezervisao apartman u hotelu velikom kao neki omanji grad, koji je neobično izgledao, kao kakva sonda na Marsu. *Prezviter Jovan* imao je pet nedostižnih zvezdica koje su se, pod strogim nadzorom jednog milostivog pogleda, mogle, uprkos svemu, smatrati dostupnima bilo kom džepu: bogatom, veoma bogatom, preterano bogatom, bezobrazno bogatom, naftno bogatom.

Čemu reči? *Prezviter Jovan* nije bio *Ric*, *Šeraton*, čak ni *For sizons* - bio je to uskrsnuli Šangdu,[7] reinkarniran i ponovo upakovan u šarenilo boja s gama zracima. I nije potrebno biti iskusan detektiv da bi se videlo kako je hotel građen po meri bogatih arapskih turista, a ne za etiopski prihod po glavi stanovnika koji je svakako bio obezglavljen. Svaka je soba bila zapravo apartman, svaki apartman je imao salon, svaki salon bio je palata, svaka palata igraonica. Sedam tematskih restorana negovalo je ono što je drevna mudrost otkrila kao najlakši put do ljudskoga srca. Od kuskusa do sušija, svaki sa svojom muzikom, sa svojim gejšama, s koprenom ili bez nje, sa svojim ukusima, mirisima, cenama i dekoracijama, tih je sedam hramova osiguravalo sreću svojim gostima. Raskošne zasebne odaje napravljene su u hotelu upravo za grupe koje posebno zahtevaju privatnost, pogotovo ako potiču iz zemalja koje ljube javne vrline. U dva paraolimpijska bazena

7 Šangdu je bio letnja prestonica Kublaj-kanovog Mongolskog carstva. Postao je sinonim za izobilje, blagostanje i bogatstvo. - *Prim. prev.*

integrisani sistem zvučnika osiguravao je podvodno slušanje muzike. Jedan je bazen imao divovski brodski prozor koji je gledao na veštačko jezero puno egzotičnih riba, a drugi je korisnicima pružao šarm njihovog vlastitog lika. Nije uopšte iznenađivalo što je bazen-ogledalo bio popularniji.

Malobrojni Zapadnjaci, koji su mogli da odsednu u *Prezviteru Jovanu*, bili su uglavnom poslovni ljudi, dok su iz vrućeg pustinjskog peska stizali plejboji, koji su mirisali na petrodolare, jedni sa stolnjacima iz italijanskih restorana na glavama, što su ih pridržavali oreoli palih anđela, drugi jednostavno odeveni u tamna odela nekih famoznih marki.

Moglo bi se reći da to baš i nije bio hotel za turiste koji hodaju bosi ili ljude kojima je novac potreban za hranu i druge potrepštine, a ne za ono što se obično nazivalo *azijatskom raskoši*, iako je to uveliko neutemeljena predrasuda.

Možda zato, a možda i zbog toga što se Bog detektiva nalazi u detaljima, Sem se začudio kada je krenuo u bar *Kazablanka* na studijsko putovanje (ispitivanje terena, istraživanje slučaja), i ugledao jednog sveštenika kako sedi za stolom. Sveštenik u *Apostolu Jovanu*, to je samo po sebi već dovoljno uočljivo. A pogotovo sveštenik koji pijucka draj martini u društvu elegantne žene, kojoj je duga kosa padala preko lica dok je u ruci držala koktel kosmopolitan. Ili je to bio singapur sling?

Semjuel Spinoza je odlučio da tu sliku promatra filozofski. U redu, crkva je zasigurno imala dovoljno žetona da plati piće svešteniku i njegovoj gošći. Da je potrebno, mogla bi da plati i apartman, kuću, nekoliko robinja iz harema da mu greju noge. Međutim, prelat bi uglavnom nastojao da ne upada u oči kad bi... Kad bi to bilo posredi.

Sem slegne ramenima, ali ne onim telesnim, nego duhovnim ramenima, koja su još i pogodnija za ovu vrstu čuđenja. Ma koliko vežbe nagađanja bile zabavne, u svakom slučaju zabavnije su od duhovnih vežbi Svetog Ignacija Lojolskog (osnivača Družbe Isusove), uvek je postojala tendencija da završe kao ništa, ili još manje od toga, da se rasplinu kao nepostojani dim.

I bolje da je tako, tim pre što sveštenik, čini se, nije ni video Sema. A šta bi i mogao

da vidi ako nije bilo ničega za gledanje? Ali to nije bio slučaj sa ženom, koja je nepomično držala čašu između stola i usana. Da Sem nije iskusan čovek, s ranama koje su zacelile kako treba, još bi i rekao: *Gle, tu se nešto kuva.* Srećom po sve, on je bio iskusan čovek - i to s primerenim ožiljcima.

* * *

U prva dva dana Sem se nije ni s kim upoznao, ali je pokušao ljubazno da se zbliži s domaćim ljudima, uprkos jezičkim i ostalim preprekama. Vraćao se u predvečerje, ne zato što ne bi bilo sigurno izlaziti noću (na recepciji bi mu rekli da nije sigurno), nego zato što nije znao kuda bi otišao. Tim pre što Adis Abeba nije bila nikakva raskoš od rasvete, pa joj se događalo isto ono što se događalo i većini glavnih gradova u svetu: imala je sve mane velikih gradova, a vrlo malo prednosti.

Bilo kako bilo, ipak se odupro iskušenju da ostane u hotelu i posmatra malobrojne turiste koji su smatrali da je veoma zanimljivo doputovati u siromašnu zemlju, koja je uz to još i meta loših viceva *(Šta radi Etiopljanin s jednom kokoškom? Otvori restoran, ha, ha!)*, a u svojoj istoriji ima celi jedan slavan trenutak, a to je kada su potukli Italijane u Drugom svetskom ratu, što, nakon pada Rimskog carstva, više baš i nije neki naročit uspeh. I kao da uzastopne suše nisu dovoljne, zemlja se još sezonski iscrpljivala u bratoubilačkom ratu s Eritrejom, manjim susedom, ali koji je imao primamljiv pristup moru, tom večnom izvoru, ne mladosti nego bogatstva i glavobolje.

Ah, da, bilo je još i nekih preobraćenja u hrišćanstvo pre više od petsto godina, hodočašća ludih Portugalaca u potrazi za prezviterom Jovanom koji je, pre no što je uskrsnuo u obliku hotela, bio crni kralj, bogat, ali hrišćanin, direktni potomak kraljice od Sabe, čuvene ljubavnice Solomona Mudrog. Sve to obavijeno je legendama o zlatu i dijamantima, što su se pojavili pa nestali, i ništa više do naših dana nije stiglo osim rastafari pevača s Jamajke, obožavatelja kralja Hajlea Selasija i pušača Svetog Kanabisa.

Pametni su ti Jamajčani... Sem je već video mnoga dobra opravdanja za pušenje i

pijenje, ali reći da ih Bog tera da sprže gandžu, morao je priznati da je to nenadmašivo opravdanje.

Što se Etiopljana tiče, uglavnom su bili vitki, imali su tako dobru liniju da im je na tome mogla pozavideti svaka anoreksična manekenka. Lica bezosećajna kao kod Indijanaca što se vide na plakatima na ulazu u rog izobilja kockarnica, koje svakodnevno niču u rezervatima, i zbog kojih su sada ti isti Indijanci Vrane, Apači i Navaho preko noći postali od autodestruktivnih alkoholičara bogati Mafijaši, Paše i Nabobi. Čudo? Bolje od čuda - zakon. Zakon koji je 1988. doneo Kongres, a koji daje američkim urođenicama pravo da vode igre na sreću u rezervatima. A Indijanci se još žale da su ih masakrirali... Neki ljudi nikada nisu zadovoljni. Može li neko zamisliti da, recimo, Jevreji otvore kazina u Nemačkoj?

Sam je prineo ruku ustima - neee, to nije bilo duhovito. Nije on čovek koji bi gajio mržnju, osim toga, njegova je porodica bila sefardskog porekla, ne naročito religiozna, i živeli su na onim mestima u svetu do kojih Hitlerova kandža nije stigla. Njegov stric Albert čak je govorio o Romelu s izvesnim poštovanjem, kao o Nemcu koji je otišao u severnu Afriku da ratuje s Englezima, a ne da lovi Jevreje. A isto tako nije smatrao da bi Nemci rođeni nakon rata trebalo da plate za zločine svojih očeva... Međutim, malo krivice nikada nije nikoga ubilo, za razliku od oprečnoga, od ne-krivice. Postoje rane koje treba ostaviti otvorene upravo da se izbegne ono što bi se dogodilo da ih zatvorimo pre nego što sasvim zacele: da loše zarastu, zagnoje se, ponovo se inficiraju.

Prve večeri Sem je večerao u tematskom restoranu *El Harun*, gde je naručio *tadžin*, dostojan jednog zakasnelog preobraćanja na islam. Druge večeri, s obzirom da detektiv ne sme biti kukavica, izložio se riziku u *Šjaiju*, restoranu specijalizovanom za sirovu ribu. No, naravno, nije jeo sirovu ribu. Uhvatio se u koštac sam samcat s *fondijem* od Kobe govedine, koju su masirali za života, a i posle toga, ne bi li omekšala (neverovatni su ti Japanci, iako su pomalo čudni), s dodatkom tempure i ledenog sakea, što se pokazalo dobrim izborom, jer mu je odlično prijalo.

Međutim, nije mu prijalo to što je već drugu noć za redom gledao sveštenika i

njegovu... pratilju? Prijateljicu? Koleginicu? Kako se može nazvati žena koja prati jednog sveštenika? Sestra? Redovnica? Osim ako on nije sveštenik nego neki duševni bolesnik (još jedan, kakvo veselje), a onda bi bilo lako da smisli kako da je nazove: bolničarka.

Jednom bi to bila slučajnost, ali dvaput... Tim pre što ih je već ujutro video zajedno na pijaci. No dobro, pijaca je turističko mesto pa nije čudno da je ljudi posećuju, a restoran je pak mesto gde se jede, i oni imaju pravo na večeru. Međutim, Sem je, kako se kaže, *imao neko šesto čulo.* Jasno, mogao je da umisli da se to zbiva, ali moglo se to *zaista* i zbivati. Mogao je da pusti da stvari idu svojim tokom, osim ako oni ne povuku pešaka, konja, lovca, ali ionako nije imao mnogo opcija: čekati i očajavati, ili reskirati, izložiti se riziku da napravi nešto neprimereno.

Sagledavši situaciju, možda bi ipak bilo najbolje da ostane diskretan i pusti ih da oni otkriju svoju igru, ako tu uopšte ima kakve igre, pre nego se on upusti u igru.

Sem je pojeo desert, te su mu upravo doneli digestiv. I to u prikladnoj balon-čaši, s dve kockice leda, što je dobar znak. A kakav bi to detektiv bio da ne zna da čita znakove?

Uzeo je čašu s viskijem, ustao i prišao njihovom stolu:

- Dobro veče? Slobodno?...

Sveštenik se neprijatno namrštio.

Žena nije pokazala smetenost:

- Sedite, samo izvolite. Gospodin?... - Teški naglasak, latino. Argentinski... Italijanski?

- Spinoza. Sem Spinoza.

Nasmešila se. Smešak s tri reda zuba:

- Kao Bond, Džejms Bond. Jeste li vi tajni agent, gospodine Spinoza?

Sem je seo.

- Ne, ja sam poslovan čovek. A vi, gospođice? Ili, gospođo?...

- Kjara. Samo Kjara.

Sem joj stisne ruku.

- Kjara?

- Tako se izgovara, ali se na italijanskom piše *Chiara.*

- Drago mi je, Kjara.

- A ovo je otac O'Rajli - reče ona, sklanjajući kosu s očiju.

Sam ispruži ruku preko stola.

- Drago mi je, oče. Pretpostavljam da ste Irac.

Otac je bio topao kao smrznut termometar, no, uprkos tome, barem mu ruka nije bila mlitava:

- Voleo bih da mogu reći isto, gospodine Spinoza.

- Da sam i ja Irac?

- Ne. Da mi je drago.

- Ah.

Kjara nastavi da probija led:

- Šta vas dovodi u Adis Abebu, gospodine Spinoza?

Sem dobroćudno odgovori na njeno pitanje, ali mu je pogled bio usmeren prema svešteniku:

- Poslovi, kao što rekoh. A vas, oče, šta je vas dovelo u Etiopiju? - Sem mu namigne. - Ljubav prema misionarstvu?

Sveštenikov je izraz ovog puta bio ledeniji od birokrate podvrgnutog kriogenizaciji:

- Jedna misija, gospodine Spinoza. Misija u službi Boga. Ali sumnjam da vi shvatate šta to znači.

- Ne razumem...

Kjara je gasila vatru. Ili, tačnije, dodala malo meda u ambijent:

- Pitala bih vas šta pijete, gospodine Spinoza...

- Sem.

- Sem... Ali vidim da ste vi već došli spremni.

Sem navuče naivan izraz:

- Da, mislim da je to ključ svakog posla.

- Slažem se, Sem. Pitanje je samo na šta ste spremni?

- Na sve. Nije li tako najbolje?

- Eto, u tome je problem nevernika - reče sveštenik s usiljenim smeškom.

- Oprostite?

- Zato što biti spreman na sve znači zapravo ne biti spreman ni na šta.

- Zaista tako mislite, oče?

- Ništa ja ne mislim. Misli onaj koji ne zna šta traži.

- I to je jedno mišljenje - prihvati Sem.

Sveštenik ga oštro pogleda:

- Nije li vas strah, gospodine Spinoza, da na najgori mogući način otkrijete, dok mislite kako ste na sve spremni, da zapravo ni na šta niste spremni?

3.

Sem se sutradan probudio sa strašnim mamurlukom, što od pića, a što od razgovora s ocem O'Rajlijem i s... ah, da, s Kjarom. Nije bogzna šta saznao, samo da je ona vrlo odvažna, a da ocu baš i nije simpatičan. Nije bilo nikakvog razloga da u njih sumnja. Bili su ekscentrični, i to je sve. Ali i to je bilo previše za njegovu glavobolju.

Bez tragova, bez ičega, Sem nije očajavao samo zato što je već imao dobro izlizane cipele, mnoge noći neprospavane, mnogo kilometara iza sebe. Naravno, kada se ne zna odakle početi, informacije je nabolje tražiti od portira ili taksista, tim redom, a treće mesto bile su krčme na lošem glasu. Problem je bio jedino u tome da će, što se bude više muvao, biti više izložen riziku da ga vide neželjene oči.

No, ovde čak ni to nije bio problem, pa je Sem, suprotno svojoj profesionalnoj odvažnosti, koja se sastojala od diskretnosti, gotovo nevidljivosti, poslušao Kenov savet da sledi svoje instinkte.

Tako je počeo napadno i drsko da se pokazuje po svim kafićima, uličicama, bazaru. Osećao se smešnim pokazujući taj grubi foto-robot... koji je zaista mogao biti bilo koja osoba. Ali dobro, uprkos svemu, nije to mogao biti neki Etiopljanin - dakle, nije ličio baš na svakoga.

Ken je ipak donekle imao pravo: klijent nije bio ni debeo, ni crn, ni Azijat, ni žena, ni dete, ni starac. To je znatno smanjivalo broj potencijalnih osumnjičenih - od šest milijardi na svega nekoliko miliona. Nije bilo sumnje, takva mu je logika uveliko olakšavala zadatak.

Još se jednom Sem prevario. Neko bi mu se nasmešio ili mu mahnuo, a on bi tada

pomislio ili da će ga odvući u neku uličicu da ga opljačka, ili čak izbode nožem, ili da će ga zaista odvesti do nekoga ko ima informacije o njegovom čoveku.

Uvek lažna uzbuna: ili bi ga neki momčić odveo do zemljane kuće bez vrata, pred kojom je grupa žena čučala na malim stolcima i tkala tepihe s ljudskim likovima koji su podsećali na ruske ikone; gruba crna i bradata lica i krupne oči kao namazane maskarom. Ili bi ga (što je bilo gotovo isto) neki bosonogi besposličar hteo predstaviti jednom izvornom etiopskom slikaru, koji mu je pak pokazivao portrete vrlo slične onom koji je on držao u ruci, ali s tom prednošću što nisu bili fotokopije nego originali - i to u boji. Ili oltarne sličice na papiru, nizovi sličica koje pričaju neku priču, nešto nalik na primitivni strip.

Sem nije sumnjao da je sve to vrlo zanimljivo... onome koga to zanima. U početku se čudio, ali je zatim shvatio, te se morao nasmejati: ti su siromasi *mislili* da on traži likovni prikaz nekakvog Hrista!

Bila je to razumljiva zabluda. Njima su svi belci verovatno izgledali manje-više slično, iskrivljene varijacije, kao u kući sa ogledalima, jednog te istog izbledelog lika. Vi tražite mršavog bradatog čoveka, ludačkog pogleda? Dakle, molim jednog Isusa ovamo, za sto u ćošku!

I ko bi im mogao zameriti? On sigurno ne bi. Svejedno nije odustajao. Ima li ko bolju ideju?

* * *

Ne znajući ni zašto ni kako, Sem je počeo da posećuje malu grupu ljudi koji su, sedeći po cele dane u otvorenim kafićima, ili čak na podu na malom trgu, žvakali travu koja se naziva *khat.* Nisu govorili Semovim jezikom, a ni on nije znao njihov jezik, ali bili su prijateljski raspoloženi i činilo se da im nimalo ne smeta njegova prisutnost.

Možda ih je to čak i zabavljalo, pa ga ne bi iznenadilo kad bi saznao da je upravo

on povod njihovom posprdnom smehu, pri čemu su izgledali kao one lutke na navijanje koje se astmatično smeju. *Šta je debelo, belo i liči na kuću s televizijskom antenom? Amerikanac koji jede* Yebeg Alecha[8] *viljuškom, ha, ha.*

Sem je pretpostavljao da *khat* ima halucinogena svojstva; naposletku je i sam iskusio da je malo jači od prirodnih amfetamina, ali dosta gorak. I ne, nije bio nalik na duvan za žvakanje, uspevao je da bude gori.

U svemu tome je bilo dobro što je ipak otkrio nešto novo. A loše to što mu je nekoliko sledećih noći bilo još teže da zaspi nego obično.

8 Jagnjeći paprikaš na etiopski način. - *Prim. prev.*

4.

Jednog dana, bez ikakva nagoveštaja, poput silovitog monsuna došlo je vreme svetkovina.

Hotel *Prezviter Jovan* zaposeli su, poput mrava, antropolozi, verovatno zbog nekog od onih kongresa koji su znali mudro da spoje nauku i turizam. Novinara nije bilo mnogo, što je u Africi uvek bio dobar znak. Mnogo krvi, mnogo lešinara. Malo lešinara, malo krvi.

O'Rajli i Kjara su još uvek bili ovde, u *Kazablanki*, pijuckali kosmopolitane, suve martinije, bele ruse, votke s narandžinim sokom, rum s kolom, kajpirinje, irske kafe, margarite, mohitose. Prava zabava, blagosloveni bili.

Ona bi mu se nasmešila kad bi ga ugledala, ili se barem tako činilo. Ponekad bi mu nazdravljala čašom, u znak poziva. Sveštenik ni slučajno. Ali Sem je smatrao da je bolje da im ne prilazi nakon onog prvog neuspeha. Pomislio je čak da je ona taj njegov kontakt, ali bila je to lažna uzbuna. Kjara je bila privlačna i Sem bi osetio neku struju kad bi prolazio pored njih, nije to poricao, no pokazalo se da je ona upravo suprotno od kontakta: lažan kontakt.

Šta se može. Verovatno ništa.

Iz cele su se zemlje u grad slivali pastiri s ovcama, provlačeći se, poput robinja iz harema, između automobila i zaprežnih kola. Desetine ovaca, stotine ovaca, hiljade ovaea za prodaju. Sem je prvi put u životu video (i poslednji, ako Bog da) takvu gužvu automobila i ovaca, jedni bleje, drugi trube i neko vreme više se nije znalo ko šta radi, bila je to sveopšta ludnica.

S jedne strane trube ovce, s druge, bleje automobili, kakva gnjavaža. A trubama,

blejanju, njakanju magaraca koji su vukli kola, ukoliko nisu vukli neki automobil kome je motor prestao da radi pre četiri veka, pridružila se još i zbrka jezika: amharski, koji preovladava u Adis Abebi, sada je potisnut snažnom guturalnošću oromskog jezika, slanom požudom tigrinjskog, napetom uzvišenošću somalijskog.

Da stvar bude gora, policija i vojska pojačali su kontrolu glavnih ulica, strahujući od sukoba između hrišćana i muslimana, protestanata i pravoslavaca, animista i... Sem nije mogao da veruje: *Jevreja.* Da, čoveče, Jevreja. Etiopskih Jevreja.

Već je nešto načuo o crnim Jevrejima, ali smatrao je da uglavnom u Americi, *only in America*, postoje plodovi vulkanske strasti između buržujskih Jevrejki (komunistkinja i zavisnica o kokainu) i siromašnih crnaca (saksofonista i zavisnika o heroinu) - veze koje su bile naročito u modi za vreme ludih godina džeza i koje su dale svoje plodove, ali ko je on da ih kritikuje.

Sem je tako otkrio da i u Etiopiji ima crnih Jevreja, od davnina i uglavnom izolovanih, tako drevnih i izolovanih da su, u određeno vreme, u jedanaestom veku, jedanaestom kao što je jedanaesti septembar, mislili da su jedini Jevreji na planeti.

Pa šta s tim? Sem je smatrao da je sve to vrlo zanimljivo, zgodno, ali da ničemu ne vodi, zar ne?

Dva je dana celi grad smrdeo na žrtvenog ovna. Gasovi iz izduvnih cevi, gde ste kad ste nam potrebni?

U međuvremenu, Sem je žvakao *khat*, kupovao slike od desetak lokalnih slikara, pa je gotovo mogao otvoriti muzej i toliko puta prelazio gradom uzduž i popreko da je već mogao da radi kao taksista. Posećivao je galerije, muzeje, crkve, džamije, sinagoge, istorijske ruševine, one drevne i novije, pijace haotičnije od učionica u favelama, ali i dalje je bio na nuli, kao ferari s praznim rezervoarom.

Obeshrabren, odvezao je svoj instinkt u boks i prionuo na sledeću strategiju, onu koja bi u dobrom detektivskom priručniku, kad bi takvo šta postojalo, stajala kao prvo poglavlje: kada ne znaš šta da radiš, sedi i pij, sinko, i to po mogućnosti u neki bar gde se poslužuje pristojan suvi martini.

Ali izvan hotela *Prezviter Jovan*, ili nekog drugog luksuznog hotela, naći bar u kojem bi posluživali dobro piće, nije bilo lako. Muslimanski uticaj, iako to čak i nije bila glavna religija, držao je stanovništvo podalje od alkohola. Iako je verovatno mnogo njih pilo, pogotovo oni koji su imali emigrantskih iskustava, ali radili su to kod kuće, tek u društvu ponekog prijatelja, podalje od znatiželjnih očiju.

U svakom slučaju, s alkoholom ili bez njega, bar je uvek bio kao more: baš kad bi neko pomislio da je sam, uvek bi se tu našla neka olupina, bova, neka stafilokoka koja pliva prema nama. Ako ne već neki morski pas, naravno.

I Sem je pronašao svog morskog psa. Odnosno, ponovo ga je pronašao. Ona je samo bacila pogled i nameravala da ode, ali Sem je nije pustio da izađe. (A možda ona to nije ni htela.)

- Vi me pratite? - upita.

Ona ga pogleda bez straha. I zabavljajući se.

- To bih mogla i ja da pitam.

- Ja sam prvi ušao - reče Sem. - I prvi pitao.

- Zar me nećete pozvati za sto?

- Naravno. Želite li da sednete?

- Vrlo rado. Hvala.

Konobar je prišao stolu. Kjara naruči *amareto*, a Sem viski. Konobar reče da ne prodaju takve vrste pića, pa su se oboje pomirili s čajem.

- Onda, recite mi. Pratite li me ili je to samo moj utisak? - reče Sem.

- Verovatno je to samo vaš utisak - reče Kjara.

- A ovo sada je...

- Slučajnost. Šta bi drugo moglo biti?

- A ono juče? Još jedna slučajnost?

- Adis Abeba je mali grad - nasmeši se Kjara.

- Adis Abeba i nije baš tako mali grad.

Smešak joj je postao širi. I bio je lep, tako pun zuba. Bio je to čulan smešak, sugestivan. A istovremeno proždrljiv:

- U redu, imate pravo. Od kada znate?

- Na neki način od našeg prvog razgovora.

- Od početka?

Sem nije video razloga da se ne predstavi. Iskustvo ga je podučilo da je najbolji način da se od nekoga izvuče informacija da mu takođe date jednu informaciju. Pokazao joj je legitimaciju.

- Ja sam profesionalac.

- Jeste li dobar profesionalac?

Odgovor spreman, nije ni trepnuo. Naposletku, ona je bila taj kontakt. A šta bi drugo moglo biti. Ipak, i dalje je ćutala kao zaliven ćup. Dama s čašom ćuti kao ćup. To bi čak moglo biti zabavno, da je zabavno. Ali nije zabavno. Sem je prešao jezikom preko usana:

- Znate li šta je jednom rekao Bogi?

- Bogi?

- Hemfri Bogart.

- Aha, glumac iz filma Kazablanka?

- Za mnoge gospodin Kazablanka lično.

- Ah, zar bi tome trebalo da se divim?

- Bogi je svetac zaštitnik detektiva.

- Zanimljivo.

- Znate li šta je jednom rekao, Kjara?

- Ne znam, Sem. Recite mi.

- Bože, oslobodi me amatera.

- Bože, oslobodi me amatera? Samo to?

- Samo to.

- I?

- To je ono što ste vi, Kjara. Jedna amaterka.

- Da vidimo jesam li razumela. Znači da profesionalka ne bi bila tako brzo otkrivena.

- Jasno.

- A šta ako sam ja htela da me otkrijete? I šta bi bilo da sam vam odmah rekla, Sem, da sam ja vaš kontakt? I da su vas vaši poslodavci smestili u najbolji hotel u Adis Abebi samo zato da vas ja nađem?

- Svejedno amaterka.

- Svejedno amaterka?

- Ako ste vi moj kontakt, zašto niste odmah direktno razgovarali sa mnom? Čemu ovo šunjanje?

- Možda moje društvo nije htelo...

- Mislite na sveštenika? Ljubomornog sveštenika?

- Ne, ali...

- Vidite li, Kjara? Ne znate ni da lažete.

- Ne potcenjujte me, Sem.

- Zašto? Moglo bi biti opasno?

- To ste vi rekli, Sem.

Sem je duboko uzdahnuo.

- Ne potcenjujem vas, Kjara. Čak i ako vas ne cenim...

Ona namesti lažno tužan izraz lica:

- To znači da niste srećni što me vidite?

- Ne, čak i jesam. Ovo nije nikakav pištolj.

Ona nije shvatila:

- Molim?

- To je šala - objasni Sem. - Moja se generacija često smejala toj šali. „To u tvom džepu je pištolj ili si samo srećan što me vidiš?"

- Ah - izusti Kjara. - I to je bilo tako smešno?

- Mi smo umirali od smeha.

- Ali vi se ne smejete, Sem.

- Normalno, već sam sto puta čuo tu šalu.

- Inače biste se smejali?

- Inače bih se smejao.

- Ne verujem vam, Sem.

- Odlično. Jer ni ja ne verujem vama, Kjara.

- Odlično?

- Minus i minus daju plus. Dakle, ovo može biti početak jednog lepog prijateljstva.

* * *

Kjara je bila upravo ono što je rekla da je bila. Sem bi zamalo i dodao „to je retko kod žena", da nije znao da nedostatak takve osobine (poštenja) nije povezan s određenim polom.

U svakom slučaju, čak i da je ta Italijanka bila ono što je govorila da jeste - njegov kontakt u Adis Abebi - to nije značilo da joj Sem mora u potpunosti verovati.

- Dobro, recite mi onda gde je klijent?

- Ovo je neki nesporazum, Sem. Vi meni morate reći gde se on nalazi.

- Molim?

- Dobro ste čuli, Sem. Vi ste ptičar.

- Ne razumem.

- Ptičar. Lovački pas. To je detektiv, zar ne? Njuškalo.

- Mislim da sada treba da se uvredim.

- Ali zašto, Sem? Amerikanci policajce nazivaju „pigs", svinje. Svinje su, kao što znate, još bolji tragači od pasa. Nema boljih za otkrivanje tartufa. Francuzi ih pak zovu „flics", od nemačkog „fliege", muva, jer stalno obleću oko govana.

- I to bi trebalo da me razveseli?

- Vi ste izabrali da budete detektiv, ne ja.

- Ko vam je rekao da sam to ja izabrao?

- Dajte, Sem. Ne izgledate kao čovek koji pušta da mu drugi biraju život.

- Izgled vara.

- Ha, ha, Sem. Ovo je smešnije od onog vašeg pištolja.

- Pa, na čemu smo onda? Zar nemate baš ništa za mene?

- Kada budem imala, reći ću vam, Sem. Obećavam.

- A sveštenik? Možda on...

Kjara se više nije smejala.

- Ne dirajte sveštenika, Sem. On je moj problem.

- Čini se da mu godi vaše društvo, ali ne baš i moje...

Kjara napola sklopi oči.

- Znate kako je, Sem. Iako svi vole tartufe, ne vole baš svi tragače za tartufima.

- Mislim da to nije pravedno.

- To je život, dragi moj Sem. Osim što je kratak, još je i nepravedan. Zar niste znali?

5.

Te noći Sem je sanjao da je nekoga ubio. Koga, to je bilo drugo pitanje.

Bio je to čudan san. Kao i svi, i Sem je već sanjao da umire. Uostalom, bio je to čest san (i donekle prihvatljiv) u njegovom zanimanju koje je bilo izloženo takvom riziku, mada više na filmovima nego u stvarnosti. U filmovima je detektiva često pratila tužna sudbina da bude topovsko meso, večiti kandidat za Oskara kao najbeznačajniji sporedni glumac što ga usred istrage ubija serijski ubica, koji je sve redom slistio kao da reže šnite šunke da bi ga, na kraju, mizerno dotukla devojka koja završava srećno, u društvu ili sama, na nekoj meksičkoj plaži, pijuckajući dajkiri s malinama.

Da, sanjati da umire bilo je uobičajeno za Sema Spinozu - umirao je gurnut u bunar, bačen s nekog oblakodera, pogođen u leđa (oh, koliko puta, a niko se ne usuđuje da kaže da je to znak potisnute homoseksualnosti), pregažen automobilom, prerezana grkljana na brijačkoj stolici, po dobroj staroj mafijaškoj tradiciji. Ali sanjati da je nekoga *ubio!* Uz hiljadu truba, uz sve anđele i još nešto sitno, koliko se sećao to je bilo prvi put.

I, za divno čudo, Sem je otkrio da je ubijanje (ko bi ga znao zašto) mnogo neugodnije od umiranja.

On je nekoga ubijao, nije dobro video koga, čak ni da li je muškarac ili žena, a zatim je sve vreme (ostatak sna) pokušavao to da sakrije od drugih.

Ne, ne toliko zbog problema savesti, što je bilo zanimljivo, nego zbog stalnog lošeg osećaja, nekog zujanja, kukavnog straha da će ga uhvatiti, otkriti, osuditi.

Kukavnog straha da će ga uhvatiti, otkriti, osuditi.

* * *

Kvalitet hrane se pogoršao, posebno zbog ovčijih bahanalija za vreme svetkovina. Čak i u tom ultraluksuznom hotelu jela su tih dana postala jednolična: *meskerem, meskerem, meskerem, meskerem.* Ovčetina s travama. Ovčetina s kupinama. Ovčetina sa suvim grožđem. Ovčetina s božikovinom. Ovčetina a la Mrtvo more. Ovčetina na ražnju. Ovčetina s aromatičnim travama iz Bavarske. Ovčetina pirjana u sopstvenoj krvi. Hladna ovčetina začinjena iranskim maslinovim uljem. Ovčetina bez kostiju. Ovan sa svojim jajima u maslinovom ulju. Ovčetina s mešanim povrćem. Mekana ovčetina, tvrda ovčetina, mlaka ovčetina, hladna ovčetina, topla ovčetina, tek zaklan ovan, živ ovan izbuljenih očiju i spreman da pomogne ljudstvu da pređe ulicu baš kada je ljudstvo htelo da ostane na pešačkom prelazu i obavlja svoju nuždu.

Možda bi to pomoglo da se shvate poteškoće sa spavanjem i pogoršanje snova. I onaj neobični par, Italijanka i sveštenik. Bili su zajedno, ali ona mu nije sve rekla. A nije sve rekla ni Semu. Bolje rečeno, nije govorila ništa. Kao da je postojao neki trougao između njih, trougao sa sklonošću da postane četvorougao, ali kojem nedostaje glavna stranica.

Ili nešto drugo.

Znao je da ne može da veruje Kjari. Ne zato što je mislio da voli da vređa druge. Istinu govoreći, ako je išta o njoj mislio, bilo je to da je poželjna. I nedosledna: zašto je bila njegov kontakt ako nije htela da stupi u kontakt s njim i ako mu, kad se naposletku otkrila, nije imala šta reći? I zašto ga je pratila kad je on sam hodao nasumice?

I obratno, Sem je morao priznati da i u tome ima logike: čemu izbegavati da bude praćen ako ni on sam nije znao kuda ide? Osim ako njena uvreda nije imala smisla: i ne znajući to, on je znao da nanjuši tartufe. Pravo čudo, tako dobar detektiv, tako dobar da se, čak i ne znajući šta traži, dovodi u mogućnost da pronađe upravo ono što traži.

Umoran (od toliko razmišljanja, dođavola), Sem uđe u jedan od malobrojnih kafića u kojem još nije bio, u neku groznu krčmu. Smrdela je na ovčetinu, naravno, ali Semu je to već bilo svejedno. Seo je za prljav sto i napola sklopio kapke. Ako ne možeš da se boriš protiv njih, pridruži im se. Već je i sam pomalo osećao kao da liči na ovna. U redu, hajde, zakoljite me, da vidim hoće li mi to štogod značiti.

Kada je podigao pogled, ugledao je nekog čoveka koji je seo preko puta njega.

- Vi ga tražite. Je li tako?

- Ha? - reče Sem. Bio je stvarno premoren. Možda ga je hvatao grip, ili neka groznica. Loše posledice neispavanosti.

Čovek sa druge strane bio je Etiopljanin, jednak svim ostalim: mršav, retka jareća bradica pomaljala se oko usta, zlatni lanac oko vrata, vunena kapica mlitavo zarozana pozadi, otkrivajući čelo.

- Vi ga tražite - reče Etiopljanin.

Nije to bilo pitanje.

- Molim?

- Platite mi čaj. - Ni to nije bilo pitanje.

U Njujorku bi Sem udario glavom prvog idiota koji bi se drznuo da traži da mu plati čaj. Čak i da traži da mu plati džoint! Međutim, ovde nije bio na svojoj teritoriji. U svakom slučaju, bio je daleko od Njujorka. I nije on plaćao troškove - Ken je bio vrlo jasan u tom pogledu. A on je bio preumoran da se prepire.

- Čaj?

- Da, ali ne ovde - reče Etiopljanin. - Farid!

Konobar je mogao biti njegov bratanac, ili brat blizanac, ili čak sijamski blizanac s kojim je delio istu glavu. Kao što je bilo očito, bolećiv Faridov kostur jedva je imao snage da pridržava tacnu zahvaljujući *khatu* i zakonu gravitacije koji mu je, u njegovom slučaju, omogućavao da se ne sruši na pod. Ćutke je podigao zastor iza šanka.

Bilo bi bolje da Sem ne pođe za njim. Mogla je to biti klopka. Etiopljanin je smrdeo na ovčetinu i bio odeven kao pastir, u ofucane dronjke, s prekratkim rukavima na kaputiću. Podsećao ga je na O'Rajlija po izrazu lica, ali bez sveštenikove hladne zajedljivosti. Sem pogleda u konobara: ovaj se blago smeškao, te zadržao taj blagonakloni izraz i kad mu je dodao neku vrstu hitnosti. *Odlučite se brzo, čoveče*, govorio je pogled. Sem se setio jedne rečenice koju je negde pročitao, možda na nekom od onih letaka što su ih ludaci i siromasi (činilo se da je to bilo veoma davno) delili na ulicama Njujorka: *Srećan je onaj koji ništa ne želi, jer tako ne mora ni od čega da strahuje.* To je prevagnulo da Sem odluči da prihvati poziv. To i osećaj da bi mogao sam savladati barem pet Etiopljana.

Iza zavese, sobičak, trošni zidovi. Na podu tepih, jastuci i sto odrezanih nogu. Etiopljanin sede na tepih i nasloni se na nekoliko jastuka, a Sem učini isto, pokušavajući da pronađe najudobniji položaj. Konobar donese dvačaja.

Etiopljanin je ćutao. I Sem odluči da ništa ne govori. Čovek je njemu pristupio. Čovek će započeti kada mu bude odgovaralo.

Etiopljanin posrče svoj čaj. Prošlo je nekoliko minuta.

- Je li čaj dobar? - upita Sem, kome je dosadilo da ćuti, s izvesnom lažnom slatkorečivošću nalik na veštački zaslađivač iz kesice. - Nije prevruć?

Etiopljanin, čini se, nije shvatio sarkazam. Ili se pretvarao da ne shvata. A koja je razlika?

- Hvala. Odličan je.

Njegov je izgovor bio gotov besprekoran. Ne može se reći da takav izgovor ne postoji (da ne postoji, bio bi to savršen izgovor, što dokazuje da je savršeno samo nepostojanje), bio je čak dosta naglašen i podsećao na... *škotski.*

- Lepo vi živite ovde u Adis Abebi. Pijete čaj, žvaćete *khat...*

- Ja nisam iz Adis Abebe. Samo sam došao da prodam svoje ovnove.

- Ah. I kako je prošlo?

- Prodao sam ih.

- Ah. Čestitam.

- Ti imaš sreće šta sam došao ovamo da prodam svoje ovnove.

- Sreće?

- Sreće ili... nešto drugo.

- Nešto drugo...

Priručnik za dobre detektive, poglavlje 36.13: kada ste u Etiopiji i razgovarate s nekim nepoznatim doušnikom, a ništa vam nije jasno, treba stalno da ponavljate poslednji deo njegovih rečenica, ma kako besmisleno ili zagonetno zvučale.

- Nešto drugo, da. Etiopija je stecište tri svetske religije. Jedini Bog korača ovuda već dugo vremena.

- Da, mislim da sam to pročitao u nekom vodiču...

- No, s druge strane, Etiopija je takođe Afrika.

- Rog Afrike, zar ne? I to sam pročitao u...

- Da, rog Afrike. Kao rog nosoroga koji daje snagu muškarcu kada želi da bude sa više žena u isto vreme.

- Aha, dobro.

- Bilo bi dakle čudno da ne postoji neka afrička mešavina u toj trijadi sukobljene braće koja veruje u jednog Boga.

- Mešavina?

- Animizam. Mi Afrikanci, mi smo animisti. Znaš li šta to znači, Amerikanče?

- Ne znam... Duhovi na sve strane? - ponudi Sem odgovor, srčući čaj.

Etiopljanin se nasmeši. A smešak je na esperantskom izrazu njegovog lica govorio: *Nimalo loše za jednog belca.* No, možda je Sem loše pročitao. Možda je smešak samo govorio: *Nimalo loše za jednog Amerikanca.*

- Duhovi, da. A sada je duh kog tražiš otišao na drugu stranu.

- Kako znaš šta tražim?

Etiopljanin je prešao preko pitanja.

- On je jednostavno otišao na drugu stranu.

Sem odluči da se pusti niz struju:

- Na drugu stranu? Kuda?

Etiopljanin je srknuo još malo čaja. Imao je duge prste, mršave prste. Semovi su prsti bili kratki i debeli. Uvek je zavideo ljudima s dugim i mršavim prstima.

- Duh kog tražiš ima mnogo prijatelja. Oni paze na njega.

- Ne znam da li govorimo o istoj osobi. Ako govorimo, čuo sam da je taj jadnik malo udaren u glavu...

Etiopljanin je ignorisao tu primedbu.

- On ima prijatelje, ali ima i neprijatelje. I nije ih uvek lako razlikovati.

- Prijatelje?

- Od neprijatelja.

- Ne razumem.

Ovaj put čini se da je Etiopljanin čuo pitanje, ili gotovo čuo:

- Kao u svemu u životu. Postoje neprijatelji koji se pretvaraju da su prijatelji, ali nisu. Postoje oni koji se smatraju našim prijateljima, ali nisu...

- I?...

- I ima onih koji se smatraju našim neprijateljima, ali nisu.

- Zapetljano.

- Naprotiv, Amerikanče, meni se to čini vrlo jednostavnim.

- Ne bi li mogao da mi to bolje objasniš?

- Ne.

Etiopljanin natoči još čaja iz srebrnog čajnika.

- Odlično govoriš engleski - reče Sem.

- Hvala. Voleo bih da to isto mogu reći za tebe, ali ne podnosim njujorški izgovor.

- I imaš oštar jezik.

- Hvala. Dugo sam živio u Dablinu, prodajući afričke umetničke predmete na ulicama.

- U Dablinu? Ti si irski crnac?

- Ne, ja sam Falaša - prineo je ruku grudima i s dva prsta izvukao ono što se nalazilo na kraju lanca koji je nosio oko vrata: Davidovu zvezdu.

- Šta? Ti si?...

- Ja sam Falaša.

- Ako si ti...

- Falaša.

- ...zašto si emigrirao u Dablin, a ne u Izrael?

- Novac. A i bio sam znatiželjan da vidim kakav je to grad gde čovek može razgovarati s cipelom.

Sem nije shvatio. A Etiopljanin se baš i nije potrudio da to objasni. Ali nije to najgora stvar na svetu, ako to obojici odgovara: Etiopljaninu njegovo znanje, a Amerikancu njegovo neznanje.

- Zanimljivo - reče Sem s laganim tonom ogorčenja. - Ali...

- I još sam povrh svega Etiopljanin. Etiopljanin koji ti mora reći dve stvari i dati jednu. Jednu sam stvar već rekao...

- Jednu si već rekao... Jednu si već rekao?

- Da, da je otišao na drugu stranu.

- Ah. U redu. A koja je druga?

Falaša srkne još malo čaja. Sem, oponašajući ga, takođe srkne malo čaja. Tek je sada primetio, baš čudno, kako je čaj gorak ispod šećera, kao da ima dva nezavisna sloja, jedan na površini, a drugi u dubinama šoljice. Načas ga obuzme panika: zar će ga otrovati? Napregnuo se da se umiri: a šta bi dobili time da ga otruju?

Njegovo je unutrašnje pitanje dobilo odgovor spolja:

- Jesi li siguran da želiš da ga pronađeš, Amerikanče?

Semu se zavrti u glavi. Da li je moguće da su zaista nešto stavili u čaj?

- Molim?

- Preformulisaću pitanje. Da li si siguran da si spreman da ga sretneš?

Sem je takođe preoblikovao svoje pitanje u siguran odgovor: da, zaista su nešto stavili u čaj. Pitanje je samo šta? Ali već je delovalo. Čovek ga je sada oslovljavao po imenu.

- Spreman...

- U duhovnom smislu, Sem.

Obuzela ga je srdžba. Spreman za šta? Najradije bi mu razbio zube, ali Sem više nije bio siguran da ima snage za to. Kapci su mu padali poput zgrada koje se urušavaju u sporom kretanju.

- Ovde sam, nisam li? - reče. - Ili misliš da me je zbog nesanice moj doktor poslao u Adis Abebu da brojim ovnove?

Izgleda da se Falaši svideo odgovor, nervoza i sve ostalo, jer je rekao:

- Onda, sedi i slušaj, Sem.

- Već sedim.

- To se samo tako kaže. Moraćeš da kreneš na jedno putovanje.

- Već sam na putovanju...

- Moraćeš da kreneš na jedno putovanje, Sem. I da se vidiš s jednom ženom, da bi bolje video.

- Žao mi je, razveden sam i sasvim srećan bez njih. Ne treba mi...

- Putovanje u Rim. Biće to zanimljivo iskustvo, Sem, kunem ti se. Ništa se ne može uporediti s umećem pružanja zadovoljstva kojim vladaju žene iz plemena Makua, na svoj način, ali i to je neka vrsta nadarenosti.

- Dođavola... - promrmlja Sem. - Svodnika s tako dugim prstima nikada nisam video...

Falaša nije shvatio šalu, ili samo nije obratio pažnju. Ispružio je ruku, a Sem ju je, misleći da se čovek pozdravlja, stisnuo.

Bilo je to smešno, mogao bi se zakleti da je već sasvim utonuo u san. Čudno je bilo samo to što je i dalje govorio:

- Rim? Šta bih tamo radio?...

- Neke informacije možeš dobiti samo u Rimu.

- Ah.

- Ali ne zaboravi, reč Roma obrnuto glasi *amor.*

- Ne volim igre rečima...

- Nije to igra rečima, Sem. To je anagram. Morao bi tome da posvetiš više pažnje, Sem. Zar nikad nisi čuo za kabalu? Mistični izvor koji ubija svaku žeđ?

- Dobro...

- Ali šta može ubiti onaj ko ne zna kakvu žeđ želi da utoli?

RIM

Tada Isusa odvede Duh u pustinju da ga đavao kusa.

I postivši se dana četrdeset i noći četrdeset, napošljetku ogladnje.[9]

Jevanđelje po Mateju, Gl. 4.1 i 2

9 Novi zavet gospoda našeg Isusa Hrista, preveo Vuk Stef. Karadžić. - *Prim. prev.*

6.

Zašto čovek mojih godina kreće na put? Zato što veruje u putovanja? Zato što nema šta drugo da radi? Zato što voli novac? Čak i ovaj poslednji razlog, najbolji, najlepši, najopravdaniji i najprimereniji od svih, nije dovoljan. Bilo bi bolje odustati, što većina ljudi i radi, što većina ljudi, ako ima zdrav razum i treba da uradi. Odustati. Odustajanje je dobro, odustajanje je odlično, odustajanje je fantastično, odustajanje je super, odustajanje je jedina istinska vokacija čoveka. A ja sam već godinama, skromnost nastranu, paraolimpijski prvak te vrlo plemenite discipline. Sem Spinoza, ovo je moja vizitkarta: Amputirani čovek, specijalista u odustajanju, propali profesionalac vama na usluzi. Na vaš poziv, dolazi kod vas. Diskrecija zagarantovana.

Ne znam da li ću leteti avionom ili pomoću vlastitih krila - no dobro, u snu je sve moguće. Rim znači ljubav naopačke? Ne znam da li postoji razlog za to, ali u snu i ne mora biti razloga za sve, zar ne? San je sve samo ne racionalan, može biti odbojan, čak i besmislen, ali kad je bal, nek je maskenbal.

(Iako ima onih koji kažu upravo suprotno, da u snu za sve postoji neki razlog. Uostalom, svako ima neko svoje mišljenje.)

* * *

Rim je portret pakla, haos u kom, ako je išta organizovano, onda to može biti samo kriminal. Baš šteta, jer delimično čak podseća na Bruklin - samo, naravno, s više starih rimskih ruševina.

Ja se, pak, osećam kao jadnik. Pao sam ovde kao pali anđeo u *kastingu* jedne epizode *Kuma.* Tu čak i kipovi gestikuliraju kao oni zečevi kojima se baterije nikada ne istroše. Promet? Podseća na orgiju u kojoj svi učesnici imaju Alchajmerovu bolest, a u vazduhu stalno lebdi sivkasti oblak koji više smrdi na paljevinu nakon neuspelog nuklearnog ogleda nego na nešto sveto. Celi grad, od velike građevinske firme pa do maloga građanina, poreskog obveznika, jedna je simfonija izduvnih cevi, dimnjaka, kompresorskih čekića, ličnih i prenosivih bacila.

I sam već pomalo zazirem, čak bih mogao da dobijem napad osećanja krivice kad bih se dobro osećao u domovini papinskih krstaških ratova, u Vatikanu. Kozaci još nisu znali ni da izgovore *pogrom*, a katolička je crkva već progonila Jevreje. A da se i ne govori o najgorim italijanskim izumima: renesansno slikarstvo sa svojim opsesivnim prikazanjima raspeća i Klint Istvud, koji ne bi postojao bez svete inkvizicije špageti vesterna.

* * *

Odjednom se nađem na nekoj terasi, nasred Trga Svetog Petra. Svuda naokolo talasaju se stubovi kao da ih debela mornarska užad povlače i golicaju. Onde je papa, na prozoru, kao kakav lik na poštanskoj marki i daje svoj papinski blagoslov - samo što je trg prazan. Tako je, ničega nema uokolo osim stola, suncobrana, dve stolice i jedne boce martinija - *Roso*, naravno, boje krvi, kako i treba. A svetina? Čak i u snu (a ja znam da je ovo san, izgledao je kao video igrica, ali je san) nema smisla da je papa na prozoru, a da trg nije pretrpan ljudima.

Ah, znao sam, moraju biti tu negde. Postavili su stakleni pokrov duž celog trga, proziran, ali čvrst disk, kao u diskotekama, vrlo pametno, a svetina se nalazi ispod, tačno pod našim nogama, mole se, ruku podignutih u zazivanju, izbezumljenog pogleda u žaru vere.

Mogu im videti lica, ruke, neki mi govore zbogom, ili je to samo moj utisak, no bio ili ne bio, i ja njima govorim zbogom. Još će me i zameniti s nekim, tim pre što sam,

primećujem sada, odeven u belo i na glavi imam jarmulku kao i Njegova Svetost. No, dobro, ne mora to ništa da znači. Lagano mahnem u znak odobravanja, jer se čini da to oni žele. S dva prsta, kao da u ruci držim pištolj, zar ne?

Preda mnom je Kjara, prepoznajem je, no ona mene ne poznaje. Ništa čudno, ovo je san, ja se sećam kako ona izgleda u stvarnosti, ali kako je ovo san i to *moj* san, ona se mene ne seća. Osim ako se ne pretvara. Za to su žene sposobne, čak i u našim snovima.

Zahvaljujem što mi pravite društvo, gospodine?...

Sem.

Sem... Kjara odmerava moje ime kao da proba mlado vino. *To je skraćeno od Semjuel?*

Ne, to bi bilo Semi.

Ali ime vam je Semjuel.

Da, ime mi je Semjuel. Ali draže mi je da me zovu Sem.

Sem... Kao ujak Sem, zar ne? Američki ujka Sem. Ne razumem. Vama je draže da vas povezuju s američkim ujakom nego s prorokom Semjuelom?

Znate, gospođice, moje poznavanje Biblije...

Kjara.

Kjara. Kao što sam rekao, moje poznavanje Biblije je... Neću reći manje od psa, jer bih time uvredio pse.

A vi niste pas?

Ne, ja sam telo.

Njene oči plešu preda mnom. Kroz njih, kao kroz dve pukotine, mogu da je vidim golu.

Pogodio si, Sem. Upravo to rade čarobnice. Pretvaraju ljude u tela.

I tada pogledam dole: svetina nam i dalje maše ispod neizmernog staklenog

pokrova. Pogledam bolje: zapravo ne mašu, oni su u panici. Svi se tuširaju ispod mene, a voda se diže i para ih guši. Oni su u panici. To je grozno, pomislim. Ali ništa ne osećam. Smiren sam. Mislim samo na svoj udvorički razgovor s Kjarom. I na obećanje koje mi daju njene oči. To je grozno, moja je smirenost grozna. Ti si čudovište, Sem, kažem samom sebi, ali ništa ne osećam. I odgovaram: ne, nisam čudovište. Ja sam samo jedna normalna osoba.

To sam ja rekla, Sem.

Šta? Ko je to rekao? Nije važno, narod je smiren.

* * *

Dakle, ovako. Gde bismo mi sada mogli biti ako ne u slatkoj postelji, u slatkom koritu najslađe reke... Napuštamo Trg Svetog Marka, sada smo u Lidu, u jednom plutajućem hotelu gde čak i sobe mute vodu, krevet pluta prema zidovima kako ga već nose talasi i, posebno, naši bokovi. Otkrivam, pomalo se čudeći, kako sam izvanredan. Već je i bilo vreme: makar ovde, u ovom snu, ja sam pravi pastuv. Jedan bod za Falašu: drogirao si me, stari, ali sekundarni učinci su fantastični, pa ti opraštam, čak ti i zahvaljujem. A sad, molim te lepo, probudi me.

Lido? Sveti Marko? Hajde dobro, u snu nije potrebno poštovati pravila prevoza, zar ne? Možemo lako otići pogrešnim putevima.

Pušimo cigaretu. Da, onu postkoitus cigaretu. Zašto, zar tu ima nešto loše? Mašta ima svoja ograničenja, a moja, kako se čini, po veličini je sličnija Lihtenštajnu nego velikim stepama. Ali ne žalim se. Barem je to san u kojem se može pušiti, za razliku od drugih vozova, ma kako imaginarni bili.

Oh, Sem, uzdiše Kjara.

Glava joj je naslonjena na moje grudi. Zna ona šta je dobro.

Vreme je da iz nje izvučem informacije. Naposletku, zbog toga sam ovde, tako bar mislim.

Znaš li štogod o ocu?

Ona se pravi nevinašce.

Ne znam na koga misliš, Sem.

Ni ja sam ne znam. Zašto sam počeo govoriti o ocu? Ali prelazim preko toga.

Idi da se istuširaš, draga. Pa da krenemo na ručak.

Nisam znao da li je dan ili noć - ali sada već znam da je vreme ručku. Ona će se istuširati. Koristim to da joj pregledam torbicu. U jednom džepu pantalona nailazim na ono što tražim:

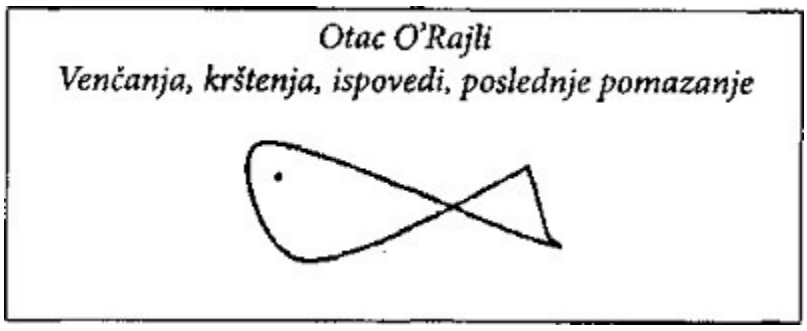

Jedino je neobičan crtež ribe, vrlo rudimentaran, samo dve linije koje se seku i jedna tačka umesto oka. Nije krst nego riba. U četvrtom džepu, jedna kesica bombona, prazna. Nisam imao pojma da katolički sveštenici imaju vizitkarte na kojima oglašavaju svoje usluge. Život je, očito, opak prema svima.

Ručamo u Amfiteatru. Plamenovi na sve strane, Rim gori. Ništa čudno, muzičar koji nam svira dok mi žvaćemo hranu nije niko drugi nego čuveni Neron, sa svojim koncertom za liru i grad u plamenu. Neverovatno, ali pljunuti je Elvis, samo u togi. To bi čak mogao biti predmet neke studije, razmišljam, neko bi morao napisati doktorsku disertaciju na tu temu. Naslov bi mogao biti *Neron i Elvis - kada Cezar susreće Kralja.* A

muzika i nije tako loša kako bi se moglo pomisliti. Kad se probudim (ako se probudim), voleo bih da nađem tu ploču.

Ovde su cezari pružali narodu panem et circenses,[10] govori Kjara.

Pan Am? (Volim se šaliti.)

Baš si ti neki šaljivdžija, ujka Sem. Hleba i igara.

Hleba i Kirke? (Ja sam šaljivdžija.)

Baš si šaljivdžija, ujače Sem. Hleba i igara. Borbe gladijatora, rekonstrukcije istorijskih bitaka. I posle nekog vremena, užas, zveri koje proždiru hrišćane.

Samo hrišćane? A Jevreje ništa?

Dobro, priznaje ona. *Mnogo se Jevreja preobratilo u hrišćanstvo. Prema tome...*

Ali ne zato što su Jevreji? Nisu ih bacali zverima zato što...

Bacali su ih zverima zato što su bili hrišćani, potvrdi ona.

Zanimljivo, promrmljam. Zanimljivo.

I, premda je reč samo o jebenom snu (a ja sam običan prostak), ipak imam dovoljno zdravog razuma da ne dodam: *Dobra stara vremena, dobra stara vremena.*

I tako je Rim ispresecan katakombama koje su duge na desetine kilometara, objašnjava Kjara. *Ako želiš možemo da obiđemo katakombe. Pune su turista, naravno, kao čitav Rim, ali svejedno se isplati.*

Podzemlje slobode, padne mi na pamet ne znam zašto. Podzemlje ljubavi. Podzemlje ljudskosti. Podzemlje u kojem starci s časnim sedinama daju strašne pamflete prolaznicima...

Je li moj čovek tamo? pitam.

Tamo? Kjara se zagleda u mene, zabavljajući se. Izgleda kao foka koja će da proguta dresera. *Ne, nije onde. Ni u snu ne znam gde je, to je tvoj posao.*

10 Hleba i igara. - *Prim. prev.*

Moj posao...

Naravno, Sem, porcellino mio.[11] *Ko je ptičar, ti ili ja?*

* * *

Dobro, onda ne želiš katakombe, Sem, ali ovde ima toliko toga da možemo celi dan da šetamo i razgledamo. Ulice donjeg grada, odlične za kupovinu...

Može dalje.

Spomenici, parkovi...

Parkovi? Može dalje.

Crkve, rimske ruševine...

To, možda. Nikada nisam obilazio crkve.

Ah, reče Kjara, pažljivo brišući usta ubrusom. *Baš znam jednu malu crkvu, vrlo lepu, tu u blizini.*

Idemo pešice?

Možemo pešice, Sem, a možemo se i popeti na krst. Blizu je, ako sednemo na krst, tamo smo za deset minuta.

Zvuči super, ali radije bih išao pešice. A kako se zove crkva?

Chiesa dello Christo Risuscitato.[12]

Pun pogodak. Bravo, Sem. Barem u snovima još nisi sasvim izgubio osećaj. *Play it again, Spinoza.*

11 Porcellino mio (it.) - u doslovnom prevodu znači „moja svinja". Aludira se na njuh ovih životinja i njihovu sposobnost da budu dobri tragači. - *Prim. prev.*

12 Crkva Hristovog vaskrsenja. - *Prim. prev.*

* * *

Crkva se nalazila tačno preko puta bioskopa koji je neprestano prikazivao filmove, kao da su na dvoboju, a na bioskopu masni izbledeli plakati: *Žene željne zadovoljstva! Briljantne pohotljive scene u boji!*

Predosećaj mi govori da su oba hrama pusta. Za crkvu je razumljivo da bude pusta, ali bioskopska sala, Gospode? Jadnog li sveta gde ni prikaz telesnih užitaka nije isplativ.

Vrata su teška, sa gvozdenim zvekirom u obliku frizbija za plažu, teška i debela. Dobar način da se zvučno izoluje unutrašnjost, loš način da se privuku klijenti, pogotovo ako su stariji i slabije mišićne snage od njujorškog detektiva kojem je još uz to poraslo samopouzdanje nakon vatrene noći ljubavi.

Ulazimo. Pored stuba, tamo gde bi u nekom baru bio šank, neizbežna posuda s mlakom vodom. Kjara kvasi vrhove prstiju i prinosi ih prema utvrđenom redosledu: na čelo, u prorez između grudi, na levu bradavicu, na desnu bradavicu.

Sveta voda, objašnjava, u slučaju da ja to možda ne znam. *Običaj je da se prekrstimo kad ulazimo u crkvu. Zanimljivo je kako to zaista deluje blagotvorno na dušu, pruža nam utisak da smo se oprali od greha. Ne želite li da to isprobate, Sem?*

Izvinjavam se, govoreći da nisam naročito predan religiji. Što je čak i istina.

Iako je unutra polumračno, mogu se videti dva reda klupa i prolaz između njih što vodi do malog postolja sa solidnim tabernakulom prekrivenim stolnjakom obrubljenim zlatom, ili imitacijom zlata. Iza oltara nalazi se veliki krst, ali bez ljudskog lika. Samo krst, koji deluje ogoljeno, ne toliko od smisla koliko od nekoga.

Koliko znam, katoličke crkve razlikuju se od protestantskih po tome što stavljaju majku Božju na položaj centarfora. A na krstu, sam Hrist lično, s izgledom Če Gevare, Čarlsa Mensona ili, u nekoj novijoj asocijaciji, Kurta Kobejna iz Nirvane, s krvlju što šiklja iz ruku i nogu. Divan primer za mlade: za *pop-stars* momke sa suicidnim sklonostima, za

top-models devojke koje povraćaju doručak za vreme doručka.

Priča o čavlima u stopalima i šakama nije baš naročito verodostojna - kao prvo zato što nauka dokazuje da telo teško pedeset kilograma, pričvršćeno na taj način, ne bi izdržalo nego bi se koža poderala. Tako bi dotična osoba, ma ko to bio, pala na pod te bi je morali ponovo zakucavati na krst. Koja gnjavaža.

Ne želim bogohuliti u Kući jedne religije koja zavređuje moje poštovanje, ali postoje granice lakovernosti. Ni ja nisam baš takav idiot da ne znam onu dogmu vere: ako veruješ, čudo će ti se ukazati. Nije ti se ukazalo? Onda nisi dovoljno verovao, stari moj.

Ipak, ovde nije reč o tome imaš li vere ili ne - reč je o konkretnoj fizici, o jebenom zakonu gravitacije! Čak i ne poričem da su zakucali čavle u čoveka, iako mislim da je taj detalj tu samo zato da zadaje glavobolju jevrejskim momcima. *Vi ste ubili Našeg Gospoda, vi ste ubili Našega Gospoda*, itd.

Dobro. Onda barem prihvatite jednu racionalniju verziju: prvo (stav A) čvrsto su ga zavezali debelim užetom i mornarskim čvorovima oko ručnih zglobova, struka, gležnjeva; zatim su mu (stav B) zbog zlobe, okrutnosti i preteranosti, stavili krunu od trnja i jebene čavle. Samo da dosađuju. Zar ne zvuči logično? Zar bi bilo nešto loše u tome? Pa onda, ako je tako jednostavno, čemu komplikovati?

Jedan sveštenik u mantiji do stopala dolazio nam je u susret. Kad nas je ugledao, prenuo se i naglo se okrenuo. Učinilo mi se to čudnim, crkva verovatno nema mnogo posetilaca kad se čovek tako uznemirio.

Mislim da ću se ispovediti, kaže Kjara, napućivši usne. *Imate li nešto protiv, ujače Sem? Verovatno će malo potrajati...*

Zar imaš toliko grehova? pitam ja.

* * *

Ispovedaonica je drvena kućica, podseća na kolibu za vreme praznika *Sukot.*[13] Ne želim time reći da sam ikad u životu slavio *Sukot*, čak ni kao dete... Čemu graditi kolibu, govorio je moj otac, kad možemo kupiti montažnu kućicu za petnaest dolara? No dobro, važno je da ja znam da se Kjara uopšte ne želi ispovediti. Dobro sam video sveštenikovo lice. On se nije prenuo zato što je video zlog vuka, nego zato što zna šta ja ovde radim.

Beskorisno je i da pokušavam da prisluškujem razgovor, ja ne znam italijanski, a kako stvari stoje, mogli bi čak ćaskati na latinskom.

Smiri se, budalo, pomislim, pa ovo je san. U snu možeš raditi šta god poželiš, to je nešto kao film u kom čak i vanzemaljci govore engleski.

U redu, slažem se, samo još da smislim kako ću ući u ispovedaonicu...

A da se pretvoriš u nešto, kažem sam sebi.

A u šta ću da se pretvorim, pitam. U stenicu?

Neee, odgovaram, nema uopšte potrebe da uđeš. Dovoljno je da zvuk dođe do tebe.

Odlično, zaključujem: oni ne znaju da je ispovedaonica spojena sa slušalicama u mom mozgu.

Rečeno, učinjeno, podesim antene i ostanem, kao pariski krovovi, s nogama u vazduhu. U početku je zvuk loš, pa ga podesim i sad se dobro čuje:

Zašto si ga dovela ovamo?

Ne znam. On je...

Nisi ga smela dovesti...

Nisam odolela.

13 Jevrejski Praznik Senica. - *Prim. prev.*

Spavala si s njim?

Pa...

Spavala si s njim.

Šta hoćete, oče? Bilo je to jače od mene... Tako se brzo dogodilo... Nisam čak ni pomišljala da bi on mogao biti moj tip.

(Naravno, devojko, ovo je ipak moj san.)

Mislim da ga moramo odmah eliminisati.

Ovde?

Ne. Ovo je njegov san, pa je on ovde jači od nas. Pozabavićemo se njim kad se vratimo u Adis Abebu.

Je li to baš nužno? On bi ipak mogao biti od koristi.

Za šta?

Može nam pomoći da ga nađemo.

Predomislio sam se. Više ne želim da ga nađem. Mislila sam da...

Pogrešno si mislila, devojko. Sada samo želim da ga ne nađete.

Ali...

Znaš zašto, je li?

Da...

Razmislio sam i tako je najbolje. Nikada nećemo uspeti da ga zaštitimo.

Dugo vremena je to uspevalo.

Ta su vremena prošla. Zar ne čitaš novine?

Znam, ali...

Dosta sam razmišljao i ne vidim drugu mogućnost.

Da li ste sigurni da to želite, oče?

Želim li to ja? Ono što ja želim nije važno. Ovo je jedino moguće rešenje.

Možda...

Ja se pitam šta ti želiš.

Bolje da odem do njega, oče. Mogao bi posumnjati...

U Adis Abebi, jesi li čula? Eliminisačemo ga u Adis Abebi.

U redu, oče.

Trebalo je to da učinimo još pre nedelju dana. Samo gubimo vreme.

Želite da to ja obavim?

Ne, ja ću to srediti. Još ove noći. Kad se vrati u svoju sobu, dočekače ga iznenađenje.

* * *

Kjara izlazi iz ispovedaonice i gleda prema meni. Otac izlazi odmah nakon nje. Ne smeši se, čak i ne pokušava ili ne uspeva da prikrije svoju netrpeljivost. Gotovo da se može opipati zadah neprijateljstva.

Ne zaboravite da sam profesionalac. Svako ko prigrli zanimanje u kojem špijunira druge i tako im izvlači novac (unutar granica dopuštenog, naravno, po tome se razlikuju dobri od loših) na kraju razvije šesto čulo protiv agresivnih vibracija, uz rizik da dobije, besplatno, čeličnu nerđajuću cev u stomak, vrat, oči, butnu arteriju.

Zar vas nije stid? viče sveštenik. *Ne znate li šta činite?*

Stid zato što slušam njihov razgovor? Ili zbog nečeg drugog?

Sveštenik kao da je opsednut: *Zar ne znate na šta me primoravate?*

To me podseća na jednu drugu rečenicu, ne znam zašto mi je to sad palo na pamet, na rečenicu drugog čoveka, onoga koji je bio užetom vezan za krst, jer to je jedino logično

objašnjenje, čavli ne bi bili dovoljni. Kako je ono glasila rečenica koju je izgovorio na Golgoti? Ah, znam:

Oče, oprosti im, oni ne znaju šta rade.

To je dobra rečenica. Tako dobra rečenica da je teško poverovati da je bila izrečena u onom trenutku. Ali ko bi mogli biti svedoci? Da, kod tako velikih rečenica uvek je važno znati ko su svedoci.

* * *

Pada kiša. Ušli smo u crkvu dok je popodnevno sunce još blistalo, a sada se sve smračilo. Bioskop preko puta Crkve Hristovog vaskrsenja izgleda još tužnije na kiši. Muškarac neodređene dobi pod kišobranom, s plastičnom vrećicom iz koje kaplje voda kao da je kantica za zalivanje cveća u vrtu, kupuje kartu za *Seksualno roblje u koncentracionim logorima.*

Kantica za zalivanje?

Ah! Znam gde sam prvi put sreo sveštenika. Nije to bilo u *Prezviteru Jovanu*, nego ranije.

Vrlo lukavo, da, ali gospodin sveštenik O'Rajli nije računao na fotografsko pamćenje koje svaki privatni detektiv skladišti u svom mozgu kao jedno od glavnih oruđa za dobro detektovanje.

Vrtlar u klinici, naravno. Nisam mu prepoznao lice, nego stas. I baš mi se činilo kako je previsok za jednog vrtlara.

* * *

Kjara pokušava da razjasni taj incident koliko je to moguće, što svejedno zvuči

dosta loše, ali ja ne vršim nikakav pritisak i pretvaram se da sam zadovoljan kada se ona izvinjava, sveštenik se verovatno zabunio, ona je prilikom ispovedi napravila glupost i spomenula da je došla s prijateljem Jevrejinom i on je poludeo.

A zašto je poludeo? Dobro, ili zato što posti ceo dan, ili ga muči savest, ili crkva nema sredstava za obnovu, ili je prekjuče neki dečačić, u jednom od onih tipičnih dečjih nestašluka, ukrao kutiju s milostinjom, ili je pak dobio pismo iz Mozambika u kojem mu javljaju da je još jedna sestra iz bliskog im sestrinstva umrla od side, jer ju je nehotice zarazilo neko bolesno dete. Ta deca, zaista...

No dobro, Kjara zapravo želi da kaže da je neki od tih razloga, ili bilo koji drugi razlog, podstakao u jadnom i iscrpljenom Božjem čoveku, koji ne spava već dve noći, iznenadni izliv antisemitizma.

Antisemitizma? Zar opet ona priča da smo mi ubili Hrista? I nakon toliko vremena oni još uvek govore o tome?

Kjarino lice poprimi izraz nemoći. No, bila je to tek prolazna slabost. Sveštenik uopšte nije takav, uglavnom je vrlo prijatna osoba. Kažem joj: on je vrlo prijatna osoba, samo me želi ubiti. Ona se smeje: *Ma otkud ti samo takva ideja, Sem?*

Ne verujem joj ni reči. Čovek nije imao nikakav napad. Žalosno je što ne verujem ni reči ženi s kojom sam spavao, čak i u snovima, ali takva mi je valjda sudbina - verujem malo, a još se manje poveravam drugima. I onda me zovu ženomrscem. Šta da radim? Protiv činjenica se ne može boriti.

I u tom trenutku sveštenik se stane nadimati sve dok na kraju ne prsne zajedno sa zidovima crkve. Postao je golem, viši je od petnaest metara, svaka mu je ruka kao dizalica. I baca se na mene, iz usta mu se peni, oči zakrvavljene:

Bogohuljenje, viče, *bogohuljenje!*

U svakoj ruci ima pet krstova. Ja širim ruke u priglupoj panici, onoj strašnoj panici koja nam se, srećom, javlja samo u snovima. On baca jedan krst koji mi se zabada u levu ruku. Zaaak! Drugi krst zabada mi se u desnu ruku. Izgleda glupo, ali zakucao me na

smrdljivi plakat koji najavljuje uzastopne projekcije filma *Seksualno roblje u koncentracionim logorima.* I nije potrebno znati italijanski da bi se pogodilo o kakvom se opscenom delirijumu tu radi. Kolos se sprema da baci još jedan krst, a taj je usmeren ravno u moje srce, ili u jetru, ili pankreas; A Kjara? Glupača se smeška, grleći njegovu nogu...

I ja u tom času shvatim, ako se odmah ne probudim, oni neće ni čekati da se vratim u Adis Abebu kako bi me sredili. I ja ću umreti ovde i sada na najgluplji mogući način.

Gušim se u vlastitom snu.

ADIS ABEBA

Dugujemo Markionu što je objavio kako Isusu

ne treba akreditacija, jer su njegove reči i njegova

dela ta koja ga akredituju.

Adolf fon Harnak

7.

Falaša mu rasplete prste. Istom rukom kojom je držao Semovu ruku prinese glinenu šoljicu ustima i srkne gutljaj čaja.

- Onda? Da li je bilo dobro putovanje?

Sem nije shvatio. Ruka mu je utrnula.

- Kakvo putovanje?

- Ono na koje si malopre otišao.

Ah, da... Otišao je u Rim i sada se... valjao u mračnom podrumu?

Sem se setio. San. Je li to bio samo san? A onda Etiopljanin, zadnja vrata, čaj...

- Ja... Ja sam zaista bio tamo, zar ne?

- Na neki način.

- Vi ste me drogirali?

Falaša slegne ramenima:

- Malo. Da ti pomognem da vidiš.

To znači da... oni dani u Rimu nisu ništa drugo nego halucinacija?

- *Khat?*

- *Khat* ne stvara vizije, ti to znaš.

Ne, jasno, *khat* je samo prirodni amfetamin koji uklanja osećaj gladi i podstiče na razgovor, nije halucinogen. Vozači kamiona žvakali su ga da ostanu dugo budni, niko ga nije žvakao da bi imao erotične belalugošijanske snove...

- Šta je onda?

- *Pejotl.* Mistične gljive. Ovde dobro uspevaju. To su prednosti klime koja je slična meksičkoj.

Sem je hteo da se rasrdi, ali nije uspevao. Osećao se slomljeno, kao da je promenio vremenske zone u neuronima. Možda mu je samo pao pritisak. Odnosno, barem se nadao da je tako.

- Ne osećam se dobro.

Falaša razgrne zavesu i dade znak nekome. Za nekoliko trenutaka, dok je Sem pokušavao da sredi misli, Farid donese u posudi tečnost boje ćilibara.

- Šta je to?

- Popij. Pomoći će ti.

- Šta je?

- Kola s medom i limunom, sirovim žumancetom, dve kašičice turske kafe i naprstak viskija. Dobro je, probaj. Videćeš da ćeš se bolje osećati.

Sem pogleda u posudu i u uljastu tečnost u njoj. Dobro, ako ova kaša sadrži viski... Grlo mu je bilo suvo i već je bilo prekasno da bude oprezan, a bio je isuviše pospan. Možda pospan i nije bila prava reč. Uostalom, nikad nijedna reč nije prava. Sem je bio više bunovan, kao da se upravo probudio nakon preterano dugog spavanja koje nam poremeti ceo dan jer smo propustili vreme kada san okrepljuje, pa se pretvorio u crnu energiju, pogotovo ako nam sunce udara u oči više od pola sata.

Kaša i nije bila tako loša. Sem bi možda mogao bez limuna, meda, kole, kafe i jaja. Kad se to izuzme, čak i nije bilo loše. Grlo ga je peklo kao da nije ništa pio cele nedelje. Pustio je da tečnost polako klizi, kap po kap i osetio kako mu grkljan gori, uprkos zanimljivoj primedbi da će mu to pomoći. *Popij svoj lek, sinko. Ono što leči obično je gorko.*

Sem se seti šta se dogodilo s Kjarom, a zatim i s onim sveštenikom...

- O'Rajli - promrmlja, ne primećujući uopšte miče li usnama. - Taj kurvin sin je pokušao da me ubije! - I odmah se ispravi: - Taj će kurvin sin pokušati da me ubije! I to još ove noći!

Falaša polako kimne glavom, pomalo impresioniran:

- To je dakle ime tvog protivnika.

Sem oseti kako ga napušta obamrlost.

- Hmm?

Falaša namesti usne u nešto šta bi se lako moglo nazvati gorkim osmehom.

- Sada znaš ko je tvoj protivnik.

- Moj neprijatelj...

- Ne, tvoj protivnik - ispravi ga Falaša. - Još je rano da otkriješ ko je tvoj neprijatelj.

Sem je to smatrao uvredljivim, ali se začudo nije uvredio. Etiopljanin čak nije izgledao stariji od njega - ko je do tih godina stigao, znao je da se nakon četrdesetih ni za koga više ne može reći da je stariji od nas - ali sva ona njegova mršavost, ona bradica kao u Linkolna, kapa koja je skliznula pozadi, otkrivajući čelo, sve to mu je davalo izgled nekoga ko zna šta govori, barem dok govori u zagonetkama i ne pokušava da objasni Semu kako se može zameniti karburator u bjuiku iz 1957. I upravo se o tome radilo, nije Falaši bio potreban bioenergetski koktel od viskija, kafe i meda i limuna i kole... Je li tako? I zato je, više da bi ostao veran obrascu muških dijaloga nego iz nekog drugog razloga, Sem protestvovao, ali bez naročite uverljivosti:

- Misliš da sam još uvek zelen? Da ništa ne znam?... Da sam odviše *Amerikanac*?

Falaša nije ni morao da odgovori. Samo ga je pogledao s izrazom nestrpljivog strpljenja. *Ne, nije to*, rekle su njegove oči.

Sem je pucnuo prstima kao da je otkrio neku briljantu ideju:

- Ah, shvatam! Ti zapravo želiš da kažeš da ni ti sam ne znaš ko je taj famozni neprijatelj.

- Ne šali se. Šala te može koštati života.

Sem se nije dao zastrašiti.

- Ko zna postoji li uopšte taj famozni neprijatelj!

- Postoji - reče Falaša blago. - Nemoj nimalo da sumnjaš u to da postoji, momče.

- Dobro, ako ti tako kažeš.

- Ali imaš pravo, bucko, ni ja sam još ne znam ko je tvoj neprijatelj.

Bucko? Sem je pokušao da ga besno pogleda, ali nije uspeo. Međutim, na Falašinom licu nije video ništa što bi odavalo da je rekao nešto uvredljivo jednom Amerikancu koji je, ako bi došlo do fizičkog obračuna, imao prednost ne samo zbog toga što je teži (ne debeo, možda samo malo krupniji) nego i čvršće kosturnice. Kostiju. Kosturnica je nešto drugo, kosturnica je mesto gde se čuvaju kosti. Iako je malo verovatno da je ovaj njegov pretenciozni skelet dizao tegove ili trenirao boks. Podizanje i spuštanje šoljice bilo je možda najbliže aerobičkom vežbanju koje je ikad preduzeo.

Na trenutak su zaćutali, srčući svaki svoje piće. Falašin je čaj verovatno već bio hladan, ali činilo se da to njemu ne smeta. Kao ni tišina. Sem je odlučio da poveruje da ima slušne halucinacije. To bi čak i imalo smisla: ako je ono što se dogodilo s Kjarom bila halucinacija, zašto to ne bi bile i reči *momče* i *bucko* iz usta jednog Etiopljanina s irskim izgovorom?

- A žena... - uzdahne. - Dođavola, ne znam kakva je njena igra, ali u krevetu je bila opaka kao zmija.

- Tvoj san, ne moj - odvrati Falaša osorno. - Tvoj problem.

Je li on rekao *tvoj san* ili *tvoj problem*? Ili oboje? Uostalom, nije ni važno. Važno je znati da ga i u stvarnom životu (a ne samo u snu) sveštenik planira osloboditi životnih muka koje čak i nisu uvek tako neugodne. Da li je Kjara njegova saučesnica ili ne, donekle je čak manje važno.

- Zar taj O'Rajli zaista želi da me ubije? Ili je to uradio samo jednom da vidi kako

to izgleda?

- Ne. Ja sam rekao da je on samo protivnik, ne i neprijatelj.

- Aha, dobro. Sad mi je već lakše.

- To ne znači da te neće ubiti, ako bude imao priliku.

- Ah.

- Ali to i sam znaš, zar ne?

- Da...

- Da sam ja na tvom mestu, neprimetno bih otišao što je pre moguće. I ne bih više ni jednu noć proveo u *Prezviteru Jovanu.*

- A moje stvari?

- Pokušaće da te ubije samo noću, dok budeš spavao. Ako brzo odeš po stvari, nećeš imati problema.

- A kuda da odem? U svemir?

- Ne šali se, Semjuele Spinoza. Ovo nije šala. Jesi li spreman da kreneš na put?

Sem nije ništa rekao. Grozno, osećao se kao tinejdžer kog su uhvatili u laži. Bilo je to strašno neugodno, nije hteo da se tako oseća, nije bilo nikakva razloga da se tako oseća... I šta se dogodilo? Upravo se tako osećao. Bio je besan.

- U redu - uzdahne Falaša. - Povlačim pitanje.

- Pitanje? Koje pitanje?

- Mislim da si spreman. Barem u onoj meri koliko je to moguće jednom neverniku.

- Neverniku? Ja sam isto toliko, ako ne i više, Jevrejin kao i ti... To što dolaziš iz plemena Beta Izrael, a ja iz onoga Bruklin Džetsa, ne znači da imaš pravo na...

Falaša se zapanjio, što je Sem uračunao kao pobedu.

- Da, iznenađen si što ja znam šta je Beta Izrael?

- Ne govorim o tome - prekine ga Falaša. - Ti si nevernik, živiš u materijalnom svetu, kao ona vaša žena što je prisvojila ime koje zaslužuje više poštovanja... Ah, kako se ono zove?

- Žena?

- Ona pevačica, ona grozna žena koja peva onu pesmu u kojoj govori kako je ona materijalna devojka...

- Ah. Madona. U tome se slažemo, ni meni se nimalo ne sviđa.

- E baš ta. To što ona radi nije u redu.

- Misliš? A zašto se ti zbog toga uzbuđuješ? Pa nisi katol...

- Ne moram biti hrišćanin da to mislim. Vi u vašem svetu mislite da je sve to jako zgodno: *Nirvana, Zahvalni mrtvaci, Crni Sabat, Mrtvi mogu plesati, Pakleni anđeli.*[14]

- Šta je u tome loše?

Falaša se odjednom postavio kao otelotvorenje Pravednog gneva:

- Šta je u tome loše, Semjuele Spinoza? I ti mene pitaš šta je u tome loše? Profanišu ono što nije stvoreno da bude trivijalno, ništa više. Shvataš li, Semjuele Spinoza?

- Dobro...

- Toliko je reči na svetu, a još ih se isto toliko, i više, može izmisliti, pa koji ih je onda đavo terao da svojim prljavim mislima, zasićenima svakodnevicom, kaljaju ono što se vekovima tolikom mukom nastojalo očuvati? Možeš li da mi na to odgovoriš, Semjuele Spinoza?

Ne, Sem nije mogao. Sada se već razbudio, koktel kuće bio je čudotvoran, ali od tog razgovora ga je zabolela glava. Nikad nije pomislio da će žaliti za onom dobrom starom istragom, toliko običnom, koliko i bezazlenom, a eto ga sada ovde, uzdiše za nekim jednostavnim slučajem koji bi rado uzeo, rešio i zaboravio, čak i kad bi uključivao prevarenu suprugu koja se ubila i nakon smrti, u ogorčenju, otrovala muža. Sem je u

14 Nazivi rok, pank i metal bendova: Nirvana, Greatful Dead, Black Sabbath, Dead can Dance, Hell Angels. - *Prim. prev.*

takvim slučajevima uvek tražio honorar unapred, makar ga smatrali ludim...

- Na to ne možeš da odgovoriš, zar ne? - zaključi Falaša. - To sam i mislio.

Sem je osećao da su ga nepravedno procenili, iako to nije isključivalo činjenicu da on, a ne njegov sagovornik, treba pomoć.

- U redu - progunđa. - Bio ja spreman ili ne, šta možeš da mi kažeš? Gde mogu da nađem tog tipa, pa da već završim s tim?

Na trenutak je Sem pomislio da će mu Etiopljanin dati mističan odgovor u stilu: „Nećeš ti njega naći, on će tebe naći", „Gledaj duh u očima, a ne na licu", „Ljubav je prozor otvoren prema životu" ili (to bi zaista bila poslednja kap) „Idi kuda te srce vodi".

Ali srećom, Falaša nije rekao ništa tako.

- Naći ćeš se s jednim mojim prijateljem u Johanezburgu. On će ti pomoći.

Sem u neverici upita:

- Šta?

Falaša mu pokaže svoje dlanove:

- Veruješ li da ja mogu da ti pomognem?

Kakva je pitanja postavljao taj čovek... Šta Sem da na to kaže? Činjenica je da ga je drogirao i da je bio u njegovoj milosti, ali mu Falaša ipak nije zabio očnjake u vrat. I, iako to i nije bi dovoljan razlog da ima potpuno poverenje u njega, možda bi ipak sve to trebalo posmatrati na drugi način: šta je Sem time mogao da izgubi, osim vremena i novca? A vreme mu je bilo plaćeno tuđim novcem upravo zato da ga gubi na takav način.

- Veruješ li?

Sem se setio oslića s repom u ustima, te čudne ribe zvane vera: ako verujemo, možemo biti apsolutno sigurni da će stvar funkcionisati; ako se pak ništa ne dogodi, to je zato što nismo dovoljno verovali.

- Dobro, verujem...

- Onda pokušaj da za tri dana budeš na međunarodnom aerodromu u Johanezburgu.

- Kako ću prepoznati osobu za kontakt?

- Ne brini se, on će tebe prepoznati.

- On će mene prepoznati?

- Da, on će tebe prepoznati. Znaš, Semjuele Spinoza, za jednog privatnog detektiva baš i nisi naročito neupadljiv.

JOHANEZBURG

Potrpite me da ja govorim,

a kad izgovorim, podsmijevajte se.

Knjiga o Jovu, 21. 3

8.

Nije bilo lako naći mesto u avionu, nije bilo lako naći vezu za Johanezburg, kao da je cela Etiopija odjednom krenula na put - u London da otvore restoran, u Njujork da otvore restoran, u Pariz da otvore restoran, ta večita opsesija otvaranja restorana po celoj kugli zemaljskoj koju imaju siromašne zemlje. Ili su pak krenuli na hodočašća u sveta mesta: Meka, Jerusalim, Rim, najbliži supermarket, plaža na Karibima, Jamajki, Trinidađu, ili pak u onaj Vudulend zvan Haiti, gde su se preobraćenici preobražavali u zombije i progonili uplašene device. Semu je bilo svejedno kuda putuju, samo da ga puste da u miru ode.

Otići.

Odatle.

U.

Miru.

Može li se?

Letovi su bili puni, ali Bogu hvala, novac je još uvek imao svoj ljupki glas te je zapevao glasnije od poteškoća koje su se isprečile, i to s odličnom rezonantnom kutijom.

Sem se osećao glupo što ide u drugi grad, ne znajući koga će sresti, samo s napomenom *Čekaj na aerodromu, kod dolaznih letova, neko će se pojaviti*, ali je jednostavno bilo prekasno da bude osetljiv. Jedna od prednosti iskustva u životu bilo je, uostalom, razlikovanje bitnog od nebitnog. A bitno je bilo sledeće: Zar su ga poslali da lovi gambozine? Pa šta onda? Bio je kraljevski plaćen da skače s jedne na drugu stranu sveta i lovi gambozine. Pa živeo kralj. I živeli gambozini.

Imao je veliku sreću što ima tako dobar posao, pogotovo nakon krize koja nikako da prođe. Sem više nije ni znao je li to zbog novog milenijuma, jedanaestog septembra, rata (koja će sledeća zemlja biti bombardovana? Više se tome nije znalo broja), ozonskih rupa ili topljenja polarnog leda... Ali nezaposlenost je zavladala u mnogim zanimanjima za koja se još donedavno činilo da su imuna na društvene katastrofe. Naročito industrija kriminala i sitnih greha, sa svoje dve grane - oni koji su ih počinili i oni koji su pokušavali da ih uhvate *in flagranti* - obično je bila unosan posao u kojem su svi bili zadovoljni. Ali sada... Običaji su se izmenili, zavladala je ravnodušnost, sve je manje muževa i žena koji su hteli da znaju šta supružnik radi kada kaže da ima:

a) sastanak do kasno x

b) konsultacije s gospođom Zazom x

c) čas aerobika x

d) druge izgovore √

Sve su to vrlo razumni razlozi zbog kojih se osumnjičena strana osećala obaveznom da se istušira i stavi parfem/after šejv pre nego se vrati u slatko-gorki spokoj slatko-gorkog doma.

Osim ako stvar nije u nečem drugom, a to je da više niko nema novca da sebi priušti taj skupi luksuz zvan Istina.

Istina je bila da je Sem bio bez posla više od šest meseci, pa je ovaj slučaj, uprkos svemu, bio pravi blagoslov koji mu je pao s neba.

No dobro, nije Sem bio jedini srećnik u ovoj priči, veliku je sreću imao i Ken što ga je unajmio. Neko drugi (oh, Sem je poznavao mnoge takve) ostao bi da leži uz hotelski bazen, pijuckajući dajkirije, bele ruse, kosmopolitane, votke s đusom, krvave Meri, device Marije, Long Ajland ledene čajeve, suve martinije, ekstra suve martinije, kuba libre, gibsonse, skuba dajverse, margarite, pinjakolade, pored bronzanih profesionalki napumpanih injekcijama silikona i, u najboljem slučaju, istraživao bi jesu li prirodne plavuše ili ne.

Da, Ken je imao veliku sreću jer je on bio predan poslu, ne baš fanatik, samo predan, iako je počeo sumnjati da to ničemu ne vodi. Dobro, šta se tu može, on se trsio, savesno ispunjavao svoj istraživački posao, čak i bez ikakvih podataka, čak i obavljajući ovakve besmislene zadatke, nimalo profesionalne (nalik možda na one u knjigama i filmovima, ali koji nemaju veze sa stvarnošću), a to je da pokušava da stigne nekuda polazeći od nepotpune, nejasne, zbrkane, zagonetne informacije - rečju, nepostojeće informacije.

* * *

Sem je trebalo da odleti avionom i ostane nekoliko sati u glavnom gradu jedne zemlje koju su u poslednjem izveštaju Ujedinjenih nacija smatrali vulkanom koji samo šta nije proradio. I tako je, po naduvanoj ceni kao da je reč o fudbalskom ugovoru, uspeo da nađe prevoz u vojnom avionu tupoljev za Luandu.

Prenoćio je u bivšoj rezidenciji načelnika, sada pretvorenoj u ilegalni hotel, deset kilometara od aerodroma, pod nadzorom grupe pijanih vojnika jednako otrcanih kao što su i *naoružani razbojnici* od kojih, po vladinom nalogu, štite nevine i bogate turiste poput Sema Spinoze, registrovanog detektiva, s legitimacijom i dozvolom da troši.

Više bogate nego nevine turiste, naravno. Nevinost, za razliku od bogatstva, nikada u životu nije bila kriterijum ni za šta.

Celu su noć odjekivali sporadični hici. Verovatno iz sukoba s pobunjenicima ili pravim razbojnicima, jer i njih je bilo i to u velikom broju. Međutim, najverovatnije je ipak da su hici bili plod dosade mladih vojnika čija se jedina vrednost, u zemlji koja je toliko bogata koliko i pljačkana, sastojala u tome da su srećni vlasnici para nogu, leve i desne, s pridruženim stopalima.

Sem to nije znao, ali neko s dobrim smislom za trgovinu mogao je to da pretvori u najveću turističku atrakciju zemlje:

Želite li da izgubite kilograme bez dijete?

Dođite u našu predivnu zemlju da nagazite na antipešačku minu!

Diskrecija zagarantovana. Uspeh osiguran.

Sve su to, uostalom, posledice dugih godina praktikovanja najpopularnijeg sporta u regiji, pod blagim, dobronamernim i dobrotvornim pogledom gospodara rata i uobičajenih međunarodnih sponzora.

Sem je bio zadovoljan što su ga ranom zorom odvezli džipom na aerodrom. Onde se ukrcao u redovni avion južnoafričke kompanije koji ga je dovezao, leteći iznenađujuće nisko preko namibijske pustinje s dinama punim dijamanata (prema legendi), do bivše domovine *aparthejda.* A i to je pomalo nepravedna fama, s obzirom da je u samim Sjedinjenim Državama, u Alabami, u Tenesiju, u državi Luizijani, postojala segregacija čak i nakon njegovog rođenja, ali ni o tome Sem nije ništa znao, a da i ne spominjemo kako se još i danas sprovodi legalna ili činjenična *etnička izolacija* u velikom delu sveta, od Libije do Izraela, od Kosova do Urala, ali ni to Sem nije znao.

Iskreno rečeno, za tako dobrog detektiva Sem i nije bogzna šta znao. No dobro, kada je neko obuzet svojim poslom, uvek je tako, malo zna o ostatku sveta. Čovek gleda, i šta vidi? Vidi ono što želi da vidi. Vidi ono što već zna da će videti. Vidi ono za šta je istreniran da vidi i to naziva, u svojoj prirodnoj bahatosti i gluposti, stvarnošću.

Kao pravi Njujorčanin, Sem nikada nije prenoćio u Alabami ili u Tenesiju, ali je zamišljao da imaju neke sličnosti s Južnoafričkom Republikom.

Zanimljivo. Godinama je izbegavao da uzme slučajeve na jugu misleći, a čak i danas to misli, da detektiv Jevrejin ne bi bio dobro prihvaćen među onim seljačinama koji čituckaju Bibliju, koji su nepoverljivi kao da je on Zmija otrovnica, te su naoružani do zuba (uglavnom pokvarenih) puškama, sačmaricama kratkih cevi, mozgovima kratkih cevi. I evo ga sada ovde, skače po svetu kao žaba po lokvi, u potrazi za...

Dobro pitanje, u potrazi za čim?

Više nema *aparthejda*, naravno, no ipak ga je iznenadilo kad je video da su svi carinski službenici crnci, a ne plavokosi i bledih lica. Zauzvrat, nije ga iznenadilo što su novi pogranični čuvari, kao i njihovi prethodnici, već u potpunosti ovladali veštinom primenjivanja afro-američkih metoda na putnike.

- Koji je razlog vaše posete, turizam ili posao?

Sem ponudi lakši odgovor, turizam.

U Sjedinjenim Državama je još do pre nekoliko godina neprikosnoveno pitanje bilo: *Koja je vaša religija?*

Ovde je pitanje bilo: *Imate li sidu?*

Ne, nemam sidu, došlo mu je da odgovori. *Još uvek ne. Zašto, imam takvo lice?*

Ono što Sem nije znao, ali je tom prilikom saznao, bilo je da ulazi u svetsku metropolu sindroma stečene imunodeficijencije. Ne sam Johanezburg, ali to područje: Bocvana, Burundi, Mozambik...

9.

Na njegovo iznenađenje, kontakt osoba ga je čekala s golemim kartonom, kako i priliči, s njegovim imenom ispisanim debelim markerom:

Gospodin Spinoza

A Falaša je rekao da Sem nije diskretan...

- Mene čekate?

- Gospodin Spinoza? - Gorostas koji je držao karton ispruži golemu ruku. - Greg van Nojdem, gospodine, drago mi je.

Osim što je bio krupan, Van Nojdem je bio bradat, imao možda pedesetak godina, pantalone kaki boje i šešir zgužvana oboda, kao kakav lovac koji je ispao iz nekog starog filma. Žućkasta brada, zacelo od duvana.

- Van Dojnem? - Sem je dopirao do njegovog ramena, ali više nije imao godine ni temperament da bi ga zastrašivali detalji.

- Van Nojdem. *Nojdem.* Ali zovite me Greg.

- Dobro. A vi mene zovite Sem.

- Sem... Moj prijatelj Musa rekao mi je da dolazite...

- Musa?

- Hoću reći Mojsije, kao šta znate. Na aramejskom.

- Aramejskom?!?

- Oprostite, na amharskom. Aramejski je bio jezik kojim je govorio Isus, naravno.

Musa... Tako se, dakle, zvao onaj Etiopljanin? I morao je preći šest hiljada milja da dobije takvu dragocenu informaciju? No dobro, mogao je na sve to da gleda optimistično, bio je sve bliže cilju. Već je znao ime lukavog Falaše, već je znao da je otac O'Rajli hteo da mu da posljednju pričest, već je znao da je Kjara veoma dobra glumica... Samo je još morao saznati u kojem grmu leži zec kog je tražio. *Nemoj sada odustati, Sem, ide ti sve bolje i bolje: hladno, mlako, toplo...*

Katastrofa. Totalna katastrofa.

- I zato sam odlučio da vas dočekam. Tako ćete biti sigurniji.

Sigurniji? Sigurniji zbog čega tačno? Da ga Van Nojdem nije dočekao, šta bi se dogodilo? A možda Bur i nije znao za drugu alternativu? Sem zadrhti shvativši da je sve moglo krenuti krivim putem. Zatim se seti putovanja, noći u Luandi, i shvati da je postao sitničav. Treba biti otvoren prema svemu. Zašto da se uzrujava ako bi jedan loše smišljen plan mogao dobro završiti? Zar ne bi bilo daleko gore da dobro smišljen plan završi loše?

- Imate li sav svoj prtljag? Bolje da krenemo, znate, čeka nas sveto putovanje.

Kako li je samo Falaša dojavio Van Nojdemu da on dolazi? Sem je to upitao Bura onako usput, a ovaj ga rastreseno pogleda:

- Mejlom, naravno. - I dodao: - Jesu li vas pratili?

Sem reče da ga nisu pratili, koliko je to mogao da primeti. Ali ne bi se mogao zakleti. Lakše je znati da nas prate ako znamo *zašto* nas prate - i Sem je, uprkos vrućem snu s Kjarom, čije bi ime na italijanskom trebalo da znači svetlo, i dalje tapkao u mraku... čak i, kako se vidi iz priloženog, u igrama reči.

- Kao ova zemlja danas - promrmlja Van Nojdem mrko. - *Aparthejd*, da, u redu, to nije bio dobar sistem, ali je barem bilo reda, nije bilo ove zbrke. Sada ima zločina na sve strane. Volite li vi zločine, Sem?

Šta da na to odgovori?

- Ne, ne volim.

- Naravno da ne volite. Ni ja ih ne volim. A sada izbegavam odlazak u grad. Radije ću stoput preći reku kraj krda vodenih konja nego jedno jedino veče prošetati Johanezburgom!

Da je Bur rasistički raspoložen, to Sema nije nimalo iznenađivalo. Ali, rasistički Bur... prijatelj jednog Etiopljanina? Možda se poznaju samo preko interneta, pa dobroćudni gospodin Van Nojdem ne zna da je Musa iskusan crnac srednjih godina, nego misli da je reč o engleskoj devojci od dvanaest godina, beloj i darovitoj...

Kao Kjara, recimo. Kjara je bila darovita. Oh, i te kako darovita.

- Znate li da je vodeni konj najopasnija životinja u Africi, ha?

Ne, Sem nije znao. Još jedna stvar koju nije znao.

- Ubiju više ljudi nego sve ostale životinje. Oh, ne spadaju među pet najkrupnijih zverki, jer se ne love često, i ne opiru se ako ih gađamo izdaleka s nekog suvog mesta. Ali u reci... opasniji su od krokodila.

- Opasniji od krokodila? - Sem je zamalo progutao Adamovu jabučicu. - Zar ima krokodila tamo kuda idemo?

- Ne brinite se zbog krokodila, Sem. Krokodili ne prevrću brodiće i kanue i ne grizu gume. Brinite se radije zbog kobri.

- Kobri?

- Ma, dajte, Sem. Možda nemate pojma ni o čemu, ali sigurno ste čuli da u Africi ima kobri, zar ne?

10.

Tojotin kombi, prilično izudaran, čekao ih je na otvorenom parkiralištu, na golom betonu, ružnom kao svako parkiralište u bilo kojem delu sveta. Ruku iza leđa, lenjo naslonjen na haubu, stajao je crnac u plavom radničkom odelu.

- Kasamo, hoćeš li pomoći gospodinu Spinozi da stavi stvari u auto?

- Sem.

- Sem. Da, imate pravo. Sem. - Van Nojdem otvori putni frižider poput onih koji se nose na piknik. Izvadi limenku za Kasama, a ovaj je dohvati obema rukama koje su se oko limenke sklopile poput školjke. - Šta kažete, Sem? Može pivo za put?

Sem olabavi čvor na kravati koju je stavio kako nalaže priručnik za dobre detektive (poglavlje 17.3). Uvek je prikladno nositi kravatu kada se prelazi granica neke zemlje s nepoznatim pravilima igre.

- Može - reče. - Prema mojoj religiji greh je odbiti dobro pivo.

Greg van Nojdem se nasmeši, ali ne baš uverljivo. Bio je to više ljubazan osmeh, ali i nepoverljiv. Sem je imao osećaj da čuje kako ga Burove oči blago pitaju: *A koja je vaša religija, gospodine Spinoza? Može li se to znati?*

Sem je imao vrlo neugodan predosećaj da su ga uhvatili u zamku, da ta dvojica nisu ono za šta se izdaju. Na neki je način O'Rajli uspeo da presretne poruku, ubije pravu osobu za kontakt i sada su hteli da ga odvedu u šumu (daleko od grada, Van Nojdem *je smatrao* da u gradu ima previše kriminala) i... milosrdno mu ispale metak u potiljak. Vrlo cinično i perverzno zamišljeno, kao da je ubijanje čoveka ikada bio milosrdan čin. Beng - i doviđenja, druže, srećan put u pakao. Naposletku, bila je to klasična situacija: stekli su

njegovo poverenje, a onda... Sem se ugrizao za usnu, ponovo je počeo da se znoji.

Mogla je to biti samo paranoja, ali isto tako mogla je ne biti paranoja, a istina je da onaj ko je paranoičan ima manje šanse da ga uhvate nespremnog nego onaj ko je optimističan. Bilo bi i te kako korisno imati svoje oružje uza se, ili bilo kakvo oružje, ne mora nužno biti njegovo, glavno da ima metke i da ih izbacuje brzinom koja je dovoljna da probije odeću, kožu, tkivo onoga ko im se nađe na putu. Mogao bi to biti revolver Smit i Veson ili Bereta, ne mora biti veliki kalibar, dovoljan bi bio kalibar 22, nije mu potreban mastodont falusnog izgleda kao što je magnum onog jadnika Klinta Istvuda s izvesnim problemima koje je morao kompenzovati, veliki revolver, kratak domet, itd. Uglavnom, bilo kakvo oružje, ma kako nepouzdano, u tom bi trenutku bilo poželjno.

A ovako, praznih džepova... Šta je on imao što bi donekle ličilo na poluatomatsku pušku od dvanaest hitaca? Ništa, samo švajcarski nožić, a i taj je ležao spokojno među priborom za brijanje.

- Oprostite, mogu li samo nešto uzeti iz torbe?

- Slobodno, Seme. To je vaša torba.

- Hvala. Samo trenutak.

Sem pronađe nožić i neprimetno ga stavi u džep pantalona. Popeo se na zadnje sedište. Bolje i to nego ništa. Moraće dobro da drži oči otvorene i da se moli, ako nešto krene pogrešnim putem, da je Bur tek visok čovek naduvena trbuha, a da crnac ne zna mnogo više od vožnje i primanja naredbi. Da, moraće da drži oči otvorene... Da drži oči otvorene... Da drži oči otv...

11.

Sem? Hmm? Sem?

- Hmm?

- Sem?

- Šta je...?

- Želite li malo ispružiti noge, Sem?

Sem otvori oči.

- G-gde smo?

- Na putu koji vodi na severoistok, nismo više tako daleko od Kruger Parka. Verovatno ste bili veoma umorni, zaspali ste čim smo izašli iz Johanezburga.

Sem je pogledao oko sebe, odmeravajući situaciju. Kombi se zaustavio. On je spavao tri sata. I niko mu nije pucao u potiljak.

Stajali su na nekakvoj benzinskoj pumpi, usred ničega, ničega kilometrima i kilometrima unaokolo. Na parkiralištu, ispred jedne prizemne kuće s lažnim slamnatim krovom, poput domorodačkih koliba s razglednica, tri ili četiri džipa i kombija koji su izgledali jednako zapušteno i ulubljeno kao i Tojota Vana Nojdema i Kasama.

- Šta kažete da odemo da nešto pojedemo, Sem? Da napunimo ovaj prazan želudac pre no što uđemo u divljinu?

Sem se osećao glupo. Ali nije bilo razloga za to. Naposletku, utonuti u dubok san i prepustiti im se na milost i nemilost bio je odličan način da se reši sumnji: da su mu presekli grkljan, odmah bi mu bilo jasno da su to loši momci, zar ne? Ali kako ga nisu

ubili, sad se već mogao opustiti, nadajući se da su dobri. *Čestitam ti, Sem, ti si genije, da ne postojiš, trebalo bi te izmisliti.*

Neee, zamisao i nije bila sasvim loša: pretvarati se da spava kako bi oni stekli samopouzdanje i postali neoprezni. Samo što posle... posle se, kao toliko puta u životu, pretvaranje pretvorilo u stvarnost.

No dobro, gospodin Van Nojdem je mogao biti bilo ko, ali čini se da nije nameravao da ga ubije.

Barem ne zasad.

* * *

Pojeli su suvo meso i kupili još piva. Meso je podsećalo na indijanski *pemiken*,[15] tvrdo kao đon, gotovo trulo, više soli nego mesa kako bi se moglo bolje piti pivo. Ali uprkos svemu, ukusno, pogotovo ako je alternativa bila jesti sirovo meso šarene udavke. A možda i nije baš *pemiken* u koji su, kako je Sem pročitao u nekoj knjizi o Huron Indijancima, mešali tripice i brašno od mandioke, jer je ovde dobio lepe komade antilope.

Van Nojdem i Kasamo zadovoljno su navalili na ispijanje piva. Ni Sem nije odbio, iako je iz vlastitog iskustva znao da su vrućina i alkohol odlična kombinacija za obamrlost. A osim toga, alkohol je i zakonom zabranjen.

Pa šta? Gde je tu policija?

Krenuli su dalje.

Pejzaž su sačinjavali ostaci suve podrezane vegetacije, tu i tamo raštrkane između usamljenih stabala što su se nagnula kao toranj u Pizi, ravna vrha, kao da ih je odrezao leteći tanjir koji je vozio kakav pijani Marsovac, upravo tražeći da mu oduzmu vozačku dozvolu.

15 Pemiken (pemmican) je koncentrovana mešavina masti i proteina korišćena kao hranljivo jelo. Izumeli su ga starosedeoci Severne Amerike. - *Prim. prev.*

Sve je manje automobila bilo na putu. Na vidiku je bila prašnjava pustoš. Tako su mogli mirne duše da otvore još poneku limenku piva zbog isprazne jednoličnosti pejzaža i gotovo nikakvog rizika od teške nesreće u slučaju izletanja s puta, jer nije bilo ničega u šta bi mogli da udare...

Noć je pala naprasno, iznenađujuće silovitom brzinom kojom je, nakon kratkog sutona, sve utonulo u duboku odsutnost svetlosti, osim praha belih tačkica na crnom nebu.

Kasamo je vozio. Bilo je tu nešto čudno, on je dobro vozio, ali ruke, činilo se da vozi s... Sem je tek tada primetio njegove šake. Na njima nije bilo palčeva. Ni na jednoj - ništa od palčeva. Sem je zaustio da pita zašto, ali onda pomisli da je bolje da ništa ne pita. Ljudi s telesnim manama baš i ne vole da se u njih upire prstom. A verovatno dotad nije primetio tu mutaciju (zbog nesreće? genetičku?), jer je Kasamo uspevao (i hteo) da je dobro prikrije. Umesto toga, kada je Kasamo smanjio brzinu, upita:

- Zašto smo usporili? Policija?

- Životinje - odvrati Van Nojdem. - Noću prave gluposti, kao što je prelaženje preko puta.

- Ah. Lepo je misliti na životinje.

- Ne bismo valjda hteli da nam neki nosorog uništi auto, zar ne? Ili da nam neki gnu razbije far...

* * *

Sem je tada prvi put video južnu hemisferu nebeskog svoda, a čak i da je bila severna hemisfera... U Njujorku je bilo lakše videti holivudske zvezde kako glume na Brodveju nego one druge, koje glume na nebu. Za to je verovatno kriv asfalt, suluda nagomilanost zgrada, preterana potrošnja električne energije u gradu-koji-nikad-ne-spava (samo hrče), osim u slučaju ponekog isključenja struje. Hajde, dobro, sad su dva

oblakodera manje. Problem je samo u tome što, kada su sledeće godine odlučili da ih zamene (simbolički), jedino im je palo na pamet da proizvedu dva duga snopa uperena u smeru Marsa pomoću stotine reflektora spojenih na dva divovska akumulatora koji su gotovo ispraznili sve hidroelektrane u Kanadi i okolini. Još jednom zbogom, zvezde, pozdravljamo opsednutost veličinom.

Sem je prošao rukom kroz kosu koja mu je preostala: očigledno je bio veoma umoran, nije bio njegov običaj da se gubi u takvim filozofskim sranjima. To je, uostalom, značilo smrt umetnika, ili, u ovom slučaju, detektiva. Detektiv detektuje, umetnik umetnikuje, filozof filozoflra. Svaki bi majmun trebalo da sedi na svojoj grani, svaki gorila u svojoj tami, svaki puž u svojoj kućici, svaka žaba na svom lokvanju, svaki krokodil u svojoj močvari, svaka slonovača u svojoj slonovskoj kljovi.

Detektiv koji izgubi osećaj za praktičnost, za realnost, za detalje, za konkretne i opipljive stvari koje se mogu izmeriti, identifikovati, lokalizovati, na pola je puta da izgubi glavu.

A izreka *izgubiti glavu* mogla bi se zaista shvatiti doslovno. Kao što se dogodilo onom jadniku koji se, u nastojanju da dobije šta bolju fotografiju *in flagranti* za svog klijenta, toliko primakao motelskoj sobi gde su preljubnici bili zabavljeni preljubom da je uvukao glavu kroz prozor sobe broj 7, koji je, na nesreću, bio... giljotina. A par se toliko razbesneo zbog prekida da su odlučili da dovrše posao na tom prozoru. Posle su sve obavili kako treba, očistili krv, zakopali glavu, sakrili telo. Uhvatili su ih samo zato što su zaboravili prezervativ u korpi za papir, a s današnjom naukom nema igre, testovi DNK bili su uverljivi. Siguran seks odveo ih je u smrt. Trebalo bi se nad tim zamisliti, zar ne?

Vrlo retko u svom životu Sem je bio primoran da zapuca i, Bogu hvala, nikada nije pogodio, ali princip je bio ispravan (poglavlje 27.6): ako stavimo ruku u zmijsko leglo, preporučuje se da budemo naoružani automatskom puškom, a ne da mažemo glavu zaštitnom kremom protiv sunca.

Sada je Van Nojdem seo za volan, a Sem do njega. Kasamo je bio na zadnjem sedištu i teško je reći da li je spavao ili bio budan. U svakom slučaju, Kasamo nije bio

naročito pričljiv.

- Idemo dalje, Sem? - upita Van Nojdem. - Ili ste umorni?

Sem nije hteo da shvati Van Nojdemovu ironiju:

- Što se mene tiče, možemo. Ima li još mnogo?

- Do Mozambika? Dan i po. Ali u Kruger ćemo stići već za par sati.

- Idemo u Mozambik?

- Da. šta ste mislili...?

- Ne znam - Sem nije hteo da gnjavi, ali je na kraju ipak rekao šta je mislio. To je zaista... - Ako je naše odredište Mozambik, zar ne bi bilo praktičnije da sam išao avionom direktno do...

- Maputa? Ovako je sigurnije. Oni nadziru aerodrome, shvatate?

- Oni? Ko su oni?

- Ne pravite se ludim, Sem. Znate vi. Oni koji ne žele da ga nađete.

Sem je hteo da se usprotivi, ali je ipak odlučio da upotrebi drugu strategiju. Pogledajući postrance u Van Nojdema, ravnodušno izbaci:

- A vi? Želite li vi da ga nađem?

Van Nojdem se počeše po bradi. U onom kaki šeširu široka oboda zaista je izgledao kao Hemingvej. Jedan krupniji Hemingvej, i možda malo čvršći od originala.

Van Nojdem nije često pogledao u stranu, nije bio od onih vozača koji imaju potrebu da svakih deset sekundi proveravaju sluša li ih sagovornik. Semu je to čak bilo draže, osećao se sigurnijim. Ali bilo bi mu draže i da posledica tako pažljive vožnje nije ta njegova svojevrsna zagonetna samodovoljnost. Naglašeni afrikanerski izgovor, koji je zapravo bio grubi holandski s odjecima Afrike i kamenčića, povećavao je taj čudni osećaj.

- Oprostite, Sem. Šta ste me zapravo pitali?

Sem ponovi:

- Želite li vi, Greg, da ja nađem tog čoveka?

Činilo se da Van Nojdem traži odgovor u kratkim svetlima koja su obasjavala put.

- Ne znam... Samo znam da ono što ja želim nema nikakve veze s tim. Ja na te stvari gledam sasvim jednostavno.

Sem je čekao ostatak rečenice. Ali Van Nojdem nije više ništa dodao.

- Jednostavno? - upita Sem. - Kako jednostavno?

Van Nojdem slegne ramenima:

- Ako ga morate naći, naći ćete ga. Ako ne, nećete ga naći.

Takav je stav u najmanju ruku bio fanatičan. I Sem nije mogao a da ne primeti:

- Ali, ako je tako, onda je sasvim svejedno hoćete li mi pomoći ili mi se suprotstaviti.

- Dobro ste to primetili - reče Van Nojdem takvim tonom kao da na to nikada pre nije pomislio.

- Zašto mi onda pomažete? Mogli ste da odlučite da me sprečite u...

- Svako se mora odlučiti za jednu stranu.

- Kao u nekoj igri?

- Kao u nekoj igri, dobro ste to primetili. Kao u nekoj igri, zašto da ne?

- I?

- Igra nije zanimljiva ako ne izaberemo jednu stranu.

- I?

- I mislim da je ovo strana dobra.

- Strana dobra? Valjda želite reći dobra strana?

- To je isto.

- Ali da ste izabrali drugu stranu, opet biste mislili da je ta strana dobra.

- Možda - složi se Van Nojdem. - Ali to ne bi bila strana dobra.

12.

Stigli su u Kruger oko pola noći. Van Nojdem je ugasio motor. Kasamo je izvadio ranac iz auta.

- Šta to on radi?

Van Nojdem se začudio pitanju:

- Podići će šator, šta bi drugo. Pivo?

Sem pristane. Koliko su piva već popili? Pogledao je oko sebe. Nikakvog zvuka u blizini.

Ispravka: on nije čuo nikakav zvuk.

- Ima li ovde životinja?

- Životinja? Naravno da ima životinja. Ono čega ovde najviše ima, to su životinje.

- Mislim na divlje životinje. One koje grizu.

- One koje grizu, one koje grebu, one koje sišu krv samo jednim ujedom. Ima svega. Ovo je Afrika. Gde je kap vode, tu je i život. A čak i da nema kapi vode, svejedno ima života. - Van Nojdem namigne. - Nemojte mi reći da se bojite tigrova, Sem...

- U Africi nema tigrova.

- Odlično.

- Ali ima lavova, leoparda, pantera... - još su gore od lavova lavice. A gore od lavica, hijene. Mnogo su opasnije i, verovali ili ne, odvažne su. Ako je potrebno, hijena će se pretvoriti u lavicu. Kako da vam to objasnim?... Iako je manja, ona je nekako ženskija. Agresivnija je kad je stisne glad. A od hijena gori su škorpioni. A od škorpiona još su gore

divlje svinje. Trče neverovatno brzo i prestaju da nam grizu ruku samo kad se ona već pozdravila s telom.

- Strašno.

- A od svih najgore su mambe.

- Mambe?

- Najmoćniji otrov u celoj Africi. Znate li šta su zmije, Sem? Pitoni, kobre, ljutice, čegrtuše, udavi?

- Da...

- Izgledaju kao da su ispale iz nekog filma onog vašeg... Ah, onog vašeg infantilnog režisera...

- Spilberga?

- Ne, onog drugog. Koji je radio crtane filmove.

- Diznija?

- Diznija, da, Volta Diznija. Tako izgledaju sve one u poređenju s mambama. Jedine zaista agresivne kobre u Africi su mambe. Svake godine desetine ljudi umre od mambinog ugriza. Podsećaju na đavola, gotovo kao da uživaju u tome što ubijaju ljude.

- Mambe, kažete? Jesu li velike?

- Velike? Bilo bi dobro da su velike. Da vam razjasnim jednu stvar, Sem: da su velike, ne bi bile opasne.

- Ah, dobro.

- Tako je. Najgore je što mamba nikada ne dosegne ni do pola metra, i nikada nije deblja od dečjeg ručnog zgloba. Sasvim je crna i niko je ne može primetiti... sve dok ne postane prekasno. I da vam kažem, zmija u raju mogla je biti samo mamba.

Sem je ispio svoje pivo. Prvi put nakon mnogo sati osetio je da se mora suprotstaviti:

- Ne, nije.

- Molim?

- Nije bila mamba. Ako je mamba tako opasna zmija kao što kažete, onda to nije bila mamba. Zmija u raju morala je biti spremnija na dijalog. Lukava zmija, puna laskavih reči.

- Kako to mislite, Sem?

- Pridonela je izbacivanju, ali ga nije prouzrokovala.

Van Nojdem je razmišljao. A onda pružio drugu limenku Semu.

- Nije to loše zamišljeno - reče.

Kasamo je završio s postavljanjem šatora. Van Nojdem mu dobaci limenku. Na trenutak je Sem pomislio: dobacio mu je limenku kao što se psu baca kost. A onda je shvatio da nije tako, Bur je bacio pivo kao što se pivo dobacuje prijatelju.

Kao što prijatelj baca pivo prijatelju nakon dugog radnog dana na skelama nekog oblakodera u izgradnji, stotine metara iznad tla.

Radnici na vrhu novih kula verovatno često tako dobacuju stvari jedni drugima, pomisli Sem. A verovatno su mnogi od njih crnci, neki možda i belci, neki pak Meksikanci ili Indijanci. Ne, Indijanci ne, Indijanci su sada izvukli *džekpot*, obogatili su se na kazinima u rezervatima. U svakom slučaju, biće da je to ruska salata s italijanskim umakom i meksičkim papričicama koja gradi još jednu Vavilonsku kulu dok sve ostale etničke mafije pokušavaju da nešto izvuku iz toga - tako i treba.

13.

Probudili su se u svitanje. Jutro je onde bilo već u pet sati. Sem je imao osećaj da se prvi put nalazi u Africi, u pravoj Africi. U poređenju s ovom prostranom ravnicom, Adis Abeba je u najboljem slučaju bila Srednji istok. Sem je ovde osećao neku snagu zemlje, težinu heba, miris, da, miris. Ne miris koji bi se osetio samo njuhom, nego miris koji nam razara sva čula - bila je to *prisutnost.*

Doručkovali su, a onda je Sem ugledao čuveni put koji vodi u najveći park-safari u Africi, možda i na svetu. Ne, na svetu ne. Najveći park na svetu verovatno je bio u Americi, ništa se tu nije moglo, to je Amerikancima u krvi, u genetskom kodu, fatalno kao sudbina.

A kad ga je ugledao, skoro je prevrnuo tiganj s jajima (a bila su to jaja na oko). Ulaz je bio... velika kapija usred ničega?

Velika drvena kapija s natpisom kako priliči, tipa park iz doba Jure, samo što je pisalo Kruger Park. Naravno da izraz „natpis tipa park iz doba Jure" nema nikakva smisla. Kruger je postojao gotovo pola veka pre tog filma.

Ali to je bio nov zakon prema kom se svet upravlja i s kojim smo se mogli jedino pomiriti: nova stvar je signalna bova, a ne stara. Kopija je priznata referenca, a ne original. Možda je to tužna činjenica, ali je ipak životna činjenica. Tako evidentna kao i oskudnost vode u ovom delu Afrike.

Da, kapija je bila golema i, tako je, uokolo ništa, ama baš ništa.

Samo prostrana pustoš. Ni zida, ni tora, ni ograde, čak ni žvakaće, sažvakane i rastegnute da na njoj bude nalepljen kartonski natpis:

Molimo ne ulazite van radnog vremena

Samo prazna kapija, usamljena, patetična, kao da se okolno utvrđenje (koje je bio impozantan ulaz) srušilo. I zbog toga su izgubili celu noć?

- Mogli smo da uđemo sinoć!

Van Nojdem je pomagao Kasamu da razmontira šator.

- Ne, nismo mogli. Park nije bio otvoren.

Sem raširi ruke. Zar je taj glup, ili šta?

- Šalite se, pa ovo je samo kapija nalik na one u filmovima! Nema zidova, bodljikave žice, čak ni paučine!

Van Nojdem pogleda u detektiva. Njegov izraz lica govorio je: *Sinko, možda si ti mnogo pametan tamo u Njujorku, ali ovde si na mom terenu.*

- Da vidimo da li se razumemo, Sem. Kruger je veličine pola tuceta evropskih zemalja. Kad bi ga hteli opasati zidinama, više bi im se isplatilo da uvezu kineski zid...

Sem odvaga argument. U redu, imao je nekog smisla. Ali...

- A životinje? Ovako životinje mogu slobodno da izađu.

- Da, mogu.

- Pa, zar to nije opasno?

- Životinje čine šta žele. Nije ih uprava parka angažovala.

- Ne razumem.

- Sem, Kruger je svetilište, nije zatvor ili nekakav zoološki vrt. Životinje nisu glupe. One ubrzo nauče da ih ovde niko ne lovi, barem ne ljudi, da ovde imaju hranu i, što je još važnije, vodu. Što se hrane tiče, to one same rešavaju među sobom. Ali vodu ne mogu same da reše, a bez nje nijedna životinja ne može da preživi, čak ni afrička životinja.

To ih privlači da ostanu u parku. Ali ako žele, mogu slobodno otići. U Mozambik, u Bocvanu, u Zimbabve. Za njih ne postoje granice, nema znakova na izlazu, kao u diskotekama, niko im ne tetovira šape fluorescentnim žigovima u slučaju da požele ponovo da uđu.

Sem je stišao glas. U redu, shvatio je Van Nojdemove argumente...

- Ali mogli smo da uđemo, zar ne? Ne bi to nikome zasmetalo...

- Sem, ako ne uđemo kroz kapiju kako priliči, čuvari bi nas otkrili i mogli bismo to skupo da platimo. Kruger nije San Siti!

- San Siti?

Van Nojdem skine šešir. Sem shvati da je Bur došao do granice strpljenja i samo mu je, zahvaljujući njegovoj gorostasnoj ljubaznosti, ton još uvek bio blag:

- San Siti je kazino usred pustinje. Ogroman luna-park. Zlatni lavovi na ulazu, svake noći druga predstava, hiljade mašina koje istovremeno vrte novac, rulet, bakara, raskošni apartmani, lake žene, ali skupe... Prema zlim jezicima, to je bolja, doteranija i luđa verzija vašeg Las Vegasa.

- Nikada nisam bio u Las Vegasu - uzvikne Sem i, čim je to izgovorio, postade svestan svoje laži.

Nije namerno lagao, samo je na trenutak zaboravio, bilo je to veoma davno... Ako ćemo pravo, bilo je to u drugom životu.

14.

I proglašavam vas mužem i ženom od ovoga časa, u skladu s ekumenskim vrednostima Svete Majke Uzvišene Crkve Elvisa, Kralja...

Semu je sveštenik izgledao kao kralj, ili bolje, kao kraljevski kolač, s onom mega-ćubom punom briljantina, bradom uokvirenom zulufima u kojima bi se mogla smestiti populacija Monaka, s trudnim princezama i pridruženim telohraniteljima. Ogrtač nebesko plave boje u stilu Supermena, košulja sa šljokicama zlatne boje sa stomakom lukavo stisnutim pojasom bokserskog šampiona, optočenim reljefnim ukrasima, neonske pantalone koje se pale i gase zahvaljujući inventivnom električnom sistemu ugrađenom u njih, uvučene u bele čizme s petama XXL, s više šarenih pera nego perjanica poglavice Sijuksa u reklami neke nove marke tečnog jogurta sa šumskim voćem ili (u dijetetskoj verziji) s aromom mango-narandža.

Možete poljubiti mladu, dodade još sveštenik pre nego što je počeo da peva na *plejbek* neki Elvisov hit. Verovatno *Only you*, ali je isto tako mogao biti *Blue Moon, Santa Lucia, Love me tender* ili *Jailhouse Rock.*

Dvanaest dana kasnije bili su razvedeni.

Krivica je bila njegova, verovatno. Ah, da, Sem se setio, upravo se setio. I s tim prisećanjem osetio kako mu se gvozdeni šiljak zabada u jetru i kako mu talas žuči preplavljuje telo, naglo poput morske pene što pršti dok opušteno šetamo obalom mora, te nas odjednom zapljusne talas, skvasi nam pantalone, natopi cipele, celo telo. Ili još gore, kao da stanemo na meduzu upravo u trenutku kad smo odlučili da izujemo cipele i hodamo bosonogi po mokrom pesku.

Sindi... Kakvo je to dobro parče bilo, kako je mogao biti tako glup da to ne vidi? A u ono vreme Sem čak i nije bio bez dlaka tamo gore, ali mu je moralo i zatvorenih očiju biti jasno da bi se devojka poput Sindi zaljubila u muškarca poput njega samo ako postoji interes... neke druge vrste.

Sem je upravo odslužio vojsku, bio je zabavan, nasledio je nešto novca, što mu je trebalo poslužiti da započne kakav posao, ali, na kraju, to golemo bogatstvo jedva da je bilo dovoljno da odvede Sindi u Las Vegas - i da nestane u dimu Las Vegasa, zajedno sa Sindi. Sem se više nije sećao detalja: da li ga je ona (ili ne?) nagovorila da zaigra rulet, iako su oboje znali (trebalo je da znaju) da su im šanse minimalne, da kuća uvek dobija, da Sem nikad nije imao sreće ni u kakvoj igri, no on je hteo da ostavi utisak na nju, zar ne?

Možda je, ako se bolje razmisli, krivica njegova, ali žuč mu je govorila, žuč mu je šaptala, kao Jago ili neki drugi demon intrige, da je cura kriva, cura je kriva, a ti si bio samo žrtva u njenim rukama, pion te cure i svoje taštine i zaluđene glave, razmišljao si pogrešnim organom, stari.

Sem je još oklevao dok je sedao na električnu stolicu. Bilo je nečeg pogrešnog u svemu tome, ali cigareta u uglu usana stajala mu je tako dobro, Sindini prsti na njegovom ramenu tako su mu godili, a kad se naginjala stojeći iza njega, dok je on sedeo nogu i ruku zavezanih kožnim kaiševima, i šaptala mu na uho *volim te*, te su reči bile kao da mu je dala poljubac (vlažan) u ušnu školjku, njegova je odvažnost rasla i Sem se osećao kao svetski Elvis koji je lebdeo iznad dvorane, iznad ostalih igrača za stolom, čak i iznad *krupijea* koji je ponavljao jednoličnim glasom: *Igra je gotova, gospodo.*

Strah te je, Sem? Bojiš se da izgubiš? Ne, nije te strah, zar ne, Sem? Moj Sem. Moj se Sem ne boji. Ah, žene obožavaju muškarce koji se ne boje, već je tada znao da nije nikakav lepotan, pa je na neki način to morao nadoknaditi, zar ne? Sem Spinoza, neustrašivi muškarac. Još poneki centimetar u visinu, poneki kilogram manje u širinu, i imali bismo pravog superheroja: Derdevil, Čovek bez straha. Da, Čovek bez straha bio je slepi superheroj. Oslepeo je prilikom jedne nezgode s radioaktivnom bačvom u mladosti, ali mu je to zauzvrat dalo supermoć, supersluh, i superradar, što mu je uveliko

nadoknadilo gubitak vida. Superjunak odeven kao đavo bio je slep, pa šta? I Sem je bio slep u ono vreme.

* * *

Do razvoda je došlo dvanaest dana kasnije, dvanaest apostola kasnije, dvanaest Heraklovih zadataka kasnije. Izgovor: Sindi se zaljubila u trećerazrednog kubanskog mafijaša. Sem je to morao da razume, zar ne? Još je video tu nedužnu Sindi, koja često trepće očima, tu Sindi, veliku žrtvu, kako mu slatko objašnjava (ali ako me izazoveš, dragi, kunem se da ću biti gorka), Sem je mogao da oseti nokte spremne da se zabodu ako je izazove, nije je shvatao, *Shvataš Sem, ti me ne razumeš*, bio je premekan za nju, *Ti si premekan za mene*, on nije shvatao kakva je ona žena, *Ti ne shvataš kakva sam ja žena*, kakve je potrebe imala... I zato je Sem morao da razume, zar ne? *Ti razumeš Sem, zar ne?*

Razumeti? Šta se tu imalo razumeti? Sem je propao, glupo propao i pre nego je započeo posao, glava ga je bolela od alkohola, želudac mu se nasukao u moru gorušice, jedva je uspevao da spoji dve misli. Najpre su se smestili u hotelu *Pink Flamingo* s pet zvezdica, ne u apartmanu, ali u lepoj sobi na 34. spratu, s krevetom veličine divovskog točka sa šest brzina u obliku jednjaka (ne, Sem se samo šali, u obliku srca, naravno) i s maksi-barom. A nekoliko dana kasnije našli su se u otrcanom motelu usred pustinje, dvadeset kilometara od centra gde se događala *akcija*, gde su se događale stvari, gde je uzbuđenje bilo uzbudljivo.

Razumeti? Sem je jedino mogao da razume da ga Sindi čak i nije smatrala lošim tipom, samo nije bio njen tip. *Ne mislim da si ti loš tip, Sem. Samo nisi baš pravi tip za mene, Sem...*

Ali ni Sindi nije imala sreće. Mafijaš zapravo nije bio mafijaš, radio je kao prodavac automobila i jednom je, istina, prodao crveni kadilak nekom pravom gangsteru, pravom gangsteru koji je bio toliko pravi da je ubrzo pronađen na ulicama Majamija s novim otvorom na potiljku, što je odlično za provetravanje ideja, ali izuzetno loše za onoga ko je

nameravao da ostane živ. Tad je Pepe bio najbliže nekom mafijašu, a nakon što je video fotografiju leša, nikad se više nije usudio da se predstavlja kao bandit, drag mi je moj banalni život prodavca automobila, Presveta Device i tako je Sindi ostala bez avanture.

Sem se nosio s porazom, čineći ono što su ljudi činili od pamtiveka u takvim prilikama: štitio se iza debelog sloja cinizma, postao je još veći ženomrzac nego što je bio i preoblikovao istoriju događaja pod svetlom poslovične mudrosti o Zlosrećnoj Ženskoj Sudbini, govoreći sam sebi (i onome ko je hteo da ga sluša) da je, u suštini, imao veliku sreću što je Sindi tako brzo nestala s vidika, jer da ga je jedna takva Sindi trpela celu godinu ili dve, bilo bi to daleko skuplje. Ovako je bilo dovoljno četrdeset dolara pa da ih jedan Uzvišeni Sveštenik Mlečne staze proglasi slobodnim i nesrećnim zauvek... *Možete da poljubite raspuštenicu.*

* * *

U redu, Sem. Ispričao si svoju verziju. Jesi li sada mirniji? I zaista je Semova uzrujanost popustila. Onda da čujemo sada, ako može, stvarnost. Sindi je bila...

Sindi je bila... Šta je bila? Sem se već slabo sećao kakva je bila, tolike je razne Sindi sretao godinama kasnije. Žive Sindi, mrtve Sindi, Sindi koje su posluživale kafu u *Dajners revajvalu*, Sindi koje su pokušavale da budu pevačice, Sindi koje su za život zarađivale na ulicama Menhetna, Sindi zavisne o *kreku*, Sindi na kiši u mini suknji koje se grle kako bi se ugrejale, Sindi koje ne prestaju da govore o sebi i o svojim projektima i kako *obožavaju* da pišu poeziju i kako su senzibilne i kako ne mogu da shvate da svet može biti tako zao i okrutan. Sindi koje nisu shvatale, ne, nisu *shvatale* kako na svetu mogu da postoje ljudi koji uživaju u tome da drugima čine nažao, a pogotovo njima. Sindi sekretarice, Sindi profesionalke, Sindi s visokim potpeticama koje im ranjavaju stopala, Sindi koje ne shvataju zašto, zašto su stvari *takve*, zašto je život prema njima *takav*, zašto je život *takav*, zašto...

Ne, Sindi nije bila loša devojka, samo nisu imali sreće, bili su oboje vrlo mladi, a

kad se bolje razmisli, Sem čak i nije imao mnogo novca, verovatno s tim ne bi ništa mogao da učini i... proveli su nekoliko dana zabavljajući se, to je morao da prizna. Zar nije bilo tako, Sindi?

Posljednji put ju je video pre pet godina. Sreli su se u Sedmoj aveniji, na uglu s 34. ulicom. Bio je to jedan od onih događaja što se dese kada to čovek najmanje očekuje. Nespretno su se smeškali, dogovarali se da odu na kafu, ali na kraju nisu otišli, Sem je (glupan) rekao da mu se žuri, imao je sastanak s nekim klijentom, što čak i nije bila istina, a i da je bila, imao je dovoljno vremena da odu na kafu - da ispričaju novosti, uporede ožiljke, tetovaže, bore. Ali dobro, neki drugi put, može?

Sem je tek imao vremena da slaže - da, tako je, tako je, biti detektiv je zaista unosno zanimanje, i to u jednom gradu kao što je Njujork, u tom svetskom glavnom gradu svega, pa čak i kriminala, pa mu nikada ne nedostaje slučajeva. Slučaj nestale žene, slučaj ukradene ogrlice, slučaj sefa koji je usnuo zatvoren i probudio se otvoren, slučaj kćeri koja nije poznavala oca, slučaj muškarca-deteta koji je voleo da spava s decom i u tome nije video ništa loše. Jedino joj nije spomenuo kule koje su nestale, jer taj slučaj tada još nije postojao.

A Sindi je ispričala da je ponovo razvedena, ali srećna, ah, da, veoma srećna, sada je puno bolje, sada kada sam slobodna, radim šta želim, slobodna kao ptičica da radim šta želim, a Sem je mogao pročitati, uz žaljenje, ali ne prestajući da se smeši, koliko je očajan taj njen optimizam, da, da, život joj dobro tekao, promenila se, duhovno se obogatila, napokon je otkrila svoje istinsko ja, pre nekoliko meseci je videla oglas i sada učestvuje na kružocima koji se sastaju sredom, to je nešto između radionica kreativnog pisanja i samopomoći, to je odlično i oseća da je mnogo napredovala. Ove su nedelje dobili zadatak da napišu autobiografsku priču, pa su je onda glasno čitale pred ostalim ženama koje su sve takođe samootkrivene, vrlo produhovljene, vrlo metafizičke, vrlo oslobođene tog lažnog i iluzornog vatrometa zvanog ljubav, da, da, sve je to uzbudljivo. Kada su se pozdravili, Sem je pokušao da se seti zašto su se zapravo rastali. Ali nije vredelo truda naprezati se, bila je to misterija tako velika kao i razlog zbog kog su se venčali. Ipak, bio je to najzanimljiviji slučaj od svih - slučaj ljubavi koja se desila.

15.

Sem se osećao čudno. Nije imao običaj da ovako otplovi, a u poslednje mu se vreme to sve češće događalo. Nije još bilo razloga za paniku, ali već mu je to počelo da smeta. Dođavola, kao nekakva curica.

Možda je to zbog vrućine... Reći *vrućina je bila neizdržljiva* bio bi pleonazam. Dovoljno je bilo reći vrućina. *Vrućina, vrućina.* Sem je teško ostajao budan, a to je moglo biti samo zbog vrućine. *Vrućina, vrućina.*

Sada su prelazili golemom, beskrajnom stepom, horizont je bio boje slame, tu i tamo neko od onih stabala ravno odrezane krošnje, apsolutno vodoravnih, debla nagnuta više na jednu ili na drugu stranu, kao da ih je leopard izobličio svojom upotrebom, ili je neki cvećar zaboravio da zaustavi rast svog bonsai stabla.

- Imamo li još mnogo?

Van Nojdem samo pogleda u Kasama. Ovi Amerikanci...

- Mislili smo da ste naučeni na velika prostranstva, Sem...

- Ja sam iz Njujorka, Greg. Njujork. Ostrvo dugo šest milja i milju i po široko, sa 9,4 miliona sebičnih ljudi koji se u njemu sudaraju. Prostranstva? Koja prostranstva?

Van Nojdem skine šešir i obodom obriše znoj s čela.

- Sem, najlakši način da stignemo u Mozambik je preko Krugera. Idemo kao turisti, razumete?

- Turisti? Ko? Kasamo?

- Vi ste turista, Sem. Ja sam profesionalni lovac, a Kasamo je tragač. Što je zapravo i

tačno, što se nas tiče. Samo se vi, Sem, malo pretvarate da ste ono što niste. - Van Nojdem namigne Kasamu. - Ali ne mnogo.

- Ne razumem.

- Recimo da je Sem bogati zubar sa Zapada koji je došao u Afriku da ostvari svoj san iz detinjstva. Razumete li sada? A moj i Kasamov posao je da se brinemo o našem klijentu.

- Šetati i gledati životinje po ovako hipertrofiranom zoološkom vrtu je moj san iz djetinjstva?

- Ne. Ubiti lava je vaš san iz djetinjstva.

Sem ponovi, pokušavajući da usvoji ono šta je Van Nojdem izrekao:

- Ubiti lava.

Van Nojdem potvrdi.

- Ubiti lava.

16.

Nakon nekoliko sati prošli su pored loše raspoloženog slona koji se zabavljao rušenjem stabla, mrzovoljnog kao tinejdžer koji šutira kutije. Stablo nije imalo nikakve šanse naspram te goleme sive mase s ušima.

- U Africi, svaki je slon koji se rasrdi poput šiune u plamenu - reče Kasamo. Onako umoran, Sem nije ni primetio da je tad prvi put čuo Kasama da govori. A kako nije bio upućen, isto tako nije mogao da zna da su Kasamove reči zapravo parafraza drugih, ne manje istinitih: u Africi, svaki je starac koji umre poput biblioteke u plamenu.

Biblioteke, šume, zar je to ista bitka? Da se nad tim zamislio, Sem bi uvideo da je tako barem u Kasamovoj glavi. Ali nije se zamislio. Razmišljanje, nažalost, nije bila jača strana Sema Spinoze.

* * *

Leopard navrh solitera u obliku stabla. Kasamo ga je spazio. Džip se zaustavio na nekih trideset metara, čak ni toliko, od životinje. Na trenutak, Sem nije ništa video. Ali onda je primetio rep koji se spušta niz granu, poput ustrašenog zareza. Nakon toga bilo je lako uočiti leđa životinje, i one zadivljujuće, uvek opuštene i uvek napete mačje mišiće.

- Baobab - reče Kasamo.

- Molim?

- Stablo. To je baobab. Magična sena Afrike. Baobab je dobra stvar. Trebalo bi da

nam, uglavnom, donosi sreću.

Iz nekog razloga, Sem je očekivao da će Kasamo izgovarati glagole u infinitivu. *On donositi sreću nama*, itd., i zvati ga Buana, kako crnci često nazivaju belce. Kakvo razočaranje!

- Kasamo je Mozambičanin - reče Van Nojdem. - Govori bolje portugalski nego engleski. Ali ne snalazi se loše, zar ne?

- Ne - složi se Sem. - Nimalo.

- A trebalo bi da čujete njegov afrikanerski. Gotovo da se ne čuje strani naglasak. Da nije takve boje kože, činilo bi se da je pravi Bur.

- Zašto smo stali?

- Razmisli, Sem - reče Kasamo. - Učini taj napor.

- Čekamo da se leopard pomakne?

- Nimalo loše, Sem - čestitao mu je Van Nojdem. - Uz malo vežbe, još ćete postati dobar nemački zubar. Još jedno pivo?

* * *

Krdo neuhranjenih antilopa, rebra su im se videla, goveđe glave prevelike za telo i našminkane kao maske iz pozorišta Kabuki.

- Gnu. Pravi davež. Ni meso im se ne može iskoristiti - reče Kasamo.

17.

Trećeg dana Kasamo reče:

- Mozambik!

Sem nije primetio nikakvu razliku, ali mu je bilo drago šta će moći da izađe iz kombija i protegne noge.

Nalazili su se u savani, bilo je akacija (onih naduvanih bonsaija), pa čak i baobaba na svakih nekoliko kilometara (poput solitera s lišćem i korenjem); videli su nosoroge, gotovo slepe, teške i stare; hitre impale; zebre sa svojim ratničkim bojama; bivole koji frču, spremne za napad; afričke svinje sa zubima koji izgledaju kao rogovi; krokodile kamuflirane uz obalu reke; ispružene lavove, koji kontrolišu šta se zbiva unaokolo u *vreme sijeste...* Videli su čak i hijene, ali nisu bile smešne s onim svojim pegavim telom koje se završava tamnom njuškom, dok im se niz zube cedi grozna slina, kao u ludaka.

Sem se sagnuo da zaveže pertle na čizmama. Neee, mogao je on to bolje: podigao je nogu i stavio je na točak automobila.

- Jedino još nismo videli zmije - prosikta.

- Ne govorite to, Sem - upozori ga Kasamo. - To donosi nesreću.

- Ne razumem zašto - odvrati Sem. - Joj! Ma, šta je?...

I od tog trenutka, muškarac poznat kao Sem Spinoza više ništa nije rekao.

18.

- Mamba! - povika Kasamo.

- Gotovi smo - reče Van Nojdem.

Kasamo ga ispravi:

- On je gotov.

19.

Zmija se verovatno omotala oko točka i reagovala na imaginarni napad - da je znao da je ona onde, Sem bi joj možda objasnio da samo namerava da pričvrsti pertle na čizmama.

Mambin odgovor, međutim, nije bio imaginaran. Osetivši se napadnutim, ovaj je hladnokrvni gmaz, uskraćen za prednje, stražnje, gornje ili donje udove, pribegao jedinom oružju kojim ga je Bog obdario: dva zuba u gornjoj čeljusti. Zario ih je na najprikladniji protivnikov deo - u ruku. U Semovu ruku.

Van Nojdem obrisa znoj s čela obodom šešira.

- A ja sam već skoro bio uveren da će on možda...

Kasamo frkne nosom:

- Ovaj tip?

- Da, baš on. Izgledao je previše obično, da ne kažem banalno. No ipak je stigao ovamo, zar ne?

- Ali i zaglavio ovde...

- Da, to je istina.

- I šta ćemo sad?

- Sada? Čekaćemo. Ko zna šta može da se dogodi? Veruješ li u čuda, Kasamo?

20.

Iako baš nisu verovali da Sem ima nekih izgleda, Van Nojdem i Kasamo pružili su mu svu potrebnu negu. Kasamo je odmah izvukao kutiju s prvom pomoći - bio je to skorašnji izum, ali vrlo jednostavan, samo, nažalost, ne i toliko delotvoran: injekcija za isisavanje *Venidorm*^{TM}. Primenili su je čim su otkrili ranu od mambinog ugriza, i uspeli da usisaju deo otrova. Koji deo? To bi trebalo pitati mambu, ako uspeju da je pronađu. Videvši šta se dogodilo, Sem se nije ni setio da je potraži te je, kao toliko puta u životu, zločin prošao nekažnjeno. Iako bi se moglo sumnjati u zakonsku zasnovanost kazne, ako se uzme u obzir da, suprotno svojoj biblijskoj prethodnici, ova zmija nije bila svesna zločina, pa čak ni svesna toga šta je uopšte zločin. Jedino je tačno da je nisu uhvatili, i utoliko bolje - barem jedan filozofski problem manje.

Van Nojdem je postavio Kasamu logično pitanje:

- Šta ćemo sada?

A Kasamo je jednostavno odgovorio:

- Nastavićemo. Nastavićemo, šta drugo možemo. Videćemo šta će se dogoditi.

Videti šta će se dogoditi. Već su bili na mozambičkoj teritoriji. Na neki način, s truplom u rukama, ovde bi čak bilo lakše osloboditi ga se. Život je u Mozambiku bio jeftin - druga najsiromašnija zemlja na svetu, prema poslednjem izveštaju koji je dao OECD.

- Videćemo šta će se dogoditi? Zar veruješ u čuda, Kasamo?

- Dobro znaš da verujem, Greg. Isto kao i ti.

- Znam. Ali moj mi predosećaj govori da nećemo videti nikakvo čudo.

- I ja se slažem s tvojim predosećajem.

- Oh, hvala, Kasamo. Tako se retko slažeš sa mnom da je ovo gotovo razlog za slavlje.

- S tvojim predosećajem, Greg, ne s tobom...

- Ah - Van Nojdem se počeše po glavi. - Dobro.

21.

Gospodine, ne smete da pušite u ovom vozu...

Cigara je ugašena, čoveče.

Gospodine, ne smete da pušite u ovom vozu...

Zar ne vidiš, idiote? Cigara je ugašena!

Gospodine, nije dozvoljeno pušenje u ovom vozu...

* * *

Hteli bismo da potražite ovu osobu, gospodine Spinoza.

U redu, ali fotografija nije baš jasna.

Gospodine Spinoza, molim vas, hteli bismo da potražite ovu osobu.

U redu, ali fotografija nije baš jasna.

Želite li jasnoću, gospodine Spinoza? Promenite zanimanje.

* * *

Dobar dan! Kako mogu da vam pomognem?

Dobar dan! Kako mogu da vam pomognem?

Dobar dan! Kako mogu da vam pomognem?

Dobar dan! Kako mogu da vam pomognem?

* * *

Spinoza, naravno. Jevrejin, zar ne?

Da li je to neki problem?

Ne, ne, naprotiv. To je, da tako kažem... zanimljivo.

Ne nosim pletenice iznad ušiju, ako ste na to mislili.

Drago mi je da to čujem, gospodine Spinoza. Veoma mi je drago da to čujem. Ali nemojte misliti da je to neki problem. Naprotiv.

* * *

Naprotiv.

Naprotiv.

Naprotiv.

Naprotiv.

* * *

Da li je to neki vaš rođak?

Neki moj rođak? Ne, ne bih rekao. Ne znam da li bih rekao srećom ili nažalost, ali ne, nije. Zanimljiva pomisao.

* * *

Je li vas strah, gospodine Spinoza? Pretpostavlja se da vaše zanimanje povlači za sobom izvesne rizike...

Da me napadnu bokserom, nožem, ili da pucaju na mene? Nikada mi se to nije dogodilo, ali da, imate pravo, to je deo mog posla. Samo što je sasvim drugačije dodirnuti nekoga i dobiti čudne bolesti.

* * *

U redu, lako ćemo to reiiti. Čak i ako ne pronađete našu dragu nestalu osobu, dovoljno je da nam pokažete da ste ga tražili koristeći sva svoja umeća i sredstva kojima znamo da raspolažete, gospodine Spinoza, i dodaćemo nulu, u redu?

* * *

Dodaćemo nulu, u redu?

Dodaćemo nulu, u redu?

Dodaćemo nulu, u redu?

Dodaćemo nulu, u redu?

* * *

Da li si siguran da želiš da ga pronađeš? Znaš, ja nisam iz Adis Abebe. Došao sam ovamo samo da brojim svoje ovnove.

* * *

Ovnove ovnove ovnove ovnove ovnove ovnove ovnove ovnove ovnove vonove vonove voveno voveno vonevo vonevo voenvo voenvo novevo novevo enovov envovo evovon evonov evo nov evo nov evo nov evo nov evo nov evo nov...

* * *

A kako će me ta osoba prepoznati?

* * *

Oh, dragi moj ujače Sem. Tako mi je žao, Sem. Tako mi je žao, tako mi je žao...

* * *

Nešto se događa, Sem?

* * *

Oh, ujače Sem, tako ste dobri!

Dobro, nikad nisam obilazio crkve.

Oh, ovde ima mnogo crkava. Ali ne možemo ih sve obići. Moraćete izabrati najbolje, vragolane.

* * *

Mislim da ću sada da se ispovedim.

Ne ostavljaj me samog.

Nema problema, ja sam brza.

Zar imaš tako malo grehova?

* * *

Lepo sam rekao ocu O'Rajliju: šta ako je, umesto da mu nanese zlo, ujak Sem došao da ga zaštiti? Da zaštiti šta? Koga? Šta da zaštiti, dođavola?

* * *

Oh, Sem, silno mi je žao... Silno, silno, silno žao...

* * *

- Rim. Mogao bi ti se svideti. Ništa se ne može uporediti s umećem pružanja zadovoljstva kojim vladaju žene iz plemena Makua, na svoj način, ali i to je neka vrsta nadarenosti.

* * *

Otkrio sam šta mi se dogodilo.

Otkrio si, Sem?

O'Rajli mi je namestio mambu. Sklopio je pakt sa Zmijom.

Misliš?

Ne znam kako, ali on se dogovorio sa Zmijom. Siguran sam u to. I to ću da istražim.

Kako, Sem? Pa ti si mrtav...

Upravo razgovaram s tobom, Sindi, zar ne?

Ne, Sem, ne razgovaraš.

Ne razgovaram? Jesi li sigurna?

Ne razgovaraš. Oprosti, ali ne razgovaraš.

To si bila ti!

Ne, Sem. Kunem ti se.

Ko se kune, taj laže!

Nisam to htela. Samo Sem...

Ti si zmija! Ubila si me!

Ne, Sem. Ja...

* * *

Zovem se Sem Spinoza,

detektiv na samrti.

Rešavam sve slučajeve

ali samo na drugom svetu.

* * *

Nije smešno, Sem.

Dođavola. Stvarno sam gubitnik...

Gubitnik? Zašto?

Čak te ni mrtav ne mogu nasmejati, karamba.

* * *

Oh, Sem, silno mi je žao... Silno, silno žao...

A ja sav pokunjen.

Ne budi takav, Sem.

Zašto? Zašto ne bih bio takav?

Mrtav si, zašto to ne prihvatiš?

Ne želim da budem mrtav.

Oh, Sem, baš si našao vreme da se duriš.

Ne želim da budem mrtav.

Mrtav si, Sem, i smrt je nešto sasvim prirodno, pre ili kasnije dogodi se svima.

Ne želim da budem mrtav!

Oh, Sem, niko ne želi. Ali, znaš šta? Svi moramo da umremo jednog dana.

Ne želim da budem mrtav...

* * *

Tišina, tamo dole. Neki bi ovde hteli da spavaju!

* * *

Ne želim da budem mrt...

* * *

Nešto se događa, Sem? Čudno izgledaš.

22.

- Možda se izvuče. Krupan je.

- Debeo je. Ali imaš pravo, Greg, možda to umanji delovanje otrova.

- Debljina je spas, Kasamo? Zaista misliš tako?

* * *

Nekoliko je sati Sem lebdeo između života i smrti. Bledo, nepomično telo, kapljice znoja skupljale su se na bezizražajnom licu poput vojske kontaktnih sočiva istresenih na tkaninu kojom se žene zaogrću. Sem je zacelo napravio sve što je mogao, kao i Kasamo i Van Nojdem, koji su se smenjivali za volanom, zaustavljajući se što je manje moguće, vozeći dan i noć u nadi da će na vreme stići u logor, ili u koloniju, za one koji više vole taj izraz, smešten u blizini Moatizea, na severu Mozambika.

Problem je što je mambin otrov napadao nervni sistem i limfu, iscrpljivao organe i atrofirao disajne puteve. Niko ne bi mogao reći da nije pružio dobar otpor, ali u deset uveče, trista kilometara od Maputa, Semjuel Spinoza je izdahnuo.

Kasamo je pogledao Van Nojdema. Čovek je umro.

- Šta ćemo sada, *buana*?

- Nemoj ti meni *buana*, nemam živaca za to.

- Imaš pravo, oprosti. - Kasamo skine kapu. - Ali pitanje je i dalje, Greg, šta ćemo sada? Ostaviti ga ovde da ga pojedu životinje?

- Ne, za Boga miloga! Najmanje što možemo je da ga pokopamo.

- Kako želiš. Ali u mom narodu je plemenitije i uliva više poštovanja kad te pojedu životinje.

- Čovek je bio Amerikanac, dođavola!

- Baš zato. Amerikanac, dakle, bez vlastite tradicije. Pa je onda svejedno. Ali umro je u Africi.

- Nemoj ti meni svejedno je, Kasamo. Nikako ga ne možemo ostaviti ovde, dobro to znaš.

- Ti znaš sve da pokvariš, Greg, ali nisi ti kriv. To je urođeno svim Burima, vi ste baš jadni, ne znate ni kako da budete Holanđani.

- Jesi li završio, Kasamo?

- Dobro, uz malo sreće smrad će tek za nekoliko sati postati nepodnošljiv... Moramo da pazimo na mrave.

- Dakle, pazićemo na mrave, Kasamo. Dobro ćemo brisati noge pre nego što uđemo u auto.

U Africi, veliki proždrljivci nisu ni krokodili, ni lavovi, ni hijene. Čak ni slonovi, na zlu glasu po svojim napadima besa kada znaju da sruše i do stotinu stabala. Pravi veliki grabljivci na crnom kontinentu nisu čak ni centimetar dugački, ali su zauzvrat, kao njihove rođake pirane u pritokama Amazona, u brojčanoj prednosti.

Da je samo jedan mrav, jedan jedini, stigao do Semovog trupla, sve bi bilo gotovo. Čak i da je stigao do krova kombija, čak i pri maksimalnoj mogućoj brzini vožnje (30, 40 km/sat), njegova bi sabraća lokalizovala truplo u sklopu komunikacije koji je savršeniji od bilo kakve konstalacije satelita, i - proždrala ga.

No važnost te činjenice bila je u ovim okolnostima beznačajna. Semjuel Spinoza, 48 godina, loša narav, loša jetra i, kako se čini, loš detektiv s lošom srećom, bio je mrtviji od komada tune u limenki s rokom upotrebe koji je istekao u decembru 1999.

DRUGA KNJIGA

Sve što je istinski hrišćansko ima korene u činjenici

da želim biti povezan s Bogom, ali shvatam da to nisam,

što stvara svojevrsni žar, žudnju, koja je bit svakog duhovnog života.

Džejkob Nidlmen

1.

1855. Krim - ili će to biti Isantluana, 1879? Nije važno. Sunce se malopre diglo. Sumrakom je zavladao teški sloj magle koja se noću spustila i još će joj dugo biti potrebno da se podigne, a nije ni izvesno da će se sasvim povući. Niz breg se spušta zeleni tepih, živ zakopan pod pokrivačem magle, čizme uranjaju u mahovinu vlažnu od rose, a vojnici će osetiti kako im se stopala lede od hladnoće, neka će biti dobra samo za amputaciju. Ali, problem je što više ništa ne osećaju.

Možda stari general nije tako star, izgleda kao da mu je sto osamdeset godina, ali niko se ne bi iznenadio kad bi nam otkrio da ima tek sto četrdeset i dve godine. Lice mu je mršavo, skoro sama lobanja, vrlo bledo, oči samo što ne ispadnu iz duplji, a podočnjaci su tako istaknuti da bi se moglo pomisliti da je šminka, načinjena potezima maskare po jabučicama belima kao brašno; bele su i usne i brada koja strši kao istrošena žica za pranje suđa. General je tek još jedan arlekin u teatru rata, a mali vojnici imaju olovne noge, pogotovo zato što znaju da se s druge strane, s druge strane magle nalaze divljaci naviknuti na ovu oštru klimu, divljaci kojima je tišina i više od prijatelja – ona je njihov verni saveznik u borbi protiv osvajačke vojske.

Vojnike krvnički ubijaju, jednog za drugim, neprijatelj se nikada ne vidi, ali oni znaju da su divljaci onde po žalosnim ishodima - svaki dan sve je više palih boraca, znaju to po životinjskim urlicima, po huku ćuka, kreštanju tetreba, zmiji koja šuška i znaju da su to lažni životinjski zvuci, ovde nema drugih životinja osim divljaka. Treći znak njihove prisutnosti su golemi balvani koji ometaju prolaz vojnicima, uzdižu se poput pogrebne lomače, poput odbojnog spomenika, odbojnog i neodgovarajućeg, onde je zid sastavljen od lima, guma, karoserija, ljudskih ruku, izmeta, kose, farova, ostataka mozgova

korišćenih kao lepak za spajanje pršljenova i točkova, komadića guma, kose iščupane zajedno sa skalpom i svezane za slomljene retrovizore koji više ne odražavaju ništa osim tužne praznine grešnih duša.

Prolazi još jedan dan na ratnoj pozornici, a stari general pretvara se da veruje kako će se danas vetar promeniti, danas će bitka okončati na drugačiji način, i okuplja vojsku da im održi primeren govor, i održava primeren govor, i očigledno je da stotine vojnika koji su preživeli ne veruju u taj govor, ali verni svojoj sudbini, pretvaraju se da veruju: ko je danas sa mnom, moći će jednog dana da kaže: učestvovao sam u bitki kod Aženkura s kraljem Henrijem V, a poneki se vojnik smeši, opet stari drži pogrešan govor. Ali nije važno, dobar je to govor, dobar govor koji nikad nije bio na takav način izgovoren, barem ne na istinskoj ratnoj pozornici, te se stoga može čak i reći da je originalan, jer bio bi plagijat da ponavlja govore iz drugih ratova, a ovako je čak i pravedan i primeren, napokon je neko bio pravedan prema lepoti reči i čita ih na prikladnom mestu, prikladnom svojoj funkciji. Ja sam toga dana bio u Aženkuru, kad smo svi bili braća...

Je li vam jasno, vojnici?

Ovacije odjekuju niz brežuljke i razležu se dolinom, više je to pretvaranje nego istinska hrabrost, ali možda zastraši divljake, čujete li to vi, životinje? Još imamo snage da se borimo sa vama, da pružimo otpor do poslednjeg čoveka.

Stari general gleda u vojsku s odobravanjem, lica im otvrdnula od dokazivanja koje im je dobro poznato. Ruke su podignute, čvrsto drže mačeve, buzdovane, lance s kuglama sa železnim šiljcima na vrhu, sekire s oštricama koje se lepe za prste od tolike prolivene krvi, puške gotovo uništene, ali koje ipak pucaju, muskete, koplja, samostrele, praćke, kamenje naoštreno drugim kamenjem do te mere da im je oštrica savršena.

I tada stari general ugleda novu pridošlicu. Pomalo je uznemiren, rukavi na uniformi malo kratki, ali ništa što se ne bi dalo popraviti. Samo on zna koliko im trebaju nove ruke. General primećuje kako vojnik drži oružje u ruci, drhtavoj možda koliko od straha toliko i od hladnoće. Ah, ne, ovo je previše, ovo je neprihvatljivo.

Vojniče, zar se s takvim mačem dolazi?

Samo sam to uspeo da nabavim u žurbi, izvinjavam se.

Ne nosi se plastični mač u bitku, vojniče. Kako se zoveš?

N-ne znam, gospodine.

Ah, naravno da ne znaš kako se zoveš, kakvo glupo pitanje postavljam. Odlično. Ja ću ti reći kako se zoveš. Zoveš se Sem, vojniče. Slažeš li se, vojniče?

Da, gospodine generale.

U redu... Ali to je svejedno neprikladno oružje za bitku. Plastični mač, jeste li to kad čuli, vojnici?

Sveopšti smeh razleže se po celoj dolini. General ima predosećaj da će ovo biti dobar dan, tako je, biće to dobra bitka. Divljaci se verovatno pitaju zašto se oni smeju? Šta to belci znati što mi ne znati?

Da, tebi treba pravo oružje. Shvataš li zašto, vojniče?

Ne, gospodine.

Hm, pokušaću da ti objasnim. Vojnici, obratite pažnju. Ovo će vam biti korisno, čak i poučno.

General se okreće prema novopridošlom vojniku i zapoveda mu: Vojniče, uzmi svoj mač i probodi mi srce.

Vojnik ne razume.

Ostali se vojnici krišom smejulje, neki stavljaju ruku ispred bezubih usta, drugi okreću leđa kako bi što bolje prikrili zatomljeni smeh.

To je zapoved, vojniče. Niko ti ovde neće nauditi, ako uspeš da me ubiješ.

Ponovo smeh. To je zbilja vesela družina. Nije to loše za moral, misli starac, nije loše.

Ubodi me, bez straha, kaže on. Ovde, ovde, i pokazuje na mesto gde se nalazi srce, ispod medalja, na levoj strani odore. Hajde, bez straha.

Vojnik shvata da mu nema druge nego da posluša. Ako mu posle budu sudili na vojnom sudu, moći će da kaže da je samo izvršavao zapoved, čak će imati i svedoke ako neko od njih preživi današnji sukob s divljacima. Što je, nažalost, malo verovatno, pomisli vojnik setno. No dobro, haj'mo na posao.

Vojnik diže plastični mač i, na svoje iznenađenje, probada starog generala. Oštrica nije britka, to čak i nije oštrica, tek nekakva plastična smesa, polovična verzija srednjovekovnog mača kakvi se prodaju za pet dolara u prodavnicama „sve za deset". No ipak, nema krvi.

Shvataš li sada, vojniče? Starac se smeje. Takav mač ne može ništa da prereže.

Veštim pokretom general izvuče mač koji mu je za pojasom i prisloni ga na vojnikov mekan, pomalo ispupčen trbuh.

Ovo je, vojniče, mač. Pokazaću ti nešto pre nego bitka počne. Pokazaću ti kako se to radi.

I stari mu general zabode mač tačno na mestu gde se nalazi slezina, u početku samo nekoliko centimetara, a zatim dublje, sve do rebara.

Joj! To boli!, uzvikne vojnik.

Smeh naglo umukne i začuje se žamor neverice.

General se namršti, a levo mu oko gotovo ispadne iz duplje, kao da je kakav stakleni kliker.

To boli? To boli?!? Šališ se sa mnom, vojniče?

U tom iznenađenju general ispusti bogato ukrašenu dršku mača, kakva i priliči jednom generalu.

A vojnik, treba to priznati, ostane da stoji, creva mu ispala, i drži se za mač obema rukama.

N-ne šalim se. To mnogo boli. Mislim da ću...

Misliš da ćeš šta, vojniče? Sada general više nije govorio nego gotovo histerično i

oštro vikao. Misliš da ćeš se onesvestiti? Misliš da ćeš se srušiti kao curica?

Mislim da ću u-umreti...

Misliš da ćeš umreti? Momci, on misli da će umreti. Baš je osetljiv ovaj naš mornar.

Svi se grohotom nasmeju, ali pomalo pretvorno, nije to više tako uverljiv i gromak smeh kao malopre.

Pao je moral vojnika, pomisli general. Moram nešto da učinim. Ja sam zapovednik. Moram nešto da učinim, inače je bitka izgubljena.

Sekiru, naredi, i pruži ruku, a jedan vodnik s brčinama do brade odmah istrgne sekiru nekom vojniku iz ruku i pruži mu.

Evo je, gospodine generale.

Ništa ne rekavši, jedno od pravila rata je ne izgovarati nepotrebne reči, general diže sekiru i udari u desnu vojnikovu ruku, tik uz lakat. Vojnik u neverici gleda kako mu ruka pada na tlo, krvava, prsti još uvek pokušavaju da ispune naredbu koja stiže iz mozga, otvarajući se i stišćući u očajnim grčevima.

Joj!

I ovo boli?

Joj! Boli! Mnogo boli!

Vojnici ništa ne govore. General ništa ne govori. Odjednom više nije ništa do li prazna vreća umornih kostiju, a tako se osećaju i vojnici, zna on to. Ono malo srčanosti koju su mogli skupiti da se suprotstave varvarima, uništio je ovaj kurvin sin. Da.

Kurvin sin! Jebeni srećnik! Sebičnjak, nisi drugo nego običan sebičnjak!

A-ali... Vojnik ne shvata, drži zdravom rukom oštricu mača koja mu je zabodena u trbuh do leđa. Ja nisam ništa učinio, samo me sve...

Boli, zar ne? Sve te boli? Ti si običan sebičnjak, misliš samo na sebe. A šta misliš da mi osećamo, vojniče? Šta misliš?

Stari je general izvan sebe. Zamahne sekirom u kružnom pokretu i odrubi glavu vodniku. Glava se kotrlja do vojnikovih nogu, a onda glava otvara oči i vodnikova usta besno ispljunu: General ima pravo, ti si bedni regrut, ti si egoista, ne zaslužuješ sreću koja te je zadesila, mi smo ovde već...

Vodnik je možda hteo reći vekovima, ali nije ništa rekao. Odjednom se vojnici stanu klati između sebe, mehaničkim pokretima, bez strasti, bez zanosa, bez straha. Vade se oči, trgaju udovi, presecaju tela, dok se magla diže i vidi se kako u zelenilu neki jeleni užasnuto preskaču preko zida koji ih odvaja od čopora divljaka.

Ali s druge strane ograde nema divljaka. Nikada ih nije ni bilo. Nikada nije bilo divljaka. Sve vreme čekali su varvare, ali varvara nema. Nikada ih nije ni bilo.

General urla: Ti osećaš! Zašto ti? Mi ništa ne osećamo, shvataš? Ništa! A ti osećaš?!? Ti si sebični izdajnik, misliš samo na sebe! Znaš li koja je kazna za sebičnjake, vojniče?

Ne, odgovara tužno i bespomoćno vojnik.

Ni to ne znaš. A kažeš da osećaš bol? Kako možeš da osećaš bol, kako to da baš ti, koji ništa ne znaš, osećaš bol?

2.

I tako je Semjuel Spinoza umro, a ja sam se rodio.

Možda upravo sada treba da počnem pripovedanje u prvom licu, ili možda ne, moglo bi to umanjiti zanimanje, previše naglasiti mene u ovoj priči koja je, hvala nebesima, o svemu samo ne o meni. No dobro, to i nije tako strašno ako se prisetimo da ova knjiga neće biti nikada objavljena, čak ni puštena u javnost u obliku obične fotokopije, reprodukcije, faksimila. Ovo je samo još jedan razgovor između mene i papira, olakšavanje duše jednog čoveka koji ima malo, ali i puno vremena.

Šta je onda loše u tome ako se malo pravim junakom, ako malo preuveličam (ili malo više preuveličam) svoju važnost u razvoju događaja? To je priča poput one o trgovcu duvana koji je hteo da uvede kubanske cigare, prave kohibe, da ih prodaje sudijama Vrhovnog suda i bogatim advokatima. Kako je ono on govorio? Aha, ovako: *Ako nema žrtve, gde je zločin?* Pontije Pilat mogao je to isto da kaže tri dana nakon Isusovih muka da je bio pametniji: *Ako nema tela, gde je zločin?*

Ja ću samo reći, svestan svojih ograničenja: *Ako nema čitalaca, šta tu može biti loše?*

Šta može biti loše u tome da se ja malo uveličam, ako iznesem sve bitne činjenice? U poslednje sam vreme čitao (šta se tu može) neke religijske knjige, pa osećam da danas mogu da govorim o onome što je već sasvim očito: knjige o religijskim naukama više mirišu na muljažu nego na svetost.

Polako, papiru, ja ne kažem da *jesu* muljaža. Samo kažem da tako *izgledaju*, da ti autori koriste mnoge reference koje ništa ne objašnjavaju i iznose tako jadne legende da se

čovek počinje pitati: Da li je to moguće? Sprdaju li se to oni s nama?

Uzmimo kao primer *Gnostička jevanđelja*, delo jedne gospođe po imenu Elejn Pejgels. Ona kaže da je neki seljak sa zločinom na savesti pronašao „u decembru 1945." u pećini u blizini „Nadž Hamadija, kod Džabal al-Tarifa", „crveni" glineni ćup sa dvanaest papirusa koji datiraju (starost im je utvrđena naučnim metodama, odnosno izotopom ugljenika C14) „otprilike 50 do 120 godina posle Hrista" (*sic*).

Jedan sasvim imaginaran način na koji nam profesorka Pejgels obećava - ali to posle ne ispunjava - verodostojan i prikladan prevod rukopisa, pružajući nam naposletku samo svoje učene komentare, već je dovoljan razlog za nepoverenje. Zauzvrat, dotična je gospođa vrlo precizna u detaljima koji nikog živog ne zanimaju: koga zanima je li taj nesrećni ćup pronađen u junu 1946, aprilu 1938. ili, kako ona kaže, u „decembru 1945"? To je klasičan trik kojiin nas navode da gledamo u jednu ruku, a ne u drugu, jer je to informacija koja ničim ne potvrđuje istinitost otkrića. Za utvrđivanje stvarne vrednosti predmeta nije važan datum kada su oni pronađeni, nego je li tačno poreklo koje im se pripisuje. I zašto *decembar*, „decembar 1945.", ako ne zato da se pruži *naučna* preciznost celoj stvari? Samo bi još falilo dodati i sat...

Prihvatimo da su rukopisi verodostojni (daleko od toga da bih rekao da nisu): to je lako utvrditi, oni su *nešto opipljivo*, konkretna stvar, postoje ili ne postoje, i drugi su ih svedoci videli, pa makar samo i na mikrofilmu. Međutim, priča o njihovom otkriću već nije tako sigurna - fotograf, koliko mi je poznato, nije bio onde kada ih je seljak „pronašao". A povrh svega, taj seljak nosi isto ime kao i najbolji bokser svih vremena, Muhamed Ali, čije sam umeće svojim očima video, i kakvo je to samo istinsko umeće bilo, „plesao je kao leptir, ubadao kao pčela". A isto tako i onaj ćup koji je „crven" - crven, nakon toliko *vekova*? Zar ne treba da bude više oker, draga gospođo, i to izbledeli oker? Slučajno ja čak dobro poznajem područje Džabal al-Tarifa, i mogu da potvrdim da tamo uopšte nema sto pedeset pećina o kojima ta gospođa govori. Ne želim, da se razumemo, da dovodim u pitanje njen iskaz, daleko od toga da bih bio tako drzak, samo što kod istoričara učenost ne doprinosi uvek jasnoći i verodostojnosti štiva.

Šta ja time želim da kažem? Malo toga, gotovo ništa: samo to da sam, ako se pojavi čitalac koji će pročitati ovo što pišem, svestan da će i on imati poteškoće da poveruje u ovo što pripovedam. I neću mu to zameriti, kao što neću ni nastojati da ga uverim u svoju dobru nameru, i/ili u istinitost svojih reči. Čemu? To je zadatak unapred osuđen na propast, uzaludan pokušaj, izgubljeno vreme.

Šta bih ja, dakle, mogao da kažem, tom imaginarnom čitaocu? To je dobro pitanje, dragi papiru, hvala ti što si ga postavio, to je dobro pitanje. Zbog nekog sam te razloga, znam to dobro, izabrao da mi praviš društvo u ovim uvek istim danima koji možda i nisu tako daleko od onih poslednjih, jer sam već video neke znake: prehlada jednog dana kad je vazduh bio suv, nagla vrtoglavica, ekcem na delu tela koji se ne usuđujem da navedem.

U svakom slučaju, godinama je već moj život voz koji samo što nije otišao i koji kasni zbog nesreće u tunelu za koju kondukter kaže da samo što nije sređena, dok traži da ugasimo cigaru a, čak i kad mu objasnimo da je već ugašena i da je samo iz navike držimo u ustima, čovek i dalje ponavlja kao kakav idiot: *Gospodine, nije dozvoljeno pušenje u ovom vozu...*

Da, dragi papiru, znam, previše se udaljavam i gubim nit. Ljubazno od tebe što me na to podsećaš i što se trudiš. Pomozi mi onda da se prisetim gornjih redaka. Aha, hvala: šta bih ja, dakle, rekao čitaocu, ako ga bude bilo, o ovom *jevanđelju*?

Možda samo da na trenutak odloži u stranu svoju nevericu i da sledi ono što imam da mu ispričam kao obično zabavno štivo. Kao kakav ljubavni roman, ili detektivski, ili naučno-fantastičan. Kao avanturistički film. Tako je. Kao avanturistički film.

* * *

Nije mi sasvim jasno šta se događalo u sledećim danima. Kako bi mi i moglo biti jasno? Bio sam mrtav! Sem Spinoza, osrednji detektiv s problemom suvišnih kilograma bio je mrtav, mrtav da nije mogao biti mrtviji. Nije imao puls, nije disao, oči staklene, razorio

ga mambin otrov. Šta je to nagnalo prirodu da najnemoćniju životinju obdari tako delotvornim oružjem - moglo bi se o tome i te kako razmišljati. Nije teško zamisliti doktore nauka i doktore filozofije kako o tome živo raspravljaju na nekoj agori:

Dragi kolega, zmija nije najnemoćnija životinja, naprotiv, ona je najsavršenija životinja. Pogledajte Adama i Evu u Raju. Zašto ih je baš zmija iskušavala, ha?

Rekao bih još i više. Zmija je najsavršenije biće. Njena usta, njeno glatko telo, vijugavo i otmeno kretanje, sposobnost da u kratkom vremenu postigne neverovatnu i eksplozivnu brzinu...

Ma dajte... Kako se nedostatak udova može smatrati višim stepenom evolucije?

Dopustite da odgovorim na vaše pitanje pitanjem...

To je tipično za vas.

Ne, ali dopustite mi... Recite mi samo ovo, kako se prikazuje beskonačnost u mnogim kulturama?

Retoričke igrice.

Prstenom od zmije, eto kako.

Prstenom od?...

... zmije, da.

Hoćete reći da je beskonačnost zmija koja drži rep u ustima, i mi bi trebalo da u to poverujemo?

Zašto da ne? Naposletku, zmija je jedina životinja koja je svojom lukavošću pobedila čoveka na njegovom terenu.

Govorite o raju? Nemojte zaboraviti da su u to vreme Adam i Eva bili nevini... Bojim se da je zasluga za prevaru tako priglupih stvorenja zapravo neznatna.

Niko ne može biti kažnjen zbog tuđih nedostataka. Ako su bili neznalice, sami su krivi, a ne zmija...

Gospodo, gospodo, pokušavamo da vodimo naučnu raspravu. Ako počnemo mešati mitove sa stvarnošću...

Mitovi jesu stvarnost, doktore. Podsećam vas da je antropologija autonomna nauka priznata u svetu više od jednog veka. A isto tako i mitozofija...

To su samo reči, reči... Nauka danas uspeva da dekodira ljudski genom, a vi još uvek, nakon toliko hiljada godina, samo naklapate.

A njena sposobnost varenja? Zar nije zadivljujuća? Sposobnost da proguta pet do deset puta veće životinje nego šta je ona sama...

Nadam se da mi ne želite reći da je zmija u stanju da proguta kita.

Kita? Eto još jedne životinje mitskih dimenzija.

Ili biblijskih...

To je samo jedna pretpostavka, ali... A da se Jona, umesto u kitu, našao u zmiji?

To bi podstaklo zanimljiva pitanja.

Veliki udav, vreme izvan vremena.

Kuća izvan sveta...

Odnosno, beskonačnost.

Dobar dijalog, zar ne? Ja, lično, moram reći da bih se složio sa istinski-naučnim-naučnikom: reči, reči.

* * *

Da, tako je umro Semjuel Spinoza - od ugriza jedne zmije, mudre ili ne, ali u svakom slučaju dobro opskrbljene otrovom - a ja sam se rodio. Da, jednostavno tako. Mogao bih ja biti i komplikovaniji, mnogo komplikovaniji, ali evo ipak jedne najobičnije moguće rečenice: umrla je osoba koja je bila Sem Spinoza, a na njegovom mestu rodio sam

se ja, koji se isto zovem Sem Spinoza - ili sam se tako zvao neko vreme. Jer sada imam drugo ime, ali to nije važno za ovaj slučaj. Barem ne zasad.

3.

Zdravo, Sssem, ne ssstrahuj, ovoje sssamo sssan. Da, prepoznaješšššš me, zar ne? Ja sam gossspodarica zzzmije koja te je ugrizzzla,ja sssam majka sssvih mambi.

Da te ona nije ugrizzzla, ne bisssmo sssada razgovarali. Vidiššš, u sssvemu uvek possstoji i dobra ssstrana?

Ssslušaj, neću te dugo zadržavati, brzo ćeššš ti ponovo zassspati, želim sssamo nekoliko časssaka za sssebe. Ne tražim mnogo, zar ne, Sssem? Jadni Sssem, s tako nezahvalnom misssijom da ti nisssu ni rekli u čemu ssse sssassstoji...

A jadna sssam i ja, Sssem. Osssećam da moram da isssprićam sssvoju priču, dosssta mi je toga da ssslušam kako drugi pričaju sssvoje verzije u kojima sssam ja uvek loša.

Razmišljaššš onom ssstvari, a ne glavom, kažu, ne kažu li tako kad je muššškarac veoma ssstrassstven? A koji deo tvoga tela sssliči zmiji, sssliči meni? Jesssi li kad pomissslio na to, Sssem? Kada oni kažu drvo znanja, misssle li zaisssta na duhovno znanje? Na onaj kamen mudraca, tajnu života?

Ili su prizemniji i govore o telesssnoj ssspoznaji? Ne želiššš li da čitaššš između redova, barem ti, Sssem: zarje zmija iskušššavala Evu? A Adam je pojeo jabuku? I oboje sujeli s Drveta znanja?

I Bog ih je izbacio? Kao Uzviššššeno Biće? Ili kao prevareni muž koji je zatekao ženu u krevetu sssjednim robom? Sssekssss, Sssem, znaššš, sve je to tek jedna obična priča o sssekssu. Hromozom Y i hromozom X nabili su rogove passstiru koji je zbario ovcu. Razmisssli o tome, Sssem. Jednog ćeš dana morati da razmissslič...

A ssad se možeš vratiti u sssvoj sssan. Sssamo sssam htela malo da olakšššam

dušššu, znašššš, ponekad osssećam da sssu mi naneli veliku nepravdu...

MOATIZE

Misao je svest o telu.

Baruh de Spinoza

4.

Žena naspram svetlosti, lepa je, znam da je lepa (je li u kontrasvetlu ili u polutami, ne znam, ali nije ni važno), ona se smeši, znam da se smeši, umirem od žeđi, ona ima glinenu posudu u ruci, daje mi da pijem, samo nekoliko kapi, jer više i ne mogu, usne su mi ispucale, voda klizi niz jezik i prži mi ždrelo, silno želim da pijem, umreću ako ne pijem, ali ne mogu da pijem, *umreću ako ne pijem, a ne mogu da pijem.* Ona se stalno smeši, slutim (više no što ih vidim) njene usne - senzualne, vlažne, pune života, a moje su tanke i suve, lišene svega. Želim da ih ljubim, ali nemam čime, nemam snage da je poljubim. Želim da je poljubim. Nemam čime. Nemam snage. Telo mi je probodeno kopljima, neko me ubada u venu, neko mi amputira ruku. Ne, nije to tako strašno, samo stavljaju nešto (nešto što bode) na moju ruku. Neku iglu, cev povezanu s plastičnom vrećicom u kojoj je nekakva tečnost, možda infuzija, možda će mi to pomoći, ne znam je li to infuzija, ne znam hoće li mi to pomoći, znam samo da peče. Peče kao da su mi iščupali ruku, želim da je poljubim, pitam se gde je Kjara, pitam se u svom bunilu je li to Kjara, ali znam da nije. Tu ženu vidim uvek u kontrasvetlu, kao da je neka maglica, stalno neka maglica u meni i izvan mene, nalazim se u nekoj sobi, ili možda u nekom šatoru, ne znam jesu li mi oči otvorene ili zatvorene, sve je tako zbrkano, katkad uopšte nema svetlosti, a ponekad ima previše svetlosti.

Ne znam kako se zove moja zaštitnica punih usana, samo znam da je lepa i da želim da je poljubim. Barem nešto, barem to dvoje znam. Ima ih koji hodaju po svetu, a znaju manje od toga, ili znaju nešto što nije toliko važno. Želim - da je poljubim. Volim je čak i pre nego što sam je video, je li to moguće? Želim da je poljubim, tako silno, silno, silno da me boli celo telo, naravno da je mogu voleti, a da je nikada nisam video. Da to

nije moguće, kako bih ja sada mogao osećati ovo što osećam? Ona je moj anđeo čuvar. A anđeli postoje, znam. I anđeli su nalik na nju, znam. A znam i da anđeli imaju pol, jer ga i ona ima. I miris, jer ga i ona ima. Čudno, toliko već znam o njoj, toliko već žudim za njom, a... još ne znam ni njeno ime. Nema veze, katkad ime i nije važno, a u ovom slučaju znam da će mi se sviđati njeno ime, jer je njeno. Čak i da se zove Amnistezija, sviđalo bi mi se, ili da se zove Hediondogarda, sviđalo bi mi se, a sviđao bi mi se i miris tog imena, samo zato što bi to bilo njeno ime.

Ne dolazi ona često k meni. Shvatam, ima drugih poslova. Anđeli uvek imaju mnogo posla, zato i jesu anđeli. Čak kad bi i htela, ne može se posvetiti samo meni. Čini se kao da smo u nekom hramu, a ona je vrhovna sveštenica, dok su druge samo vestalke, sposobne, ali vestalke. Samo što ovo nije baš hram, nego više kao neki logor, možda bolnica, ali pokretna bolnica, s lošim uslovima, šatorima, kolibama od slame, kućercima od opeke, cementom koji se trusi, limenim pločama na krovu, sa starom krpom umesto vrata, ili čak ni to. Shvatam. Malo-pomalo shvatam, uspevam na svoj način da sagledam taj logor. Ima u njemu nešto vojničko, u sredini se nalazi mala okrečena kapelica, pozadi je spremište, neka tajanstvena drvena škrinja - jedna od retkih stvari koje su obezbeđene katancem.

Prostorija kapelice je jednostavna, ali uliva poverenje, ne toliko zbog religioznih osećanja, ovde nema mnogo religioznosti, tek nekoliko redovnica koje se jedva razlikuju od drugih bolničarki i nemaju vremena za religiju zbog sve te dece, nego više zbog neke smirenosti i poverenja kojom ta mala građevina odiše. To je prostor koji pripada svima i nije ničiji, i širi se oko nje u nekom čudnom skladu, haotičnom skladu, i prelazi na ovu malu zajednicu onih koje je sreća napustila, u ovoj nepristupačnoj pustoši pretvorenoj kao čarobnim štapićem u svetilište.

Dece je zaista mnogo. Na stotine. Svakim ih je danom manje, jer neka nestanu, svakim ih je danom više, jer odmah dođu druga. Svaki je dan neko slavlje, svaki dan neka žalost, svaki dan neko plače kraj malih kovčega, a ona je uvek tamo, uvek prisutna, uvek se u nekom trenutku pojavi, ali ne govori uvek, zapravo gotovo nikad ne govori jer su reči ionako već istrošene, ali svi osećaju blagodet njene prisutnosti, i ona se smeši jer zna da

treba da se smeši, čak i kad deca umiru, treba da se smeši, i svi joj ćutke zahvaljuju na njenom prisustvu, na njenom smešku, jer su i reči zahvalnosti istrošene, svi ćutke zahvaljuju na njenoj prisutnosti.

Sve to znam čak i pre nego što znam. Čak i pre no što sam ih video, paklena vika koju dižu od jutra do večeri govori mi o sveprisutnosti dece na ovom tako malo svetom mestu. Jedna lopta zamalo je srušila moju cev s infuzijom i neke mi se oči, previše krupne za tako sitno i ispijeno lice, smeše i čekaju da im vratim loptu. I ja je vraćam, hteo bih da prigovorim, ali mi grlo ne dopušta, još je rano za artikulisanje zvukova, a osim toga ovde su reči ionako istrošene, barem imam takav utisak.

Video sam i Bura i onoga drugog, ne sećam se sada njegovog imena, ali ne brinem se, setiću se. Došli su da me posete nekoliko puta. Pomalo shvatam šta se događa, o čemu je reč. Ah, da, Kasamo. Tako se zove onaj drugi, Kasamo. Vidiš li ti to, dragi papiru? Sećanje mi se pomalo vraća. Mislim da je to dobro.

Ona? Visoka je, mršava, oči su joj gotovo kao dečje, prevelike za lice, ona mi drži glavu, čuva me kao da sam kakvo dete, jedno od brojne dece koja skakuću po logoru kao opsednuti kozlići, pravi mali đavoli, ali ne skakuću sva deca, naravno, neka više nemaju snage, pa su mirna, sasvim mirna, kao u kakvoj životnoj i strpljivoj patnji, leže, glava im postrance, čekaju nešto što možda neće doći. Možda bi ih majke i očevi mogli prigrliti, brinuti se za njih, ali gotovo su svi očevi umrli, gotovo su sve majke umrle, ta deca nemaju šta da čekaju, nemaju roditelje, ni porodice, nemaju čak ni zemlju koja bi im mogla nešto pružiti.

Ona nasloni moju glavu na svoje grudi, prigrli me (to je tako dobro, tako dobro, tako dobro) i daje mi da pijem. Grlo me manje boli, osećam se jačim, iako sam još slab, još nisam snažan kao ona, ali sam ipak malo jači. No, zasad je ona snažna, a ja slab. Možda se to promeni. Vreme menja sve. A vremena ima. Čudno, osećam se drukčije, još sam bolestan, ali osećam se snažnije, to je baš čudno. A, povrh svega, osećam da ima vremena. Baš čudno. Međutim, nije to neugodan osećaj, naprotiv.

* * *

Danas sam pokušao da govorim. Grlo me je tako bolelo da iz njega nije izašao nijedan zvuk. Izgubio sam volju da govorim.

* * *

Neki dečak od pet godina, ne više, glave prevelike za telo, zavučen u poderanu košulju, stalno gleda u mene - možda je došao po drugu loptu, pomislim odmah. Možda su opet bacili loptu u šator uprkos prigovorima, uprkos upozorenjima. Nikako da se dozovu pameti, do đavola. Ali ne, dečak je samo radoznao. A možda i zavidan, jer ću se ja oporaviti, a on ne, tako mu i treba, tako mu i treba, malo fali da mu isplazim jezik, ali srećom ne mogu, još me boli grlo.

Ali on nije zavidan, samo je radoznao. Radoznalo gleda gospodina koji leži u krevetu gospođe doktorke-majke.

Jer sam ja zaista u njenom krevetu. Dobro, ne baš u njenom krevetu nego u njenom šatoru. Ali i to je već dovoljno. Kladim se da bi mnogi dečaci iz logora voleli da provedu noć u njenom krevetu, ležeći u njenom krilu, dok im ona priča priče za laku noć: o velikom ratniku koji se suočio sa Strahom i pobedio ga svojim čarobnim kopljem; o lavu koji nije mogao da izvadi trn iz šape, pa je zamolio dečaka da mu pomogne i zauzvrat ga naučio kako da riče na bolesti te ih udalji kao što lavica radi s hijenama; o svetom čoveku koji je dopustio da ga pribiju na krst kako bi nas spasao od naših greha. Ne, ovu poslednju priču ona ne bi pričala, bilo bi to preokrutno, prekrvavo - a, uostalom, šta znaju ta deca, siročad rata i raznih drugih užasa, o tim stvarima odraslih koje se nazivaju gresima?

Ponovo pogledam, dečak je nestao. Možda sam ga sanjao, pomislim. Ali ipak mislim da nisam.

5.

- Dobro došao u svet živih, Lazare - glas je odgovarao Van Nojdemu, na njemu bi mu i sam Pavaroti pozavideo nakon što bi beznadno ostario. Sada sam ga prvi put primetio. Prvi put sam i imao razloga da ga primetim. Čovek pridaje važnost nekoj stvari tek kada počne da mu nedostaje. Odlučio sam da reskiram još jednu ozledu na svojim glasnim žicama:

- Koli... Koliko sam vremena?...

Van Nojdem pogleda prema Kasamu, što sam ja protumačio kao izraz nelagodnosti, i to me je uzbunilo. Pre mnogo godina video sam film u kom se neki lik, mislim da je to bio Kristofer Voken, probudio iz duboke kome nakon... šest, sedam godina? Zbog toga sam još nestrpljivije upitao:

- Recite mi, koliko sam vremena?...

- Nedelju dana - slaga Van Nojdem. Njegova je mana bila u tome što je, uprkos svojoj veličini, bradi, šeširu kao u afrikanerskog kauboja, pocrveneo poput engleske devojčice uhvaćene kako skida pantalone nekom Ekšn Menu. Zbog toga sam se zamislio: šta ako su Buri zapravo, u dubini svoje duše, tek engleske devojčice uhvaćene kako skidaju pantalone nekom Ekšn Menu?

- Nedelju dana - promrmljah, odnosno promuklo izustih. - Jeste li sigurni, Greg?

- Dobro - ispravi Kasamo. - Tri nedelje.

- Tri? Jeste li sigurni, Kasamo?

Nisam mogao a da ne uvidim ironiju: samo što sam se probudio iz stanja koje je nalikovalo komi, iz duge letargije, a već sam ispitivao ljude... Zaista treba vremena da se

čovek oslobodi svoje profesionalne deformacije, kao u onoj anegdoti s policajcem koji je umro od infarkta te otišao na nebo i samo što su ga upoznali s Bogom, on je priupitao: Ime? Starost? Zanimanje? A Bog je odgovorio: Ja? Ja sam Bog. Ja sam večan. Stvorio sam svet. No, policajac se nije zbunio, pa mu je odmah stavio lisice i počeo da mu nabraja: Gospodine, vi ste glavni osumnjičeni u mojoj smrti, imate pravo da ćutite, pravo na advokata, ako ga ne možete platiti...

- Časna pionirska reč, *buana* - potvrdi Kasamo, podigavši levu ruku i položivši desnu na grudi. - Ja se zakleti da je samo tri nedelje, gospodaru.

I tada sam shvatio da se on zafrkava sa mnom, ali u dobroj nameri, pa sam naposletku poverovao da možda baš on, a ne onaj glupan Van Nojdem, govori istinu. Tri nedelje.

I bile su tri nedelje. Za nekoga ko je već očekivao da je izgubio sedam godina svoga života (čovek treba da izbegava takve filmove, teško nam padaju kada se budimo iz vlastite kome), tri nedelje nisu ništa.

Noge su mi se svele na dva štapa za bejzbol (dva vrlo tanka štapa), neverovatno je kako je dvadeset i nešto dana nepomičnosti dovoljno da nam izmeni udove. Izgubio sam mišiće na rukama i nogama, stomak mi je bio mlitav, izgubio sam na težini - petnaest kila, možda i više, ako budem bio pametan, neću ih ponovo nadoknaditi, neki su gubici dobri, a ovo je jedan od njih. Mogao bih čak na tome i da zaradim: mambin otrov, dođite, dođite, pogledajte nov i čudesan način skidanja kilograma, recite zbogom dijetama od kojih gladujete i ne osećate se ugodno, dođite, dođite, rezultati su odmah vidljivi, zadovoljstvo zagarantovano ili vam vraćamo novac.

Kasamo mi je pomogao da ustanem, dao je znak Van Nojdemu i ovaj me je prihvatio s druge strane. Tako sam uz pomoć njih dvojice prvi put izašao iz šatora na svetlost dana. A *bolnica* je bila upravo onakva kakvu sam zamišljao: pustoš utabane zemlje, jadne kolibe okružuju otrcane šatore, kao da je im je platno prošlo kroz neke drevne bitke, pre dva veka, u nekim dalekim delovima sveta, na Krimu ili Isantluani (odakle mi samo to?), smeće nakupljeno pokraj kanti s uljem, cisterna sa slavinom za vodu

pred kojom su odrasli i deca napravili red držeći plastične boce, glinene posude, ili pak običnu limenku od graška koja je reciklirana u šoljicu za pijenje vode, čaja, kafe ili čokolade. Dva improvizovana gola i prljave krpe omeđavali su zaštićeno područje na kojem se tri tuceta centarfora borilo za Najvažniju Stvar na Svetu: zabiti gol.

- Kako se osećate, Sem?

- Bila je jedna žena - rekoh ja. - Zar ne?

Kasamo namigne Van Nojdemu.

- Mislim da mu je bolje. Ne čini li ti se, Greg?

- Mnogo bolje - složi se Van Nojdem.

- Hoćete li mi... odgovoriti? - progunđah. I to su bile moje poslednje reči tog popodneva, jer sam se sledećeg trenutka onesvestio.

Još si slab, Sem, reče Kasamo. (Ili sam sanjao da je to rekao?) *Pričekaj još neko vreme pre no što počneš da trčiš za ženama.*

6.

I dalje sam imao čudne snove, ali sad sam znao da su to snovi. Ili sam (što je u praksi jedno te isto) barem mislio da su snovi.

Razlučiti šta je stvarnost, a šta ne, pružalo mi je određeno olakšanje čak i u snovima. Možda se čini da to nije naročito važno, ali za mene je bilo. Kao što se kaže: mali korak za čovečanstvo, veliki korak za dobroga Sema. Čemu otkrivati lek protiv raka kad je mnogo veći izazov pronaći barut?

Međutim, ona je bila stvarna. Ona je, dobro sam to znao, makar ništa drugo ne znao, makar zaboravio vlastito ime, adresu, zadatak, ona je bila stvarna. Moj privatni anđeo. Mogao sam biti miljama daleko od toga da nađem onoga svog Slavnog Neznanca, kao da sam na početku istrage, ali sam otkrio nešto zaista veliko: *imao sam svog anđela!* Anđeli su postojali i bili su njoj slični.

Čovek koji veruje u anđele već je drugačiji čovek, nisam bio tako glup da to ne bih mogao da shvatim. Bio sam na pola puta da poverujem u sve, počevši od nemogućeg, i kao takav mogao sam riskirati da izgubim glavu, razum, pojam o stvarima, dakle, da postanem čovek koji je na rubu da prestane biti - čemu se bojati reči, pogotovo ako se njihova snaga već istrošila - *čovek*. No, dobro. Ništa nisam mogao da učinim, kocke su bile bačene, prsti izbodeni i više nije bilo važno jesam li to učinio ja ili neko drugi, jer je bilo van moje kontrole koji će se brojevi okrenuti kada se kocke (ili prsti) prestanu kotrljati.

Lud? Možda. Ipak, prihvatiti stvarnost, čak i onda kada je ona besmislena, nije baš tako lud potez, zar ne? U Vijetnamu su se veterani mazali, tetovirali, bušili obrve alkama, stavljali oko vrata ogrlice od osušenih ušiju i to je bilo ludilo, pravo ludilo, to je bio pakao, a oni su instinktivno sledili ono načelo: ako si u Rimu, ponašaj se kao Rimljanin, i umesto

da se bore protiv ludila, postajali su ludilo, umesto da se bore protiv užasa, uranjali su u užas...

A ja, neka me niko ne pita zašto, jer ću početi da urlam, ja sam bio gotovo spreman da uronim u stvarnost u kojoj su ljudi mogli vaskrsnuti iz kraljevstva mrtvih, gde su anđeli organizovali bolničke zajednice na mestu gde su, pre nekoliko godina, postojali samo jadni kućerci i hrpe smeća na žrtvenim lomačama. A zaraženi siročići, kojima su dani odbrojani, igrali su fudbal kao da imaju sve vreme sveta i kao da zarađuju milione na reklamama *Nike™*, *Coca-Cola™*, na televizorima s ravnim ekranima koji ukrašavaju zidove luksuznih apartmana.

Da, papiru, upravo sam otkrio da anđeli postoje, i znaš šta još? Nisu oni izgledali kao bucmaste bebe, bledi i rumeni, sa zlatnim uvojcima - barem ne moj anđeo. Moj je anđeo bila lepa žena, ne odviše visoka, uska lica, jagodice odmah ispod očiju, a oči su se na zanimljiv način nadopunjavale s ustima: kad bi usta plakala, oči su se smejale, kad bi se usta smejala, oči bi plakale. Moj je anđeo nosio široke pantalone koje su dosezale do iznad gležnjeva, prljave, ali praktične patike, košulju samo s jednim dugmetom otkopčanim ispod vrata, s nekoliko bora koje su zasigurno nastale više zbog slabe ishrane nego zbog godina. Kosa kratko podšišana, za razliku od Kjare koja ju je morala stalno micati s očiju. Takav je bio moj anđeo: žena koja nije pravila suvišne pokrete, koja je čuvala snagu za ono što je vredno ulaganja energije, žena koja nije micala kosu s očiju jer ju je više zanimalo da vidi nego da bude viđena.

7.

Ne želim da me krste! Zašto bih morao da se krstim?

(A osim toga, voda je grozno izgledala.)

To je dobro za tebe, Sem.

Ali ja nisam hrišćanin. Ne želim da me krste. Ne želim.

Ili to, ili klistir, Sem. Izaberi...

Dobro, neka bude krstionica.

Ispred tebe je.

Ovde? Ali ogromna je. I tako je mračno.

Tako mora da bude, Sem. Ovde je.

Ne želim da uronim u ovo ovde.

Zašto? Bojiš se?

Naravno da se bojim. Moglo bi biti morskih pasa.

Pa zar ih nema, zaista? Desetine njih kruži oko bunara. Leđna peraja izgledaju kao ringišpil crnih trouglova, i to jednoličan ringišpil, kao da je gazda zaboravio da kupi drvene žirafe, lavove, zebre, kamile na koje bi deca mogla da sednu i viču od uzbuđenja, zadovoljni što se mogu pretvarati da ih je strah, jer strah je jedna od najslađih emocija ako se zna da nema nikakvih razloga za strahovanje.

Nema nikakvih morskih pasa.

Ima. Vidim ih.

Pogledaj bolje. Videćeš da nema morskih pasa.

Pa Zar ih nema, zaista? Peraja koje presecaju površinu u isti su se mah podigla i otkrila šta su zapravo: deca iz logora su se zabavljala, dogovorila su se da me pređu; napravili su šiljaste šešire od svoje kože, izrezali su komadiće kože i slepili ih kako bi izgledali kao šeširi, i tako su hodali pod vodom, jedva zadržavajući smeh i dah, i nasmrt me preplašili.

O, đavoli mali! Lepo su mi smestili. A ja sam naseo. Đavoli mali.

Pusti ih. To su samo deca. Moraju da se igraju.

Na moj račun?

Na tvoj i na moj. Igranje je njihovo zanimanje, ti to znaš, zar ne?

Znam...

Samo što nisam dodao: igranje je njihovo zanimanje, ali će jednog dana dobiti otkaz. Srećom, na vreme sam se suzdržao. Ponekad izlanem glupost, kao ono kad sam bio sa Sindi i kad me je pozvala na kafu, a ja rekao da ne mogu, da imam dogovor. Ne sastanak, nego „dogovor". I još sam to objasnio, namignuo joj kao kakav glupan i izvalio: znaš kako je, za razliku od vas žena, mi, što smo stariji, to imamo više sreće u igri...

To baš i nije bilo lepo, Sem.

Da, nije bilo. Ali sad je gotovo, zar ne?

Pre koliko je godina to bilo, kada si upoznao Sindi?

Ima već osam godina. Mislim da će biti tačno osam godina 27. juna.

Barem se sećaš datuma, Sem. Još uvek je voliš?

Ne, ma kakvi. Sada volim tebe. Sindi... Sindi, mi nismo imali sreće. No, bar sam mogao biti prijatan prema njoj, ali bio sam glup.

Znaš li zašto si bio glup?

Pretpostavljam da mi je ovde unutra ostao još komadić gorčine. Ne baš velik

komadić, ali...

Dovoljno da joj malo zatruješ život.

Da.

Vidiš, nisu samo mambe te koje pljuju otrov, Sem.

Znam.

A koju si to glupost hteo da izvališ, ali onda ipak nisi?

Ah, to. To je zaista glupo, iako...

Reci mi, Sem.

Neću.

Reci mi, Sem. Nema veze. Znam da ti to smatraš glupošću, zato nema veze, možeš da mi kažeš. Moglo bi čak biti zabavno. A ti znaš koliko nam je potreban smeh ovde u Mozambiku, zar ne?

Da...

Onda reci. Tiho, da samo ja čujem.

Dobro... Ti si rekao da je igranje njihov gospodar.

Ne baš tako, Sem. Rekao sam da je igranje njihovo zanimanje.

Tačno. A ja sam hteo da dodam...

Da?

Da će jednog dana ostati bez posla.

Ah? Ha. Ha ha! Hahaha! Imaš pravo, Sem. To je zaista glupo. Dobro da to nisi rekao, to zaista nije smešno. Ha! Ha!

8.

- Ah, naš pacijent je na nogama. Mnogo spava, ali to je dobro.

- I to vi kažete? - činilo se da je Van Nojdem ljut na nju, i imao je razloga. Ona je bila iscrpljena, videlo se to pogotovo na njezinom smešku. Izgledala je kao žena koja se upravo porodila, s bolnim osmehom kao da joj je telo malopre bilo rastrzano nepodnošljivim bolovima, ali je srećna jer je to bilo zbog dobrog razloga. Ono što je Sem video verovatno je bilo nešto sasvim drugo od onoga što je Van Nojdem video: žena umorne lepote, možda u dobi od četrdeset pet godina, ali koja je neprestano u pokretu.

- Greg ima pravo - složio se Kasamo. - Koliko sati na dan spavate, Grasa?

Grasa? Dakle, zvala se Grasa. To je lepo ime, vrlo prikladno, iako sam iz iskustva znao da je čovek taj koji stvara ime, a ne ime čoveka. Ona je, međutim, koristila ime s istom onom suzdržanom živošću, odnosno s istom onom *gracijom* kojom je sve radila, kojom je svakodnevno stvarala čuda i prihvatala gubitke, smešeći se gotovo uvek. Srećom, gubici su bili mali: devedeset centimetara, metar i trideset, otprilike, i mnogi su imali tek pet godina, devet, deset. Mali gubici, zaista. Crni gubici. Dakle, ništa naročito važno.

U Mozambiku je bilo i belaca, Portugalaca koji su odlučili da prestanu da budu kolonizatori i postanu građani *Nove Nacije*, ali su uglavnom bili imućni, pametni i dovoljno odvojeni od svega da bi se morali štititi od zaraze. Nisu bili poput onih devojaka u hodniku u Teteu, kraj kojih su prolazili klijenti s nešto novca i mnogo potreba koje treba zadovoljiti, a koji su takođe bili siromašne kamiondžije, ali donekle imali novca jer su odvozili i dovozili *robu* između Zimbabvea i Južnoafričke Republike. One su bile majke od petnaest godina koje su morale da biraju između dva zla.

Jedno zlo: smrt, za neko određeno vreme, zbog virusa humane imunodeficijencije.

Drugo zlo: smrt, odmah, dece, jer su došli u dodir s još gorim virusom, onim koji se naziva glad.

Da, svaki je dan Grasa imala male gubitke. Vozila je stari kamion, odlazila u grad da pregovara o nabavci namirnica, kupovala ko zna kojim novcem lekove, vraćala se u logor, odmarala se nekih desetak minuta, obilazila najhitnije slučajeve, mirila sukobe jer ih je uvek bilo, ali najveći nisu nastajali među decom nego među „sestrama", među dobrovoljnim bolničarkama koje su živele u logoru, neke su bile redovnice, neke su pak radile ono šta su smatrale da treba da rade, ali iscrpljenost i svakodnevni život u zatvorenom krugu često su dovodili do trzavica, niko ne kaže da je lako živeti na mestu koje je istovremeno bilo dečji vrtić i mrtvačnica, bolnica i pustopoljina, svetilište puno nade i brod očajanja.

A bilo je i naoružanih razbojnika. Već sam za njih čuo na nekom drugom mestu, ali ne sećam se gde. A možda se to samo tako kaže: razbojnici + naoružani. Ili je pak bila reč o kakvoj transnacionalnoj industriji kao što su Doktori bez granica, koji su se malokad penjali ovamo gore, ne zato što ne bi hteli, nego zato što nisu imali dovoljno osoblja, pogotovo ako se uzme u obzir da je prema proceni svakog dana bilo zaraženo više od šezdesetak ljudi. No, u svakom slučaju, znali su da „doktorka Grasa" dobro obavlja svoj posao, čak i bolje od njih, a znali su i da ona, s obzirom na nedostatak lekova, čini čuda. Samo nisu znali koliko dugo ona deluju.

Tretman za jednog bolesnika iznosio je 350 dolara godišnje, a dohodak *per kapita* bio je 200 dolara godišnje. Samo su Doktori bez granica zvali Grasu doktorkom. Deca su je od milja zvala „doktorka-majka", a volonteri predano Grasa; roditelji koji su još bili živi, obraćali su joj se s poštovanjem „gospođa doktorka", dok su je neprijatelji, puni mržnje, zvali *veštica.*

- Ona spava samo četiri sata, Sem. Ne može se tako živeti.

- A ja, naprotiv, previše spavam...

- Znate li šta bi bilo dobro, Sem? - Van Nojdem obriše znoj s čela obodom šešira.

Primetio sam da uopšte nije bio oznojen, bio je to samo izraz nervoze. - Da vi date malo svog sna Grasi.

- Ko bi rekao da će naš Greg postati provodadžija - nasmeja se ona.

I tada su se, da, tada na Van Nojdemovu čelu pojavile dve kapi znoja.

- Nisam to hteo da kažem!

- A ne, Greg? - naruga se Kasamo. - Dođavola, samo je falilo da kažeš kako se odmah vidi da su stvoreni jedno za drugo. Bože, šta bi bilo od nas u Africi da nije belačke suptilnosti?

Van Nojdem ih besno ošine pogledom:

- A vi uvek sve okrenete na zlo. S vama se ne može ni razgovarati!

I bio bi izašao kroz vrata, da je bilo vrata. A kako ih nije bilo, ostao je onde, onako golem, bespomoćan, zatvoren i zaključan u svojem durenju.

Grasa ga uhvati za ruku i poljubi u bradu:

- Ti si vrlo drag, Greg. - A meni: - Greg misli da bi trebalo da nađem nekoga da me noću greje. Samo je zaboravio da sam prestara za te stvari. A ni vremena nemam.

- Nemojte to govoriti - promuca Sem. - Mlađi ste od mene...

Veselo me je pogledala, videlo se da je zaista umorna, trebalo je već da ode na počinak, ili barem, ako je ostala budna, da radi nešto korisnije nego da ćaska s nama.

A možda i ne. Ponekad se baterije najbolje napune ako s nekim ćaskamo.

- Mlađa sam? Zaista tako mislite, Sem?

Prava koketa! Ona je zaista neverovatna žena. Osim šta stvara čuda, uspeva još i da koketira.

9.

Spavate li, Sem?

Ne. Razmišljam.

O čemu razmišljate?

O tome kako sam preživeo. Ugrizla me mamba. Malo sam se informisao. Ako čovek ne dobije protivotrov za jedan sat, umire.

Da, Sem.

A ja sam se spasao.

I to vas brine, Sem?

Da. Zapravo, ne. Zadovoljan sam što sam preživeo. A koliko mi je poznato, Grasa, vi ste me spasli. Ali ne shvatam kako...

Da li je to tako važno?

Pa dobro...

Tako sam umorna, Sem. Ono što ste malopre rekli, jeste li to zaista i mislili?

Šta sam rekao?

Da me ne smatrate starom...

Ja... Grasa, vi ste tako lepi. Vi ste...

Ćuti, Sem. Hoćeš li da me zagrliš? Tako sam umorna...

10.

Znam da je ovo glupo pitanje, ali...

Nema glupih pitanja, Sem. Ti si detektiv, ti to znaš.

Nema glupih pitanja?

Ne. Odgovori već mogu biti svakakvi. Pucaj.

Šta?

Šta si hteo da pitaš, Sem?

Imaš li sestara?

Zaista, baš ti je pitanje...

Nemoj mi se smejati.

Nikad ti se nisam smejala, Sem. Samo se ti sam sebi možeš smejati. Možda se nekad zafrkavam s tobom, ali to je drugo.

To govoriš i zaraženoj deci?

I majkama te dece, ako je potrebno.

Vrlo si ljubazna.

Tako je to. Nema ničeg naročito dobrog u govorenju istine.

A da je istina suprotna, da li bi je rekla?

Hmm... Verovatno ne. Poljubi me. Da, tu. To je tako dobro.

* * *

- Imaš li sestara, Grasa?

- Imam sestre i braću. Zašto pitaš, Sem?

- Sećaš li se one osobe koju sam upoznao u Rimu...

- U Rimu?

- Hoću reći, u Adis Abebi. A onda u Rimu.

- Hmm... Mnogo si proputovao.

- One žene...

- Hmm... Mnogo si proživeo.

Skoro sam se zagrcnuo:

- Grasa, ne želim da misliš...

- Podsećam te na nekoga.

- Da, ali bila je drugačija od tebe.

- Drugačija? Kako drugačija?

- Na neki način bila je sasvim suprotna tebi.

- Aha. Bila je belkinja.

- Ne, nije to... Bila je hladnija.

- Hladnija?

- Ne tako ljubazna. Ne tako pametna.

- Sviđa mi se kad je neko manje pametan. A sviđa mi se i kad je hladniji.

- Ne omalovažavaj.

- Ne omalovažavam, naprotiv, pridajem tome mnogo važnosti. Misliš li da ljudi povezuju dobrotu i pamet? Da samo znaš koliko ljudi misli da je ovo što radimo obična glupost...

- Glupost? Brinuti se za ovu decu?

- Ili sramota. A neki misle da su ta deca sama zgrešila kad su se razbolela. I da je ovo zaslužena kazna.

- Zaslužena, zbog čega?

- Zbog promiskuiteta. Greha. Kada neko zgreši, mora da se iskupi.

- Ova deca ovde ne moraju ni za šta da se iskupe.

- Plaćaju roditeljske grehe.

* * *

Reći ću ti jednu tajnu. Već sam čula za tu devojku. Kako se ono zove?

Kjara.

Kjara. Brat mi je sve ispričao. O tvom snu s njom...

O mom snu?

Ili o susretu, kako hoćeš.

Ne shvatam.

Upoznao si moga brata. On ne ide često u Adis Abebu, ali kad ode, uvek susreće zanimljive ljude.

Tvoj brat? Musa?

Da, Musa. Govorio mi je o tebi.

Loše, kladim se.

Ne, naprotiv. Svideo si mu se.

Svideo sam mu se?

Da. A on baš ne voli da hvali druge.

I šta je rekao?

Rekao je da... Ah, više se ne sećam. Rekao je da ti nisi tako grub kao što misliš.

I to je pohvala?

Iz njegovih usta, da.

A šta ti misliš?

To nije isto, Sem. Jer ja znam da ti nisi grub.

Nisam?

Ne. Ti si nežan.

To mi nikad niko nije rekao.

Pa već je bilo vreme da ti neko kaže. Poljubi me.

11.

Umotan peškir koji je služio kao jastuk bio je sasvim mokar. Grasa nije bila pokraj mene. A onda sam čuo njen glas vani. Tiho su govorili, ali bila je to ona:

- Oni su blizu.

- Dolaze zbog njega?...

- Možda, a možda i ne. Mnogo je razloga za njihov dolazak.

- Da. Imaš pravo, Kasamo. Ali već dugo nisu dolazili...

- Biće da ih je uhvatila nostalgija.

- Misliš li da znaju da je on ovde?

- Grasa, mi imamo naše doušnike. Ali moramo pretpostavljati da i oni imaju svoje...

- Imaš pravo, Kasamo. Ti si uvek u pravu.

- U ovom slučaju, bolje da nisam u pravu.

- Bilo bi dobro da znamo kada stižu, da možemo prikladno da ih dočekamo, da na vreme pometemo pod, operemo pribor za jelo...

- Videću da li mogu da saznam nešto detaljnije.

- Bilo bi dobro, Kasamo.

A ja sam pomislio kako bi bilo dobro da je to samo san. Grasa se vratila u kuću i legla pored mene.

- Spavaš li, Sem?

Pretvarao sam se da spavam.

- Znam da si budan, Sem. Ne moraš da se pretvaraš da nisi čuo razgovor.

- Naoružani razbojnici?

- Naoružani razbojnici.

- Kada dolaze?

- Ne znam. Pretpostavljam uskoro. Kasamo će pokušati da sazna.

- Kako?

- Kasamo je vrlo snalažljiv čovek. On i Greg su, kako da kažem, naša naoružana ruka. I to dobra ruka.

- Čudno je videti jednog crnca i jednog Bura zajedno.

- Mozambik i Južnoafrička Republika su nove zemlje, Sem. *Aparthejd* je gotov.

- Znam... ali oni su... saradnici. Tako različiti, a tako zajedno predani istom poslu.

- Hoćeš li da ti ispričam jednu priču pre spavanja, Sem?

- Kakvu priču?

- Ispričaću ti je.

I Grasa započe.

* * *

Bio jednom jedan mladić u Mozambiku koji je otišao da radi u rudnicima u susednoj zemlji i postao sindikalni aktivista. Zato su ga mučili gotovo do smrti i ostavili ga da umre na ivici puta. Shvataš li, Sem? Čak nisu pokušali ni da sakriju telo. Mučili su ga, spalili mu tabane, iščupali mu palčeve, odrezali testise.

Kasamo?...

Neki je beli lovac našao telo. Nije voleo Kafre,[16] *ali sažalio se nad mladićem, stavio*

16 Kafri su Bantu pleme u južnoj Africi. Ovo je takođe i arapski izraz za nevernike. - *Prim. prev.*

ga u džip i pomogao mu koliko je mogao. Znao je da ga ne može odvesti u policiju, jer su mučitelji možda bili upravo policajci, a on pojma nije imao koje bolnice primaju crnce.

To je... strašno.

Ko priča ovu priču? Ti ili ja?

Ti.

Onda me pusti da je pričam.

Ok.

Nakon nekoliko meseci, mladić se oporavio jer je bio jak i poželeo je da ode. Burga upita šta će da učini, a mladić odgovori: da se osveti. Bur tada reče: ne smeš. A mladić odvrati: Ne možeš da me sprečiš. Dugujem ti život, zahvalan sam ti, ali ako pokušaš da me sprečiš, ubiću te. A Bur reče: Ne, hteo sam reći da ne smeš ići sam.

I otišao je s njim?

Otišao je s njim. Trebalo im je nekoliko nedelja, ali uspeli su da pronađu ljude i ubiju ih oružjem koje je belac, dok je bio član afrikanerske zajednice, legalno kupio. Jedini uslov koji je postavio bio je: bez mučenja.

Ne shvatam zašto. Ako je osveta legitimna...

Iz hiljadu razloga, Sem. U svakom slučaju, Kafri je prihvatio uslov i Bur mu je dao oružje.

I onda?

Sada Bur i dalje nabavlja oružje, a Mozambičanin, iako nema palčeve, odlično njime barata.

12.

Treba razumeti da sam tih dana (nedelja? meseci?) imao poteškoće u razlučivanju između onoga što sam čuo dok sam spavao i video dok sam bio budan. Sve mi se mešalo, ali tu zbrku začudo nisam doživljavao kao pretnju, naprotiv, ona je na neki način... Šta ja znam, čak objašnjavala događaje. Ili ne, objašnjavala nije dobra reč. Rasvetlila. Prosvetlila. Prosvetlila je prava reč.

Tada još nisam znao da sam mrtav. A možda nikad ne bih ni saznao da nisam naterao Grasu da mi to kaže. Smatrao sam čudnim što... neugodno mi je da to kažem, ali... Čoveče, tolike si gluposti u stanju da izlaneš, a sad se ustručavaš? Dobro, smatrao sam čudnim to što smo imali odnose (mrzim izraz „voditi ljubav", to mi zvuči kao da muzemo električni mikser) bez, hm, bez higijenskih mera opreza. Budući da je Grasa to što jeste, i budući da sam znao da su pre nekoliko dana bolničarke otišle u selo na sezonsku obuku o tome kako se stavlja kondom, kako treba praktikovati siguran seks (još jedan razlog zbog kog je Grasa bila omražena, jer nije predlagala apstinenciju ni čistoću kao jedine oblike izbegavanja epidemije), smatrao sam čudnim što ona, tako razborita u svemu ostalom, ne sprovodi... dakle, ono šta sama propoveda. Kod nekog drugog bih to smatrao normalnim (kod sebe, recimo), ali ne kod nje. Ne kod nje.

* * *

Zaista želiš da znaš, Sem?

Ako želiš da mi kažeš.

Mislim da već znaš.

Znam šta?

Jesi li siguran da zaista želiš da znaš?

Jesam.

U redu. Kad si stigao, više nisi disao.

Kako?

Dobro si me čuo, Sem.

N-nisam disao?

Sam si rekao, Sem, ugriz mambe ne može da se preživi.

Znam, ali...

Ne može da se preživi, Sem.

Hoćeš li reći...?

Bio si mrtav, Sem.

Ali kako?

Morali smo da uradimo transfuziju krvi.

Da, znam.

S mojom krvi.

Ah.

Shvataš li sada, Sem? Mi smo već zaraženi, nema razloga da koristimo kondome.

Hoćeš reći da tvoja krv teče u meni. Ali to ne znači da ja ne mogu...

Zaraženi smo, Sem. Ja sam sero-pozitivna.

Ti? Ti si?...

Ja sam te zarazila. Shvataš li sada, Sem?

Ti...

Možeš li još uvek da me voliš, Sem?

* * *

Ujutro je nisam sreo. Video sam Kasama, skupljao je limove da popravi krov jednog kućerka. Nisam mu ništa rekao o tom razgovoru nego sam ga samo pitao zna li on da je Grasa sero-pozitivna.

- Da. Svi to znaju. To je još jedan razlog zbog kog joj se ljudi dive... ili je se pribojavaju. Energija koju ona i dalje ima, taj način na koji ona pokazuje da ima snagu desetero ljudi, a zapravo bi već odavno trebala biti mrtva...

- Dobro, virus može biti u stanju inkubacije a da ne postane agresivan dugi niz godina.

- Ne ovde, Sem. Ovde nema lekova. Zato je njeni protivnici optužuju da sebično čuva retrovirusne lekove samo za sebe. Da samo znaju kakva je to laž...

Nisam primetio da li je Kasamo još nešto rekao. Više nisam bio u stanju da bilo šta čujem. Ona je bila sero-pozitivna. Ona je bila sero-pozitivna. Ona je bila sero-pozitivna. A ja sam s njom spavao bez kondoma. Na trenutke sam mislio da bih je mogao ubiti. *Ta me je kurva zarazila!*

Da su njezini protivnici naišli u tom trenutku, ne bi im bilo potrebno trideset srebrnjaka da me nagovore da je ubijem, učinio bih to zabadava. Srećom, nisu naišli - barem ne u tom trenutku, i tako su izgubili to oružje koje se naziva prilikom. Ja sam bio satara, *hladno oružje* kraj kojeg je ona spavala, glave naslonjene na moje grudi, ogoljena vrata, spreman da ga presečem savršenom oštricom. Ja.

Odjednom osetih strašan umor.

* * *

Je li Kasamo još nešto rekao? Da, Kasamo je još nešto rekao. Prišao mi je, čekić spušten, iako ga je čvrsto držao u ruci bez palčeva:

Pazi na nju, Sem. Znam da ćeš jednog dana morati da odeš, ali pazi na nju. Budi dobar prema njoj.

Ti je voliš, Kasamo?

Da li je volim? Moj život je njen život. Ali ima načina na koje je ne mogu voleti, Sem. Nisam opremljen.

Shvatam, Kasamo.

Budi dobar prema njoj, Sem. Ona ne zaslužuje tvoju mržnju. Razgovaraj s njom ako to želiš, ali budi dobar prema njoj.

* * *

Nisam je video četiri dana, otišla je s Kasamom po lekove. Tumarao sam kao utvara koja mesečari po logoru. U logoru je vladala uobičajena gungula, iako sam osetio da nisam samo ja uznemiren zbog njene odsutnosti. Deca su se igrala, šutirala loptu po utabanoj zemlji po kojoj su još uvek hodala, i ispod koje će se uskoro naći. Ali izbijala su sitna koškanja, vazduh je bio težak, pun lepljive netrpeljivosti, bolničarke su bile mrke, otresite. Kao da su se svi pretvarali da ne znaju nešto što su na neki način znali - ili ako nisu znali, onda su pretpostavljali.

Ja? Osećao sam se kao da sam nakon duge bolesti (ili neke smrti) doživeo nagli razvod braka koji me zatekao nespremnog. Naravno da nisam bio spreman! Osećao sam se daleko od svega, pogotovo od tih profesionalnih dobročiniteljki, od dece, a i od Van

Nojdema s onim njegovim groznim držanjem hibridnog mutanta, nekakvog genetskog ukrštanja između Ernesta Hemingveja i Klinta Istvuda. A opet, tehnički gledano, bio sam bliži tim ljudima nego ikad. Mogao sam da potrčim prema toj deci i srećno povičem: *Momci, sada sam jedan od vas! Aleluja! Nije li to super, društvo? Hajde da se igramo!*

Ali nije mi se dalo da vičem, odnosno, hteo sam samo da vičem, ali ne od sreće, i deca me ne bi razumela da povičem (od besa ili sreće), ne bi više imala poverenja u mene, kao što su imala pre nego sam im ukrao (nisu oni glupi) njihovu doktorku-majku Grasu. Prihvatili su me jer su je voleli, ali nisu smatrali da moraju da vole i mene, pa me i nisu voleli. A sada sam verovatno u njihovim očima izgledao, barem kod onih oštroumnijih, kao nezahvalni miljenik, kao glupi belac kojem je Mister Univerzuma pružio drugu priliku, ali koji ne zna šta bi s njom, kao neki momčić iz bogate porodice koji se svoj rođendan, uveče, zakuca u baobab crvenim automobilom s puno hromiranih delova, što mu ga je tatica poklonio, pa uništi auto, hromirane delove i baobab, ali on, kao kakav korov, nekim čudom uspe da preživi nesreću.

Neka musava devojčica, a takva su uostalom bila sva deca u logoru, vodila je malog brata samo u prugastoj košulji iz koje mu je virila piša. Učinilo mi se da sam već video dečaka kako proviruje u šator dok sam ležao u komi. Mogao sam se prevariti (grozno je to reći, ali još je gore pomisliti, a ja sam pomislio, na vrhuncu svoje gorčine to sam pomislio) ali ta su mi deca u dronjcima izgledala sva ista, i zato sam mislio da je to taj dečak, ali mogao je lako biti i neki drugi. Koliko mi je poznato, dečak koji je došao po loptu u šator, mogao je već i biti mrtav. Da, to se najverovatnije i dogodilo.

Van Nojdem me je ćutke gledao. Osetio sam nelagodu. Nisam shvatao zašto. Zar sam uhvaćen kako brišem sline o rukav košulje?

- Jadna mala - primetih, samo da ispunim prazninu nekim zvukom. - Tako je mala, a već mora da se brine o bratu.

Van Nojdem me je i dalje gledao, kao da bi trebalo da se osećam krivim. Ali krivim za šta? Krivim zbog čega, dođavola?

- To nije njen brat - reče Van Nojdem. - To je njen sin.

13.

Grasa i Kasamo napokon su se vratili i deca su trčala za kamionom kao za sviračima na nekoj svadbi. Primetio sam da je na odlasku vozila Grasa, a sada je za volanom bio Kasamo. Kasamo je bacio bombone i deca su potrčala da ih skupe, kao *marabunti*, što je naziv, kako mi je objasnio Van Nojdem, za najproždrljivije afričke mrave. Njihova je ekspedicija bila uspešna, doneli su infuziju u dovoljnim količinama da vrate život u logor na nekoliko nedelja i odgode sudbinu na desetine, možda i stotine malih života.

Pretpostavljam da je uvek tako. Svaka ljubavna priča katkad ide unatraške, a mene je obuzela čudna slabost, neki besmisleni osećaj da me varaju. Bio sam ljubomoran na Kasama, iako je bilo malo verovatno da on može biti moj suparnik. Grasa je pomagala deci, morala je da obavi neke poslove, proveri šta se zbivalo ta dva dana dok je nije bilo, sredi stvari, hrpu sitnih logističkih problema. Ali ja, ah, ja sam imao svoje potrebe.

- Grasa, moram da razgovaram s tobom.

- Ne sada, Sem.

- Moram s tobom da razgovaram. Sada.

Ona se nasmeši, ali u tom smešku bilo je više boli nego obično. Njen je smešak uglavnom bio tužan, ali s tragovima humora, neke unutrašnje vedrine uprkos banalnoj svakodnevnoj tragediji. Ali sada je izgledala bolesno, što me je skoro navelo da poštujem njenu želju za nekoliko minuta odmora.

Skoro.

- Grasa, samo želim da shvatim kako si mogla ono da mi učiniš.

- Sem, molim te... Mnogo sam umorna.

Grasa je patila. Ali ja sam bio zaslepljen svojim Pravednim Besom da bih na to obratio pažnju.

- Grasa, moram da razgovaram s tobom, i to odmah!

- U redu - prihvati ona napokon. - Ali ne ovde, pred decom.

* * *

U šatoru se okrenula prema meni. Sklopila je ruke pred sobom, kao da moli, kao da moli da shvatim nešto što mi je neshvatljivo.

- Sem, šta se događa?

- Zašto si mi dala svoju krv u transfuziji?

- To je bio jedini način da te spasim, Sem.

- Pa si mi dala svoju zaraženu krv?

- Ili to, ili bi i dalje bio mrtav.

- Ili to, ili bih umro, hoćeš reći.

- Ne, Sem. - I ona se nasmeši, bio je to tako lep i tako tužan smešak da sam zamalo prestao da je ispitujem. Još se i danas pitam zašto su najlepši osmesi uvek najtužniji. - Ti si već bio mrtav. Klinički mrtav.

* * *

- To je glupost!

Grasa raširi prste, ruke su joj izgledale kao zvezda, što je dalo još više snage njezinoj molitvi.

- Ti... Ti si bio mrtav, Sem. Istina, ja sam te zarazila. Ali zato da te spasim. Bio je to jedini način da te...

- Da me?...

- Da te vratim.

Napravio sam grimasu, kao da mi je neko uperio snop svetla direktno u oči. Kao da sam hteo da se nasmejem, ali sam zaboravio kako se to radi.

- Zar očekuješ da u to poverujem?

Grasa sede. Ne samo da je izgledala umornije nego i starije.

- Ti znaš da je to istina, Sem. Zar nisi imao... snove? Snove o životu koji nisi proživeo?

Imala je pravo. Ono što je govorila, nije imalo smisla (bilo je, kao prvo, nemoguće), ali ja sam, ne znam kako, osećao da govori istinu. Da, ako je postojala jedna osoba na svetu koja govori istinu, onda je to bila ona.

- U redu, da vidimo da li sam ja to dobro shvatio. Umro sam... I, da bih se vratio, hmm, u život... ti si me *zarazila* virusom HIV?

Grasa pređe šakama po ruci, kao da joj je hladno. Izgledala je zaista bolesno.

- Ili to, ili bi i dalje bio mrtav, Sem. Šta misliš, šta je bolje? Kako bi mogao da nastaviš svoju potragu ako si mrtav? Kako bi mogao...

I tada si se onesvestila. Moja panika, kad sam te video na podu, nemoćnu, pomešala se s čudnim zadovoljstvom što (prvi put) vidim da si slabija od mene. I to zadovoljstvo, da, priznajem da je sramotno, bilo je ono pucketanje prstima koje me je probudilo iz moje obamrlosti, iz moje nesposobnosti da shvatim, da prihvatim činjenice kakve jesu, bez optuživanja, bez ljutnje. Samo razneženo i zahvalno.

- Kasamo? - povikao sam. - Kasamo!

I on je došao trčeći kao i obično, kao i obično u svemu što je bilo u vezi sa tobom.

- Grasa se onesvestila.

Kasamo pogleda mene, a zatim nju. A onda mi reče, ali gledajući nju:

- Pomozi mi da je odnesem u krevet.

Kako sam mogao biti tako jadan da pokušam da se izvinim? Ali mogao sam:

- Ne znam šta se dogodilo, Kasamo, kunem se da nisam ništa učinio, ja...

- Pomozi mi da je odnesem do kreveta.

- Možemo li nešto da učinimo?...

- Ne. Potreban joj je samo odmor.

Gotovo sam hteo da budem ironičan: *Odmor? Zar su to preporuke lekara?* Srećom, bio sam dovoljno razuman da zaćutim. Kasamo bi mogao da izgubi strpljenje i sredi me. Za to je bio i te kako sposoban: nekoliko dana kasnije, one strašne zore, video sam šta je u stanju da uradi s vatrenim oružjem, s hladnim oružjem, s rukama bez palčeva. A ni volje mu sigurno nije nedostajalo.

- Pusti je da se odmori, Sem. Izgubila je mnogo krvi.

- Zar je bila... ranjena?

Kasamo uzdahne. Da je njegov pogled imao magična svojstva, na licu mesta bi mi narasla dva ogromna magareća uha.

- Pusti je da se odmori, Sem. U redu?

14.

Osetio sam kako moje šake, moje šake s palčevima drhte. Znači, tako si ti spasavala živote, Grasa?

Naravno. Kako bi drugačije moglo biti? U logoru nije bilo lekova. Nikada ih nije bilo. Nije bilo novca za nabavku lekova. Nikada ga nije bilo. Nije bilo nikakvih lekova ni u obližnjem selu, kao ni u najudaljenijem selu, nije bilo ničega što bi moglo ličiti na običan aspirin u krugu od sto kilometara. Morala si imati i pomagače, jasno, samo ja o tome nisam ništa znao. Čak su i deca, igrajući se i šutirajući u loptu dok su još imala snagu, verovatno pretpostavljala šta si ti radila da bi im donela lekove, da bi im produžila vreme. Neko je morao znati da su život dobijali od tebe, izvlačili iz tebe. Neko je morao znati.

Kad si se vraćala s vrećicama punim crvenog seruma za decu, nije to bio retrovirusni lek, zar ne? Nije to bio AZT, nije to bio Invirase, nije to bio Hivid ili Crixivan. Ti si doslovce shvatila onu rečenicu (koja mi se uvek činila preteranom): *Uzmite, ovo je moja krv.* Ili: *Osoba koja može dati svoj život za druge.* Ti si davala, ti si zaista davala svoj život drugima. Postajala si sve slabija, svaki put ti je trebalo sve više vremena da se oporaviš, svakim danom sve si više starila. Ti si davala svoju krv. Iz nekog razloga, tvoja se krv mogla obnavljati, čak i u bolesti, i ti si koristila taj dar, to svoje *svojstvo* da pomogneš deci. Ne samo da si bila duša logora - ti si sama bila lična apoteka! Kao obrnuti vampir, *ripmav*, biće koje, umesto da siše tuđu krv, dopušta da njega sišu. Vampir koji, umesto da se hrani drugima, hrani druge.

* * *

Kad sam shvatio tako očitu stvar, osetio sam nešto čudno: raspršio se strah od tebe koji sam osećao (od čudnog bića koje si mogla biti) i vratila se ljubav, nežnost, žudnja - ali sada s neverovatnom smirenošću.

Kad si otvorila oči, još si bila slaba, shvatio sam da si zadovoljna što sam napokon sabrao dva i dva, i srećna što rezultat svega toga nije moje udaljavanje od tebe, nego naprotiv, moja volja da budemo jedan plus jedan, sve dok rezultat ne bude samo jedan.

Oboje smo znali, ti više nego ja, da imamo malo vremena. Ali vreme, naučio sam to delimično s tobom, ima mnogo manju važnost nego što mu pridajemo, tim pre što su neki savršeni trenuci apsolutni, i mogu da traju zauvek. Danas sam sâm, sam u smislu da niko ne leži kraj mene u krevetu, ali ni to nije toliko važno jer je bilo dobro, bilo je dobro ono što smo imali, zaista dobro. Kako je ono Bogi govorio u *Kazablanki*, kada je njegova ljubljena otišla iz Lisabona? *We'll always have Paris*, zar ne? Uvek ćemo imati Pariz.

(I imao je pravo, taj mali i ružni kurvin sin imao je pravo: mi ćemo uvek imati Moatize, zar ne?)

* * *

Zdravo, Sem.

Kako se osećaš?

Hvala, bolje mi je.

(Istina, izgledala si kao nova.)

Ti si... besmrtna?

Ja? Ah, ne, Sem, ma otkud ti to. Neee, smrtna sam kao i ti, samo što...

Samo što?

... trajem malo duže od većine drugih, to je istina.

Koliko ti je godina? Dvesta?

106. Sto šest mi je godina, Sem. Sada ti verovatno nije jasno kako si mogao da spavaš s tako starom ženom?

Ja...

Nisam ti lagala, Sem. Lepo sam ti rekla da sam starija od tebe...

Pa i nisi puno starija. Nemaš ni šezdeset godina više od mene.

Ah. Imaš pravo.

Ali ne bih ti dao te godine.

Baš si drag.

I ti.

Voliš li me, Sem? Barem malo?

Da.

Reci da me voliš. Malo.

Da. Volim te.

Mnogo?

Mnogo, ne. Malo.

15.

Ako nisi besmrtna, šta si onda? Svetica?

Sem, za Boga miloga, nemoj me zasmejavati...

Hajde, reci. Toplo ili hladno?

Hladno, hladno.

Šta si onda? Čarobnica?

Ledeno. Ne može se biti veštica bez metle, ti to znaš.

Redovnica?

To je već bolje. Mlako. Ali još nisi pogodio.

Odustajem. Pa šta si onda?

Osim žene koja je pored tebe?

Osim žene koja je pored mene.

U redu, reći ću ti. Pripadam sestrinstvu Marije Magdalene.

Onda sam imao pravo. Ti si redovnica.

Sem, ne nosim halju ni veo. Nisam redovnica.

Pa, šta si onda?

To je zamršeno.

Stid te je?

Malo. Zaista želiš da znaš?

Želim.

U redu, pripadam tom bratstvu koje ne nosi haljetke, i nema nikakve posebne zadatke, barem ne religiozne, ali koje, prema legendi, potiče direktno od...

Od?...

Pa, kao šta samo ime kaže, od Marije Magdalene.

Marije Magdalene? Zar ona nije bila...

Isusova pratilja, da.

Istorija je baš ne prikazuje u lepom svetlu. Čini se da je bila...

Znam već šta ćeš reći, Sem.

Ne želim da te uvredim, Grasa, ali...

Slobodno reci, Sem. Neću se uvrediti.

Nije li ona bila laka žena, nije li joj život bio takav?

Ona je bila žena kojoj je život bio težak, Sem. Ne možeš reći da joj je život bio lak. Uvredljivo je reći da joj je život bio lak.

U redu, nisam mislio da si tako osetljiva.

Razmisli malo. Zar bi voleo da govore loše o tvojoj čukun-čukun baki? Ne bi voleo, zar ne?

Nikad nisam tako razmisljao o tim stvarima...

To je problem sa svim ljudima, Sem. Nikad niko ne razmišlja o tim stvarima na taj način...

U redu, oprosti. Zaslužujem kaznu. Na koju me kaznu osuđuješ?

Ne znam, daj da vidim... Sto jedanaest poljubaca.

To je malo. Ne bi li dodala koju nulu?

Ovde dole.

Oh. Ovde?

Jedanaest hiljada poljubaca, Sem. Obećao si.

* * *

Bila si duhovita, Grasa, još jednom si opravdala svoje ime. Katkad se pitam jesi li još uvek duhovita. Sumnjam, čini mi se da je tvoj humor umro s tobom i da, nažalost, nema nikoga u blizini da vas oživi.

Znaš šta? Nešto što ti nikada nisam rekao, voditi ljubav s tobom bilo je kao biti u majčinom naručju. Ne, nije to što misliš, imao sam taj osećaj i pre nego što sam saznao koliko ti je godina. Naravno da je posle taj osećaj zadobio više smisla i - možda je sramotno što to kažem, ali nije me to sram reći - više *ukusa.* Kunem se da nikada nisam mislio da ću tako nešto osećati, takvu perverziju, ako hoćeš, ali tako je bilo, i bio je to dobar osećaj, srećan osećaj. Katkad mislim da sam bio istinski srećan samo u tim malobrojnim nedeljama kad smo bili zajedno. Ni pre, verovatno to znaš ma gde bila, jer pretpostavljam da si saznala šta se dogodilo, a ni posle. Kunem ti se, sada ti to mogu reći: bilo je zaista dobro. Bio sam u krevetu sa starijom ženom (iskusnijom, i sve ostalo), ali koja je izgledala mlađa (lepša, zanosnija) od mene. Ozbiljno, bila je to eksplozivna kombinacija. Šta bi još muškarac mogao da poželi?

16.

- Sutra - reče Kasamo.

Van Nojdem nije pitao da li je on u pravu, Grasa nije pitala kako on to zna, a ja sam smatrao da je bolje da ni ja ništa ne pitam. Izgledalo je to kao da su samo čekali datum neke večere, a Kasamo im je upravo potvrdio kada je. Ništa posebno važno ni strašno, ništa zbog čega bismo izgubili apetit.

Naoružani razbojnici su dolazili, a mi smo se ponašali kao da se ništa ne događa. Možda tako i treba da bude. Ako je Kasamo uspeo da sazna kada dolaze, onda je moguće da i oni nešto znaju o nama. Mogli su saznati kakva je naša odbrana. Mogli smo ih pustiti da misle kako nismo spremni. U svakom slučaju, Grasa, Van Nojdem i Kasamo nisu hteli da uzbune decu.

Virus se hranio odbrambenim mehanizmima tela, ali hranio se i senama duha, a strah je mogao dovesti do očaja i do pomanjkanja budnosti. Svaki dan smeha, zabave, igre, svaki dan u kom smo se igrali bio je naš gospodar, svaki trenutak slavlja bio je dragocen, bio je to još jedan dan u životu, još jedan dan u kom su deca bila večna, trajala večno, bila besmrtna. Ne, strah nije dobar lek. Strah je nokat koji zagrebe po školskoj ploči, ružan teret u duši. Strah je otrov mambe.

Grasa dobaci ključ Van Nojdemu. Bur ga uhvati u vazduhu, skide šešir i obodom obrisa znoj s čela. Otišao je iza kapelice, u malo skladište. Kasamo i ja smo ga pratili. Otvorio je drvena vrata i, kakvog li iznenađenja, malo skladište bila je oružarnica. I to uopšte ne mala oružarnica. Granate, meci, automatski pištolji, municija svih vrsta i veličina, prava ludnica.

- Šta je ovo?

- Plastični eksploziv, *made in Czechoslovakia.*

- Ah. Istorijske relikvije.

- Baš tako. Eksploziv napravljen u zemlji koja više ne postoji.

- A ono?

- Protivpešadijske mine, *made in England.*

- Ah. Živa istorija.

- Bile su vrlo delotvorne u Angoli, u bratskoj zemlji koja se s nama borila protiv kolonijalne represije - reče Kasamo.

- A da? - rekoh ja.

A ne, reče Kasamo. To je samo šala. Uzgred, mine su uvedene tek kada se završila borba protiv kolonijalne represije, u vreme građanskog rata.

- Ah.

Ah, da, rekao je Kasamo, i objasnio da je velika prednost mina u tome što su dovele do ruba propasti angolske proizvođače cipela, ako je ta industrija uopšte postojala. A mladim Angolcima omogućile su da postanu svetski prvaci u skoku na jednoj nozi.

- Kasamo, jesu li ti već rekli da si cinik?

Kasamo mi pruži raznu municiju, dva mitraljeza, dvogled, tri mine i dve plastične trake. Kakav odgovor, dođavola.

* * *

Logor nije imao nikakav odbrambeni zid, čak ni bodljikavu žicu. Logor je zapravo bio selo, improvizovani skup koliba i kućeraka oko malog središnjeg trga na kom su se deca igrala, sa zemljanom kapelicom obojenom u belo i pola tuceta šatora u kojima je bila

smeštena bolnica. Ako uđu u logor, mogli bi nas lepo srediti. Rešenje je bilo premestiti borbu na mesto gde bi odbrana mogla biti bolje usredsređena. Bilo je opasnije suprotstaviti im se dok su na svojim vozilima, ali pustiti ih da opkole logor, čak i bez vozila, to je bio siguran poraz.

U tom području, kao u većem delu Afrike, razlika između puta i okolnog terena bila je vrlo mala. Putevi su bili više koncepti nego stvarnost, više plod jedne zanimljive (ali razumljive) težnje za redom, za geometrijskom praktičnošću, nego što su bili stvarna potreba, budući da su vozila bila džipovi, a šanse za bušenje guma jednake na putu i van njega, s time da su uslovi ponekad bili gori na samom putu.

Pa ipak, Kasamo i Van Nojdem su smatrali da će oni doći putem, da će ga koristiti kao orijentir da stignu na mesto na kom nikada nisu bili. Mogu da dođu u tri kolone, ili više, zavisno koliko će vozila imati. Postojala je i mogućnost da imaju podršku iz vazduha. I mogućnost da imaju naočare za noćno osmatranje, blindirane bacače plamena, tenkove sa municijom od osiromašenog uranijuma, kasetne bombe. I mogućnost direktne komunikacije pomoću satelita.

Đavola, svet je nudio pregršt mogućnosti, ovakva bitka neće biti poput partije šaha, u kojoj se zna koje su protivnikove figure. Ili će, baš naprotiv, biti kao partija šaha, samo takva da ćemo morati da predvidimo ne samo koji su protivnikovi potezi nego i s kojim će figurama on igrati. Jedna je stvar bila sigurna: bila je to igra bez nerešenih rezultata i časnih gubitaka.

Kasamo i Van Nojdem izabrali su mesto udaljeno tri kilometra od logora, računajući da na tom mestu još neće ugasiti motore da bi pošli pešice. Napravili smo barikade od vreća peska u visini tri do pet metara sa svake strane puta.

- A na putu? - upitah.

Kasamo ništa ne reče.

- Oni će sami staviti vreće peska - reče Van Nojdem.

* * *

Pokušala si da me nagovoriš da ne učestvujem u bici, rekla si da je moja misija važnija, da moram da nađem čoveka kog tražim i o kome sam znao jednako malo kao i kada sam potpisao ugovor.

- Ali zašto bih morao da ga tražim? Zašto ne bih mogao da ostanem ovde s tobom?

- Ja bih volela da ostaneš sa mnom, Sem.

- Ili bi ti mogla da pođeš sa mnom...

- Oboje imamo posla. Ti moraš da ga nađeš. I zato ne smeš da umreš.

- Ali zašto?

- Zato, Sem.

- Zašto zato? Kakav je to odgovor? Gde je logika u takvom odgovoru?

- Katkad je to najbolji moguć odgovor. Veruj mi kada ti kažem da za sve postoji razlog.

- Ah. Sad ćeš mi, reći da postoji razlog zašto su ova jadna deca...

Prešla si jezikom preko usana. Taj te je nizak udarac potresao. Ali samo na trenutak.

- Misliš li da ne postoji nikakav razlog zbog kog se nešto događa ako ne shvataš razlog zbog kog se to događa?

Nisam ti olakšavao život. Nisam to ni pre radio, zašto bih sada?

- Budućnost je zapisana, je li to, Grasa? - upitah cinično. Na trenutak sam bio onaj dobri stari ja. Već mi je to nedostajalo.

- Ne - odredila si. - Ali linije na stranici po kojoj pišemo već su odštampane, je li tako? A mi onda možemo pisati ravno ili krivudavo, lepšim ili ružnijim slovima, to nam

donekle pruža neku mogućnost delovanja, mogućnost delovanja koju nazivamo slobodom. Ali linije su već odštampane na papiru, tamo su bile i pre nego šta smo kupili svesku.

Bilo je to neverovatno, možda je reč o nekoj zamci sećanja i katkad se pitam da li je zaista bilo tako u trenucima kada me prožima sumnja, a to je gotovo uvek, ali čini mi se da smo nekad razgovarali ne otvarajući usta. Vodili smo cele razgovore u savršenoj tišini.

Bog piše pravilno po krivudavim linijama, draga?

I još: mi pišemo krivudavo po ravnim linijama.

Da, da, ljudski je grešiti.

Možeš se sprdati, Sem. Ali, znači li to da je neljudski nešto pogoditi?

Šta želiš time da kažeš?

Odgovori mi. Bojiš li se da ćeš pogoditi, Sem?

Usne su mi se ponovo pokrenule i glas mi je izašao čvrst, odrešit:

- Ne, Grasa, tako me je malo strah da ću pogoditi i zato ću izabrati jedan *Sig Sauer*, 36 mm, s dvanaest metaka. I ne pokušavaj da od mene napraviš gledaoca sa tribina. Dobro znaš da oni dolaze zbog mene.

Opalio sam nasumce, samo sam sledio svoju intuiciju, kako si naslutila. Tek tada sam shvatio da bi to moglo biti moguće, da sam ja cilj predstojećeg napada.

Možda me je zato šokirala tvoja neuverljivost kad si to porekla:

- Nije istina, Sem... Čitav je niz razloga zbog kojih bi oni mogli da dođu. Nije prvi put da nas napadaju...

Užasno si loše lagala, znaš? Za potomka Marije Magdalene, nisi bila tako dobra kao što se moglo očekivati. Iskreno, moram ti reći da si tako loša bila u krevetu kao što si bila u laganju, mislim da bih nakon dva dana zbrisao.

- Znaš kako je, Sem, priče kruže, a onda se pretvaraju u druge priče... Neki misle da sam veštica kojom upravlja đavo i koja će doneti nesreću ovim krajevima. A neki misle da smo puni lekova koje bi oni mogli prodati na crnom tržištu u Maputu, u Teteu, u Nakali, i

da imamo dijamante koji su zakopani kraj mrtvih... A neki pak misle da je sida božja kazna i da će ta bolest tim pre nestati, što pre pobiju sve ljude ovde, da smo upravo mi sami ti koji privlače bolest i zato ne zaslužujemo da živimo...

To sam ti još i verovao. Ali reci mi, čak i da ne dolaze zbog mene, zar zaista misliš da bih mogao ostati da sedim i gledam kako se vi borite s daleko brojnijim plaćenicima kojima je posao i sport da ubijaju, otimaju, kradu?

U neku sam ruku imao pravo. Borba je zaista bila neravnopravna.

17.

Došli su u zoru. Tri tuceta muškaraca, možda i više, mogu to zaključiti po onima koji su pali na utabanu zemlju, mrtvi ili cvileći od bola. Prva greška bila je njihova arogancija, druga, njihova arogancija, treća, njihova arogancija. Verovatno su mislili: ma kog nam đavola mogu jedna doktorka napola veštica, jedan bogalj, jedan zombi, jedan Južnoafrikanac u kratkim pantalonama, nekoliko bolničarki i stotine zaražene dece. *Gde je tu problem?*

I bilo je smisla u tom rasuđivanju. I vrlo je pametno to što su došli u zoru dok su deca još spavala, a malobrojni odrasli u logoru spavali ili bili bunovni ili premoreni - za razliku od njih, koji su bili puni energije od alkohola, tableta, dobre trave. Da, bilo je smisla. Trebalo je to da bude dečja igrarija.

Samo što nisu računali s tim da je bogalj Kasamo, a Južnoafrikanac u kratkim pantalonama Van Nojdem. A, skromnost nastranu, nisu računali ni na zombija. Možda nisam mogao biti u Koreji (bio sam beba), ni u Vijetnamu (tinejdžer), niti u Zalivu (bio sam rezerva), ali znao sam da pucam. Uz malo hladnokrvnosti svako je mogao da izvuče neku korist iz onih časova gađanja u metu s krugovima, koji su bili obavezni svake godine u državi Njujork za sve zaposlene u osiguranju, bilo državne, bilo privatne. Nisu računali na to da jedna mala bolničarka, pa i jedna slabašna redovnica, nisu ništa slabije od vojnika kada u rukama drže automatsku pušku uzi, i da nisu uopšte spremne da okrenu drugi obraz. Nisu računali na stariju decu koja su se istrajno borila za život, ali nisu strahovala da ga izgube, i koje je „doktorka-majka", između terapija, naučila kako treba pričekati i u pravo vreme pritisnuti okidač, te ispaliti hitac tek kad se uvere da je pred njima čvrsto telo.

Dva džipa i dva kamiona s otvorenim tovarnim sandukom. Džipovi su delovali kao *krila* za kamione, ali samo je jedan, desni džip, imao mitraljez montiran pokraj vozača.

Kasamo je zapucao u nagomilane mine na putu, i prvi se kamion zatresao, poskočio nekih pola metra u vazduh i onda sleteo. Niko osim vozača nije ranjen, ali taj se kamion više nije micao, a i drugi je iza njega stao, kolebajući se da ga obiđe i nastavi dalje. I džipovi su odlučili (pogrešno) da se zaustave, vojnici su iskočili, pokušavajući da nađu zaklon.

Kasamo nije mogao da baca granate, postojala je mogućnost da mu ispadnu što je bio prevelik rizik, ali je tu dužnost odlično obavljao Van Nojdem. Vojnici koji su preživeli eksploziju kamiona sada su se našli u osinjaku granata, ne znajući kuda da se okrenu, a i nemajući vremena da se bilo kuda okrenu.

Kasamo ustade i krenu prema njima. Hteo sam da pođem za njim, ali sam osetio da je prikladnije da ostanem na mestu na kom se nalazim, zaštićen iza vreća peska. A osetio sam, priznajem, i da postoji neka fina opna koja deli hrabrost i ludost, neka mudra i suptilna razlika između to dvoje, u šta, očito, Kasamo nije bio upućen. Krenuo je prema njima kao da šeta po trgovačkom centru, pucao po ljudima pred sobom i pokraj sebe, po ljudima koji su stajali ili bili na kolenima, uzdignutih ruku, zaprepašteni, preklinjući za milost, ili već ležali na tlu. Bio je okrutan, ali bilo je u tome smisla. Čovek koji je pao na tlo ništa ne znači. Mogao je to biti lukav i oprezan vojnik koji čeka priliku da nas pogodi s leđa.

Jedan od džipova, onaj koji je imao montiran mitraljez, ubrzao je prema Kasamu u nameri da ga pregazi. Bilo je to glupo, bilo bi bolje da su zapucali, ali dok se akcija odvija, najjednostavniji postupci čine se najtežim i to iznenađujuće često. Džip samo što nije stigao do Kasama, ali on skoči ustranu, poput toreadora koji povlači svoj plašt pred sedamsto kila nakupljenog besa i prereže vozaču grkljan mačetom koja mu je bila zadenuta iza leđa. Ostao sam zapanjen: toreador i samuraj istovremeno. Impresivno.

A sad dolazi deo koji i nije tako zabavan. Moje divljenje, moje iznenađenje, moje lepe asocijacije (toreador + samuraj), sve je to Kasama koštalo života.

Da sam više pažnje obraćao na ono što radim, umesto što sam razmišljao o tome šta on radi, radio bih ono što on radi i tako on ne bi bio pogođen.

Ili možda ne.

Ili možda da.

- Kasamo!

Prvi put za vreme te pucnjave začuo sam Grasin glas. I shvatio da je ona bila pored mene sve vreme, to dugo vreme koliko je trajala bitka, odnosno, ako hoćemo, pokolj, ne ustručavam se to da kažem, bio je to pokolj, i to je u redu, jer je bilo ili oni ili mi, a ja sam (ko zna zašto) bio srećan da su oni, a ne mi.

Kažem „sve to vreme" jer je doživljaj vremena u borbi važniji od stvarnog trajanja. Kao prvo, zato što u trenu možemo preći iz živog u mrtvo stanje, ili još gore. A i zato što je stvarno vreme smešno. Koliko je trajala ta bitka, Grasa? Možda dva minuta?

Ni toliko? Jesi li sigurna?

* * *

Ja sam pretpostavljao da su ti naoružani razbojnici došli zbog mene, ali sumnje su razjašnjene kad smo ispitali jednoga koji je umirao.

Dobro, nije baš umirao kada smo ga ispitivali, ali bi preživeo bez problema da je dobio lekove (čak ne iste kao ja). Međutim, Van Nojdem, koji je uvek tako pažljiv, pomogao mu je da pređe iz stanja običnog ranjenika u stanje umirućeg, a ubrzo nakon toga i u stanje mrtvog.

- Zašto ste došli ovamo? Reci?

- Došli smo da ubijemo Judu... I onu veštitutku.[17]

- Dobro, veštitutka, pretpostavljam da znamo ko je - rekoh ja. - Ali Juda... Jesam li

17 Veštica i prostitutka. - *Prim. prev.*

ja *Juda*?

- Ne obraćaj pažnju - rekla si.

Neverovatno. Upravo ovde, u žarištu borbe, između mirisa spaljenog mesa i baruta i ko zna čega još, nastojala si da me zaštitiš... pogotovo od informacije koja bi me mogla uznemiriti, koja bi me navela da posumnjam u razumnost (da ne govorimo o dobronamernosti) svoje čuvene misije.

- Ko vas je poslao? Ko?

- Ja ne... Jedan gospodin otac. Otac Rai rekao je da moramo da ubijemo Judu, pre nego što Juda preseli Gospoda na drugi svet...

- Pre nego što ubije koga? Ko je Juda? Ko je otac Rei?

- Otac Rai... On je rekao da...

- Da - promrmljao sam, prežvakavajući informaciju - ja sam Juda... A Rai, ne Rei... Rahi. Rajli. O'Rajli. Otac O'Rajli.

To je malo menjalo situaciju, ne mnogo, samo malo. Naoružani razbojnici u službi jednog sveštenika? Možda, dakle, i nisu bili takvi plaćenici i takvi razbojnici kao što smo mislili, možda su mislili da su u službi zbog nekog dobrog razloga. Zbog Boga, prvenstveno. Bog je uvek bio dobar razlog za ubijanje dece, od žrtvovanja Isaka do najnovijih fanatizama. Naravno da to nije opravdavalo ove naoružane razbojnike, ali je davalo nov smisao njihovoj nameri da nas sve pobiju, i to više ne zbog puke pohlepe. Ubijati u Božje ime bilo je isto tako glupo i okrutno kao ubijati da bi se ukralo - ali je bilo drugačije obojeno, barem što se tiče postulata. Bilo je moralnije.

Dakle, O'Rajli. Skoro da sam zaboravio na njega. Međutim, on očito nije zaboravio na mene. I uspeo je da uveri ove nesrećnike da...

Nije važno. Zbog pravog ili pogrešnog razloga, oni su došli da nas sve pobiju, a ne samo ovog vašeg slugu, koga je njegova svetost otac O'Rajli prekrstio u Judu.

A morali smo se pobrinuti i za Kasama.

18.

Kasamo je umirao. On je to znao, ja sam to znao, Van Nojdem je to znao, čak su i deca to znala. Samo ti nisi znala. Odneli smo ga u naš šator. Nakon što je oružje ponovo spremljeno iza kapelice, bolničarke i redovnice su mu, kao i uvek, pružile dobru negu. Zaustavile su krvarenje. Zašile mu rane. Sprečile da mu creva izađu. Ali sve je bilo uzalud. Setio sam se Šekspirovog dela, kako se ono zvalo? Ono delo koje smo čitali u gimnaziji... Ne, nije *Hamlet*, ni *Romeo i Julija.* Da, tako je: *Mnogo buke ni oko čega.* Svi smo znali da umire. Samo ti nisi znala.

- Mogu da te spasem, Kasamo - preklinjala si. - Kasamo, znaš da ja...

Ali on je još uvek bio u stanju da izusti jednu reč. Jednu reč od dva slova:

- Ne.

- Kasamo, ne slušaš me. Ja mogu...

Ali on je lepo znao da kaže:

- Ne.

- Kasamo, ja mogu...

Suviše lepo:

- Ne.

* * *

Sutradan je Kasamo pokopan na najvećem, ali najmanje uočljivom groblju koje sam ikad video u životu - na pustopoljini gde su deca igrala fudbal. Bilo je to srećno groblje, bez nadgrobnih ploča, bez ičega, samo je, ko je hteo, mogao da stavi kamen na humku drage osobe. Kamen koji će možda sutradan biti maknut ili šutnut u stranu, kako deca ne bi ozledila noge dok bosa igraju svoj omiljeni sport, nastojeći da ubace loptu u jedan od dva gola koji su omeđavali igralište. Nije to bilo nepoštovanje mrtvih, jer će im se mnoga ta deca verovatno ubrzo pridružiti. Bila je to svojevrsna šala sa smrću, kao da govore: ne bojimo te se, dođi po nas kad god poželiš, mi ćemo tamo dole plesati isto tako dobro kao i ovde gore.

Ili su možda govorili nešto drugo. Nije to ništa neobično, smisao reči je tako nestalan kao i vetar. A vetar se menjao, oboje smo to osećali. Pala mi je na um rečenica, pomalo idiotska: *Barem sam naučio šta je umeće Makua žena.* I napravio ono što verovatno svaka osoba radi kad joj na um padne neka idiotska misao: nasmejao se sam sebi.

Ali nije to bio dobar osmeh.

* * *

Moraš da pođeš, Sem.

Zašto?

Moraš da pođeš, Sem.

Kuda?

U Lisabon.

A gde je to?

Pogledaj na karti, Sem.

Nije fer.

Ne, nije.

Još jedno putovanje? A zašto?

Ne brini se, Sem. Ovog puta ćeš ga pronaći.

Jesi li sigurna?

On je tamo.

Kako znaš?

Dobila sam razglednicu.

Od njega?

Ne, Sem. On ne piše. Od prijatelja.

Od tvojih prijatelja. Ili možda od mojih?

Od prijatelja, Sem.

I onaj O'Rajlije bio tvoj prijatelj, zar ne?

Bio je, Sem. Ali više nije.

Drago mi je da to čujem.

Postao je fanatik. Izgubio glavu. Opasan je.

Zaista želi da me ubije?

Sada više uopšte ne sumnjam u to. Moraš biti oprezan, Sem.

Biću oprezan.

A najgore je to što možda neće pokušati da ubije samo tebe.

Ah.

Možda će pokušati da ubije i njega. A to ne smeš da dopustiš, Sem. Jesi li razumeo?

Razumem.

Razumeš zaista?

Pa dobro, manje-više.

Tvoja je misija komplikovana, Sem.

Znaš kako se kaže. To je prljav posao, ali ga neko mora...

Ne govori tako, Sem. Ni u šali.

U redu. Dakle, idem u...

Lisabon.

I tamo ću ga sresti.

Nećeš ga sresti, Sem. Moraš da ga potražiš. Potražim...

I onda ćeš ga sresti.

Ah.

Ali najpre moraš da tražiš.

Ah. Naravno.

Moraš imati na umu da je on izgubljena duša. Izgubljena duša koja voli da bude među drugim izgubljenim dušama.

On je bio ovde, zar ne?

Naravno da je bio, Sem. Zahvaljujući njemu uspeli smo da stvorimo ovaj logor.

Zašto je onda otišao?

Ne shvataš, Sem.

Onda mi objasni.

Ne mogu, Sem. Ne ide to tako. Ti moraš...

Ko je on?

Ne ide to tako, Sem. Oprosti.

Ima li barem ime?

Ne mogu ti to reći, Sem. Ti moraš...

Zašto je otišao?

On nikad ne može biti dugo na jednom mestu. U tome je problem. Ne može. A ne zna da se zaštiti.

Onda neka ga neko štiti.

Nije to tako jednostavno, Sem. To je mnogo komplikovanije.

I zbog toga ne mogu da ostanem?

Ne možeš, Sem, ne. Mnogo bih volela da ostaneš, ali ne možeš.

Čak ni sada kada sam sero-pozitivan, ne mogu da ostanem?

Nemoj me zasmejavati, Sem. Nemoj me zasmejavati jer ću se rasplakati. A ne želim da plačem.

Kažu da je dobro povremeno plakati.

Ali ja sam ružna kad plačem. Ne želim da me vidiš tako ružnu.

Volim te i kad si ružna.

Sem...

LISABON

Kako za crkvu, tako i za kulturu jedne zemlje
ne mogu pojmiti ništa bolje od postojanja grupe ljudi u njenom
okrilju koji veruju u natprirodno, koji svakodnevno čine čuda
i održavaju u životu mitska svojstva koja su tako potrebna mašti.

Oskar Vajld

19.

Nikada nisam video aerodrom usred grada. Da sam strašljiv i oprezan čovek, do krvi bih uništio nokte zabadajući ih u rukohvate sedišta na broju 36 F, kraj prozora.

Putovao bih u poslovnoj klasi da nisam pomislio kako treba da se malo suzdržim od luksuznih putovanja, pogotovo posle priloga koji su, i ne znajući to, gospoda iz klinike dala Grasinom logoru: deset hiljada dolara njima nije ništa, bili su to moji malo naduvani troškovi, ali su zato predstavljali veliku pomoć tokom cele godine u obliku terapije AZT-om za tridesetoro mozambičke dece.

Činilo se kao da su grupe kuća progutale prirodu, malo gde zemlja nije bila posuta cementom i crepovima, i bila je smeđa i suva, ružnija od afričkog tla koji je obično žive oker boje, boje ćilibara ili čak grimizan.

Grad? Pomalo sam imao utisak kao da sam se vratio u Rim, pun pipaka, beo i haotičan, samo što je ovaj grad, viđen odozgo, bio kao igračka, podsećao je na razglobljene *lego* konstrukcije, protezao se u obliku polumeseca prateći široko zavijanje reke, automobili u nervoznom protoku, raštrkani mravi po mostovima i obalama, a zatim gomilice kuća, neke s crvenim crepovima, neke bez njih.

Kako se spuštao, avion je sve manje bio ono što jeste (avion), pa se osmozom stapao s urbanim tkivom. Postajao je, da tako kažem svojevrsni *primus inter pares,*[18] zgrada jednaka drugim zgradama, s ljudima unutra kao i u drugim zgradama, samo što se malo više gibao od svojih kolega.

Već smo jasno mogli da vidimo ljude na ulici ili na prozorima, ili kroz prozore, gle, tamo, u onoj sobi, da li to neki par vodi ljubav kraj otvorenog prozora? A ono onde, jesu li

18 Primus inter pares (lat.) - prvi među jednakima. - *Prim. prev.*

to deca u učionici? Uspešna bela deca, sasvim drugačija od one u Moatizeu. Putnik se mogao osećati kao privilegovani entomolog koji bez ustručavanja proučava intiman život insekata. Verovatno su se tako osećali zaposleni u kontrolnim sobama špijunskih satelita, dok su pokušavali da razluče je li neka *pogodna meta* upravo ušla u svoje skrovište u pustinji, tamo negde u nekoj zemlji trećeg sveta.

Odjednom smo se gotovo strmoglavili na pretrpanu pistu, i odmah zatim točkovi su dotakli zemlju.

Nije me uopšte iznenadilo što su putnici gromko zapljeskali. Zavladala je nekakva nervoza, pa su aplauzi uvek bili zdraviji od histerične krize ili naglih preobraćanja u neku religijsku sektu. Moguće da se i O'Rajli vozio u ovakvom avionu i zato postao takav neumoljiv fanatik - ako je zaista on stajao iza napada na logor zbog kog je Kasamo izgubio život.

Odseo sam u *Holidej inu*, nedaleko od centra, odmah pored najtužnijih prostitutki koje sam video u celom svom životu. Bile su kost i koža, ružno mršave, bespomoćne, ružnije i bespomoćnije nego one koje sam video u Mozambiku ili čak u Etiopiji, ali nije se činilo da se u blizini nalazi neki pansion, iako su one svaki čas ulazile u neki auto. Nije mi bilo teško da zaključim kakve su usluge pružale te jadnice. Živele su kako su mogle, šta se tu može, imale su takav život, a ja sam imao svoj život, moram priznati da čak i nisu uvek bile tako različite naše... specijalnosti. Mogao sam i ja da odsednem u nekom skromnijem pansionu da sam sledio onu logiku štednje koja započinje putovanjem u turističkoj klasi, ali skromnost nije uvek znak diskrecije, i ako je O'Rajli (sve mi je teže zvati ga ocem) u blizini, bilo bi u najmanju ruku razborito biti oprezan. Amerikanac u američkom hotelu manje upada u oči nego Amerikanac u nekom jeftinom pansionu u kojem zidovi, osim ušiju, imaju i jezik, nedostatak obzira i sramotnu žeđ da zarade koju paru sa strane.

Nisam znao odakle da krenem, gde da tražim tog... kako da ga nazovem, tog svog *Peru Perića*, Grasa je previdela taj sitni detalj. Gotovo bih mogao citirati Martina Šina u onom filmu gde on hoda kroz džunglu u potrazi za Marlonom Brandom i kaže: *On je blizu, osećam to, džungla mi govori da je on blizu, vrlo blizu.* Ali meni ova džungla nije

ništa govorila, ova džungla od milion stanovnika, ili više. Ipak, imao sam neki osećaj da je on blizu, vrlo blizu. Moja neobična i krivudava potraga na neki način se privodila kraju.

Želeti da se bude neupadljiv, a istovremeno pokušavati da se dođe do informacije, to je isto tako nerešiv paradoks kao pravljenje omleta bez jaja. Ovaj mi je grad delovao još zbrkanije od Adis Abebe i, mada je bilo tačno da sam ovde manje upadao u oči (dođavola, svaki drugi čovek kog sam sreo na ulici izgledao je kao moj klon, bilo je to zastrašujuće), bilo je važno da budem *zapažen* kako bih uspeo da uspostavim neki koristan kontakt, ili plodan - dovoljno plodan da mi barem maštu oplodi. Nakon toliko vremena već sam morao da shvatim da mi u celoj toj zavrzlami treba više mašte, kao i sposobnost da se nosim s prizorima iz fantazije, nego sposobnost dedukcije ili detekcije. Za istraživanje su potrebni tragovi, a ja sam dosad, više nego tragove, sledio podzemne struje, puštao da me nose talasi kao bovu koja se otrgnula od sidra ili (možda je ta slika bliža činjeničnoj istini) kao loptu koju udaraju sa svih strana u fliperu, sve do konačnog *tilta.* Ipak, moj me njuh nije varao: na ovaj ili onaj način, uskoro će biti *Game over.*

U početku me je vodio profesionalni žar, neka upornost koja je rešenje te *slagalice* pretvarala u lični slučaj. Ali sada sam bio ravnodušan, nije me vuklo nikakvo tepanje vlastitom samopouzdanju. Započeo sam istragu (zaista ovde treba da stavim navodnike), započeo sam „istragu" kao sredovečan detektiv s malo uspeha, u želji da zaradim nešto novca kako bih mogao da platim stanarinu i ponekad večeram u nekom dobrom restoranu i... Šta sam sada? Vaskrsnuli mrtvac, sero-pozitivan i bezglavo zaljubljen u ženu koja je dvostruko starija i navodno potomak Marije Magdalene, a koju, na moju žalost, sumnjam da ću ikada više videti.

Šta bi mi se još moglo dogoditi? Da se zarazim hepatitisom B? Da dobijem gubu i da mi otpadne ruka? Da sretnem Isusa?

S obzirom na sve to, čak mi se i ne čini tako lošom alternativom da dobijem metak u potiljak koji će ispaliti neki portugalski ubica kog je unajmio irski sveštenik. Ili ću, uz malo sreće, ako budem brzo delovao, možda još i uspeti da rešim slučaj pre nego što O'Rajli uopšte sazna da sam u gradu u koji je Ingrid Bergman doletela, kao ptičica, u filmu

Kazablanka.

Jer, da budem iskren, više nisam imao ni volje ni želje da dalje istražujem.

20.

Neslavno se završio moj obilazak barova, kafića i drugih mesta na kojima ljudi razmenjuju informacije i glasine s istim onim sjajem u očima kao i oni što u Los Anđelesu prodaju i kupuju *autentične kasete* sa slavnim osobama u svim prirodnim i neprirodnim položajima tela. Da ne kažem veoma slabo uspešan, da ne kažem nimalo uspešan, ništa, *niente*, čist kosmički prah, iz praha si nastao, u prah ćeš se vratiti.

Jednoga dana, već očajan, otišao sam na takozvani Sajam satova, neku vrstu improvizovanog vašara (hej, Bogi!), i iznenadio se koliko tamo ima Slovena koji prodaju i kupuju, zajedno s već predvidljivim brojem Cigana, i jakom afričkom zajednicom koja dolazi iz nekog postkolonijalnog grada. Rusi su upadali u oči koliko po lošim jaknama od lažne kože, kratkoj kosi, izgubljenim izrazima lica kao u novopečenih ekspatrijata koji se još nisu navikli na to, toliko po zaudaranju na jeftin alkohol (ne nužno votki) u deset ujutro jedne oblačne subote. Osećao sam se gotovo kao da sam se vratio kući. Neko mi je došapnuo *hašiš, hašiš*, nisam odgovorio, nego sam nastavio da kružim po buvljoj pijaci na kojoj su prodavali povrće, televizore, tepihe, markiranu odeću Armani, Lakost, Ralf Loren, markirane satove, Tiso od kvarca za dvadeset dolara, zlatni Roleks za trideset evra, kišobrane, afričke umetničke predmete, voće, male frižidere nalik mini-baru u mom hotelu, mobilne telefone, prenosne CD aparate, porcelanske religijske figurice, Hristove sličice na krstu na kojima on otvara i zatvara oči, zavisno od toga da li se pomeramo udesno (otvorene oči) ili ulevo (zatvorene oči), i nisam mogao a da ne primetim kako liči na mnoge od tih Slovena, kao da je taj neverovatni čovek, bio on Božji sin ili ne, koji se rodio u Nazaretu, u Galileji, Izraelu, Bliskom istoku, i koji je bliže Africi nego sibirskim tundrama, zapravo neki Moldavac, Rus, Ukrajinac, Litvanac prenesen, po milosti onoga,

kako se ono zove, božanskoga Duha svetog.

Kada nas neko gurne na pijaci, to obično znači da su nam upravo ukrali novčanik. Ali tog sam dana saznao da to može značiti i nešto drugo: božansko uplitanje, dašak sudbine, prstići sreće. U svakom slučaju, jedna od te tri stvari.

Papiru, znaš li onu priču o muškarcu čija je žena jednog dana ostala trudna? Kad god bi izašla na ulicu, videla bi samo trudne žene, činilo se da je grad odjednom spopala epidemija žena koje se gegaju poput rakova s nadutim stomacima. Jer to je ono što se meni dogodilo kad sam video ko me je udario u ruku, bez ikakve reči izvinjenja: jedna od onih mršavih devojaka koje su provodile sate naslonjene na zid ispred hotela *Holidej in*, čekajući klijenta čija bi požuda bila veća od ukusa. Ne kažem da je to bila baš neka određena prostitutka, ali bila je tog stila, imala istu auru kao i one koje sam video s prozora svoje sobe, čak i kroz zastor. Auru tuge, života prerano isisanog, osušenog. Ona nije bila džeparoš, to je bilo jasno. Džeparenje je već zaboravljeno umeće koje je zahtevalo prefinjenost ruku i inteligenciju prstiju, što odudara od našeg tehnološkog doba, s robom za brzu konzumaciju i s malo duhovnog života. Poneki rumunski Ciganin možda je bio poslednji čuvar tog (uprkos svemu) Divnog Hrama gde su se magija, opsenarstvo i krađa neumrljana krvlju stapali u skladno trojstvo.

Nametalo se jedno pitanje: ako nije želela moj novčanik, čemu onda taj nagli udarac? Kuda se tako žurila?

Odgovor: *Prah jesi i u prah ćeš se vratiti.*

* * *

Diler je bio isto tako slabašan kao i ona, s onim izrazom stalne mrzovolje koju imaju zavisnici o *kreku* ili o heroinu. Transakcija je bila brza i ne baš diskretna. Uopšte ne bi bilo teško nekom agentu u civilu da uhapsi tog tipa. Međutim, bilo bi pametnije ne uhapsiti ga, čekati da nas odvede do svog nadređenog u lancu ishrane... ili možda ne.

Cinične, ali pametne vlasti prihvatile bi poraz, čekajući da se epidemija ograniči na određeno područje, i delovale bi više preventivno (izbeći da se epidemija proširi) nego što bi tražile himersku pobedu nad zločinom.

Video sam i svojevrsna ljudska strašila duž ulica kako pomažu ljudima da nađu parking - nisu čak ni prali stakla, samo pokazivali na prazno mesto na uglovima, na prelazima, pokraj znakova zabranjenog parkiranja, gde bi automobili mogli da se parkiraju. Genijalan način zarađivanja novca: unajmiti javni prostor kao da je njihov privatni. Bili bi to dobri političari.

Razmišljajući o tome uvideo sam očitu povezanost između devojke, onih koji su pronalazili parking i sitnog preprodavca: svi su oni bili marginalni likovi, ljudi su ih podnosili, iako su od njih zazirali, bili su to parije novoga veka, neogubavci. A ako su postojali gubavci, morala je postojati i bolnica za gubavce! Kako je moj cilj bio zaista neki jadnik, onda bi ga možda najpre trebalo tražiti, dragi moj Votsone, na mestima koja su isključena iz lanca ishrane. Naravno da sam mogao da razmišljam i drugačije, najzad, on je bio toliko poseban da je zaslužio Grasino i Falašino poštovanje, a da i ne govorimo o pozamašnom ulaganju mojih poslodavaca. Ali ja nisam hteo da pođem tim putem, informacije koje sam imao već su bile dovoljno kontradiktorne, osim što su bile oskudne, nije bilo potrebe da to još više komplikujem. U svakom slučaju, posledica bi bila ista, u skladu s besmrtnim rečima majstora Šerloka Holmsa: kada više nema nikakvih mogućih objašnjenja, priklonićemo se onom najlogičnijem, ma kako bilo besmisleno. Ili tako nešto.

* * *

Te iste noći krenuo sam na svoj prvi pravi detektivski posao nakon mnogo meseci: unajmio sam auto i pratio jednu od devojaka koje su radile ispred *Holidej ina.* Izabrao sam onu koja je ispunjavala dva uslova koja sam smatrao važnim: bila je mlada i sva oronula. Konkurencija je bila žestoka i nekoliko se kandidatkinja borilo, ne znajući to, za moju naklonost, ali sam naposletku izabrao pobednicu. Nazvao sam je Marija Magdalena.

Smatrao sam da joj to neće smetati - verovatno je bila naučena da je nazivaju mnogo gorim imenima.

U deset uveče Marija Magdalena ušla je u sivi opel. Krenuo sam za njima da bih, bilo je to neugodno, video kako se opel zaustavio ni pola kilometra dalje u nekoj bočnoj ulici. Prošao sam polako i video mušteriju s rukama na volanu, ali nju nisam video. Trebalo mi je nekoliko sekundi da shvatim da ništa i nisam mogao da vidim. Spinoza, ti si pravi filozof.

Stao sam dva reda dalje od mesta za koje sam pretpostavljao da je njihovo stalno radno mesto, takozvana centrala za prijem poziva, da to tako nazovem, i odakle sam mogao da ih posmatram. Da devojke nisu bile tako očajne i obuzete samo time kako da dođu do novca da plate svoju zavisnost, dajući verovatno veći deo noćnih prihoda svodniku ili organizaciji za koju rade, možda bih im i bio sumnjiv. Ali moj reno klio nije odgovarao civilnim vozilima kakva koristi policija, i tako sam bio virtuelno nevidljiv. Ovo je odličan grad u kom bi Džek Trbosek mogao da provede godišnji odmor, pomislih dok sam se dosađivao, što je bilo vrhunsko detektivsko umeće koje sam, skromnost nastranu, savršeno svladao.

Odlučio sam da ne pratim Mariju Magdalenu svaki put kad ima mušteriju, što je uvelo dodatan posao dedukcije. Hoće li svodnik doći kada ona bude kupovala svoju dozu? Malo verovatno. Marija Magdalena će to najverovatnije obaviti krišom, iako će on to dobro znati, osim ako nije slep, pa ne vidi crne modrice na rukama, na mestu vena, jer je to održava na nogama da može *da obavlja* svoj posao; ali on je licemerno odlučio da zatvori oči, kako ne bi imao problema. Jadan je taj svet u kom se čak i svodnici ponašaju kao da su gospoda buržuji.

Zagonetka: kako je onda ona uspevala da ode, kad je bila žedna i imala dovoljno novca, da popije vrč vode sa izvora, u visokim potpeticama i nesigurna koraka?

To je bar jasno, dragi moj Sem: taksijem.

* * *

Čak sam pomislio da je ona shvatila da je pratim s obzirom na prosečnu brzinu taksija, gotovo sto na sat, a pogotovo kad je ubrzao i prošao kroz crveno. Ja nisam poznavao grad, nisam znao u kom se delu nalazimo, ali nije mi to bilo važno dokle god sam je imao na oku.

Nekoliko sam puta pomislio da idemo prema periferiji, ali bi se zatim našli u nekoj uskoj ulici, okruženoj starim zgradama, i ja bih otkrio da se još uvek nalazimo u gradu. Penjali smo se i spuštali niz brežuljke, u neko doba ugledao sam prazno zemljište na desnoj strani, a u daljini su se videle crne vode reke i svetla na drugoj obali. Taksi je naglo skrenuo desno, a zatim levo, i zašao u neku uličicu. Na trenutak sam ga izgubio, pa sam rizikovao i krenuo ulicom koja mi se činila logičnim putem, imao sam sreće, ponovo sam ga našao. Stop svetla su se naglo upalila, taksi je kočio.

Marija Magdalena je izašla, a onda se nagnula nad prozor i razgovarala s taksistom. Pomislio sam kako mu govori da je pričeka, ali on je otišao. Verovatno se nagnula samo da mu plati, ili da ga možda izvređa kao odgovor na neku njegovu nepristojnu opasku. I to je bilo moguće.

Zaustavio sam klio i pustio je da odmakne nekih dvadesetak metara. Ona je nosila visoke potpetice i patila od neuhranjenosti, pa nije bilo nikakve opasnosti da je izgubim iz vida čak i da sam bio u lošoj formi. Ali bio sam u dobroj formi, fizički jači nego prošlih godina. Čak sam zaboravio da sam bolestan.

Marija Magdalena se spustila niz neke trošne stepenice, a ja sam je pratio. Krenula je niz korito koje su bujice izdubile u mekom tlu, tu i tamo poneki grm, a ja sam je pratio. Dole su bile šine koje su se gubile u tunelu. Činilo mi se da su napuštene. Marija Magdalena je prišla dvojici mladića koji su stajali kraj prazne bačve za ulje, u kojoj je gorela vatra, i ja sam se naglo zaustavio.

Dvogled za noćno gledanje sada bi dobro došao, ali bilo je prekasno da se vratim na Sajam satova i pokušam da dogovorim posao s Rusom koji je verovatno bio komandant specijalnih snaga u Čečeniji. Marija Magdalena im je nešto rekla, oni su nešto rekli, ona im je nešto dala, oni su joj zauzvrat nešto dali i ona je otišla. Iz unutrašnjosti tunela dopiralo je slabašno drhtavo svetlo.

Od tada se više nisam brinuo za Mariju Magdalenu. Dovela me je gde sam želeo. Primetio sam još neke obrise kako prilaze onoj dvojici i, na ulazu u tunel, polegnuta tela, možda umotana u vreće za spavanje, ili pokrivače, ili novine. U glavi sam počeo da zviždućem pesmu iz moje mladosti: *Welcome to the Hotel California... Such a lonely place, such a lovely place...*

21.

Niko ne sme da se žali ako je glup. Ja sam bio više nego glup, bio sam odvažan, i to sam platio.

Šta mi je udarilo u glavu? Šta me je navelo da pomislim kako ću moći da se izvučem ako se pojavim tek tako, kao kakav glupan, na ulazu u tunel, da vidim nije li tamo moj *Pera Perić*, da li je Marija Magdalena bila dobar ptičar i dovela ovog tvog jadnog slugu, papiru, do njegove jarebice?

Iz tunela je smrdelo na izmet i trulo meso, smrad kakav nikad nisam osetio, ni u Bruklinu, ni u Moatizeu, nigde. Blaženi bio smrad mrtvih ovnova koji se, poput oblaka nadvio nad Adis Abebom, pomislih, kako bih ja sada voleo da mi se taj smrad uvlači u nozdrve, u pore, u celo moje biće. Dvogled nisam poneo ali, jedno zlo manje, poneo sam malu svetiljku. Nisam imao ni oružja - svetiljka će morati da pokaže svoju svestranost. Osećao sam se kao da sam uronio u crno more sa slepim ribama, snop svetla je padao čas na neko polegnuto telo, čas na skelet u čučećem položaju koji pokušava da pronađe venu na mumiflciranoj ruci, čas na dve utvare koje pužu u potrazi za ostacima praha u potrošenim paketićima.

Nagazio sam na nešto mekano, lepljivo, nadao sam se da je samo govno. I još tela, verovatno im je kao i meni bilo teško da razluče žive od mrtvih. Sigurno su svakog jutra sakupljali smeće, izvlačeći napolje beživotna tela poslednjim preostalim snagama, i bacali ih niz strmu obalu, čekajući (grad je bio pun tih prećutnih dogovora) da ih pokupi neko vozilo gradske uprave ili mrtvačka kola.

Izgledali su staro, ali očito nisu bili stari. Očekivano trajanje života u Mozambiku, rekla mi je Grasa, palo je s 42 na 27 godina. Na ovom je mestu sigurno bilo tako. Dobro

došli u pakao, braćo, aleluja. Ispod njih u lancu ishrane, samo je glista na udici. A ipak... Bilo je to čudno, osećao sam se kao da u sebi imam kompas, neku poludelu magnetsku iglu koja uzbuđeno uzvikuje, *Blizu smo! Blizu smo!* Ne pitajte me kako, znao sam da je on onde. Samo ga je trebalo pronaći usred tih... nekoliko desetina, stotina?... budućih leševa. Problem je bio u tome što su sva lica koje je svetiljka obasjavala drhtavom svetlošću, više od moje ruke nego od baterije koja je bila pri kraju, sva su lica bez izuzetka bila identična foto-robotu mog *klijenta.*

Ono što me je navelo da mu se približim bile su njegove prekrštene noge. Niko drugi onde nije sedeo prekrštenih nogu. Nogu stisnutih uz telo zbog hladnoće, to da, tela ispružena pod prljavom jutenom tkaninom, to da, ali samo je on sedeo na taj način, svako koleno dodirivalo je pod, ako to nije bio lotos položaj, bio je vrlo blizu. Glava mu je bila spuštena, ali ja sam znao da je to on. Prišao sam mu, zgrabio ga za kosu, vrlo dugu, zamršenu i lepljivu, verovatno od zgrušane krvi, kao posledica nekog nedavnog udarca. Podigao sam mu glavu jednom rukom, a drugom uperio u njega svetiljku. Bio je to on.

Imao je veliku bradu, prljavu, čak je najmanje ličio na onaj portret, ali bio je to on. Nije ni trepnuo, iako mu je u oči udarao snop svetlosti, ali bio je živ. Osetio sam kako mi adrenalin nadire u glavu i na trenutak sam stajao pobedonosno, držeći ga za kosu. Uspeo sam! Pronašao sam ga!

I tada se sve vrtoglavo desilo.

Hej, stari, šta to radiš?

Ti si murjak, stari? Mi ovde ne želimo murjake!

Polako sam se okrenuo. Bila su barem petorica iza mene. U rukama su držali železne cevi, lance i poneki nož. Nisam video pištolje. Nastojao sam da govorim odrešito:

- Ja... povešću ovog čoveka sa sobom. Prijatelj... Ja sam mu prijatelj... Ne želim probleme...

Međutim, moj diplomatski nastup nije bio uspešan.

Amerikanac! Tip je Amerikanac!

Daj nam jednog slikara, Amerikanče!

Pokaži novčanik, Amerikanče!

Jedna se ruka sa železnom polugom podigla i polako spustila prema mom potiljku. Nisam video nastavak, samo sam mogao da nagađam. U jednom je trenutku ruka bila u vazduhu, rez i zamračenje, a zatim je bila spuštena. Da me je pogodio na pravo mesto, možda bi me ubio. Ovako mi je samo ogrebao slepoočnicu i gotovo iščašio rame. Usledili su drugi pokreti u mehaničkoj sporosti, dok im je moja svetiljka davala neku filmsku atmosferu s naglim izmenama svetlosti i tame. Ruke su se podizale i suvo padale, bez osećaja, bez telesnog podsticaja, poput onih rasklimanih lutaka kod kojih kao da su ruke odvojene od tela te kruže gore i dole, dole i gore. Bili su spori, živi mrtvaci iz filma strave i užasa, odrpani klonovi Bele Lugošija, ali bilo ih je mnogo. Osetio sam udarac u ruku kojom sam držao svetiljku i odjednom više nije bilo svetiljke i više nije bilo ruke. Nije me mnogo bolelo, ali ne bih se iznenadio da je slomljena, zavisi od toga da li su me udarili železnom polugom ili drvenom palicom. I tog sam časa, kao nikad pre, shvatio šta znači osećati strah. Paničan strah.

Bacio sam se napred, koristeći težinu svog tela kao ovan za rušenje vrata nekog utvrđenja. Uspeo sam da se probijem, dobio još udaraca, sada ih je bilo, koliko, hiljadu, milion? Cela jedna planeta živih mrtvaca? Posrnuo sam, nastavio da trčim, trčim, ponovo posrnuo, čak i kad sam izašao iz tunela, nastavio sam da trčim, trčim, trčim, otkotrljao se niz strmu obalu, zaustavio se na putu, šepao sam, možda su mi pukli ligamenti, nastavio sam da trčim.

Nije bilo svrhe da pokušam da potražim auto. Nije me to brinulo. Prošao je jedan taksi, počeo sam mahnito da mašem. Nije stao.

Prošao je drugi, mahnuo sam i taj se zaustavio.

22.

Nisu mi pukli ligamenti. Ali je zato ručni zglob bio slomljen, a napukle su mi i dve kosti šake. Zdrav razum mi je savetovao da imobilišem ruku i pustim da priroda obavi svoje, što je jedini pravi lek za lomove kostiju, ali nisam bio raspoložen da slušam glas tog gospodina koji je bio opsednut davanjem očitih saveta.

Bio sam besan što sam bio tako nesmotren, što sam se uplašio i, povrh svega, mogao da poginem, a to bi bilo strašno glupo i uzaludno s obzirom da sam bio tako blizu. Imao sam ga u šaci i postupio brzopleto. Nisam se pripremio, zaboravio sam na zlatno pravilo svog posla: uvek imati plan B. Plan B! Baš. Pa nisam se sećao ni plana A... Imao je pravo Bogart kad je rekao *Oslobodi me, Bože, amatera!* Izgubio sam osećaj za profesionalnost i postao amater.

Provirio sam kroz prozor. Iako je još bilo rano, neke devojke su već stajale naslonjene na zid, ili razgovarale. Mini suknje otkrivale su njihove mršave noge, a da su htele da čuju moje mišljenje, bolji bi im *marketing* bio da su ostale pokrivene pantalonama. Kako se čini, u ovim krajevima niko nije bio razuman, ni one, ni ja. Verovatno zbog ugljen-dioksida, blizine mora ili nešto slično... Ili možda zbog zemlje u kojoj se nalazimo. Sve, na kraju krajeva, ima svoj vek trajanja. Većina proizvoda istrune i nisu prikladni za upotrebu - zašto se to ne bi moglo dogoditi i jednoj zemlji?

Marija Magdalena nije bila na vidiku. To ništa nije značilo. Da li bi me prepoznala? Malo verovatno. I ona i njene koleginice znale su da bogati gosti *Holidej ina* imaju mnogo atraktivnije ponude ako osete poziv tela, u drugim mestima hiljadu i jednu noć u gradu.

Odlučio sam da je bolje da se tamo vratim noću. Tako sam imao deo jutra i celo popodne da nabavim materijal koji mi je bio potreban. Nisam znao ni kako, ni gde, ali bar

sam imao jednu prednost u odnosu na prošlu noć: imao sam plan.

Nije to bilo nešto naročito. Ali bolje išta nego ništa.

* * *

Ispostavilo se da je bilo lakše doći do tog proizvoda nego što sam mislio. Nekoliko su me puta opljačkali, dok nisam naišao na poštenog preprodavca, što je, prema mojim očekivanjima, čak i bio dobar prosek. Očekivao sam da će me više puta prevariti.

Momak koji mi je prodao deset grama reče mi: *Sledeći put, mister, znate gde možete da me nađete, ok?* Dobar prodavac, dobar prodavac: zadovoljan klijent je klijent koji se uvek vraća i ponovo traži našu uslugu. Za razliku od drugih, koji su ljudima već dodijali, proizvod koji je on prodavao imao je sve kvalitete da ga njegovi potrošači ponovo kupe. Naravno da nije bilo baš deset grama, možda ni sedam, ali svejedno, taj je heroin imao zadovoljavajući sastav. Nije bio previše pomešan s drugim markama deterdženata, s analgeticima, cimetom, puderom, kokošjim kockama za supu, cementom u prahu.

Devojka u apoteci prezrivo me je pogledala kada sam zatražio dva tuceta špriceva i igala za jednokratnu upotrebu. Lepo sam joj rekao da imam *dijabetes*, ali nisam uspeo da je uverim. Zauzvrat, gospođa iz prodavnice nije nimalo prigovarala kad sam kupio sirće, naprotiv, bila je zadovoljna što se jedan Amerikanac preobratio na zdravu mediteransku ishranu. Bilo bi prikladnije kupiti limun, ali je zadavao previše posla, a ja sam imao jednu ruku onesposobljenu.

Upaljač, metalna žlica, malo strpljenja... Stvari koje jedan detektiv zna ne nauče se uvek s izviđačima. A i što se toga tiče... Šta ja znam šta se danas uči u izviđačima? U jednom sam trenutku malo odgrnuo zastor i pogledao na ulicu.

Marija Magdalena se vratila na posao.

Odlično. Konačno, stanje se normalizovalo.

* * *

Ovaj put nisam otišao nenaoružan. Seo sam u taksi i dovezao se do puta gde sam se sinoć zaustavio, dalje je bilo nemoguće voziti. A i nisam se baš brinuo gde sam ostavio klio, ili u kakvom je stanju. Ako sve bude u redu, sutra ću otići u agenciju i reći im da su ga ukrali, pa neka se oni brinu gde je. Ako pak nešto pođe po zlu, trebaće im više vremena da ga pronađu, moje iskreno izvinjenje.

Popeo sam se uz pustu obalu koja mi se učinila manje strmom nego sinoć, a zapravo je trebalo da bude obrnuto, jer sam se sada penjao. Usponi su uglavnom teži od spuštanja, ali možda je razlog u tome što danas nisam ranjen (barem ne zasad) i ne bežim zadihano da spasem živu glavu. U tome je bilo neke razlike. Sada je prednost na mojoj strani: ja sam, za razliku od njih, znao s čim računam. Bio sam spreman.

No dobro, nije zločin biti optimista, zar ne?

Hej, matori, kuda ćeš ti?

Nastavio sam svojim putem i krenuo u izvidnicu. Ušao sam u tunel korakom koji je trebalo da bude odsečan.

Ma gledajte vi ovoga! Biće sranja, šta mislite?

Naravno da su me mogli odmah napasti nekim oštrim predmetom, spreda ili od pozadi, ili s boka. Ne bi me iznenadilo da sam osetio kako mi vrat probada koplje napravljeno od stare cevi, što bi bilo malo nezgodno, jer rđa može da prouzrokuje tetanus, a ja od detinjstva nisam bio vakcinisan.

Tek kad sam to pomislio, shvatio sam koliko zavisim od toga da oni učine ono što očekujem od njih: da budu glupi, spori i zli, da nanjuše vlastitu moć, moć brojeva, da ne posumnjaju u moju smirenost, da me puste da se zakopam dublje, da uđem dublje u tunel gde bih bio nemoćniji, da stupim na njihovo područje, gde se ni policija ne usuđuje da uđe bez plinskih maski i debelih kožnih rukavica zbog straha od zaraženih igala. Zanimljivo,

toga me nije bio strah, ali oni to nisu znali. Još jedna moja prednost: neko ko je sero-pozitivan ne može se pribojavati da postane sero-pozitivan. Kao što vidiš, papiru, uvek postoji dobra strana stvari.

Matori, s tobom razgovaramo. Izgleda da si glup, baš hoćeš da umreš?

Pretpostavljao sam da će, kao u svim čoporima, čak i u onima koji naizgled nemaju vođu, svi čekati da oni najodvažniji, najokrutniji, daju znak da je otvoren lov na nespremnoga.

U početku, kao sinoć, biće spori, kao da izudarati me do smrti nema veze s njima. Tek kad padnem na pod, bacиće se na mene pohlepnije, u potrazi za nekim svojim trofejem: moj novčanik, cipele, košulja, jakna, pantalone, ko zna šta još. Kravata, recimo, koja uvek može dobro da dođe kao podvez da se lakše pronađe vena. Iako sumnjam da mnogi od njih ne bi pronašli venu ni da stave ruku u mašinu za mlevenje mesa. On je stajao, napola nagnut, i opet nije skrenuo pogled kada sam mu uperio snop svetla u oči. Tokom popodneva malo sam se dvoumio, priznajem. Jesam li se prevario? Možda sam video ono što sam želeo da vidim, kao fatamorganu u pustinji?

Ne. Bio je to on. Kad bih barem uvek bio tako siguran u sve ostalo. Bio je to on.

Uhvatio sam ga za ruku:

- Idemo, odvešću te kući.

Iza mene, čopor je zauzeo položaj. S njihovog gledišta, ja nisam imao nikakav izlaz.

Nećeš ti nikoga nikuda odvesti, čoveče. On ostaje ovde!

Da, taj tip ostaje. On je naš.

On je naš prijatelj. On ostaje!

Jedan sa sekirom u ruci povikao je glasom koji je nameravao da bude dubok, ali je izašao pomalo u falsetu:

I ti ćeš ostati. Danas ćemo imati supicu od mozga!

Ostali se nasmejaše, zvučali su kao astmatične hijene. Nisam razumeo šta su rekli,

ali sam po njihovoj reakciji shvatio da sam pronašao vođu. To je bio dežurni psihotik. Kao u svim ljudskim čoporima, ovoga se moram čuvati.

Znam da bi neki filmski junak sada izvukao iz ogrtača svog *miljenika*, neki automatski supermitraljez poput onih koji oduševljavaju tinejdžere koji obožavaju grafičko nasilje; međutim, u stvarnom životu najbolje rešenja gotovo su uvek ona manje spektakularna.

- Imam poklon za vas! - povikao sam, i na trenutak ostavio svog klijenta kako bih izvadio injekcije iz vrećice. Uzeo sam četiri-pet i pokazao ih, obasjavši ih svetiljkom:

- Odličan materijal, hoćete li? Zagarantovan kvalitet. I spremno za posluživanje, nije potrebno ni u mikrotalasnu stavljati!

Bacio sam ih u vazduh prema prvoj grupi. Bio je to melem za rane, ako smem tako da kažem. Hvala B... (dobro, ne smem preterivati), niko se nije setio da bi me mogli najpre ubiti, a onda u miru uživati u drogi. To su nedostaci senilnog mozga, pa je žeđ bila jača od jedinstva.

Uzeo sam još jednu vrećicu s injekcijama i bacio je na drugu stranu. Dobro, trebalo bi možda priznati da je bilo nečega ispravnog u tom gmižućem rasuđivanju - naposletku, možda ne bi svi dobili. Stoga je, barem delimično, pohlepa da se dočepaju injekcije i zabodu je mogla čak i biti opravdana.

Vođa je ostao razoružan, njegova se vojska raspala, a bitka još nije zapravo ni započela. I on sam se premišljao da li da zgrabi jednu injekciju, ali je u telu imao dovoljno zlobe da se kontroliše. Takva samokontrola gotovo je zaslužila moje divljenje, ali nisam mu dao divljenje nego udarac svetiljkom u glavu i to svom snagom koju sam skupio. Iskreno sam se nadao da sam ga ubio, ali moguće i da nisam, čovek ne uspe uvek u onome što želi.

Svetiljka je prestala da svetli. Nije važno. Znao sam put do izlaza. Bacio sam svetiljku na pod i, dok sam zavlačio ruku u vrećicu tražeći još jedan svežanj injekcija za jednokratnu upotrebu, vukao sam svog klijenta, čvrsto ga držeći za ručni zglob. Tek kad smo se našli dole, na rubu puta, primetio sam da sam ga držao ranjenom rukom.

Problem je sada bio naći taksi koji bi nas povezao zbog njegovog smrada.

Srećom, ja sam u svom prepunom novčaniku imao najbolji dezodorans na svetu.

23.

Operacija broj jedan: kupanje. Operacija broj dva: odseći mu kosu. Operacija broj tri: odseći mu bradu, koja mu je davala smešan izgled proroka, poput Džima Morisona neposredno pre smrti, kada je mislio da je vizionar i pisao, u svom vrlo mučnom egzilu u Parizu, onu nesvarljivu pesmu *Američka molitva.* Da, čuvam u glavi takve banalnosti. Da, i ja sam bio tinejdžer, ima li tu šta loše?

Samo sam se operacijom broj jedan lično pozabavio: on je poslušno seo u kadu, a ja sam ga polivao sve dok oko njega voda nije postala prljavija od crnog mora oko tankera *Prestiž* i dok nisam potrošio četiri mala hotelska sapuna. Već je pravi junački čin bio skinuti mu odeću i baciti je u kesu za smeće zajedno s mojim cipelama. Operaciju broj dva i tri obavio je berberin starog kova, kog nam je u sobu doveo predusretljivi (zahvaljujući dobroj napojnici) šef recepcije.

On je bio lud, nije bilo sumnje. Poslušan, stalno se smeškao, ali nije shvatao ništa što se oko njega događa. Lud ili glup, ili čak retardiran. U svakom slučaju, nije bilo do mene da ga procenjujem, ko nema mane neka prvi baci kamen, na kraju krajeva, valjda je nešto vredeo kad je zaslužio Grasino poštovanje i kad su ga oni iz klinike toliko hteli nazad.

Popušio sam cigaru, znao sam da to škodi zdravlju i da ne bih smeo, ali smatrao sam da sam to zaslužio. Zatim sam nazvao Kena da mu kažem *Misija obavljena.* Javila se Barbi, ili neka druga Barbi, čak joj je i glas zvučao kao da je plavuša, da li zbog oksigena ili hidrogena, to je već previše pitanja, i ona mi reče *Pričekajte trenutak, molim vas*, pa sam ja pričekao trenutak, više od trenutka, i palo mi je na pamet da verovatno plaćam pola dolara po impulsu, a impulsi su padali svake dve sekunde, ali i tako nije moj novac plaćao

taj prekookeanski poziv, zar ne?

Naposletku se Ken javio, *Gospodine Spinoza*? *Kako ste?* A ja samo što nisam rekao *Imam paket*, ali ipak nisam, rekao sam nešto drugo, a na drugoj strani linije na trenutak je nastupila tišina, pa sam zamalo pitao *Ken? Ken? Jesi li tamo, Ken?* No naposletku mi Kenov glas, pomalo promukao i, čini mi se, uzbuđen (je li to moguće?), dade potrebna uputstva, i reče mi da će mi najkasnije sutra poslati ekspresnom poštom sva potrebna dokumenta, kao i dve karte u poslovnoj klasi Britiš ervejza. Samo što nisam rekao *Britiš ervejz, oh ne, Ken, oni su gori od Er fransa*, ali sam pomislio da nema razloga da trošim svoju duhovitost na Kena. Biti previše velikodušan prema poslodavcu nikad nije bila dobra politika, svaki sindikat je to znao.

Ken me je još posavetovao da ne izlazim iz hotela, ali nije to ni morao da kaže, nisam prešao tolike milje da bih dopustio da mi klijent zbriše pred nosom.

Naručio sam hranu u sobu, dao sam portiru novčanicu od sto dolara da mi kupiti bocu *J&B*, i proveo celi dan i noć i sledeće jutro opijajući se, gledajući televiziju, pogledajući u onaj svoj lepi paket koji sam morao da izručim, s neustrašivim izgledom i priglupim smeškom, kako sedi na kauču ili na krevetu, gde god bih ga stavio, on bi tamo ostao, kao kakav Bambi. Kad sam shvatio da nije u stanju sam ni da jede, stavljao sam mu hranu u usta, pomagao mu da pije vodu, vodio ga da piški. Činilo se da je njemu svejedno je li gladan ili žedan. Pokušao sam s njim da razgovaram, ali sam odmah odustao. Odeven u prugastu košulju i svetloplavi pulover, somotske pantalone i mokasine, bez čarapa, još je manje nalikovao onom foto-robotu. Izgledao je manje štrkljasto, nos mu je bio izraženije kukast bez brade, lice mu je bilo manje zrelo, nekako neodređeno, a podbradak napola opušten, kao kod onih budista vegetarijanaca, koji se zbog odricanja od mesa stalno mlitavo smeše, bez srčanosti, bez snažnih nagona - dobro, dosadan si kao muva - ali i bez duše. I danas, ne znam zašto, ali ne podnosim budiste. Živciraju me, tolika dobrota može biti samo sumnjiva. Gori su čak i od hrišćana koji kažu da pružaju i drugi obraz, a u većini slučajeva ne pružaju nijedan, to je samo blef; međutim, budisti pružaju obraz, ruku, nogu i, ako ne pripazimo, u svojoj gorljivosti da ne budu nasilni i da budu srdačni sa svojim protivnicima, još će dati i našu ruku, *našu* nogu, *naš* obraz, *naš* vrat...

U sredu, u devet i četrdeset ujutru, portir je pokucao na vrata apartmana. Upravo je stigla pošiljka. Imali smo sat vremena da napravimo *ček-aut* iz *Holidej ina*, pre nego što napravimo *ček-in*, ali ne u Britiš ervejzu, neko je uslišio moje molitve, nego u kompaniji Tap Er Portugal, na *non-stop* letu Lisabon-Njuark, u *Ambasador klas*, oh Sem, da, da, Sem, Vaša milost to zaslužuje.

NJUJORK

Proizvesti Golema, to je opasan poduhvat;

kao i svako veliko stvaranje, dovodi u opasnost

život tvorca - međutim, izvor opasnosti nije Golem,

ni snaga koja iz njega proizlazi, nego čovek sam.

Geršom Šolem

24.

Na izlasku iz Njuarka čekala nas je limuzina i dva anđela čuvara kao poklon.

Ostao sam pomalo razočaran, računao sam na helikopter. Ipak, s druge strane, helikopterima ponekad zataje propeleri, a vazdušni saobraćaj na području Njujorka je daleko više kontrolisan nakon 11. septembra. No kako god se uzme, do Hadsona je putovanje trajalo samo sat i po, dva.

Vozač i njegov kolega izgledali su kao klonovi, obojica krupni, s tamnim naočarima, u tamnim odelima, kratke kose i sa slušalicama u ušima. Bili su u skladu s limuzinom, za razliku od nas.

Video sam obrise njujorških krovova, koji više nisu toliko stremili u nebo otkako je Empajer stejt bilding ponovo najviša građevina; ali to nije bilo važno, gledan iz daljine, Menhetn će uvek biti veličanstven.

Tek sam sad shvatio koliko mi je nedostajao. Nedostajale su mi šetnje po ulicama s mnogo ljudi, nedostajala mi je para koja izlazi iz ventilacije metroa, nedostajalo mi je mimoilaženje, u deliću sekunde, s Latinoamerikancima, Ircima, Kinezima, crncima, vanzemaljcima, čak i s bradatim Hasidima, sa šeširima i dugim kaputićima i uvek s onim konspirativnim izrazom kao da mobilnim telefonom razgovaraju lično s Talmudom. A i žene. Nedostajale su mi žene.

Nedostajali su mi široki pločnici, cementni blokovi s prikladnim prostorom za šetnju gde je jedina opasnost bila naleteti na nekog Grka koji prodaje ubojite vruće pse za dolar i po i koji nas može izvređati na jeziku Platona, Aristotela, *girosa.*

Nedostajali su mi sendviči puni majoneza i senfa, koji su se u Njujorku, u nekim

delikatesnim radnjama, još mogli naći, uprkos paklenoj opsednutosti zdravim dijetama koje su poharale svet gore nego Al Kaida. Nedostajale su mi šetnje gradom u kom su pravci bili jednostavni i gde je jedina vidljiva priroda bila ljudska, nedostajalo mi je da me vređaju i da odgovaram na uvrede, a zatim, nakon pet sekundi, više ničeg ne bi bilo, samo govorna vežba za pročišćenje grla i bronhija.

Nedostajale su mi karte s pedeset odsto popusta za dnevne mjuzikle, nedostajalo mi je da se nerviram dok čitam uvodni članak u *Postu* i komentarišem naglas šta *ti tipovi misle da su, čuvari hrama?*

Nedostajalo mi je da mi donesu još kafe, a da to ne moram da tražim ni platim. Nedostajalo mi je *hagel* pecivo od luka sa sirom za mazanje, dostavljači na biciklima koji voze u suprotnom smeru, ludaci koji prodaju Boga na ulicama - i budale koje ga kupuju. Nedostajao mi je grad koji su svi smatrali centrom sveta i koji je, slučajno, zaslugom svojih stanovnika to i bio. Nedostajao mi je osećaj da sam kod kuće, da hodam ulicama najlepšeg ružnog grada na svetu.

A za nekoliko sati, možda još večeras, moći ću sve to da radim. Neću otići u svoj stan, ne ove noći. Nakon svega što mi se dogodilo, osećao bih se vrlo usamljeno. Izgubiću glavu, napraviti nešto nesmotreno i pojesti tri prsta debeli odrezak, od onih koji još uvek muču, a onda otići u neki hotel da prespavam, kao turista, možda u *Valdorf astoriju*, zašto da ne? Sad sam imao novca. Novac, ta snaga koja pokreće svet. Samo je trebalo da ga predam, sravnim račune i, hop, bio sam slobodan čovek.

On možda nije bio slobodan čovek, a ne bih se nimalo čudio da ga očekuje dijeta elektrošokova i boravak u ludačkoj košulji. Ipak, nije bilo razloga da se osećam kao okrutni lovac koji odvodi Snežanu u šumu, jer njemu će sasvim sigurno biti mnogo bolje u klinici, gde znaju kako se postupa s ljudima poput njega, nego u onom odvratnom tunelu u Lisabonu gde je smrt bila hleb naš nasušni. U to nije moglo biti nikakve sumnje, zar ne? Naravno da ne. Kog sam se đavola onda osećao kao okrutni lovac koji odvodi Snežanu u šumu?

Bio mi je potreban odmor, tako je. Kupka u apartmanu u hotelu *Valdorf* odrezak u

nekom dobrom restoranu, noć u *kingsajz* krevetu, možda čak da zatražim od portira da mi dovede neku djevojku, ne treba štedeti na troškovima, sada sam bio bogat čovek, jednu od onih luksuznih, koje već dođu naduvane, da mi pomogne u opuštanju. Neka mi Grasa oprosti, ali muškarac katkad ima potrebe koje žena ne može da shvati, već samo dovoljno naduvana lutka.

I onda bih se, da, mogao pomalo vratiti u normalu. I možda razmotriti mogućnost da opet odem u Moatize, zašto da ne?

* * *

Niko od nas dvojice nije ništa rekao kada smo ušli u tunel, prolazeći ispod voda Hadsona, a ni kad smo izronili u Menhetnu, ni kad smo prošli Bronks, ni kad smo ušli na međudržavni autoput 90, ni kad je saobraćaj postao gušći, ni kad smo skrenuli na lokalni put, ni kad smo prošli kraj zelenog drvoreda koji je pratio Hadson u smeru severa, prema Kanadi.

Nakon dva sata prepoznao sam mali lokalni put koji je vodio do klinike. Radnik s kacigom i fluorescentnim prslukom dao nam je znak crvenom zastavicom: iza njega, nasred puta bila je zaustavljena mala dizalica.

Limuzina se zaustavila. Radnik dade znak vozaču da spusti staklo, ali ovaj nije poslušao. Radnik se nasmešio, s rukama iza leđa, opušteno, njegov je izraz lica govorio da samo želi da nas obavesti o tome da su radovi na putu, da bude ljubazan. Telohranitelj je prineo dva prsta reveru sakoa i rekao nešto u mali odašiljač koji je onde bio pričvršćen. Videvši to, radnik se uozbiljio, izvukao magnum iza leđa i zapucao. Staklo je bilo neprobojno, ali magnum je magnum - pri petom pucnju prozor je popustio i iz vozačeve glave šiknula je krv. Telohranitelj je otvorio vrata na drugoj strani, zapucao iznad krova automobila i pogodio radnika u vrat, pre no što ga je pokosio rafal koji je došao iza jednog drveta. Napadač je krenuo prema limuzini i ja sam ga prepoznao, uprkos zaštitnoj kacigi: O'Rajli.

Na dizalici su bila još dvojica, s *uzijem* prebačenim preko ramena. Prilazili su limuzini, a ja nisam mogao da učinim ništa drugo nego da zaključam vrata i molim se da nas žele žive. O'Rajli je na trenutak pogledao kroz prozor, kao da se boji da nam se približi. Osećao sam se čudno, kao da me nije video, jer je bio usredsređen na proučavanje lica moga pratioca. O'Rajli je polako podigao mitraljez i uperio ga u nas. Peh, nisu nas želeli žive.

Staklo će izdržati prvi rafal, procenio sam. A zatim će biti kako Bog hoće. Bilo je tu nešto čudno: pogledavši O'Rajlija, moglo se gotovo reći da je on stajao s pogrešne strane automata *uzi.*

Tupi zvuk, poput čepa koji izlazi iz boce šampanjca, i jedan je radnik pao. Još jedna boca otvorena, i drugi se takođe našao na podu. O'Rajli je uzbunjeno pogledao oko sebe. Imao je sreće, jer se okrenuo baš u trenutku kad mu se crvena tačka našla na čelu, kao da se odjednom, od oca i prerušenog ubice preobratio u hinduizam. Metak ga, međutim, nije ubio, samo mu je razneo rame.

- Ne može tako - zacvilio je. - To je bogohuljenje. Bogohuljenje...

Skoro da mi ga je bilo žao; samo još nekoliko sekundi i on bi uspeo u svojoj nameri. Odnosno, nekoliko sekundi manje oklevanja, i uspeo bi u svojoj nameri. Imali su pravo Hindusi: kada neko želi nešto da učini, nikada ne sme da okleva.

25.

Prizor je bio pomalo teatralan. Nalazili smo se u Kenovoj kancelariji, a Ken je nasmešeno lepršao kako kakav šef sale, suviše naelektrisan da bi bio miran. Ja sam sedeo pored nestalog, koji je sada, zahvaljujući meni, ponovo pronađen, krotak gotovo kao govedo, i savršeno izvan svega što se oko njega zbiva. O'Rajli, držeći se za ono što mu je ostalo od desnog ramena, gubio je krv i mrljao dotad neumrljan Kenov kauč i tepih. Međutim, činilo se da to Kenu uopšte ne smeta: *danas slavimo*, govorile su njegove oči, *a danas je poseban dan.*

Na vratima, brat blizanac ubijenog vozača i telohranitelja, automatska puška nehajno prebačena preko ramena, prikladno odeven u crno, pa neće morati da se presvlači za bdenje nad mrtvacem. Pomislio sam da mu priđem i pocepam mu rub sakoa, objašnjavajući mu da je to tradicija. No pomislio sam i da to ne bi bilo zgodno, ko zna, možda je on mrzeo svoje preminule klonove, pa sam se mudro priklonio toj drugoj pomisli.

Barbi je ušla, sveža i bela, rekao bih kao zelena salata kad bi zelena salata, osim što je sveža, bila i bela. Nosila je poslužavnik s kafom i sokovima. Pitao sam se da li su televizijske serije te koje kopiraju ovakve mini suknje iz pravih bolnica ili to stvarnost kopira kliničku modu iz televizijskih sapunica. Barbi mi se nasmešila, što nije ništa značilo, jer se na isti način smešila Kenu i O'Rajliju. Činilo se da ne primećuje kako joj ovaj prlja tepih. Verovatno to ona neće čistiti, za to su sigurno imali kakav par Filipinaca ili Meksikanaca. Barbi mi je pružila šoljicu, dopola je napunila i izašla, lepršavija od leptira pre nego što ga iglom zabode neki kolekcionar lepidoptera u svoj najdraži album.

- Bogohuljenje - O'Rajli je zvučao kao pokvarena ploča, iz onog doba vinilnih

ploča koje su se još mogle izgrepsti. - Bogohuljenje... Ne smete to da radite... To je bogohuljenje...

Pogledao sam Kena, koji se, izgleda, nije čudio O'Rajlijevim rečima. *Šta on želi da kaže tim bogohuljenjem*, upitah, ne otvarajući usta.

- Otac donekle ima pravo - reče Ken. Dakle, O'Rajli je zaista bio otac. - Ali, sa strogo religijskog stanovišta, svaka je nauka bogohuljenje.

- Ne smete to činiti s... Ne smete...

Ken se na trenutak uozbiljio, što se obično događalo vrlo dinamičnim ljudima, ili u visokom stepenu uzbuđenja. Nagnuo se nad O'Rajlijem, ruke oslonio na rukohvate naslonjača, kao da radi sklekove nad njegovim mlitavim telom:

- Činiti šta, oče? Ubiti ga? To biste vi hteli, zar ne? Ne, mi ga nećemo ubiti. Naprotiv, trudićemo se da ostane živ.

O'Rajli spusti glavu. Osećao se pobeđeno. Koliko mu je još života preostalo? Ni sat vremena, ako nastavi da gubi krv u ovom ritmu.

- Ne smete to činiti s Isusom...

Mogao sam zapravo predložiti Kenu da pozove hitnu, a i policiju, kad već drži telefonsku slušalicu. Međutim, nešto mi je govorilo da moje mišljenje o ovom slučaju nema nikakvu važnost. A zašto bi i imalo? Na kraju krajeva, ja sam bio samo radna snaga, dobavljač koji je upravo obavio svoju dužnost i sada čeka da dobije dogovoreni ostatak love, eventualno im ispiše potvrdu, uvećanu za iznos PDV-a...

O'Rajli, ne. Otac je, uprkos tome što je na samrti, bio sagovornik. Sagovornik, strašan protivnik kome je pretilo izumiranje - kako je Ken tome mogao odoleti? A ja sam, umesto da dajem uzaludne predloge, upitao:

- Isus?

Ken obrati pažnju na mene, ali nije se naljutio, pre je izgledao zadovoljno, jer ja nisam skretao razgovor s teme. Smeškao se kao učitelj koji je upravo srušio sve učenike

koje ne voli i pronašao jednog s kojim bi vredelo popričati na latinskom.

- Isus, da. Otac ima pravo. Niste to znali, gospodine Spinoza? Čovek koga ste uspeli da nam dovedete, za šta smo vam večno zahvalni, možete zaista verovati u ono *večno* je Isus.

Učinio sam ono što bi svako normalan učinio da mu kažu nešto takvo. Namrštio sam se:

- Isus?

Ken klimne glavom: aha, aha.

- *I... sus?*

- I skidam vam kapu, vi ste uspeli ono što desetine drugih nisu, a to je da ga izvučete iz rupe. Već je bilo vreme.

- Hm... Hvala.

- Moram priznati da smo i mi krivi. Dugo nam je trebalo da shvatimo da se služimo pogrešnom metodom. Sve dok nismo unajmili vas. Moje kolege nisu baš verovale, ali ja, gospodine Spinoza, ja sam bio jedan od vaših najvatrenijih pristalica od prvog trenutka. Rekao sam im: Jevrejin, trebamo Jevrejina. Zapravo, to je bilo očito. Uostalom, klin se klinom izbija, zar ne?

- Ovaj... - hteo sam reći jadnik, ali sam se oprezno zaustavio. - Ovo... je Isus?

- Hrist. Isus Hrist lično. - Ken je uživao u ovom razgovoru. Odnosno, uživao u sebi. Uživao da sluša sebe. - Kao u policijskim filmovima. *My name is Christ, Jesus Christ.* Božji sin glavom i bradom.

- Mislio sam da je umro na krstu.

- I vaskrsao, gospodine Spinoza. Znam da to nije vaša uža specijalnost, ne trudite se. Umro je i... vaskrsao. Nakon smrti, tri dana nakon smrti, čovek je vaskrsao. Jevanđelja se u tome u potpunosti slažu, ko bi rekao? Verniji su činjenicama nego većina današnjih novina. To je neverovatno. Ili, možda, nije.

- Ah. - Pokušao sam da složim ono što sam znao o hrišćanstvu. - Ali... zar nije otišao u nebo?

Ken uperi prst u mene.

- Gospodine Spinoza, vaš narod ne veruje u nebo. Zašto govorite o nebu?

Oglušio sam se o to „vaš narod". Kakav vražji narod! I upitah, što sam naivnije mogao:

- Onda znači, nebo ne postoji?

- Možda postoji, možda ne postoji - Ken će filozofski. - Ali izvesno je da je *on* ostao ovde. Na Zemlji. Možete li to da zamislite? Lutao je planetom do današnjih dana.

Zavrtelo mi se, kao da sam se dvadeset puta okrenuo naglavačke na vozu smrti. Nešto su mi stavili u kafu, pomislio sam. To je mogla Barbi... Bilo je to moguće, ali ja još nisam popio ni gutljaja, a sad tek neću ni popiti, bolje sprečiti nego lečiti, odnosno ko je oprezan, umire od starosti. Ali ubrzo ću otkriti da ubuduće neće od starosti umirati oni koji su oprezni, nego će od starosti umirati siromašni.

Ne, nisam zbog nekog narkotika osećao vrtoglavicu, nego zbog onoga što je Ken govorio. Ljudski mozak ima granice do kojih može da prima informacije, morale bi se davati na kapaljku, zbog opasnosti od prekoračenja doze. A ja sam u tom času bio običan udav koji pokušava da proguta vola u samo jednom zalogaju. Problemi s varenjem bili su više nego očigledni.

- Želite li da mi kažete... - glas mi je bio kao iskrivljeni megafon unutar glave - da je ovaj... ovaj... - Pokušavao sam pronaći pravu reč. Ali koja je reč bila prava? - Ovaj nesrećnik... Isus *Hrist*?

Ken se držao očinski pred mojom poteškoćom da asimiliram informaciju.

- Teško je u to poverovati, zar ne? Božji sin lično. Savršeni dva u jedan, šampon i regenerator u samo jednoj ambalaži. Zaražen ljudima od krvi i mesa, sposoban da krvari, prazni creva, oseća apetit, ali s Božjim dodirom, obdaren jedinim dobrom koje nam je do danas uskraćeno.

- A to je?

Ken je pokazao mrvu nestrpljenja u glasu. Čak je i strpljivi profesor mogao izgubiti strpljenje s najglupljim učenicima.

- Besmrtnost, naravno. Šta biste drugo hteli, Sem? - I, malo raspoloženiji, oslovivši me imenom: - Sad kad više nema tajni između nas, mogu vas zvati Sem, slažete se?

- Naravno. A kako ću ja vas zvati?

- Može Ken.

I tu moj bol u glavi prođe. Osetio sam kako mi dašak euforije osvežava neurone. Ma kako neverovatne bile stvari koje sam čuo, ništa nije bilo tako neverovatno kao ta podudarnost: čovek se zaista zvao Ken!

- U redu, Ken.

- Bogohuljenje... Bogohuljenje...

Ken digne oči prema nebu i sklopi dlanove:

- Oh, zaćutite, oče! Već ste dosadni!

- Dobro, Ken - prihvatih, trudeći se svom snagom da ne izgledam impresioniran. Sem Spinoza, *super kul* detektiv. - On je Isus i besmrtan je. A zašto je to važno?

Ken raširi ruke, kao da je na krstu.

- I te kako je važno, Sem. To znači da bismo sada i mi mogli biti besmrtni.

- Ne vidim kako...

- Koje je najveće otkriće poslednjih decenija, Sem? Koje?

- Ne znam... Presađivanje bubrega? Novi tretmani zaraženih HlV-om? Ili?...

Ken odmahne glavom. Imao sam priliku da dobijem dobru ocenu, ali sam je sramotno propustio.

- Genom, Sem. Genom. A sad napokon, uz pomoć ovog gospodina, možemo dekodirati genom besmrtnosti.

- Ah.

- Znate šta je genom?

- Pa...

- Genom je, da tako kažem, knjiga života koja je napisana u našem telu. Otprilike je ista kod svih živih bića, teško mi je to reći, ali imamo skoro iste gene kao pas, majmun, muva. To su dvadeset tri hromozoma s hiljadama gena, a svaki gen sastavljen je od eksona i svaki ekson od kodona, i tako dalje, ne želim vas gnjaviti suviše stručnim pojmovima. Znate li koliko je velik genom?

- Jako je velik? - usudio se Sem da rizikuje.

Nije to bio neki rizik nego tek izmotavanje lošeg učenika: s obzirom na Kenov ton, to sranje od genoma bilo je ili veoma veliko ili veoma malo, pa sam imao pedeset odsto šanse da pogodim.

- Tačno. Veliki je kao osamsto Biblija, Sem. Osamsto Biblija! A upravo to i jeste genom: Biblija u kojoj možemo pronaći ključ života, ako znamo da je ispravno pročitamo. Zaboravite na kamen mudraca, pretvaranje kamenja u zlato zanima samo onog ko nema dovoljno zlata, ili ko ne zna kako da do njega dođe na najbolji način, a to je krađa. Žalosno je reći, ali nerazumna potraga za kamenom mudrosti otkriva tek nedostatak ambicije kod generacija pre naše. Besmrtnost, Sem, besmrtnost. Besmrtnost je sada važna.

- Ali meni nije jasno - uporno ću ja - kako ovaj jadnik može biti Hrist. Ako je on besmrtan, i Božji sin, i sve to, ne bi li trebalo da bude više... *mudar*?

Ili bar manje idiot, pomislio sam.

Ken me blagoslovio svojim fantastičnim zubima i ja sam osetio da će me, uz malo sreće, možda pustiti na drugi ispitni rok. Možda me čak i ne ubije na kraju ove lepe lekcije.

- Imate pravo, Sem. Ali on nije uvek bio ovakav. U početku je bio vrlo lucidan, na određen način, jasno. Govorio je u parabolama i sve ukazuje na to da je imao vrašku sposobnost argumentovanja. Ali posle...

- Bogohuljenje... To je bogo...

- Ljubav prema ljudima, njegova čuvena Ljubav prema Čovečanstvu, to ga je dotuklo. Pretpostavljamo da je izgubio razum negde u 10. veku (nakon svog rođenja, naravno, ha, ha), a i tako je dosta toga izdržao. Zamislite, Sem, biti hiljadu godina sam i gledati kako ljudi oko njega umiru od upale pluća, od kuge, od obične infekcije prsta, od starosti, ljudi koji su vam prirasli srcu, komšije, prijatelji, ljubavnice, deca...

- Imao je *decu*?

- Naravno. Sa svojom dragom Marijom Magdalenom.

- Pa zar nisu bila besmrtna?

- Neee. Živela su malo duže od drugih, jasno, ali svejedno, tužne li sudbine, manje od svog tate...

* * *

I sssvi sssu ossstarili, ssshvataššš? Najpre Marija Magdalena, iako je dugo žžživela, provela je sss njim gotovo dva veka, ali je pred kraj života već bila sssasvim issscrpljena, nije mu mogla biti drugo nego prijateljica, pratilja, mudra i zabavna baka koja katkad, iz zabave, ode na neki mini tečaj tanga i bolera. Marija Magdalena rodila je dve kćeri, zanimljivo je da sssu one od oca nasledile izvesssno „trajanje", ali je majčin hromozzzom X bio dominantan, jer je sssvaka kćer posssle rodila kćer, i tako dalje, nikad sssina, sssamo kćeri, i dosssta sssu dugo živele prema ljudskim kriterijumima, no bio je to sssamo trenutak prema božanskim kriterijumima, a On ih je gledao kako umiru, nije mogao nišššta da učini i sssvaki put mu ssse ssslamalo sssrce. Osssim toga, On nije sssmeo da ossstane dugo na jednom messstu, ljudi bi ssse počeli čuditi, čak i hrišćani, pogotovo hrišćani, mogao bi ssse On gromko nasssmejati toj ironiji, ali nije mu bilo do sssmeha, počeli sssu sssumnjati da je čarobnjak kog je ssstvorio Antihrist, a nekad su ljudi sssmatrali da je lomača najbolji lek za takve paklene boleššštine: apostazzzija, herezzza, vračanje, i

tako je još jedan ženski potomak, njegov i Marije Magdalene, izgoreo na lomači zbog besssmissslene i tragikomične optužbe da ssse sssjedinila s đavolom... I sssrce mu ssse sssve viššše ssstissskalo, gledao je ratove, pljačke, sssilovanja, brutalna unišššštenja za koja su bili sssposssobni sssvi koji sssu podučavali o dobru, svojem i tuđem. Video je Tatare preobraćene u budizam kako na komadiće režu russsku decu, video je hrišćansske vojnike kako kuvaju žive mačke u trbusssima tatarskih žena koje su sssilovali i ubili, video je hrišćane izbezumljene u potrazi za glinenom posssudom iz koje je on popio possljednje kapi vode pre no šššto sssu ga pribili na krssst (a vic je u tome da je tu vražžžju possudu odmah iduće nedelje razzzbio neki Pilatov rob koji je imao ssstaklene ruke), video je ljude od vere kako haraju mirnim messstima od Evrope pa sve do njegove rodne zemlje, i kako se prepušššštaju najodvratnijim požudama - ali deca, Gossspodine? - i sssadissstičkoj žeđi za krvlju (tako da božansski markiz nije kriv, on će ssse roditi tek nekoliko vekova kasssnije), i sssve to u ime mira i ljubavi, u ime Boga! Video je kako ssse u uši vladara u sssvetu uliva više otrova nego dobrih sssaveta. Video je plodne zemlje na kojima sssu ssseljaci koji sssu ih obrađivali umirali od gladi. Video je crnu kugu kako odnosssi cele narode, a lek je bio tako jednossstavan: oribati pod u kolibama, ssspaliti bolesssne životinje, jesssti sssirov luk, ne piti vodu iz nekih bunara, te ssse lako mogla izbeći katassstrofa. Video je kako je zaboravljena lekcija o dobrom čoveku iz Sssamarije, koji je propovedao da ssse prijateljssstvo i sssavez ne učvršćuju krvlju nego konkretnim delima, i video je vojnike kako na kolac nabijaju sssvoje kolege, a trebalo je, u najboljem ssslučaju, okrenuti oružžžje protiv sssvojih šššefova... Video je mnogo toga, čuo mnogo toga, prožžživeo mnogo toga - sssve dok njegov duh nije učinio ono šššto njegovo telo nije moglo: zatvorio ssse. Zatvoreno zbog radova. Ugasssio ssse.

* * *

- Tužna priča, zar ne? - reče Ken veselo kao ptičica. Čak je zacvrkutao: - Jadan Isus, tako usamljen, žrtva svoje Ljubavi prema Čovečanstvu, tako napušten, ne jednom, ne

dvaput, ne triput, nego hiljadu puta, milion puta. Napustili su ga upravo oni koje je on hteo da zagrli.

Neko je pokucao na vrata. Je li to opet Barbi? Još nisam popio kafu. Zapravo, nisam je čak ni počeo piti, a sada je više i ne mogu piti, verovatno se ohladila.

- Ah - reče Ken razdragano - dobro došla, draga moja prijateljice. Pretpostavljam da već poznaješ naše goste. Oca, detektiva Spinozu...

- Zdravo, Sem - na zvuk Kjarina glasa postao sam nervozniji nego što sam hteo. - Zdravo, oče. Boli li vas jako? Želite li da vam ublažim bol?

O'Rajli više nije imao krvi, barem ne u licu. Stisnuo je usne i nešto procedio kao da je progutao upaljenu cigaretu pa sad izbacuje oblak dima. Možda mu je namera bila da pljune na Kjaru. Uzalud. Jedino su još njegove oči pokazivale znakove života, odnosno ne toliko života koliko mržnje, mržnje, mržnje.

- Zdravo, Kjara - promrmljah. Ja nisam imao zdrobljeno rame, pa sam mogao sebi priuštiti taj luksuz da se ponašam civilizovano.

Kjara poljubi Kena u usta i sede do mene. Zatim mi se nasmeši:

- Onda, Sem, to se sada tako radi?

Nisam shvatio:

- Tako se radi? Tako se radi, šta?

- Ne pravi se nevinašce, ujače Sem, jer ti to ne pristaje. Čula sam da si upoznao moju sestričinu u Mozambiku. I to u biblijskom smislu. Sav si vrag, Sem.

Napravio sam izraz kao da ništa ne shvatam, jer zaista i nisam shvatao:

- *Sestričina*?

- Daj, Sem, nemoj mi reći da nisi znao da je Grasa moja sestričina.

Ne, nisam znao. Ti mi nisi ništa rekla. Zašto? Posle sam shvatio da stvar nije toliko u tome zašto mi to nisi rekla nego zbog čega bi mi to uopšte rekla. Zapravo nije bilo nikakvog razloga da mi to kažeš. Ali mogla si mi to reći. Poštedela bi me da zamalo

doživim srčani udar.

- Vrlo smo različite, zar ne? Ona je kao moj negativ... Ali čula sam da fantastično radi s tom jadnom decom...

Ti, njen negativ? Ja bih pre rekao da si ti njen obrnuti pozitiv. No nisam ništa rekao. Nije bilo ni mesto ni vreme, pogotovo ne s onim komandosom u odelu i kravati kraj vrata, s mitraljezom i tamnim naočarima.

Kjara napravi grimasu:

- Verovatno je veoma bolno davati krv da bi se pomoglo deci... Osim što je to uzaludan napor. Pa dobro, malo im odgađa sudbinu... Ako je to čini srećnom, ko sam ja da je kritikujem?

Ken je prekine likujući:

- A to je samo krv jedne čukun-čukun-čukun-čukununuke njegove najdraže prostitutke, shvatate li, Sem? - I okrenuvši se prema Kjari: - Bez uvrede, draga.

Kjara stavi ruku na Kena, a ruka je govorila: *Nema nikakve uvrede, dragi.*

Kako je bilo lepo uzajamno razumevanje između ta dva cinična stvorenja, nemilosrdna i lepa poput plastičnih lutaka u izlogu sa sadomazohističkim erotskim artiklima. Pozlilo mi je.

- Zamislite sada - nastavi Ken - šta bi se moglo napraviti s pola litre njegove krvi, čak i da mu ne uspemo odgonetnuti genom.

Nisam ništa rekao, ali Ken je verovatno pročitao moj izraz neverice, jer je nadodao:

- Da, njegova krv. Je li vam poznata rečenica *Pijte, ovoje moja krv*? Naravno da vam je poznata. Tako je čuvena da za nju znaju i Jevreji. Bez uvrede, Sem.

Bilo mi je žao Kena. Očito je bio jedan od onih rastresenih rasista koji su stalno govorili da nisu rasisti, ali *moramo shvatiti* da je neosporna činjenica da su crnci u Harlemu ovakvi, da su Jevreji iz Bruklina onakvi, da su Kinezi iz Kineske četvrti svakakvi, i verovatno je često govorio „bez uvrede" pre nego što je postao direktor, ili upravnik ili

predstavnik za odnose s javnošću ili šta god da je već bio u toj klinici. Jadnik.

I uprkos mojem sažaljevanju, on je i dalje bio sav oduševljen:

- Zašto ljudima treba poezija? Je li to zato što vole da komplikuju? Recite mi, Sem, vi ste detektiv. Ovo nije nikakva metafora, ovo je *doslovno* tako! Isus, velik čovek, Božji sin, i sve ostalo, nije uspevao da čini čuda.

- Ne? - upitah ja samo da nešto kažem.

- Priča o umnožavanju hleba? Izmišljotina! Pretvaranje vode u vino? Izmišljotina! Hodanje po vodi? Sve je to izmišljotina! Ah, ali vaskrsnuće Lazara i lečenje bolesnika, to već nije bila izmišljotina. Kap njegove krvi i, hop, bili su kao novi. Čak snažniji, barem neko vreme. Odlična reklama. Jedini problem bio je što je nakon toga gospodinu Isusu, *dečaku Isusu* bilo loše kao trudnici kad je uhvati mučnina ili postporođajna depresija. Zato neka apokrifna jevanđelja govore o strašnom mamurluku Gospoda... To je nepravedno, ali kako na drugačiji način objasniti njegove duge migrene?

Ken je imao pravo. Svako tumači ponašanje drugih pod svetlom vlastitih kodova, a mamurluk zbog noći lumpovanja u Galileji bio je lakše shvatljiv, s obzirom na mentalni sklop toga doba, od krize anemije jer je Isus darovao nekoliko decilitara krvi Crvenom krstu.

- Bogoh...

Ken se okrene prema O'Rajliju. Podignuo je glas kao da govori starcu koji slabo čuje.

- Još ste ovde, oče? Zaista mislite da je grozno to što želimo da učinimo? A ono što je on činio celog života, to nije grozno? Mogao je toliko toga dati, a na kraju nije dao ništa, osim onom idiotu Lazaru, koji je izabran s manje kriterijuma nego kandidati za kakav *rijaliti šou.* Još ih je pola tuceta izabrao, kao i jednu ljubavnicu, pretpostavljam dobru u krevetu, ali kratke pameti. (Bez uvrede, Kjara.) I jedan dug život koji vi želite da okončate, a mi, naprotiv, želimo da se nastavi. Zato što mu mi nećemo nauditi. Nimalo, on će naprotiv živeti kao nikad do sad, lepo ćemo se prema njemu ophoditi, uživaće kao

kralj. Sve do kraja života (to se samo tako kaže, nemojte se odmah plašiti) neće mu faliti bojice i bojanke, nije li tako draga. Sama se Kjara ponudila da se u početku brine o njemu. Na kraju krajeva, oni su familija, a neće mu nedostajati ni lepe žene da ga hrane, stavljaju mu hranu u usta i čak, ako bude za to zainteresovan, učine još štogod za njega, mada sumnjam, sve ukazuje na to da je postao impotentan tamo negde u devetom veku...

Ken je zaista bio u zanosu. I sam sam osetio potrebu da popijem čašu vode nakon tog govora. Ali suzdržao sam se, ko zna šta su stavili u vodu.

- Jedino šta ćemo od Isusa tražiti, oče, biće da s nama podeli, da *napokon* podeli s ostalim ljudima blagoslov koji mu je dodeljen. Da li je to mnogo? Mislite li i dalje da smo mi čudovišta, oče?

- To je protiv zakona B...

- O, baš ste dosadni, oče. - Ken je malo otkopčao okovratnik. - A vi, Sem? I vi mislite da smo čudovišta? Ili mislite da smo dobročinitelji? Ne mislite li da je nepravedno da ovaj čovek poznaje tajnu besmrtnosti, ima u svom telu ugrađen genom *besmrtnog života* i čuva ga sve vreme samo za sebe? Ne čini li vam se to pomalo sebično, Sem? Ne čini li vam se to malčice, bez uvrede, *semitski*?

- Pa...

Pokušao sam da odmerim reči. Telohranitelj pokraj vrata već me je dovoljno živcirao. Da imaju telohranitelje napolju, u slučaju da nas neko napadne, to bi bilo u redu. Ali zašto im je bio potreban telohranitelj u kancelariji, ako je O'Rajli očigledno već bio izbačen iz igre? Nije li logičnije da telohranitelji stoje napolju, odakle bi mogla da dođe stvarna opasnost? Poslednji put kad sam bio u toj kancelariji, bili smo sami Ken i ja, a sad je ovo izgledalo kao Ujedinjene nacije tokom sajamskog dana.

- Pretvorili smo se u uho, Sem.

- Pa... Ne znam do koje mere je legalno koristiti genetski kod...

- Genom...

- Genom ovoga... *Gospodina.* Koliko sam čuo, već postoji dosta polemika oko

manipulacije ljudskim genima, oko toga da li je kloniranje etično, itd., a šta bi tek bilo s manipulacijom božanskih gena. Ne znam... Ako je genom, kako kažete, jedna knjiga...

- To je knjiga, Sem, verujte mi.

- Ako je to knjiga, zašto je onda ne bismo samo pročitali kao knjigu? Da saznamo više o nama ljudima, ali bez namere da...

Ken me je prezrivo ošinuo pogledom, te sam shvatio da će mi opet dati do znanja kako sam loš učenik.

- Probudite se, Sem. Čemu služi dekodiranje genoma ako ne nečemu korisnom? Genom je knjiga, da, knjiga. A jeste li poslednjih godina otišli u neku knjižaru? Kladim se da niste. Reći ću vam kakve su današnje knjižare: to su izlozi priručnika o tome kako se šta radi. Probudite se, gospodine Semjuele Spinoza. Više niko ne kupuje knjige zbog čistog užitka čitanja. Police knjižara i supermarketa pune su knjiga o samopomoći, knjiga koje jesu ili se pretvaraju da jesu korisne i praktične, to su uputstva za konkretan život dečaka i devojčica. čak i sve ostale knjige danas se moraju pretvarati da su samopomoć. Da li ste videli naslove? *Priručnik o lovu i ribolovu za devojčice. Budite vi sami. Žene bi trebalo upakovati s knjižicom uputstava.*[19] *X ideja za promene. Kako smršati bez dijete. Razvijte mišiće bez napora. Naučite da volite. Otkrijte dete u vama. Više i bolje o Dobrom i o Boljem. Istina na koju imamo pravo. Muškarci su s Marsa, a žene s Venere. Kako voditi ljubav s crncem a da se ne umorite. Preuzmite kontrolu nad svojom Sudbinom. Zatvorite oči i progledajte. Seks i Grad. Priručnik o psihičkoj samoodbrani. Naučite da budete srećni. Ponovo živeti.* Itd. Zajedničke osobine? Sve te knjige prodaju načine na koje možemo menjati telo i glavu s najmanje moguće napora. Instant mudrost, instant lepota, instant sreća. Niko ne želi da sluša kako mora da radi, ljudi žele da znaju kako mogu da izbegnu rad. Niko ne želi da mršavi vežbom, svi žele da smršaju odmah. I znaš šta još, Sem? Imaju pravo.

- Imaju?

19 Aluzija na roman portugalskog autora Manuela Žorža Marmela (Manuel Jorge Marmel) *As mulheres deviam vir com Livro de instruções*, Campo das Letras, Porto, 2000. - *Prim. prev.*

- Ako imaju novca da plate te usluge, imaju pravo i da očekuju da im se pruže takve usluge. Takav je ovaj novi svet, Sem, i prekasno je za povratak unazad. Niko ne želi da nauči kako da se nosi sa smrću, kako da mirno pogleda u lice smrti, prihvati smrt kao nešto prirodno u životu. Ljudi jednostavno ne žele da umru, i tačka! A naša je dužnost, naša je moralna dužnost da im damo ono što žele.

- Ako budu mogli da plate - dopunim ga.

Ken slegne ramenima.

- Naravno, ako budu mogli da plate. Nema besplatnog ručka, zašto bi bilo besplatne besmrtnosti? Ne mislite li da je to pravedno, Sem?

Bilo je to retoričko pitanje. Koliko sam mogao da shvatim, taj je razgovor bio jednosmeran. A ja na muci. Imao sam druge brige, prvenstveno *Kako izaći živ odande.* Da, u tom bi mi času dobro došla knjiga s takvim naslovom.

- Dakle, ako sam dobro shvatio, Ken - pokušao sam da izgladim hrapavost u glasu, ali ona je uporno tamo ostajala. - Vi u ovoj klinici nameravate da pročitate Isusov genom kako biste mogli napisati *bestseler* pod naslovom *Kako ostati u formi tokom dve hiljade godina...*

- Ne baš - odgovori Ken sanjalački. - Više smo mislili o nečemu tipa *Kako ostati u životu tokom dve hiljade godina...*

- Ah - izustih.

- I ne mora da bude *bestseler.* Prave stvari u životu ne mogu biti pristupačne svim ljudima.

- Mislite na život, konkretno...

- To ste vi rekli, Sem.

- Ali vaši... *klijenti*, baš me zanima... Zar će se upustiti u isti rizik kao i on?

- U isti rizik, Sem? Kako u isti rizik? Šta želite da kažete?

- Kako će se suočiti sa samoćom?

Prorok Ken blagoslovi me svojim blistavo belim osmehom.

- Oh, pa niko neće biti sam. Stvorićemo malu zajednicu...

Injekcije kolagena, šta bi drugo moglo biti. Niko ne može da ima takav osmeh ako ima više od dvanaest godina. Počeo sam da shvatam Kena: tipovi poput njega tako su perverzni da čak postaju pedofili sebe samih.

- Mala zajednica - zaključih - koja će zavladati svetom, kladim se u to.

- Oh, Sem, nemojte dramiti, ne stoji vam to. Pa vi ste, uostalom, bili naš tako dobar saradnik...

Nije mi se svidelo to *bili*, činilo se da se to ne odnosi samo na kraj našeg ugovornog odnosa.

- Saradnik skuplji i od samog Jude - dodao je. - Ali isto toliko delotvorniji od Jude...

Ni to mi se nije svidelo. Ken me je već nazvao lovačkim psom, bezobzirnim plaćenikom, a sada me naziva i izdajnikom? Čak da je u tome i bilo neke istine (a nažalost bilo je), jedno je šta ja jesam, a drugo kad se to kaže. Napregnuo sam se da mu uzvratim osmeh:

- Dakle, nećete osvojiti svet? Kao u filmovima o Džejmsu Bondu?

- Dajte, Sem - nastavi Ken. - Zar ne poznajete onu kinesku poslovicu? „Sedi na obalu reke, pa ćeš pre li kasnije videti kako prolazi leš tvog neprijatelja". Mi ćemo sprovesti u delo tu poslovicu. Čemu da osvajamo svet kad unapred znamo da će svi ostali putnici sići na pola putovanja?

- Kao drski tinejdžeri koji se potajno izruguju drugima?

Ken s visine doda:

- Ne sviđa mi se ta slika, ali je u suštini tačna.

- Zar se neće izložiti riziku da polude? - Pokazao sam na jedinog za stolom kome ovaj razgovor nije ništa značio. - Kao on?

Ken je likovao:

- Malo je verovatno, Sem. Ljubav prema Čovečanstvu nije mana naših klijenata. Svašta bismo za njih mogli reći, samo ne da su meka srca. A svakako ćemo, kao što sam već rekao, stvoriti malu i simpatičnu zajednicu. Elitu...

- Da, Sem - potvrdi Kjara, uzimajući pištolj i ustajući. Nije ga uperila u mene, ali... - Mi nismo kao moja sestričina Grasa. Baš razmišljam da je posetim ovih dana. Da... *ubijem* čežnju.

Kjara pruži pištolj Kenu, koji joj zahvali. I, prišavši O'Rajliju, prisloni mu cev na glavu:

- Umrećete, oče.

Osećalo se da Ken nije pljunuo u očevo lice samo zato što je previše fin da izbaci svoju slinu na taj način.

(Ili pak zato što pridaje previše važnosti svojoj slini da bi je potrošio na O'Rajlija.)

- Priznajte, zar ne bi bilo dobro nikada ne umreti? A ovako, baš šteta, za tri minuta ćete prestati da postojite.

Otac ništa ne odgovori. Zato što nije hteo ili zato što nije mogao. Kladio bih se na drugu mogućnost.

- Ne? Pazite, nos vam se izdužio. Dobro, onda vam mogu garantovati jednu stvar, možda sretnete Boga, iako sumnjam, jer ste dosta grešili, ali *sigurno* nećete sresti Isusa, zato što će on ostati ovde, u ovoj kući, miran i pristojan, zauvek s nama. U našem, priznajem, malo hrišćanskom društvu. Nije li to slatki paradoks, ne mislite li?

O'Rajli je teško disao, ali se nije pomakao. Ken uzdahne, bacao je bisere pred svinje.

- Recite mu zbogom, oče.

Tada sam uradio ono što si znala, da, ti si znala da ću to uraditi: doneo sam odluku, izabrao sam jednu stranu i od trenutka kad sam to uradio, delovao sam u skladu s tim. Ne baš poput toreadora-samuraja kao Kasamo, svako ima svoje granice, ali ipak, moram reći, s

određenom silinom. Da, delovao sam u skladu s tim, bez drugih primisli, bez oklevanja. I koristio sam tvoju snagu, snagu koju si mi ti dala dok sam bolovao.

Odrešitim sam udarcem odgurnuo Kenovu ruku i hitac je pogodio ne oca nego Kjaru, koja je izbuljila oči i srušila se na kauč, ništa ne shvatajući.

Iako nije očekivao nikakva iznenađenja, telohranitelj je dosta brzo reagovao, ali iznenadno nasilje uvek je brže od sposobnosti reagovanja čak i jednog vrlo dobro uvežbanog agenta. Uzeo sam Kenov pištolj i opalio u telohraniteljeva prsa.

Udarac ga je odgurnuo do vrata, ali nije se srušio: imao je zaštitni prsluk. Iskezio je zube, možda je i on dobijao injekcije kolagena, ali usta su mu bila puna krvi od udara metka u pluća. Podigao je mitraljez prema meni i ja sam shvatio da sam gotov - imao sam priliku, promašio sam i sad ću to platiti.

I tada se dogodilo nešto neverovatno: O'Rajli je ustao i u naletu besa udario ga rukom postrance u Adamovu jabučicu.

Telohranitelj je pao, gušeći se, a Ken se bacio na mene, pokušavajući da mi zabode dva prsta u oči i u tome uspeo, pa sam izgubio ravnotežu i pao na radni sto. Ako oslepim, tešio sam se da će mi poslednja slika ugravirana u mrežnjači oka biti Kenovo zajapureno lice, s penom koja mu izlazi na usta. Nimalo lepo, nimalo.

Ken je popustio stisak i krenuo za svojom slinom, podvrgavajući se zakonima fizike, kad mu je O'Rajli zadao udarac u glavu. Bio sam mu zahvalan što nije pucao u njega, jer bi sigurno pogodio i mene.

Što se tiče uzroka celog tog meteža koji se dogodio u malom svetu one kancelarije, on je i dalje sedeo na svom mestu, gotovo se smešeći, neustrašiv i smiren kao kakav kameni bog prekriven mahovinom.

A Kjara? Kjara se prilepila za kauč, držeći ruku na stomaku i pokušavajući da zaustavi krvarenje. Verovatno bi se izvukla da su joj na vreme pružili pomoć, jer neko je valjda u toj vražjoj klinici znao da stavi zavoje, osim ako ta bagra nije bila sposobna samo za iščitavanje osamsto Biblija na ultra jakim kompjuterima u potrazi za poglavljem koje bi

otkrilo tajnu besmrtnosti.

Da, mogao sam je pustiti da živi... da malopre nije bila izrekla ono: *Razmišljam da jednog od ovih dana posetim Grasu. Da ubijem čežnju.*

Opalio sam metak u Kjarinu glavu. Uz malo sreće, možda odmah umre. Inače bi za nekoliko dana imala dobar izgovor da kaže Kenu kako je boli glava.

O'Rajli uperi mitraljez u mene. Pomislih kako će pucati. Kako stvari stoje, čak sam to i zaslužio. Počinio sam klasičnu grešku na koju su upozoravali svi priručnici o detektivima: saznati za koga radim.

Pre sat vremena O'Rajli je pokušao da me ubije. Pre nekoliko minuta me je spasao. I šta sad? Situacija je bila jednostavna samo u jednom pogledu: za razliku od Kjare, kod njega barem nije bilo sumnje, on je zaista umirao.

- Odvedite ga... - promrmljao je. - Bežite... Ja ću vas štititi...

Pogledao sam O'Rajlija, a zatim svog klijenta. Ja, koji sam ga doveo u vučje čeljusti, moram ga ponovo odvesti? Nije mi to bilo logično. I kuda da ga odvedem?

- Odvedite ga. Sakrijte ga. Ako vidite da ne možete da ga zaštitite, okončajte mu život.

- Da mu oduzmem život?

- Ako tako mora biti...

- Kako? On je besmrt...

- Mora postojati neki način... Vi ste uvek bili vešti... Odvedite ga...

Da ga ja odvedem? Nije mi to zvučalo logično, ili je možda baš zvučalo vrlo logično. Setio sam se kako su u mene imali poverenja Grasa, Greg, Kasamo, Falaša. Činjenica da ja ne shvatam logiku tog postupka, ne znači nužno da u tome nema nikakve logike, zar ne? Ili sam i ja bio od onih koji smatraju da ono što ne shvataju nema smisla?

Pogledao sam u... Dobro, jednog ću ga dana ionako morati osloviti njegovim imenom. Pogledao sam u Isusa. Možda mi se to učinilo ili mi se taj lupež zaista smešio?

- Da ga ubijem? - ponovih.

- To je bolje nego dopustiti da oni... to je bogohuljenje... Hajde, požurite... Štitiću vas koliko budem mogao...

Stresao sam glavom. Udario se u slepoočnice i u čelo. Nije to dobro. Nimalo, nimalo dobro.

Uhvatio sam svog klijenta za ruku, a on je krotko ustao. Osetio sam se kao stariji dečak koga su tetke terale da čuva svog bratića.

Uostalom, verovatno se neće ništa dogoditi.

- Hvala, oče - rekoh, i stisnuh zakrvavljenu O'Rajlijevu ruku.

EPILOG

Šta je Bog? Na izvestan način, nema Boga.

Naše poimanje Boga uglavnom vodi do zablude

koja ozbiljno škodi našem duhovnom razvoju.

Rabin Dejvid Kuper

Da mu oduzmem život?

Ako tako mora biti. Mora postojati neki način...

Odustao sam, jer je to uključivalo dva problema. Prvi se odnosio na, da tako kažem, tehnički deo - kako ubiti jedno besmrtno biće. To je lakše reći nego uraditi. Druga dilema bila je moralne prirode: zar sam se mogao izložiti riziku da nas drugi put u istoriji optuže kako smo ubili Hrista? Hm? Može li mi neko na to odgovoriti?

Tako sam i mislio.

Ne, nisam ga ubio. Nisam znao kuda bismo mogli pobeći sve dok se nisam setio mudrih Kenovih reči: *Treba nam Jevrejin, rekao sam im. Uostalom, klin se klinom izbija...* Izabrao me je da pronađem Isusa jer smo mi, na neki način, isti narod, zar ne? Ako želimo da sakrijemo neki dijamant, zar nije najbolje mesto ono gde sve blista?

U ovoj smo koloniji već šest godina. Ja sam Šamuel, a on Avi. Živciraju me pletenice, šeširi široka oboda, dani su dugi i topli, dosađuje mi preterani verski zanos ovih ljudi. Ja, koji nisam ni *Kadiš* izgovorio kad mi je otac umro, sada sam ovde, dan za danom, među ovim olimpijskim prvacima u ortodoksnosti. To se samo meni može dogoditi. Da ne znam ovo što danas znam, rekao bih da se to Bog sa mnom igra žmurke.

Ipak, ne mogu da se žalim. Na svoj način ovi su Hasidi uvek dobronamerni, i imaju nimalo zanemarivu prednost da nas ne gnjave ako nas vide kako čitamo novine ili smo sagnuti nad nekom knjigom, što je prava divota. Kada sam im rekao da je moj drug postao takav (napola udaren u glavu) jer su mu teroristi digli kuću u vazduh i pobili porodicu, nisu više postavljali pitanja i prihvatili su nas širom raširenih ruku. Naučio sam hebrejski i moj izgovor nikoga ne vređa. Jedino još nisam savladao jidiš, jezik na kojem ovo društvo voli silno da razgovara, a koji mi je uvek više ličio na nemački koji se izgovara punim ustima nego na nešto drugo.

Što se tiče karijere Sema Spinoze, uglednog privatnog detektiva u međunarodnim razmerama, mislim da je okončana. A sada bi zaista i bilo najbolje da ostane privatni, u istim međunarodnim razmerima. Bojim se da nikad više neću videti Bruklin ni obrise Bliznakinja na nebu Menhetna. No dobro, teško da bih više mogao videti Blizanakinje čak i da još uvek tumaram onuda u potrazi za nekim prevarenim bračnim drugom, dovoljno mazohističkim da poželi da naučno potvrdi zločin ili beg...

Ovde je dosadno, samo kamenje, vrućina, kamenje i vrućina, vrućina i kamenje, i ponekad slutim da sam shvatio istinske razloge dijaspore. Kakva dosada, ljudi. Zdravlje mi je dobro, hvala na pitanju. Odlično se osećam, ja i Medžik Džonson, koji je 1991. otkrio da je sero-pozitivan i još uvek zabija koševe, ali nije se vratio u NBA samo zato što se neke devojčice boje da vide krv. Vodim uredan i zdrav život, s dosta crnog i belog luka i ne moram da se brinem zbog smrada, nema nikoga u blizini ko bi poželeo da me poljubi. Učestvujem u aktivnostima zajednice, ovo je neka vrsta Kibuca, samo što utopija nije socijalistička ni levičarska, više naginje misticizmu.

Ovde ima mnogo bradatih kabalista, mnogo *Zohara*, mnogo *Tzadika.* Ne daj Bože goreg zla. I ja sam pustio bradu, šta sam drugo mogao, i svoju i njegovu. Živimo u istom stanu, njegova je slamarica pored moje, i nikad nije pokazao da mu je bilo teško da se privikne na moje hrkanje. Obrađujem svoj komadić vrta, dok on sedi na pletenoj stolici. Mislim da voli da gleda kako se znojim. Pretvaram se da me Talmud zanima. Čitam Toru, ali ne i Novi zavet, previše bih upadao u oči. Šteta, ponekad mislim da bi mi to koristilo, ali šta bi oni rekli da me vide kako čitam jevanđelje po Mateju ili Luki? Možda ću se jednog dana osećati dovoljno sigurno da ga ostavim samog na nekoliko dana i skočim do Jerusalima ili možda do Tel Aviva. Čuo sam da tamo ima ludih barova. Voleo bih da ga jednog dana odvedem u Nazaret, u obilazak za kojim se večno čezne, ali trenutno mislim da je bolje da ne izlazimo iz kolonije. Bolje sprečiti nego... Da li je uopšte potrebno reći ostatak poslovice?

U svim ljudskim genima postoje telomeri, koje naučnici, u svojoj večnoj težnji da ih neznalice shvate, opisuju kao svojevrsnu dodatnu rupicu za vezice na cipelama, kao beskorisnu informaciju koja služi da bude potrošena pre no što vreme, nevreme i loše

ophođenje dosegnu informaciju koja je zaista korisna za održavanje našeg tela u prihvatljivim uslovima. Ta svojevrsna zaštitna masnoća oko gena zove se telomeraza. Kako se čini, starost nastupa kada... kada više nema telomera. Proces se odvija otprilike kao kad pirana potroši izvesno vreme jedući nam čizmu, a zatim, kad čizme više nema, navali da jede ono što je preostalo, u ovom slučaju, naše stopalo. Neki govore da je u tome ključ, i čini se da već mnogo naučnika zuji oko tog pitanja poput pčelica. Sredstava ne nedostaje, strah od smrti ne daje samo krila, daje i novac. Ako stvari nastave u ovom ritmu, genom mog cimera jednog bi dana mogao i zastareti. Dobra strana toga je što bih se onda mogao posvetiti svom životu. Loša strana...

Lično mi se ne čini da je besmrtnost tako značajna zamisao. Već je ovde dosta zbrke, a kako bi tek bilo da smo besmrtni... Znam, sofisti bi mogli da iznesu argument: zar ne bi bilo dobro da je Ajnštajn još živ? Ili Pikaso? Ili Bal Šem Tov? Ili Leonardo da Vinči? Priznajem da su ovi primeri dobri, ali svejedno ne znam da li bi bili prave osobe.

I u tome je stvar: ko bi bio prava osoba da postane besmrtan? Ako je suditi po legendi koja ih još uvek održava na životu, umesto pravednika i mudrih, možda bi kandidati za besmrtnost bili upravo Elvis, Bitlsi ili čak čovek s brčićima, čije ime, zbog stida, ne želim da izgovorim... Od same pomisli na to već se ježim.

Smrt patrijarha i *velikih ljudii* dalje je jedina garancija da će pre ili kasnije, čak i u doživotnim diktaturama ili u populističkim demokratijama, doći do promene režima. A smrt je najdelotvornija promena, zar ne? Ne priželjkujem smrt, ni svoju ni tuđu, ali neću drhtati od straha kada ona stigne. Dobro, možda malčice. A možda ću se, da budem iskren, čak usrati od straha. Međutim, neću se zbog toga napajati transfuzijama krvi od ovoga mog simpatičnog (ali slabo pričljivog) druga u nevolji.

Jednog se dana neko dete povredilo i došao sam u iskušenje da mu dam malo njegove krvi. Nisam to učinio, srećom nisam stigao da donesem tu odluku, nije bilo potrebno. Ali mislim da i ne bih to učinio. Ima drugih načina.

Kosa, koja mi je još preostala, već je osedela, a ogoljena kruna na vrhu moje glave vrlo je zahvalna što sam se donekle oportunistički integrisao u religioznu zajednicu koja

ceni kad muškarac nosi šešir. Što se tiče mog prijatelja, on puca od zdravlja. Zato nije mogao ostajati dugo vremena na istom mestu. Već se pitam nisu li i ovde neke komšije počele da sumnjaju. Ponekad mi se u sinagogi čini da nas krišom posmatraju i spuštaju glas kad se približimo, ali možda mi se to samo čini. No kat-kad se pitam šta će se dogoditi kad otkriju da on ne stari. A zatim odbacim tu pomisao kao da je reč o dosadnoj, ali bezopasnoj muvi i slegnem ramenima. Verovatno se neće dogoditi ništa strašno. U najgorem slučaju, prozvaće ga Mesija.

Još samo jedna reč, pre nego što ugasim svetlo i odem na zasluženi počinak. Želiš li da pročitaš priču koja nije nikad objavljenja, papiru? Evo, sad si je upravo pročitao. Ako u nju ne veruješ, nije važno, osim za tebe, jer je to znak da nemaš dovoljno vere. Istinu govoreći, moram reći da mi je čak draga pomisao da mi ne veruješ. Možda sam već izgubio dosta telomera, ali sam sve sigurniji da budućnost mnogo zavisi od naše sposobnosti da ne verujemo u čuda kako bi se ona mogla u miru dešavati.

Šalom, papiru!